

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΤΟΥ Α. Γ. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ

— Τα είδη του λόγου, τα συντακτικά σύνολα και η τεχνική σύνταξης της ελληνικής γλώσσας.
 & Τα ψεύδη που λέγονται για τη σύνταξη της ελληνικής γλώσσας
— Για μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς.

I S B N: 960-85089-3-2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Τι είναι λόγος και σύνταξη

Λόγος λέγεται η ανθρώπινη ομιλία, η έκφραση των νοημάτων με λέξεις και προτάσεις από τον ανθρώπινο νου. Το μέσο ή όργανο με το οποίο ο άνθρωπος εκφράζει τα αισθήματα και τη σκέψη του, το τι βλέπει ή ακούει, σκέφτεται, επιθυμεί κ.τ.λ.

Σύνταξη λέγεται ο τρόπος με τον οποίον συναρμολογούνται, συμπλέκονται, μπαίνουν ή μια δίπλα στην άλλη οι λέξεις, για να σχηματιστούν οι προτάσεις ή να βγει το νόημα που θέλουμε, καθώς και οι προτάσεις σε λόγο (ομιλία).

Σημειώνεται ότι:

1. Συντάσσω σημαίνει στην κυριολεξία «βάζω σε τάξη, συναρμολογώ,.. εννοείται βάζω τις λέξεις με τέτοιο τρόπο, σειρά..., ώστε να βγει το λογικό ή επιθυμητό νόημα. Ωστόσο θέμα του συντακτικού είναι και η ωραία αισθητική ανάπτυξη του κάθε είδους λόγου. (Περισσότερα βλέπε στο βιβλίο "Μαθήματα Λογοτεχνίας" Α. Κρασανάκη.)

2. Η σύγχρονη σύνταξη της ελληνικής γλώσσας γίνεται με τον ίδιο τρόπο που γίνεται και η της αρχαίας, όπως θα δούμε πιο κάτω. Διαφέρει μόνο στους τύπους. Το σημερινό τυπολογικό είναι πιο απλό, πράγμα που επήλθε ύστερα από την κατάργηση της δοτικής πτώσης και του δυϊκού αριθμού των πτωτικών, του αναδιπλασιασμού (στον παρακείμενο και υπερσυντέλικο) και της ευκτικής των ρημάτων:

αρχαία: *Λέλυκα/ ελελύκειν... την άσκησην. = νέα: Έχω λύσει/ είχα λύσει.. την άσκηση*

αρχαία: *τω καιρώ εκείνω εις τας Θήβας... τοις τιμημένοις νεκροίς = νέα: την εποχή εκείνη στη θήβα, στους τιμημένους νεκρούς.....*

2. Τα είδη του λόγου

Α) Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος

Προφορικός λόγος λέγεται ο ζωντανός, αυτός που τον ακούμε κατευθείαν από το στόμα του ομιλητή.

Γραπτός λόγος λέγεται το κείμενο, ο λόγος κάποιου που έχει καταγραφεί με κάποιο σύστημα γραφής.

Β) Ο πεζός και ο έμμετρος λόγος

Πεζός λόγος λέγεται αυτός που συντάσσεται και προφέρεται (εκφωνείται) χωρίς μέτρα, ο λόγος με τον οποίο λέμε το τι βλέπουμε ή ακούμε, αισθανόμαστε κ.τ.λ. Η ομιλία, το διήγημα, το μυθιστόρημα κ.τ.λ. Κύριος σκοπός του πεζού λόγου είναι να εξυπηρετεί μια κοινή ανάγκη του ανθρώπου, τη συνεννόηση και επικοινωνία.

Ο πεζός λόγος ονομάζεται έτσι, επειδή η σύνταξη και η εκφώνησή του είναι χωρίς μέτρο και ρυθμό, άρα χωρίς χάρη και αισθητική πρόκληση. Δηλ. ο πεζός λόγος συντάσσεται και προφέρεται στα τμήματά του (προτάσεις και όρους) ελεύθερα, κάτι όπως και το κοινό βάδισμα (τα πεζά βήματα) – απ' όπου και πεζός λόγος, πρβλ π.χ.:

*Εγώ/ γνωρίζω/ το γιάννη/ από το στρατό..... = Από το στρατό/ γνωρίζω/ το γιάννη
εγώ = Το γιάννη/ γνωρίζω/ από το στρατό/ εγώ. = Γνωρίζω/ εγώ/...*

Έμμετρος λόγος λέγεται η **ποίηση**, αυτός που συντάσσεται μέτρα (απ' όπου και έμμετρος λόγος), για αισθητικούς λόγους, όπως π.χ. οι πιο κάτω στίχοι του Σολωμού:

1 2 3 4 5 6 7 8

Σέ γνω-ρί-ζω'α-πό την κό-ψη

τού σπα-θιού την τρό-με-ρή,,

σέ γνω-ρί-ζω'α-πό την ό-ψη

πού με βιά με-τράς τη γή (Δ. Σωλομός)

(Κάθε στροφή = με 30 συλλαβές, κάθε στίχος = με 8/7 συλλαβές και οι τονιζόμενες συλλαβές = 1,3,5... = οι περιορισμοί, τα μέτρα)

Ο έμμετρος λόγος έχει σκοπό να εξυπηρετεί μια αισθητική ανάγκη του ανθρώπου, να τέρπει την αίσθηση ακοή, όπως και η ζωγραφική την αίσθηση όραση. Ονομάζεται έτσι, επειδή η σύνταξη του δεν είναι απλή ή τυχαία, όπως γίνεται στον πεζό λόγο, αλλά με μέτρα, κάτι όπως και με τα βήματα των χορευτών ή αυτών που παρελάσουν κ.τ.λ.

Ο έμμετρος λόγος λέγεται **ωδικός**, όταν τραγουδιέται, λέγεται **επικός (ή απαγγελία)**, όταν εκφωνείται με προσεγμένη πεζή προφορά και **λυρικός**, όταν εκφωνείται (τραγουδιέται) συνοδευόμενος από μουσικό όργανο (λύρα, κιθάρα κ.τ.λ.).

(Ποιητικά) μέτρα λέγονται οι καλαισθησιακοί περιορισμοί του ποιητικού λόγου. Είναι πολλά και διάφορα, κυριότερα των οποίων είναι:

1. Η προκαθορισμένη και συγκεκριμένη ποσότητα συλλαβών σε κάθε στροφή, π.χ. κάθε στροφή να έχει 30 ή 40 συλλαβές, και για κάθε στίχο.

2. Η προκαθορισμένη και συγκεκριμένη θέση (πολλές φορές ίδια σε όλες τις στροφές) των τονισμένων και άτονων συλλαβών (π.χ. οι τονιζόμενες συλλαβές να είναι οι 1 3 5 ή οι 2 4 6 ή με άλλους συνδυασμούς),

3. Η **ομοιοκαταληξία** στίχων, δηλ. να τελειώνουν σε ίδιες συλλαβές ή σε ίδιους φθόγγους όλοι οι στίχοι (ή οι μονοί ή οι ζυγοί ή με άλλους συνδυασμούς).

Αυτά, ώστε αυτή η συμμετρία (αρμονία) να επιφέρει ευφωνία, άρα αισθητική απόλαυση, να τέρπει την αίσθηση ακοή.

Σημειώνεται ότι:

1) Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη «Ποίηση είναι μια τέχνη που μιμείται τις πράξεις και τους λόγους, όχι όπως υπάρχουν στην πραγματικότητα, αλλά όπως μπορεί και πρέπει να είναι και η οποία έχει σκοπό να διαθέσει τις ψυχές εκείνων που ακούνε προς την αρετή με αρμονία και ρυθμό».

2) Ο έμμετρος λόγος όταν άδεται έχει ρυθμό, κάτι που επιτυγχάνεται με τις μακρές και βραχείες συλλαβές, δηλ. συλλαβές που εκφωνούνται με επιμήκυνση ή με επιβράδυνση προφοράς, σε συνάρτηση (σε συνδυασμό) με τις τονισμένες και άτονες.

1 2 3 4 5 6 7 8

Σέ... γνω-ρί...-ζω'α-πό.. την κό...-ψη

τού.. σπα-θιού...την τρό...-με-ρή...,

σέ.. γνω-ρί...-ζω'α-πό.. την ό...-ψη

πού.. με βιά.. με-τράς.. τη γή (Δ. Σωλομός)

(Μακρές & τονισμένες συλλαβές οι 1 3 5 κάθε στίχου)

Γ) Ο μονόλογος και ο διάλογος

Μονόλογος λέγεται ο λόγος στον οποίον μιλά συνέχεια ένα και μόνο πρόσωπο. **Εσωτερικό μονόλογο** έχουμε, όταν κάποιος μιλά μόνος του χωρίς να το ακούει κανένας άλλος.

Διάλογος λέγεται ο λόγος στον οποίον εναλλάσσονται οι ομιλητές. Η συνομιλία μεταξύ δυο ή περισσότερων προσώπων του λόγου, π.χ.: *Γιάννης: Πού θα πας σήμερα Γιώργο; Γιώργος: Σήμερα θα πάω σχολείο. Κώστας: Αύριο πού θα πάς Γιώργο;*

Σημειώνεται ότι:

- 1) **Απαγγελία** είναι η ανάγνωση πεζά ενός ποιήματος.
- 2) Ένας λόγος μπορεί να αποτελείται από πεζά και έμμετρα τμήματα, όπως πολλά θεατρικά και εκκλησιαστικά έργα.
- 3) **Ωδικός λόγος** είναι το ποίημα, όταν άδεται, άρα ο λόγος που εκφωνείται με μέτρο και ρυθμό, δηλ. με συνδυασμούς μακρών (με επιμήκυνση στην προφορά), βραχέων (με μη επιμήκυνση στην προφορά), τονισμένων και άτονων συλλαβών, π.χ.:

1 2 3 4 5 6 7 8
 Σέ...γνωρί....ζω'από.. την κό..ψη,
 τού..σπαθιού..τηντρό..μερή...,
 σέ...γνωρί....ζω'από...την ό...ψη,
 πού..με βιά...μετράς...τη γή.. (Εθνικός Ύμνος, Δ. Σολωμός)
 (εδώ έχουμε τονισμένες συλλαβές τις 1,3,5.. και μακρές, με επιμήκυνση στην προφοράς, τις ίδιες, τις 1, 3, 5).

Κύριος σκοπός του ωδικού λόγου είναι να εξυπηρετεί μια αισθητική ανάγκη του ανθρώπου, να τέρπει την αίσθηση ακοή, όπως η ζωγραφική την αίσθηση όραση, και δευτερευόντως τη γνώση.

3. Οι προϋποθέσεις ενός ωραίου λόγου

Για να φτιαχτεί ένας ωραίος λόγος (πολιτικός, δικονομικός κ.τ.λ.) απαραίτητες προϋποθέσεις είναι οι εξής:

- α) η καλή και σωστή γνώση της γλώσσας, ώστε αυτό που θα πούμε να είναι κατανοητό,
- β) η γνώση του ανάλογου λογοτεχνικού είδους,
- γ) η καλή και σωστή γνώση του θέματος (αυτό για το οποίο θα μιλήσουμε), αφού, άμα δεν ξέρουμε κάτι τι να πούμε ή τι να προβάλουμε κ.τ.λ. γι' αυτό.
- δ) η εμπειρία ή εξάσκηση, στη σύνταξη λόγων & αγόρευση

Ας σημειωθεί ότι το να χειρίζεται κάποιος σωστά τη γλώσσα, δεν είναι κάτι έμφυτο στο παιδί, απλώς διδάσκεται από τους μεγαλύτερους, η αιτία που άλλος μιλά ελληνικά, άλλος ιταλικά., ανάλογα με το περιβάλλον. Το παιδί έχει έμφυτη την ιδιότητα να μπορεί να μάθει μια γλώσσα ή ν' αναπτύξει το λόγο, εκμεταλλευόμενος τα ανάλογα προς αυτό όργανα (στόμα, λάρυγγα..).

4. Τα πρόσωπα του λόγου

Πρόσωπα λόγου λέγονται εκείνοι που λαμβάνουν μέρος ή αναφέρονται (συζητούνται) στις προτάσεις ενός λόγου και είναι τα εξής:

- α) **Ο ομιλητής ή πρώτο (α') πρόσωπο του λόγου**
- β) **Ο ακροατής ή δεύτερο (β') πρόσωπο του λόγου** = αυτός που ακούει ή αυτός στον οποίον απευθύνεται ο ομιλητής.
- γ) **Ο συζητούμενος** = αυτός που γίνεται λόγος από τον ομιλητή.

Το συζητούμενο πρόσωπο λόγου λέγεται **υποκείμενο** στην πρόταση και μπορεί να είναι:

α) Ο ίδιος ο ομιλητής (το **α' πρόσωπο**): *Γιάννη, [εγώ = υποκ.] θα φύγω αύριο.* = *Θα φύγω αύριο.*

β) Ο ακροατής του (το **β' πρόσωπο**) του ομιλητή: *Γιάννη, [εσύ = υποκ.] θα φύγεις αύριο.* = *Θα φύγεις αύριο*

γ) Κάποιος άλλος άνθρωπος ή κάτι μη ανθρώπινο (ζώο, φυτό, πράγμα, πράξη, τόπος, χρόνος... και γενικά ότι γίνεται ή μπορεί να γίνει λόγος), που τότε λέγεται **τρίτο (γ') πρόσωπο** λόγου, π.χ.: *Γιάννη, [αυτός = υποκ.] θα φύγει αύριο.* = *Θα φύγει αύριο.*
Γιάννη, [το ποδήλατο = υποκ.] χάλασε. = *Χάλασε.*

δ) Όλα τα ως άνω πρόσωπα (τα α', β' γ') ή μέρος απ' αυτά:

Γιάννη, [εγώ και 'σύ = υποκ.] θα φύγουμε. = *Θα φύγουμε.*

Γιάννη, [εγώ κι αυτός = υποκ.] θα φύγουμε. = *Θα φύγουμε.*

Γιάννη, [εσύ και αυτός = υποκ.] θα φύγετε. = *Θα φύγετε.*

Γιάννη, [όλοι = υποκ.] θα φύγουν. = *Θα φύγουν*

Γιάννη, [όλοι = υποκ.] θα φύγουμε. = *Θα φύγουμε*

Ο αφηγητής λέγεται ο ομιλητής που επαναλαμβάνει ή μεταφέρει προτάσεις άλλων (ή και προτάσεις του ίδιου που είπε άλλοτε ή αλλού), αυτούσιες λεξικά ή παραποιημένες (στο νόημα της), π.χ.: *Ο Μανώλης (ομιλητής) λέει στο γιάννη: Γιάννη, το αυτοκίνητό μου κλάπηκε χθες;* *Ο Νίκος (αφηγητής) μεταφέρει στον Κώστα: Κώστα, ο Μανώλης είπε: "Γιάννη, το αυτοκίνητό μου κλάπηκε χθες".* = *Κώστα, ο Μανώλης είπε ότι το αυτοκίνητό του κλάπηκε χθες.* (Περис. βλέπε "**Πλάγιος Λόγος**".)

Σημειώνεται ότι:

1. Τα α', β' πρόσωπα λόγου είναι κανονικά μόνο άνθρωποι, επειδή μπορούν και μιλούν και ακούν. Τα μη ανθρώπινα όντα γίνονται α' ή β' πρόσωπο λόγου, δηλ. μιλούν και ακούν, μόνο "ποιητική αδεία" (προσωποποιημένα, μεταφορικά): *Πέστε, πουλιά, που είναι η Αρετούσα; Είναι στον Κάμπο, στα βουνά*

2. Για συντομία λόγου τα ονόματα των α', β', γ' προσώπων του λόγου στις προτάσεις λέγονται με αντωνυμίες ή παραλείπονται, όταν εννοούνται από την κατάληξη του όρου ρήματος ή τα συμφραζόμενα, πρβλ π.χ.: *Αριάδνη, το ποδήλατο χάλασε.* = *Το ποδήλατο χάλασε.* = *Χάλασε.* Α. *Κυπριώτη, (εσύ) φώναξε το γιάννη* = *Φώναξε το γιάννη* = *Φώναξε τον.* (Περис. βλέπε "**Πλεονασμικά & ελλειπτικά σχήματα λόγου**".)

3. Στις σύνθετες προτάσεις ο ομιλητής μιλά είτε για ένα πρόσωπο λόγου είτε για περισσότερα, πρβλ π.χ.:

Για ένα πρόσωπο λόγου:

Παίζω (εγώ) και γελώ (εγώ). Θα πάει (αυτός) εκδρομή και μετά (αυτός) θα διαβάσει.

Για διαφορετικά πρόσωπα λόγου:

ομιλητή και ακροατή: *Γιάννη, εγώ και συ θα πάμε θέατρο.*
ομιλητή και τρίτο: *Γιάννη, εγώ και ο Κώστας θα πάμε θέατρο.*
ακροατή και τρίτο: *Γιάννη, εσύ και ο Κώστας θα πάτε θέατρο.*
ομιλητή, ακροατή & τρίτο: *Εγώ, εσύ και ο Γιάννης θα πάμε.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

ΚΑΙ Η ΣΤΡΟΦΗ

1. Η πρόταση: ορισμός, ανατομία, είδη κ.τ.λ.

Ο λόγος, η ανθρώπινη επικοινωνία με τη γλώσσα γίνεται με προτάσεις, απλές ή σύνθετες.

Πρόταση ή περίοδος λέγεται ένα από τα αυτοτελή, νοηματικά και συντακτικά, τμήματα με τα οποία συναρμολογείται ο λόγος. Είναι ένα οργανωμένο σύνολο λέξεων που με τα επιμέρους και συγκεκριμένα τμήματά του αναφέρει κάτι που είδαμε ή ακούσαμε ή σκεφτήκαμε κ.τ.λ., άρα εκφράζει ένα ή περισσότερα γεγονότα, ανάλογα με το αν έχουμε απλή ή σύνθετη πρόταση που συνέβη ή συνέβηκαν με κάποιο τρόπο, σε κάποιο τόπο και χρόνο και από κάποιον ή κάποια από τα πρόσωπα του λόγου, π.χ.:

— *Ο Γιάννης φεύγει σήμερα για Λονδίνο.*

— *Θα πάω αύριο σχολείο και μετά κινηματογράφο.*

Σύνθετη πρόταση λέγεται αυτή που αποτελείται από δυο ή περισσότερες προτάσεις ή μπορεί να διαχωριστεί σε δυο ή περισσότερες απλές, άρα αυτή που εκφράζει περισσότερα του ενός νοήματα, περισσότερες από μια πράξεις ή καταστάσεις κ.τ.λ., όπως π.χ. οι εξής:

— *Είμαι ράφτης και ομιλώ Ελληνικά.*

— *Κτύπησα το γιάννη και τώρα φεύγω*

— *Ο Γιάννης είναι καλός μαθητής και κακός χαρακτήρας*

= *ο Γιάννης είναι καλός μαθητής + (ο Γιάννης είναι)κακός χαρακτήρας).*

Απλή πρόταση λέγεται η μη σύνθετη, αυτή που αναφέρει ένα μόνο γεγονός (θετικό ή αρνητικό, πληροφοριακό ή ερωτηματικό κ.τ.λ.), άρα μια μόνο πράξη (ενέργεια ή πάθηση) ή κατάσταση, ενός και μόνο προσώπου λόγου σε κάποιο τόπο και χρόνο ή αυτή που εκφράζει ένα μόνο νόημα, όπως π.χ. οι εξής:

— *Ο Γιάννης είναι οδηγός αυτοκινήτου.*

— *Ο Γιάννης δεν οδηγεί το αυτοκίνητο.*

— *Κτυπήθηκε από το γιάννη;*

Στροφή λέγεται η περίοδος (πρόταση) ενός λόγου που έχει επιπλέον ρυθμό και μέτρο, μια ομάδα από δυο ή περισσότερους στίχους ενός ποιήματος που αποτελούν ρυθμική και μετρική ενότητα. Οι στροφές, όπως και οι προτάσεις διακρίνονται σε απλές και σύνθετες.

Στίχος λέγεται το $\frac{1}{2}$ της στροφής και **ημιστίχιο** το $\frac{1}{4}$.

Ο αριθμός των συλλαβών κάθε στροφής και κάθε στίχου και ημιστιχίου είναι προκαθορισμένος, δηλαδή είναι με 7 ή 15 ή 20... συλλαβές, ανάλογα με το ποίημα, και συνήθως ίδιος σε όλες τις στροφές ή τους στίχους του ποιήματος., όπως οι εξής:

Σε γνωρίζω από την κόψη
του σπαθιού την τρομερή,
σε γνωρίζω από την όψη
που με βιά μετράς τη γη. (Σύνθετη στροφή από τον Εθνικό Ύμνο)

Όποιος μαύρο πουκάμισο φορεί πάντα με μαύρο χρώμα
έχει καημό μες στη καρδιά ή άνθρωπο στο χρώμα (Απλή στροφή μαντινάδας)

Με του Μαγιού τις μυρωδιές τα κόκκινα κεράσια
για δέστε πως χορεύουνε τις Κρήτης τα κοράσια.
(Στροφή κρητικού δημοτικού τραγουδιού)

Σημειώνεται ότι:

1) Οι σύνθετες προτάσεις και στροφές γίνονται είτε για σύντμηση του λόγου (δηλαδή για να μην επαναλαμβάνουμε τις ίδιους όρους σε μια σειρά προτάσεων ενός λόγου, φτιάχνουμε σύνθετες, αποβάλλοντας τους κοινούς ή ίδιους όρους, πλην ενός) είτε για να βγει το μέτρο στη ποίηση, πρβλ π.χ.:

Ο Γιώργος είναι ράφτης + (Ο Γιώργος είναι) βουλευτής. = Ο Γιώργος είναι ράφτης και βουλευτής.

Κτυπώ το γιάννη και (κτυπώ) τον Αντώνη.

2) Αν οι σύνθετες προτάσεις περιέχουν και πολλούς όμοιους συνδέσμους τους αφαιρούμε όλους πλην ενός για υπενθύμιση των άλλων και στη θέση αυτών που αποβλήθηκαν μπαίνει το κόμμα (το φαινόμενο λέγεται «σχήμα ασύνδετο»), π.χ.:

Αγόρασα μήλα και (αγόρασα) πορτοκάλια και (αγόρασα) πατάτες και (αγόρασα) φασόλια.

= Αγόρασα μήλα , πορτοκάλια , πατάτες και φασόλια.

Θέλω γάλα ή τσάι ή καφέ.

= Θέλω γάλα, τσάι ή καφέ.

Το νερό είναι λίγο (άρα) ας το προσέξουμε.

= Το νερό είναι λίγο, ας το προσέξουμε.

3) Αν προσθέσουμε στην αρχή ένα ακόμη σύνδεσμο, δίδει έμφαση:

Θέλω ή γάλα ή τσάι ή καφέ.

Αγόρασα και μήλα και πατάτες και φασόλια.

3) Στις σύνθετες προτάσεις μπορεί να έχουμε ένα μόνο όρο ρήμα ή τόσους όσες οι απλές. Έχουμε ένα μόνο όρο ρήμα, όταν όλες οι απλές έχουν ίδιο όρο ρήμα, πρβλ:

Παίζω και γελάω.

Εγώ πήγα θέατρο κι εσύ (πήγες) καφενείο.

Ο Γιάννης είναι μαθητής και (ο Γιάννης είναι) φίλος μου.

Ο Γιάννης είναι από την Κρήτη και ξέρει για την Κνωσό πολλά πράγματα.

4) Όταν ο ομιλητής μιλά για τον ακροατή του και τρίτο, τότε το ρήμα της σύνθετης πρότασης λέγεται σε β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού, π.χ.:

Γιάννη, ο Μιχάλης (θα πάει θέατρο) και ο Κώστας θα πάει θέατρο = Γιάννη, ο Μιχάλης και ο Κώστας θα πάνε θέατρο.

Εσύ και αυτός θα πάτε θέατρο.

Όταν ο ομιλητής μιλά για τον εαυτόν του και τον ακροατή του ή τρίτο, τότε το ρήμα της σύνθετης πρότασης λέγεται σε α' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού, π.χ.:

Εγώ και εσύ θα πάμε θέατρο.

Εμείς, εσείς και αυτοί οι δυο θα πάμε έξω.

2. Η περίοδος & ημιπερίοδος πρότασης

Περίοδος πρότασης λέγεται το όλο σύνολο λέξεων μιας πρότασης . Το κείμενο ή το τμήμα λέξεων που καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες:

Η Νίκη παίζει έξω. = περίοδος απλής πρότασης

— *Η Νίκη παίζει και γελά έξω.* = περίοδος σύνθετης πρότασης

Ημιπερίοδος πρότασης λέγεται το τμήμα της πρότασης που εισάγεται με την άνω τελεία, όπως π.χ. *τα τμήματα <<ας το προσέξουμε>>, <<είναι δικηγόρος>> των πιο κάτω προτάσεων:*

— *Το νερό είναι λίγο' ας το προσέξουμε.*

— *Δεν είναι γιατρός' είναι δικηγόρος*

(Περισσότερα βλέπε «*Ασύνδετο σχήμα λόγου*».)

3. Τα συντακτικά σύνολα (όροι) της απλής πρότασης

Η κάθε σύνθετη πρόταση φτιάχνεται με απλές προτάσεις και οι απλές όχι με λέξεις που λέγονται η μια δίπλα στην άλλη, αλλά με συγκεκριμένα τμήματα (συντακτικούς όρους, συντακτικά σύνολα) λέξεων που λέγονται το ένα δίπλα από το άλλο, κάτι όπως και οι όροφοι μιας οικοδομής. Παρέβαλε π.χ. ότι δε βγαίνει νόημα, αν πούμε:

— *"Ο άσκηση Κασαπάκης λύνω Αντώνης την."*

Αντίθετα βγαίνει νόημα αν πούμε:

— *"[Ο Αντώνης Κασαπάκης] + [λύνει] + [την άσκηση]"*.

= *"[Λύνεται] + [η άσκηση] + [από τον Αντώνη Κασαπάκη]."*

Τα ως άνω τμήματα λέγονται συντακτικά σύνολα ή συντακτικοί όροι της πρότασης και το κάθε ένα από αυτά:

Α) έχει και το δικό του όνομα: **υποκείμενο, αντικείμενο, ρήμα κ.τ.λ.**, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Β) έχει δική του πτώση που λέγεται, πρβλ π.χ. ότι η κλήση λέγεται σε πτώση κλητική, το υποκείμενο σε πτώση ονομαστική, το αντικείμενο σε πτώση αιτιατική κ.τ.λ.:

— *[Γεώργιε Νικολάου], [ο Σήφης Ζερβάκης] κτύπησε [το γιάννη]....*

Γ) Μπορεί να ειπωθεί είτε με μια μόνο λέξη ή με πολλές, είτε με όνομα ή αντωνυμία, είτε με επίρρημα χρόνου, τόπου κ.τ.λ. ή με το όνομα του χρόνου, τόπου, ποσού..., ανάλογα με την περιγραφή, πρβλ π.χ.:

— *[Ο Αντώνης] = [Ο Αντώνης Ι. Κασαπάκης] = [εκείνος] = [ο φίλος σου] = [αυτός που είδαμε]...*

— *Πήγαμε πέρυσι = πριν δυο μήνες = το 1989...*

Δ) Είναι ενιαίο και ανεξάρτητο και ως απ' αυτό, ανάλογα με την επιθυμία μας, εναλλάσσει με άλλο μέσα στη πρόταση, πρβλ π.χ.:

— *Εγώ + πάω = εκδρομή + σήμερα + με το σχολείο.*

= *Πάω + εκδρομή + εγώ + με το σχολείο + σήμερα.*

= *Σήμερα + πάω = εκδρομή + εγώ + με το σχολείο.*

4. Τα είδη και η ποσότητα των συντακτικών συνόλων

Το κάθε συντακτικό τμήμα (σύνολο, όρος) των απλών προτάσεων απαντά σε μια ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα, άρα το σύνολο των διαφορετικών συντακτικών όρων των απλών προτάσεων, άσχετα αν καμιά φορά μερικοί εννοούνται και δεν λέγονται, είναι τόσου αριθμού όσες και οι ερωτηματικές αντωνυμίες και τα ερωτηματικά επιρρήματα:

αντωνυμίες: *ποιος, α, ο; (από/για/σε...) ποιον, α, ο; τίνος; πόσος, η, ο;*

επιρρήματα: *τι; πού; πώς; πότε; πόσο; γιατί; δηλαδή; άρα; ε και = λοιπόν;*

Πρόταση: Πήγε.

Ερώτημα: Ποιος;/ποιον;/πότε;/που;/πώς;/γιατί;.. πήγε;

Τι (έκανε); = πήγε, ποιος; = ο Γιάννης, ποιον; = τον εαυτόν του, πότε; = χθες που; = στην Κρήτη πήγε, πώς; = με το καράβι, γιατί; = να δει τους γονείς του

Άρα η πρόταση είναι: Ο Γιάννης πήγε χθες στην Κρήτη με το καράβι, για να δει τους γονείς του.

Το κάθε συντακτικό σύνολο της πρότασης έχει και τη δική του ονομασία και είναι τα εξής: **η κλήση, το ρήμα, το υποκείμενο, το αντικείμενο, το κατηγορούμενο, η ποσότητα, ο χρόνος, ο τόπος, ο τρόπος και ο λόγος (ο σκοπός ή η αιτία) της πράξης ή κατάστασης.**

Η κλήση απαντά στο ερώτημα «σε ποιον μιλάς;»,
 Το ρήμα απαντά στο ερώτημα «τι (έκανε, έπαθε...);»,
 Το υποκείμενο απαντά στο ερώτημα «ποιος,α,ο;»,
 Το αντικείμενο απαντά στο ερώτημα «ποιον,α,ο;»,
 Το ποιητικό αίτιο απαντά στο ερώτημα «από ποιον;α,ο»,
 Το κατηγορούμενο απαντά στο ερώτημα «τι είναι;»,
 Η ποσότητα απαντά στο ερώτημα «πόσο;»,
 Ο χρόνος απαντά στο ερώτημα «πότε;»,
 Ο τόπος απαντά στο ερώτημα «που;»,
 Ο τρόπος απαντά στο ερώτημα «πώς;, με τι;»,
 Ο λόγος (ο σκοπός ή η αιτία) απαντά στο ερώτημα «γιατί;;».

Γιάννη (= η κλήση), ο Κώστας (= υποκείμενο) οδηγεί (= ρήμα) τόρα (= ο χρόνος) το αυτοκίνητο (= αντικείμενο)...

[Ο Θοδωρής Λιακόπουλος] + [κτύπησε] + [δυο φορές] + [την αδελφή του] + [χθες] + [σπίτι του] + [με το χάρακα], + [επειδή δεν έκανε αυτό που της είπε].

ερώτηση συντακτικό σύνολο (όρος) ονομασία όρου

τι (έκανε);	κτύπησε	= το ρήμα, η πράξη
ποιος;	Ο Θοδωρής Λιακόπουλος	= το υποκείμενό της
ποια,ον	την αδελφή του	= το αντικείμενό της
πότε;	χθες	= ο χρόνος της
πού;	σπίτι του	= ο τόπος της
πώς;	με το χάρακα	= ο τρόπος της
πόσο;	δυο φορές	= το ποσό της
γιατί;	επειδή δεν έκανε αυτό...	= η αιτία

Ο Π. Σταθουλόπουλος είναι δέκα χρόνια υπάλληλος στο Υπουργείο Πολιτισμού με σύμβαση αορίστου χρόνου,

ερώτηση συντακτικό σύνολο (όρος)	ονομασία όρου
τι;	= είναι...
ποιος;	= ο Π. Σταθουλόπουλος
τι είναι;	= υπάλληλος
πόσο;	= δέκα χρόνια

= το ρήμα/ η κατάσταση
= το υποκείμενο της
= το κατηγορούμενο της
= το ποσό της

που; = στο Υπουργείο Πολιτισμού = ο τόπος της
 πως; = με σύμβαση αορίστου χρόνου = ο τρόπος της

5. Η πεζή και η έμμετρη σύνταξη

Στον ελληνικό πεζό λόγο οι συντακτικοί όροι (τα τμήματα της πρότασης) λέγονται το ένα μετά το άλλο, κάτι όπως και τα βήματα ενός πεζού ανθρώπου – απ' όπου και ο λόγος καλείται «πεζός λόγος». Δηλαδή η σειρά που πρέπει να μπου οι όροι μέσα στην πρόταση ενός ελληνικού πεζού λόγου είναι ελεύθερη, αρκεί να γίνεται κατά όρο, αφού οι λέξεις κάθε όρου αποτελούν ενιαίο τμήμα (σύνολο) και όλο μαζί μπορεί να τοποθετηθεί σε όποιο μέρος της πρότασης επιθυμούμε, πρβλ π.χ.: Ο καλός μαθητής + δεν έλυσε + τη δύσκολη άσκηση + επειδή σήμερα δεν είχε διαβάσει. = Δεν έλυσε + ο καλός μαθητής + τη δύσκολη άσκηση + επειδή σήμερα ... = Τη δύσκολη άσκηση + δεν έλυσε + ο καλός μαθητής + ...

Ομοίως η επιλογή των λέξεων, για να σχηματίσουμε τα συντακτικά τμήματα είναι ελεύθερη ή κανονίζει απλώς και μόνο το νόημα και η περιγραφή, π.χ.: Ο Μανώλη = ο Κρητικός/ ο καλός μαθητής/ αυτός που πήρε άριστα ... έφυγε.

Στην ποίηση ή έμμετρο λόγο οι συντακτικοί όροι (τα τμήματα της στροφής) λέγονται όχι το ένα μετά το άλλο ή όπως και τα βήματα ενός πεζού ανθρώπου, αλλά όπως τα βήματα του χορού ή όπως κανονίζει το μέτρο απ' όπου και ο λόγος αυτός λέγεται «έμμετρος λόγος».

Πιο απλά, επειδή στον έμμετρο θα πρέπει να συμπέσουν οι τόνοι των λέξεων με τους τόνους του ρυθμού του ποιήματος (κάθε στίχος έχει και ορισμένες θέσεις, π.χ. τις 1,3,5 ή 2,6,6 ή 3, 7 11... που τονίζεται) και οι στίχοι να έχουν ομοιοκαταληξία κ.τ.λ., άρα οι λέξεις που θα αποτελέσουν τους όρους μιας στροφής θα πρέπει να μην είναι τυχαίες, αλλά επιλεγμένες, π.χ.:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
 Σέ γνωρίζω' από την κόψη τού σπαθιού την τρόμερή
 σέ γνωρίζω' από την όψη πού με βιά μετρά τη γή. (Σολωμός)

Τονιζόμενες συλλαβές = όλες οι μονές: 1,3,5,7...

Με όμοιους φθόγγους οι συλλαβές 7-8 & 14-15

Τα συντακτικά τμήματα (όροι) των προτάσεων μπορεί να είναι μια μόνο λέξη ή περισσότερες, ανάλογα με την περιγραφή ή μ' αυτά που ξέρουμε ή που θέλουμε να πούμε γι' αυτό που μιλούμε, πρβλ π.χ.: [Η Νίκη Κρασανάκη] έφυγε. = [Η προϊσταμένη ΟΤΕ] έφυγε. = [Η φίλη σου] έφυγε. = Αυτή (που υπηρετεί στον Ο.Τ.Ε.) έφυγε.

Αναδιπλωμένος όρος λέγεται αυτός που δηλώνεται με επανάληψη του ή της ίδιας λέξης, αν έχουμε μονολεκτικό όρο, π.χ.:

Είναι πάνω πάνω (= πολύ πάνω, στην κορυφή).

Πρωί πρωί (= πολύ πρωί, μόλις χάραζε) πηγαίναμε.

Γιαλό γιαλό (= κοντά στο γιαλό).

Ζευγαρωτός όρος λέγεται αυτός που δηλώνεται με δυο διαφορετικές λέξεις ίδιου μέρους λόγου, π.χ.:

— *Πρωί βράδυ* (= *πρωί και βράδυ*) *πηγαίναμε*.
 — *Πήγαμε πάνω κάτω* (= *περίπου*) *δέκα*.

Οι ζευγαρωτοί και οι αναδιπλωμένοι όροι μπορεί να είναι:

χρόνου: *Πάει πρωί πρωί/ βράδυ βράδυ. Πηγαίναμε τότε τότε/ χρονιά παραχρονιά.. Πάει νύκτα μέρα. Πάει πρωί βράδυ.....*

τρόπου: *Σταλαματιά σταλαματιά γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Πηγαίναμε δειλά δειλά. Έκανε την περιουσία του δραχμή - δραχμή.*

τόπου: *Είναι πάνω πάνω/ κάτω κάτω/ μπροστά μπροστά/ πίσω πίσω.. Πηγαίναμε γιαλό γιαλό/ τοίχο τοίχο... Πάει πάνω κάτω/πέρα πώδε/ απ' εδώ και απ' εκεί. Κοίταζε μέσα έξω.*

(Περισσότερα βλέπε «Σχήματα λόγου».)

6. Η κατά παράταξη σύνταξη

Σε μερικές γλώσσες (κινέζικη, ιαπωνική κ.α.) δεν υπάρχουν καθόλου (ή ελάχιστα) παραγωγικές και κλιτικές καταλήξεις. Στην περίπτωση αυτή τα γένη, η κλίση και τα μέρη λόγου των λέξεων σχηματίζονται με την καλούμενη σύνταξη «κατά παράταξη». Σύμφωνα με τη σύνταξη αυτή (που ισχύει και εν μέρει, όχι όμως απαραίτητα και στην ελληνική) η έννοια μιας λέξεως καθορίζεται με την πρόταξη μιας άλλης. Παρέβαλε στην αγγλική γλώσσα όπου:

Η λέξη the + άλλη λέξη = ουσιαστικό: the love («δι λαβ») = αγάπ-η, the clever man («δι κλέβερ μαν»)

Η λέξη of + άλλη λέξη = γενική ουσιαστικού: of love («οφ λαβ») = αγάπ-ης

Λέξη αντωνυμία ή όνομα + λέξη = ρήμα: i love («αϊ λαβ»), you love... = αγαπ-ώ, αγαπ-άς.. Mary loves, Nik loves...

Αυτός είναι και ο λόγος που στις ως άνω γλώσσες:

α) Δεμ μιλούμε ποτέ μονολεκτικά π.χ.: καλή, καλό, λέγω..., αλλά πάντα με υποκείμενο + ρήμα + αντικείμενο ή κατηγορούμενο k.t.l., κάτι ως γίνεται στην αγγλική, π.χ.: *Αγγλικά: I love = αγαπώ, the love = η αγάπη, I love Mary. = Εγώ αγαπώ την Μαρία > Την αγαπώ.*

β) Από τη μια υπάρχουν οι προσδιοριστικές λέξεις (τύπου και προσώπου, που υποκαθιστούν τις καταλήξεις της ελληνικής γλώσσας) και από την άλλη οι λέξεις γενικής σημασίας (που παίζουν το ρόλο των ριζών ή των θεμάτων των ελληνικών λέξεων). Έτσι όταν εκεί θέλουμε να πούμε π.χ. «Γιάνν-ης», λέμε «ανδρ γιαν» και όταν θέλουμε να πούμε Γιάνν-α, λέμε «γυν γιαν».

Στην κινέζικη για παράδειγμα γλώσσα οι οι λέξεις είναι κάπως όπως τα θέματα (αγαπ-, καλ-, μαθητ-..) στην ελληνική και λατινική γλώσσα και γι αυτό έχουν πολλές έννοιες. Στην ίδια γλώσσα δεν υπάρχουν επίσης άρθρο και καταλήξεις και γι αυτό οι έννοιες που μας δίδουν αυτά, εκεί δίδονται με λέξεις που μπαίνουν πριν από τα ονόματα και κάτι ως θα λέγαμε εμείς και π.χ. «άνδρ- Γιάνν-», αντί Γιάνν-ης, «γυναίκ Γιάνν» αντί Γιάνν-α....

Ομοίως, όταν θέλουμε να μιλήσουμε χαϊδευτικά ή για κάτι μικρό (π.χ. αδελφός, αδελφάκι...) βάζουμε-λέμε ταυτόχρονα και τις λέξεις μικρός, μεγάλος,...: «*χάϊ*» (= το μικρό παιδί), «*σιάο-χάϊ*» (= μεγάλο παιδί, αγόρι), «*σιαο-νι-χάϊ*» (= μεγάλο κορίτσι)....

Ομοίως, όταν θέλουμε να πούμε κάτι σε πληθυντικό αριθμό (π.χ. ο μαθητ-ής, οι μαθητ-ές...) προτάσσουμε την αντίστοιχη λέξη της ποσότητας (δέκα μαθητές, πέντε μα-

θητές..) ή τις λέξεις *όλοι, πολλοί, λίγο κ.τ.λ.*, για να καθορίσουμε τον αριθμό, π.χ.: «*σουί-σεν*», «*τσε-σουϊ-σεν*», «*χεν-ντο-σουϊ-σέν*»....

γ) Οι λέξεις είναι λίγες (δεν έχουμε μεγάλο λεξιλόγιο), ολιγοσύλλαβες και οι πιο πολλές λέξεις ανήκουν σε πολλά μέρη λόγου (δηλ. εδώ μια λέξη μπορεί να ανήκει και στα επίθετα και στα ρήματα και στα ουσιαστικά.), άρα έχουν γενική έννοια. Στην κινέζικη π.χ. γλώσσα δεν υπάρχουν καθόλου καταλήξεις, άρα και τύποι (= οι πτώσεις ή τα πρόσωπα, η κλίση) και γι αυτό εκεί οι απλές λέξεις είναι όλες μονοσύλλαβες και αποτελούμενες από ένα μόνο φωνήεν (σπάνια πάνω από δυο) και ένα ή περισσότερα σύμφωνα.

Οι σύνθετες λέξεις της ίδιας γλώσσας αποτελούνται από δυο ή περισσότερες μονοσύλλαβες απλές που διατηρούν συνήθως όλη την φωνητική τους οντότητα: «πέ» = κύπελλο, «τσίμ» = χρυσός, η, ο, «τσίμ πέ» = χρυσό κύπελλο, «τσάου» = μέρα, «νί-τσάου» = καλημέρα, «σέν» = ο θεός, «σί-λά» = η Ελλάδα, «τσούν-κούο» = η κίνα, «μέϊ-κό» = η Αμερική, «νί-τσάου» = καλό πρωί/καλημέρα «σιάμ-σουέ» = το άρωμα (το αρωματόνερο, το νερό που βγάζει άρωμα),...

Κινέζικα: «Ουό γιάο χού ί πέ σουέ» = Εγώ θέλω να πιω ένα ποτήρι νερό

Οι απλές και μονοσύλλαβες λέξεις της ίδιας γλώσσας είναι κάπου 328, όμως πολλές από αυτές έχουν πάρα πολλές έννοιες (κάτι όπως οι ομόηχες λέξεις [ι] = η, ή, οι.... στην ελληνική): «πα» = μπαλέτο, οκτώ, κλέφτης, κλέβω... «πάϊ» = άσπρο, εκατό, εκατοστό, χάνω....

Οι διάφορες έννοιες της κάθε ως άνω απλής και μονοσύλλαβης λέξης κανονίζεται στο λόγο από την ένταση του τόνου, π.χ.: «*κιο*» (τονισμένα) = νερό & «*κιο*» (πιο άτονα) = ερωτώ..., καθώς και από τη θέση που έχει η εν λόγω λέξη μέσα στην πρόταση (στην ελληνική κανονίζονται από τη συλλαβή που είναι ο τόνος και την κατάληξη: νόμ-ος & νομ-ός, έξοχ-η & έξοχ-ή,...)

Ο τόνος (η ένταση φωνής) στις κινέζικες λέξεις έχει τέσσερις εντάσεις (δηλ. η κινέζικη γλώσσα έχει τέσσερις τόνους, ενώ η ελληνική, ιταλική, αγγλική κ.τ.λ. έχουν δυο, τις τονισμένες και άτονες συλλαβές).

7. Άλλα είδη των απλών προτάσεων

Οι προτάσεις εκτός από απλές και σύνθετες διακρίνονται και σε πάρα πολλά άλλα είδη, ανάλογα με τη σκοπιά που τις βλέπει κάποιος, κυριότερα των οποίων είναι:

α. Ως προς το ποιον φωνής

Οι προτάσεις, απλές ή σύνθετες, ως προς τη φωνή, διακρίνονται σε τόσα είδη όσα και τα σημεία στίξης (τελεία, θαυμαστικό και ερωτηματικό) με τα οποία σημειώνονται στο γραπτό λόγο.

Ερωτηματικές προτάσεις λέγονται αυτές με τις οποίες ο ομιλητής ρωτά για να μάθει κάτι, άρα αυτές που απαιτούν απάντηση. Προφέρονται με ειδικό χρώμα φωνής που σημειώνεται στη γραφή με το ερωτηματικό (;)

— *Πότε/πώς/γιατί/πού πήγες στα Γιάννενα;*

— *Πήγε η αδελφή σου στην Περσία;*

— *Τι ανάγκη έχεις = ποια ανάγκη έχεις;*

— *Τι φωνάζεις = γιατί φωνάζεις;*

— *Τι είδες; = ποιόν, ά, ό είδες;*

Προτρεπτικά:

Δεν έρχεσαι κι εσύ;

αντί: Έλα κι εσύ.

Μου δίνει ένα χιλιάρικο, αντί: Δώσε μου ένα χιλιάρικο.

Επιβεβαιωτικά:

Δε σας το είπα; αντί Σας το είπα.

Θαυμαστικές ή επιφωνηματικές προτάσεις λέγονται αυτές με τις οποίες ο ομιλητής εκφράζει το θαυμασμό ή την μεγάλη του απορία του ή χαρά, λύπη, πόνο... Προφέρονται με ειδικό χρώμα φωνής που σημειώνεται στην γραφή με το θαυμαστικό (!).

Ο Γιάννης και ο Μανώλης πήδηξαν δέκα μέτρα στο ύψος!

Να ζήσετε σαν τα ψηλά βουνά! Τα συλλυπητήρια μου!

Μπράβο! Μακάρι! Αμάν!

Πληροφοριακές προτάσεις λέγονται οι υπόλοιπες, αυτές με τις οποίες λέμε το τι βλέπουμε ή ακούμε, αισθανόμαστε, σκεφτόμαστε κ.τ.λ. Δεν προφέρονται με ειδικό χρώμα φωνής και στη γραφή σημειώνονται με τη τελεία, π.χ.:

Ο Γιάννης έφυγε.

Βλέπω τον Αντώνη.

β. Ως προς το είδος σύνδεσης (μόνο για σύνθετες)

Οι σύνθετες προτάσεις, ως προς το είδος σύνδεσης των απλών τους, διακρίνονται σε τόσα είδη όσα και τα είδη των συνδέσμων, δηλαδή των λέξεων: **και, ή, αν και, ενώ, αλλά, γιατί, επειδή, όμως, ...**, με τους οποίους αυτές ενώνονται σε μια σύνθετη.

Δηλαδή στη σύνθεση των συνθέτων προτάσεων, ανάλογα με το τι είδους λέγεται η απλή πρόταση που ακολουθεί μετά από μια άλλη, ανάλογα παίρνει και σύνδεσμο, για υπόδειξη, πρβλ π.χ.:

Ο Γιώργος είναι βουλευτής και (ο Γιώργος είναι) γιατρός.

(Εδώ έχουμε δυο απλής του αυτού είδους, πληροφοριακές.)

Ο Γιώργος είναι βουλευτής ή (ο Γιώργος είναι) γιατρός.

(Εδώ έχουμε δυο απλές του αυτού είδους, όμως σε διάζευξη.)

Ο Γιώργος δε βγήκε βουλευτής, αν και/ παρότι (ο Γιώργος είναι) πήρε πολλούς ψήφους.

(Εδώ έχουμε μια αρνητικά και μια θετική σε αντίθεση.)

Ο Γιώργος είναι βουλευτής, γιατί/ επειδή (ο Γιώργος είναι) γιατρός.

(Εδώ η δεύτερη απλή είναι αιτιολογική)

Ο Γιώργος είναι βουλευτής, αλλά (ο Γιώργος) δεν είναι γιατρός.

(Εδώ μια θετική και μια αρνητική σε αντίθεση)

Πιο απλά, η απλή πρόταση που ακολουθεί μετά από μια άλλη σε μια σύνθετη είναι ή παρεπόμενο (συμπλεκτικό) γεγονός (τότε αυτή εισάγεται με το σύνδεσμο «και») ή διαζευκτική αλλαγή (τότε εισάγεται με το σύνδεσμο «ή») ή ως αιτιολογία - σκοπός (τότε εισάγεται με το «γιατί, για να, επειδή,») ή προϋπόθεση (τότε εισάγεται με το «αν») κ.τ.λ., πρβλ π.χ.:

Συμπλεκτικά: *Ο Γιώργος είναι ράφτης και (Ο Γιώργος είναι) βουλευτής*

Διαζευκτικά: *Ο Γιώργος είναι ράφτης ή (Ο Γιώργος είναι) βουλευτής*

Αιτιολογικά: *Ο Γιώργος είναι ράφτης, γιατί (Ο Γιώργος) δεν είναι βουλευτής.*

Υποθετικά: *Ο Γιώργος είναι ράφτης, αν/ άμα εγώ είμαι βουλευτής.*

Αντιθετικά: *Γιώργος είναι ράφτης, αν και/ενώ (Ο Γιώργος) είναι βουλευτής.*

Ο Γιώργος είναι ράφτης, αλλά (Ο Γιώργος) δεν είναι βουλευτής.

Ομοίως, όταν, και π.χ., οι απλές προτάσεις που ακολουθούν στο λόγο ή μια είναι θετικής σημασίας και η άλλη αρνητικής σημασίας ενώνονται σε μια σύνθετη χρησιμοποιώντας τους αντιθετικούς συνδέσμους «αλλά, όμως, μα...», αντί του «και», πρβλ:

- _Ο Γιάννης πέθανε (και) τον (Γιάννη) θα θυμούμαστε πάντα.
- = Ο Γιάννης πέθανε, αλλά θα το θυμούμαστε πάντα.
- _Ο Γιάννης είναι έξυπνος και (ο Γιάννης) δεν διαβάζει.
- = Ο Γιάννης είναι έξυπνος, μα/αλλά/όμως δεν διαβάζει.
- = Ο Γιάννης είναι έξυπνος, μα/αλλά/όμως δεν διαβάζει.
- _Ο Γιάννης είναι ωραίος και (ο Γιάννης είναι) κουτσός.
- = Ο Γιάννης είναι ωραίος, αλλά κουτσός.
- _Είναι φίλος, αν και με βρίζει.

γ. Ως προς το πρόσωπο λόγου

Πρώτου προσώπου πρόταση ή στροφή λέγεται αυτή που ο ομιλητής μιλά (αναφέρεται) για τον εαυτόν του ή το σύνολο στο οποίο ανήκει, άρα όταν ο όρος ρήμα της πρότασης λέγεται σε α' πρόσωπο, ενικού ή πληθυντικού αριθμού, και το υποκείμενο της πρότασης είναι ο ομιλητής ή το σύνολο που ανήκει ή αναφέρεται, όπως π.χ. οι εξής προτάσεις:

- _Λύνω/ λύνουμε την άσκηση.
- _Μανώλη, (εγώ) θα πάω αύριο.
- _Μανώλη, (εμείς) θα πάμε αύριο.

Δευτέρου προσώπου πρόταση ή στροφή λέγεται αυτή που ο ομιλητής μιλά (αναφέρεται) για τον ακροατή ή ακροατές του, άρα όταν ο όρος ρήμα της πρότασης είναι β' προσώπου, ενικού ή πληθυντικού αριθμού, και το υποκείμενο της πρότασης είναι ο ακροατής ή η παρέα του, όπως π.χ. οι εξής προτάσεις:

- _Λύνεις/ λύνετε την άσκηση.
- _Μανώλη, (εσείς) θα πάτε αύριο.

Τρίτου προσώπου πρόταση ή στροφή λέγεται αυτή που ο ομιλητής δε μιλά ούτε για τον εαυτόν του ούτε για τον ακροατή του, αλλά για κάποιο άλλο πρόσωπο λόγου, τρίτο. Στην περίπτωση αυτή ο όρος ρήμα της πρότασης είναι γ' προσώπου, ενικού ή πληθυντικού αριθμού, και το υποκείμενο της πρότασης είναι τρίτος ή τρίτοι, όπως π.χ. οι εξής προτάσεις:

- _Λύνει/ λύνουν την άσκηση.
- _Μανώλη, αυτοί θα πάνε αύριο.

δ. Ως προς το γεγονός

Καταφατικές προτάσεις λέγονται αυτές που ο όρος ρήμα (το κύριο ρήμα) της πρότασης δεν περιέχει τα μόρια "δεν/ μην", π.χ.:

- _Η αλεπού είναι άγριο ζώο.
- _Κώστα, θα πάω έξω.
- _Ναι, ο Γιάννης να πάει έξω.

Αρνητικές ή αποφατικές προτάσεις λέγονται αυτές που ο όρος ρήμα της πρότασης (το κύριο ρήμα) περιέχει τα μόρια "δεν/μην", π.χ.:

- _Η αλεπού δεν είναι άγριο ζώο.

Κώστα, δεν θα πάω..
Όχι, ο Γιάννης να μην πάει.

Θετικής σημασίας πρόταση λέγεται αυτή που εκφράζει κάτι αρεστό ή καλό, δίκαιο, επιθυμητό... Μπορεί να ειπωθεί καταφατικά ή αποφατικά, π.χ.:

καταφατικά: είναι καλός/ πλούσιος/ ωραίος/ ζωντανός/ αθάνατος..

= **αποφατικά:** δεν είναι κακός/ φτωχός/ άσχημος/ πεθαμένος/ θνητός..

καταφατικά: χαίρομαι, απολαμβάνω..

= **αποφατικά:** δεν λυπούμαι, **δε** στερούμαι..

Αρνητικής σημασίας (απλή) πρόταση λέγεται αυτή που εκφράζει κάτι που δεν είναι αρεστό ή καλό, δίκαιο, επιθυμητό... Μπορεί να ειπωθεί καταφατικά ή αποφατικά, π.χ.:

καταφατικά: στερούμαι, πεινώ, διψώ.

= **αποφατικά:** δε χαίρομαι, δεν απολαμβάνω, δεν πεινώ...

καταφατικά: είναι κακός/ φτωχός/ άσχημος/ πεθαμένος..

= **αποφατικά:** δεν είναι καλός/ πλούσιος/ ωραίος/ ζωντανός..

ε. Ως προς το περιεχόμενο

1. Οι προτάσεις κρίσης

Προτάσεις κρίσης λέγονται αυτές που φανερώνουν μια **κρίση ή διαπίστωση, καθώς και μια πληροφορία**, π.χ.:

καταφατικά: Ο Γιώργος πάει στην Κρήτη. Κώστα, ο Γιάννης είναι δικηγόρος.

αποφατικά: Ο Γιώργος δεν πάει στην Κρήτη. Κώστα, ο Γιάννης δεν είναι δικηγόρος.

2. Οι προτάσεις βούλησης ή επιθυμίας

Προτάσεις βούλησης ή επιθυμίας λέγονται οι αυτές που φανερώνουν αυτό που ευχόμαστε, παρακαλούμε, θέλουμε, επιθυμούμε, διατάσσουμε, προτρέπουμε κ.τ.λ., π.χ.:

Είναι συμφέρον/ σωστό/ πιθανό/ αρκετό..... να πας εκεί

Κλείσε/ να κλείσεις/ να μην κλείσεις το παράθυρο φεύγοντας.

Εύχομαι να πάνε όλα καλά! Να ζήσετε!

(Σου εύχομαι) χρόνια πολλά!

(Επιθυμώ/ θέλω..) να φύγεις αμέσως για Κόρινθο.

Η βούληση ή επιθυμία εκφράζεται λέγοντάς της είτε ως υποκείμενο είτε ως αντικείμενο σε μια πρόταση και συνάμα με υποτακτική ή προστακτική, καθώς και με τα μόρια: **να, θα, ας, μην, δεν**, ανάλογα με το τι είδους είναι αυτή, π.χ.:

Αν θέλουμε να εκφράσουμε μια βούληση ή επιθυμία απρόσωπα, τότε αυτή λέγεται ως υποκείμενο: **α)** τριτοπρόσωπου απρόσωπου ρήματος, π.χ.: *Πρέπει/ συμφέρει/ μέλει/ πρόκειται/ αρκεί... να πας εκεί.*

β) περιφραστικού κατηγορήματος (ή απρόσωπης έκφρασης) με ουδέτερο επίθετο ή θηλυκό ουσιαστικό ως κατηγορούμενο, π.χ.:

Είναι συμφέρον/ σωστό/ πιθανό/ αρκετό..... να πας εκεί

Είναι συμφορά/ ντροπή/ αμαρτία/ ανάγκη να πας εκεί.

Υπάρχει κίνδυνος να καταστραφεί η σοδειά.

Αντίθετα, αν θέλουμε η βούληση ή επιθυμία να εκφραστεί προσωπικά, τότε αυτή λέγεται:

Α) ως αντικείμενο ρήματος βουλευτικού, εφετικού, δυνητικού, κελευστικού, απαγορευτικού, αισθητικού κ.α.:

- _Θέλω/ζητώ/απαιτώ... να (μην) πας.
- _Δεν επιθυμώ/ποθώ/λαχταρώ.. να το δω.
- _Μπορώ /καταφέρνω/ κατορθώνω.. να εξηγήσω τη στάση του.
- _Διατάζω/ παραγγέλλω/ συμβουλεύω.. να πας.
- _Απαγορεύω/ εμποδίζω.. να πας
- _Νοιώθω/ αισθάνομαι/ βλέπω.. να πηγαίνεις.
- _Ορκίζομαι/ λογαριάζω/ προσπαθώ.. να πω την αλήθεια.
- _(Δεν) επιθυμώ/ θέλω/ παρακαλώ.. να πάω εκδρομή.
- _Ζήτησε να (μην) δικαστεί;
- _Σκοπεύω/ σκέφτομαι.. να το δω αύριο.

Β) ως περιφραστικό κατηγορούμενο, π.χ.:

- _Είμαι πρόθυμος/ έτοιμος/ ικανός.. να πάω.
- _Έχω,εις.. επιθυμία/ απαίτηση/ ανάγκη... να πάω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ

ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

1. Η ΚΛΗΣΗ Ή ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ

Κλήση λέγεται ο όρος, το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στο ερώτημα «σε ποιον μιλάς ή απευθύνεσαι;», λέγεται σε πτώση κλητική και φανερώνει το πρόσωπο λόγου στο οποίο απευθύνεται η πρόταση, π.χ.:

— *Μα ρία Κασαπάκη, έλα να φάμε* (Μ. Κασαπάκη = η κλήση).

— *Έλα, Νίκη, να πάμε έξω.* (Νίκη = η κλίση)

Η κλήση με τίτλους, κοσμητικά επίθετα... σε δημόσιο χώρο ή κάπου που έχει σκοπό την προβολή ή την κολακεία κάποιου λέγεται **προσφώνηση**:

— *[Κύριε Γ. Νικολάου, πρόεδρε της ανωτάτης συνμοσπονδίας εργατών Ελλάδας], παρακαλώ..*

Σημειώνεται ότι:

1) Κλήση έχουν κανονικά όλες οι προτάσεις, όμως πολλές φορές, επειδή εννοείται, παραλείπεται, π.χ.:

— *[Γ. Νικολάου], είδες το νίκο. > Είδες το νίκο;*

2) Η κλήση λέγεται αρχικά της πρότασης, όμως μπορεί να ειπωθεί και στο τέλος, μετά από κόμμα στη γραφή, ή στο μέσο (με παρεμβολή), ανάμεσα σε δυο κόμματα στη γραφή:

— *Πέτρο, δώσε μου το βιβλίο σου. = Δώσε μου το βιβλίο σου, Πέτρο. = Δώσε μου, Πέτρο, το βιβλίο σου.*

Ομοίως: *Μέριασε, βράχε, να διαβώ.. 'Ανοιξε, μ'άνα μου γλυκιά, την άφθαρτη αγκαλιά σου. Σου είπα, αγάπη, να μου τηλεφωνήσεις.*

3) Οι προτάσεις με κλήση μπορεί να είναι απλές ή σύνθετες και να απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο λόγου ή σε ομάδα ή στο κοινό, π.χ.:

Προσωπικά: — *Γιάννη Σπανάκη, ποιος έκλεψε την μπάλα;*

Γενικά: — *Παιδιά, ποιος έκλεψε την μπάλα;*

— *(Ε) Όσοι μ' ακούτε, ελάτε εδώ.*

— *Γιάννη, Μανώλη και Κωστή...*

2. ΤΟ ΡΗΜΑ (ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ)

Συντακτικός όρος «ρήμα (πρότασης)» λέγεται η λέξη ρήμα της πρότασης που απαντά στο ερώτημα "**υποκείμενο + τι;**" και φανερώνει την πράξη (ενέργεια ή πάθηση) ή κατάσταση, το γεγονός που γίνεται λόγος, το τι ενεργεί ή παθαίνει ή σε ποια κατάσταση βρίσκεται το συζητούμενο πρόσωπο λόγου (= το υποκείμενο της πρότασης), όπως οι λέξεις «λύνεται, λύνει», στις πιο κάτω προτάσεις:

— *Η Νίκη λύνεται από την Μαρία.* (Η Νίκη τι; = «λύνεται» = όρος ρήμα)

— *Η Μαρία λύνει τη νίκη.* (Η Μαρία τι κάνει; = «λύνει» = όρος ρήμα)

Σημειώνεται ότι:**1. Άλλο λέξη ρήμα και άλλο συντακτικός όρος ρήμα.**

Μια απλή πρόταση μπορεί να έχει πολλές λέξεις ρήματα, όμως μόνο ένα από αυτά είναι ο όρος ρήμα. Δεν είναι όρος ρήμα όσες λέξεις ρήματα απαντούν στα ερωτήματα «*πώς, πού, πότε, πόσο, γιατί, ποιος, ποιόν.....*», αλλά άλλος συντακτικός όρος (*τρόπου, τόπου, χρόνου, ποσού, αιτίας.....*) = οι καλούμενες και δευτερεύουσες πράξεις ή καταστάσεις, πρβλ π.χ.:

— *Θα έρθω* (= όρος ρήμα) *αύριο*, *για να διαβάσουμε* (= ο σκοπός, η επιδίωξη)

— *Πήγε όπου του είπες* (= ο τόπος, το που)

— *Ο Γιάννης κτύπησε* (= όρος ρήμα) *την Μαρία*, *όταν την είδε* (= ο χρόνος, το πότε) *να κάνει άσεμνες πράξεις* (= η αιτία, το γιατί)

Μια σύνθετη πρόταση έχει τόσους όρους ρήματα όσες και οι απλές της, όμως, όταν οι απλές έχουν το ίδιο όρο ρήμα, τότε αυτός λέγεται μόνο μια φορά, πρβλ π.χ.:

— *Ο Γιάννης τρώει και (ο Γιάννης) πίνει.*

(= 2 απλές με διαφορετικούς όρους ρήματα)

— *Θα πάω για να παίξουμε και (θα πάω για) να διαβάσουμε.*

(= 2 απλές προτάσεις με ίδιους όρους ρήματα)

— *Είναι ωραίος (και είναι), ψηλός και (είναι) λεπτός.*

(= 3 απλές προτάσεις με ίδιους όρους ρήματα)

2. Η κατάληξη του όρου ρήματος της πρότασης είναι ανάλογη με:

α) το υποκείμενο ή συζητούμενο πρόσωπο λόγου της πρότασης.

— *λύν-ω την άσκηση*, ενν. *εγώ* = ο ομιλητής = υποκείμενο

— *λύν-εις την άσκηση*, ενν. *εσύ* = ο ακροατής = υποκείμενο

— *λύν-ει την άσκηση*, ενν. *αυτός,ή,ό* = συζητούμενος,η,ο = υποκείμενο

β) την φωνή, το είδος της πράξης (δηλ. αν είναι ενέργεια ή πάθηση):

λύν-ω,εις,ει.. = ενεργ. φωνή, *λύνομαι,εσαι,εται..* = παθ. φωνή

γ) τον αριθμό του υποκειμένου, δηλ. αν είναι ενικού ή πληθυντικού αριθμού:

λύν-ω,εις,ει (το υποκείμενο = 1 άτομο ή σύνολο)

λύν-ομε,ετε,ουν (το υποκείμενο = όλοι ή πολλοί)

Δέκα έλυσαν την άσκηση (το υποκείμενο = δέκα άτομα).

δ) τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) του γεγονότος:

— *Λύν-ω την άσκηση/ Λύν-ομαι από το γιάννη.* = το παρόν

— *Έλυ-σα την άσκηση/ Λύ-θηκα από το γιάννη.* = το παρελθόν

— *Θα λύ-σω την άσκηση/Θα λυ-θώ από το γιάννη.* = το μέλλον

3. Ο όρος ρήμα σε μια απλή πρόταση παραλείπεται, αν εννοείται από τα συμφραζόμενα ή τις προηγούμενες προτάσεις (Περис. βλέπε ελλειπτικές προτάσεις): *Ο Γιάννης.* (ενν. "έφυγε"). *Πρώτος αθλητής* (ενν. "είναι").

4. Ο όρος ρήμα χωρίς μόριο "**δεν, μην**" φανερώνει καταφατικό γεγονός: *Η Μαρία λύνει/ ντύνει/ κτυπά... τον Μανώλη.* και με τα μόρια "**δεν, μην**" φανερώνει αποφατικό γεγονός: *Η Μαρία δεν λύνει τον Μανώλη. Ο Μανώλης να μην λυθεί ακόμη.*

3. ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Υποκείμενο λέγεται το συντακτικό σύνολο λέξεων της πρότασης που απαντά στην ερώτηση "**ποιος,α,ο + όρος ρήμα πρότασης**" και φανερώνει το συζητούμενο πρόσωπο λόγου, άρα αυτός,ή,ό που:

α) ενεργεί ή παθαίνει ή βρίσκεται στην κατάσταση που φανερώνει ο όρος ρήμα της πρότασης, π.χ.: — *Ο Αντώνης κτυπά την Μαρία.* (*Ποιος κτυπά;* = «ο Αντώνης» = υποκ.)

Η Μαρία κτυπήθηκε από τον Αντώνη. (Ποιος κτυπήθηκε; = «η Μαρία» = υποκ.) *Ο Αντώνης δεν κτύπησε την Μαρία.* (Ποιος δεν κτύπησε; = «ο Αντώνης» = υποκ.) *Ο Γιάννης διψά.* (Ποιος διψά; = ο Γιάννης = υποκ.)

β) έχει την ποιότητα ή ιδιότητα που φανερώνει το κατηγορούμενο (βλέπε πιο κάτω), π.χ.: *Η Ράνια Σπυριδάκη είναι γιατρός.* (Ποιος είναι γιατρός; = «η Ρ. Σπυριδάκη» = υποκείμενο)

Σημειώνεται ότι:

1. Το υποκείμενο της πρότασης ως όρος μας λέει επιπρόσθετα τα στοιχεία (ονοματεπώνυμο, ιδιότητα, ποιότητα, τόπο καταγωγής....) του προσώπου λόγου (ομιλητή, ακροατή ή τρίτου) που φανερώνει η ανάλογη κατάληξη του όρου ρήματος της πρότασης - ο λόγος για τον οποίον πολλές φορές δεν το λέμε, αφού εννοείται ως πρόσωπο λόγου από την κατάληξη του ρήματος όρου, πρβλ π.χ.: *Λύν-ω την άσκηση.* (ενν. εγώ = α' πρόσωπο = ομιλητής = υποκ.) *Λύν-εις την άσκηση.* (ενν. εσύ = β' πρόσωπο = ακροατής = υποκ.)

2. **Άλλο το υποκείμενο της πρότασης (= του όρου ρήματος) και άλλο των άλλων ρημάτων (= των λοιπών λέξεων ρημάτων) της πρότασης.** Αυτά κάποτε είναι ίδια και άλλοτε διαφορετικά, πρβλ π.χ.:

Ο Αντώνης έλυσε την άσκηση, όταν εσύ έλειπες. ("Αντώνης" = το συζητούμενο πρόσωπο, το υποκείμενο του όρου ρήματος της πρότασης, "εσύ" = υποκείμενο λέξης ρήματος που μαζί με άλλες φανερώνει χρόνο).

Ο Αντώνης έλυσε την άσκηση, όταν αυτός πήγε σπίτι του. ("Αντώνης" = το συζητούμενο πρόσωπο, το υποκείμενο του όρου ρήματος της πρότασης, "αυτός" = υποκείμενο λέξης ρήματος που μαζί με άλλες φανερώνει τον χρόνο)

Ο Γιάννης κτύπησε την Μαρία, όταν γύρισε (αυτός) σπίτι και την είδε (αυτός) να κάνει (αυτή) άσεμνες πράξεις.

3. Το υποκείμενο δεν παραλείπεται, όταν:

α) **κάνουμε έμφαση:** *Εγώ μιλώ και συ γελάς.* = *Μιλώ και γελάς.*

β) **αρχίζουμε το λόγο, ειδικά το γραπτό,** επειδή τα πρόσωπα λόγου (ομιλητής, ακροατής, συζητούμενος, η,ο) είναι ακόμη άγνωστα ή απροσδιόριστα, ώστε να αποσαφηνιστούν, ή κάνουμε επεξήγηση: *Η Μαρία κι εγώ, ο Τηλέμαχος Παπάς, θα πάμε εκδρομή. Η Σοφία Λιακοπούλου πήγε εκδρομή σήμερα.*

4. Το όνομα, το άρθρο, το επίθετο και η μετοχή του συντακτικού συνόλου του υποκειμένου λέγονται **σε πτώση ονομαστική** (συμφωνούν όλα σε γένος, αριθμό και πτώση με το όνομα και την ιδιότητα του υποκειμένου), π.χ.: *[Ο τραυματισμένος στρατιώτης Νίκος Γεωργιάδης] έφυγε χθες.* *[Το πέτρινο άγαλμα] κλάπηκε από άλλον.*

Ωστόσο τα επίθετα του υποκειμένου μπορούν να ειπωθούν και με εμπρόθετο προσδιορισμό σε αιτιατική πτώση:

Το μάλλινο/ υφασμάτινο/ ξύλινο/ πέτρινο..... πράγμα. = Το πράγμα από μαλλί/ ύφασμα/ ξύλο..

Όσοι μαθητές είναι από τη θράκη θα πάνε. = Οι Θρακιώτες μαθητές θα πάνε. Ο Κρητικός μαθητής = ο μαθητής από την Κρήτη...

Τα πουλιά από τη θάλασσα > της θάλασσας. = Τα θαλασσινά πουλιά.

Σε γενική πτώση λέγεται η αναφορά (= αυτός που ανήκει ή αναφέρεται το υποκείμενο, ο κτήτορας, γονέας, δημιουργός.. = η απάντηση στην ερώτηση "τί-νος/ποιανού,ής,ού"): *Ο χάρακας τ ο υ Μ. η ν ά Γ ρ η γ ο ρ ά κ η έσπασε. Το παιδί του Γ ι ά ν ν η. Ο μαθητής της Ε' τ ά ξ η ε.*

‘Όμως λέγεται και εμπρόθετα σε αιτιατική πτώση: Το νερό από την πηγή> της πηγής δεν πίνεται. Τα λόγια από το γιάννη> του Γιάννη είναι πικρά. Οι μουσικές μου γνώσεις = οι γνώσεις μου στην μουσική

Συμφωνία υποκειμένου & όρου ρήματος, πληθυντικός ευγένειας

Κανονικά το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα του σε πρόσωπο και αριθμό:
Ο Γιάννης φεύγει για την Αθήνα. Δε συμφωνεί, όταν:

α) έχουμε **π λ η θ υ ν τ ι κ ό ε υ γ έ ν ε ι ας**, δηλ. όταν μιλούμε σε ένα μόνο κύριο πρόσωπο, αφού τότε το ρήμα λέγεται σε πληθυντικό αριθμό, πρβλ:

σε κύριο πρόσωπο: Συγχωρέστε με, κύριε Μηνά! Να ζήσετε, κύριε Μηνά!

σε οικείο πρόσωπο: Συγχώρα με, Μηνά! Να ζήσεις, Μηνά!

Αν μπει αντωνυμία ως υποκείμενο, τότε και αυτή μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό: Εσείς να πάτε, κ. Γιάννη. Εσείς να είστε καλά, κ. Πρόεδρε.

β) έχουμε σύνθετο υποκείμενο με δυο διαφορετικά άτομα ή μέρη ή σύνολα.. που το ένα ή όλα λέγονται σε ενικό αριθμό, αφού τότε το ρήμα λέγεται σε πληθυντικό αριθμό, πρβλ π.χ.: Ο Μιχάλης με το βασιλή έφυγαν. Εγώ και εσύ πάμε εκεί. Οι μαθητές και ο καθηγητής φεύγουν.

4. ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Κατηγορούμενο λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης σε πτώση ίδια με αυτή του υποκειμένου (δηλαδή ονομαστική) και απαντά στην ερώτηση **«τι είναι ή ποιός,ά,ό είναι» ή πως ονομάζεται/ είναι/... κάτι»**, που θα κάναμε αν δεν το βάζαμε και φανερώνει ή μας δίνει μια πληροφορία για το υποκείμενο (ή προσδιορίζει ή αποδίδει στο υποκείμενο μια ποιότητα ή ιδιότητα, κρίσης ή διαπίστωσης), όπως: το **ονοματεπώνυμο, την ηλικία, την καταγωγή, το επάγγελμα, το φύλο, την εθνικότητα κ.α.** π.χ.:

Ο κύριος ονομάζεται Γ. Μπερέτας.

(Πώς ονομάζεται; = «Γ. Μπερέτας». = κατηγορούμενο)

Η Μαρία είναι παιδί/ καλή μαθήτριά...

(Τι είναι; = «παιδί/ καλή μαθήτριά». = κατηγορούμενο)

Ο Γιώργος (υποκ.) είναι πρόεδρος (κατηγ.).

Ο Γιώργος (υποκ.) εκλέχθηκε πρόεδρος (κατηγ.).

= Εμείς (υποκ.) εκλέξαμε το γιώργο (αντικ.) πρόεδρο (κατηγορούμενο)

Εγώ είμαι υπάλληλος/ γιατρός/ δικηγόρος... = επάγγελμα

Είναι άνδρας/ γυναίκα/ παιδί = φύλο

Είναι νέος/ παιδί/ κοπέλα... = ηλικία

Ο Μηνάς είναι Αθηναίος/ Κρητικός/ Μανιάτης... = καταγωγή

Το παλτό είναι μάλλινο/ βαμβακερό.. = ποιότητα

Το παλτό είναι μαύρο/ λευκό.. = χρώμα

Το παλτό είναι φτηνό/ ακριβό/ πολύ καλό.. = αξία/ τιμή

Έφτασε/ είναι πρώτος/ τρίτος/ τελευταίος = αποτέλεσμα

Οι στρατιώτες στάθηκαν/ είναι/ ήσαν.. όρθιοι. = κατάσταση

Οι στρατιώτες ήσαν χίλιοι/ εκατό/ δέκα χιλιάδες.. = ποσότητα

- _Είμαι Έλληνας = εθνικότητα & ονοματεπώνυμο
 _Είναι ο δάσκαλος Γ. Πάρλας. = επάγγελμα & ονοματεπώνυμο
 _Είμαι καλύτερος μαθητής από το Νίκο. = σύγκριση ποιότητας
 _Τρέχω γρηγορότερα από το Νίκο. = σύγκριση πράξης
 _Ο Νίκος περπατά καμαρωτός/ καμαρωτά/ αργά.. = τρόπος πράξης
 _Ο Νίκος είναι πρωινός/ απογευματινός... (φύλακας). = χρόνος εργασίας
 ,.....

Ερωτηματικό: *Είσαι δάσκαλος; Μήπως η Μαρία είναι δασκάλα;*

Θαυμαστικό: *Η Μαρία είναι καλός μουσικός!*

Επιφωνηματικό: *Πω πό! είναι μουσικός!*

Ειρωνικό: *Είναι καλό.οος μουσικός!*

Σημειώνεται ότι

1. Το συντακτικό σύνολο του κατηγορούμενου είναι όρος μόνο των προτάσεων που σχηματίζονται με το ρήμα «είμαι» ή τα συνώνυμα - ταυτόσημά του, που λέγονται «**συνδετικά ρήματα**».

Συνώνυμα - ταυτόσημα του ρήματος «είμαι» είναι τα:

κλητικά: λέγομαι, ονομάζομαι, καλούμαι, γράφομαι....

δοξαστικά: φαίνομαι, νομίζομαι, θεωρούμαι, λογαριάζομαι, παρουσιάζομαι, περνιέμαι, απο/ υποδεικνύομαι..

εκλογής: εκλέγομαι, διορίζομαι, κληρώνομαι, αναγνωρίζομαι, ανακηρύσσομαι, χειροτονούμαι,..

αναφοράς: εργάζομαι, ασκώμαι, βρίσκομαι, στέκομαι..

υπαρξης: γίνομαι - γεννήθηκα, μένω, πάω, υπηρετώ...

_Είμαι/ εργάζομαι/ βρίσκομαι/ στέκομαι.. όρθιος μια ώρα.

_Οι μαχητές ήσαν/ στάθηκαν.. όρθιοι/ ήρωες..

_Είμαι/ γεννήθηκα Έλληνας/ Κρητικός/ Ρόδιος..

_Είμαι/ μένω/ έμεινα/ στέκω.. άφωνος/ έκπληκτος..

_Ο Γιάννης είναι/ πάει /υπηρετεί.. στρατιώτης.

2. Το συντακτικό σύνολο του κατηγορούμενου μπορεί να περιέχει τόπο, χρόνο, λόγο ή αιτία και ποσό:

_Ο Γιάννης είναι καλός δικηγόρος, γιατί με αθώωσε = ο λόγος

_Ο Γιάννης είναι με πτυχίο/ πτυχιούχος μηχανικός = ο τρόπος

_Ο Γιάννης είναι δικηγόρος στην Πάτρα = ο τόπος

_Ο Γιάννης είναι δικηγόρος από το 1987. = ο χρόνος

_Ο Γιάννης είναι μέγας δικηγόρος από το 1987.

(Περισ. βλέπε όρους τόπου, ποσού...)

3. Υπόοροι (προσδιορισμοί) του κατηγορούμενου παραλείπονται, όταν εννοούνται από τα συμφραζόμενα, π.χ.:

_Είναι καλός (ενν. μαθητής). Είναι του Γιάννη. = Είναι [(γιος) του Γιάννη]. Είναι του τοίχου. = Είναι [(ρολόι) του τοίχου]. Είναι (το σπίτι) του Γιάννη.

_Ο Γιάννης είναι επιμελής (ενν. μαθητής). Ο Κώστας είναι καλός (ενν. άνθρωπος). Είναι (γιος) της Μαρίας. (Το ρολόι) Είναι (ρολόι) του τοίχου.

4. Οι κλιτές λέξεις του κατηγορούμενου συμφωνούν με τον όρο ρήμα σε αριθμό και πρόσωπο και με το υποκείμενο σε γένος, αριθμό και πτώση:

_Ο οικονομολόγος Γιάννης Σπανάκης] είναι [πολύ καλός (οικονομολόγος)].

_Η Μαρία είναι ωραία κοπέλα σήμερα.

5. Το κατηγορούμενο δε συμφωνεί σε πτώση και αριθμό με το υποκείμενο:
 α) όταν το υποκείμενο είναι πολλά πρόσωπα & λέγονται σε ενικό αριθμό:
 _Ο Γιάννης και ο Δημήτρης είναι καλοί εργάτες.
 β) όταν έχουμε ελλιπή πρόταση:
 _Ο Γιάννης είναι (παιδί/ μαθητής) δέκα χρόνων/ χρόνια.
 6. Το κατηγορούμενο που αναφέρεται στο αντικείμενο λέγεται σε αιτιατική πτήση:
 _Ορίσαμε εσένα ως αντιπρόσωπό μας & Ορίστηκες εσύ ως αντιπρόσωπος,
 7. Επιρρηματικό λέγεται το επιθετικό κατηγορούμενο που έχει επιρρηματική σημασία, π.χ.:
 _Περπατά καμαρωτός / με καμάρι.
 _Στέκεται όρθιος/ με όρθια στάση = Είναι όρθιος.

Αιτιατική κατηγορηματική

Το επίθετο ή μετοχή του κατηγορούμενου μπορεί να ειπωθεί και με εμπρόθετο ουσιαστικό (προθετικό σύνολο), άρα σε πτώση αιτιατική, που τότε λέγεται «αιτιατική κατηγορηματική», πρβλ π.χ.:

- _Είναι Αθηναίος/ Κρητικός... δικηγόρος. = Είναι δικηγόρος από την Αθήνα/ Κρήτη.. δικηγόρος
 _Είναι δοχείο από ξύλο/ πέτρα... με ευρυχωρία/ χρώμα.. = Είναι ξύλινο/ πέτρινο... ευρύχωρο /χρωματιστό.. δοχείο.
 _Είναι λυπημένος/ αγανακτισμένος/ τιμημένος... = Είναι με λύπη/ αγανάκτηση/ τιμή..

Γενική κατηγορηματική

Το προθετικό σύνολο (εμπρόθετος προσδιορισμός) του κατηγορήματος μπορεί να ειπωθεί και με ουσιαστικό σε πτώση γενική, που τότε λέγεται «γενική κατηγορηματική», πρβλ π.χ.:

- _Ο Νίκος είναι ο Θεσσαλικός εκπρόσωπος.
 = Ο Νίκος είναι ο εκπρόσωπος από τη Θεσσαλία > της Θεσσαλίας.
 _Ο Γ. Σπανάκης είναι ο επιχειρησιακός οικονομολόγος.
 = Ο Γ. Σπανάκης είναι οικονομολόγος της επιχείρησης.
 _Το κρέας είναι από γουρούνι (αντί γουρουνίσιο)> του γορουνιού.
 _Η απόστασή του είναι (μέχρι) δέκα πόντους (αντί πόντοι).

5. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Αντικείμενο λέγεται το συντακτικό της πρότασης που απαντά στην ερώτηση "**ποιόν,ά,ό + όρος ρήμα πρότασης**", που θα κάναμε αν δεν το βάζαμε, και φανερώσει το πρόσωπο λόγου (αυτόν,ή,ό) που απασχολεί ή που μεταβαίνει ή στοχεύει ή έχει σχέση η ενέργεια του υποκειμένου, π.χ.:

Καταφατικά:

- _Ντύνω/ στολίζω/ ακούω/ βλέπω/ παίρνω.. το νίκο.
 _Σκέφτομαι/ ονειρεύομαι/ δέχομαι... το νίκο.
 (Ποιόν ντύνω/ σκέφτομαι...; = «το νίκο» = **αντικείμενο**)

Ερωτηματικά:

- _Ποιόν είδες; Μήπως είδες το νίκο;
 _Τι θέλετε/ γυρεύετε; = Ποιόν,ά,ό θέλετε/ γυρεύετε;

Το αντικείμενο παραλείπεται, αν εννοείται από τα συμφραζόμενα, πλην του άρθρου του, π.χ.: *Το σέβονται/ αγαπούν/ προτιμούν/ γνωρίζουν... όλοι.* = *Όλοι σέβονται/ αγαπούν/ προτιμούν.. τον (Γιάννη = αντικ.)* { Περισ. βλέπε στα ελλειπτικά σχήματα λόγου. }

Το αντικείμενο λέγεται με χωρίς άρθρο, αν είναι κάτι το γενικό ή αόριστο: *Γράφω/ πήρα/ διαβάζω... γράμμα.* ενώ: *Γράφω/πήρα... το γράμμα* = *κάτι ορισμένο ή γνωστό*

Αντικείμενο παίρνουν:

α) Τα καλούμενα **μεταβατικά ρήματα** (= αυτά που συντάσσονται με τη λέξη "κάτι/ κάποιον"), όπως π.χ. τα: *ντύνω/ κτυπώ/ γράφω, αισθάνομαι, .. κάτι/ κάποιον.* (Περισ. βλέπε "Μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα".)

β) Οι απρόσωπες εκφράσεις του τύπου:

Πρέπει/ αρκεί/ συμφέρει/ αξίζει..... να πάει ο Γιάννης

= *Είναι πρόπον/ αρκετόν/ συμφέρον... να πάει ο Γιάννης*

Το αντικείμενο μπορεί να είναι:

1) Αυτό που ενεργούμε (κάνουμε, παράγουμε, δημιουργούμε) ή δέχεται ή υφίσταται την ενέργεια του υποκειμένου στα ενεργητικά ρήματα, χρόνου ενεστώτα, άρα αυτόν,ή,ό που:

•καλλιεργούμε/ κτίζουμε.... στα ρήματα κάματος:

Καλλιεργώ /οργώνω/ σπέρνω... ένα χωράφι.

Κτίζω/ αναστηλώνω/ χαλώ/ ψηλώνω... το σπίτι.

•κρίνουμε στα ρήματα κρίσης:

Κρίνω/ δικάζω/ συγκρίνω... το Γιάννη.

•βλάπτουμε ή ωφελούμε στα ρήματα ωφέλειας ή βλάβης:

Βλάπτω/ ωφελώ/ ζημιώνω/ αδικώ,... το νίκο

•υποπίπτει στις αισθήσεις στα ρήματα αίσθησης:

Βλέπω/ ακούω/ προσέχω /μυρίζομαι.. το γιόργο.

Βλέπω/ ακούω ότι κάτι κακό θα γίνει.

•επιθυμούμε στα ρήματα βούλησης ή επιθυμίας:

Ο Κώστας λαχταρά/ επιθυμεί να δει το νίκο

Θέλω [(να γίνει) δίκη]/να δικαστώ.

•πιθανολογείται στα ρήματα ενδοιασμού:

Φοβούμαι/ αγωνιώ.. μήπως δεν έρθει.

Κοίταξε/ φρόντισε/ πρόσεξε... μήπως το δεις

Φοβούμαι ότι/μήπως θα πάθεις μεγάλο κακό.

•κινείται, μετακομίζεται.. στα ρήματα διακίνησης:

Κινώ, οδηγώ, φέρνω... το αυτοκίνητο.

Μεταφέρω, κουβαλώ, μετακινώ... το σάκο.

,.....

2) Το αποτέλεσμα ή δημιούργημα της ενέργειας του υποκειμένου, όταν ο όρος ρήμα της πρότασης είναι χρόνου αορίστου ή παρακειμένου, π.χ.: *Έγραψα /έχω γράψει..... το γράμμα /την άσκηση/ το λόγο.. Έφτιαξα/ έχω φτιάξει..... το άγαλμα/ την πόρτα/ βρύση...*

3) Αυτόν που προστάζουμε ή διατάσσουμε, όταν ο όρος ρήμα είναι σε τύπο προστακτική ή υποτακτική: *Φώναζε/ φέρε/ κάλεσε..... το Γιάννη/ ένα ταξί /το γιατρό... Να φωνάξεις/ να φέρεις/ να καλέσεις..... το Γιάννη/ ένα ταξί...*

4) Αυτό που ενεργοποιεί το υποκείμενο στα παθητικά αποθετικά ρήματα χρόνου ενεστώτα, π.χ.: *Σκέφτομαι/ δέχομαι/ αισθάνομαι/ αντιλαμβάνομαι..... το νίκο. Αισθάνομαι/ σκέφτομαι..... ότι κάτι κακό θα γίνει.*

5) Ο πλάγιος λόγος στα ενεργητικά λεκτικά ρήματα: *Βλέπω/ νομίζω/ ομολογώ/ καταλαβαίνω.. ότι ο Μηνάς είναι ανάγωγος. Ο Γιώργος είπε/ θα πει: "Είσαι ανόητος". = Ο Γιώργος είπε/ θα πει ότι είσαι ανόητος.*

,.....

Το συντακτικό σύνολο του αντικειμένου, όπως και τα άλλα, μπορεί να είναι μια λέξη ή πολλές, ανάλογα με την περιγραφή και συνίσταται όπως ακριβώς και το του υποκειμένου. Απλώς εδώ οι υποόροι (όνομα, επίθετα...) συντάσσονται σε πτώση αιτιατική για διάκρισή από υποκείμενο και κατηγορούμενο.

α) **Με ουσιαστικό:**

ονοματεπώνυμο: *Φώναζε [τον Κώστα Γεωργίου.]*

ιδιότητα: *Φώναζε τον μαθητή (ενν. τον Κ. Γεωργίου).*

β) **Με αντωνυμία**, αν λεχθεί ως πρόσωπο λόγου: *Φώναζε αυτόν (ενν. τον Κώστα).*

γ) **Με μετοχή:** *Φώναζε τον καλεσμένο (ενν. τον Κώστα). Φώναζε τον ομιλούντα (ενν. τον Κώστα).*

δ) **Με επίθετο**, αν λεχθεί ως ποιότητα ή ιδιότητα): *Φώναζε τον καλό (ενν. Κώστα)*

ε) **Με αναφορά:** *Φώναζε [αυτόν που σου είπα = τον Κώστα]. Φώναζε [αυτόν που παραβίασε την πόρτα = τον Κώστα]*

ςτ) **Με επίρρημα:** *Φώναζε [τον αποπάνω = τον Κώστα].*

Εσωτερικό, εξωτερικό, σύστοιχο υποκείμενο & αντικείμενο

Το αντικείμενο στα ενεργητικά ρήματα και το υποκείμενο στα παθητικά λέγεται:

Εσωτερικό, όταν φανερώνει αποτέλεσμα ή δημιουργήμα της ενέργειας ή της πάθησης.

_Γράφω/ έγραψα.. το γράμμα = εσωτερικό αντικείμενο

_Το γράμμα γράφεται/ γράφτηκε. = εσωτερικό υποκείμενο

Εξωτερικό, όταν είναι απλώς αποδέκτης, υφίσταται επίδραση, της ενέργειας.

_Παίρνω/ φέρνω τα όπλα/ το φάκελο = εξωτερικό αντικείμενο

_Τα όπλα μεταφέρονται/ μεταφέρθηκαν.. = εξωτερικό υποκείμενο

Σύστοιχο, όταν σαν λέξη παράγεται ετυμολογικά από τον όρο ρήμα:

_Γράφω το γράμμα. = σύστοιχο αντικείμενο

_Το γράμμα γράφεται. = σύστοιχο υποκείμενο

_Οι νικητές νίκησαν νίκη λαμπρά. Κινδυνεύω κίνδυνο μεγάλο. Λέγω το λόγο.

6. ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΙΤΙΟ

Ποιητικό αίτιο λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση "**από ποιόν, από + όρος ρήμα πρότασης**" που θα κάναμε, αν δεν το βάζαμε, και φανερώνει το πρόσωπο λόγου απ' όπου προέρχεται (ή δεν προέρχεται, αν η πρόταση είναι αποφατική) η πάθηση του υποκειμένου, στα μεταβατικά ρήματα παθητικής φωνής, π.χ.:

_Η Μαρία λύνεται/ κτυπιέται... από το θοδωρή.

(Από ποιόν λύνεται; = «από το θοδωρή» = ποιητικό αίτιο)

Σημειώνεται ότι:

- 1) Διάφορο του ποιητικού αιτίου είναι το αναγκαστικό αίτιο (= ο λόγος ενέργειας ή πάθησης του υποκειμένου): *Κτυπήθηκα (από λάθος = γιατί έκανα λάθος = αναγκαστικό αίτιο, ενώ: Κτυπήθηκα (από τον Αντώνη = ποιητικό αίτιο)*
- 2) Το ποιητικό αίτιο διακρίνεται από το αντικείμενο των παθητικών αποθετικών και μη μεταβατικών ρημάτων από το ότι λέγεται με την πρόθεση "από". Ο λόγος που από πολλούς λέγεται και εμπρόθετο αντικείμενο: *Κτυπιέμαι/ αγαπιέμαι.. από το γιάννη (= ποιητικό αίτιο), ενώ: Ονειρεύομαι/ σκέφτομαι.. το γιάννη = αντικείμενο.*
- 3) Το ποιητικό αίτιο φανερώνει ότι η δηλούμενη από τον όρο ρήμα πράξη είναι μεταβατική, δηλ. γίνεται από το αντικείμενο πάνω στο υποκείμενο. Αντίθετα το αντικείμενο των παθητικών ρημάτων (δηλ. τότε που δεν έχουμε την πρόθεση "από") φανερώνει ότι η πράξη είναι αμετάβατη, δηλ. γίνεται από το υποκείμενο πάνω του, όμως προκαλούμενη από το αντικείμενο: *Η Μαρία λύνεται/ κτυπιέται... από το θοδωρή = ποιητικό αίτιο = αυτός από τον οποίο γίνεται η πράξη πάνω στην Μαρία = υποκ. Η Μαρία σκέφτεται, ονειρεύεται.. το θοδωρή = αντικείμενο = αυτός για τον οποίο ενεργοποιείται η Μαρία = υποκείμενο.*

Υποκείμενο, ποιητικό αίτιο & αντιστροφή φωνής

Το ποιητικό αίτιο γίνεται υποκείμενο, αν κάνουμε αντιστροφή φωνής του όρου ρήματος της πρότασης: *Ο Κώστας (= υποκ.) κτυπιέται από τον Αντώνη (ποιητ. αίτιο). = Ο Αντώνης (= υποκ.) κτυπά τον Κώστα (= αντικ.).* Άρα το ποιητικό αίτιο είναι:

α) Ο δημιουργός ή παραγωγός του υποκειμένου: *Το γράμμα/ η άσκηση/ ο λόγος.. γράφεται από το γιάννη*

β) Αυτός που κινεί/ κρίνει/ μεταφέρει... το υποκείμενο: *Το αυτοκίνητο κινείται/ οδηγείται από την Μαρία. Ο Μανώλης δικάζεται/ μεταφέρεται/ καθοδηγείται... από μένα.....* (Περис. βλέπε στο υποκείμενο)

Ταυτοπροσωπία & ετεροπροσωπία

Ταυτοπροσωπία υποκειμένου με αντικείμενο ή ποιητικό αίτιο έχουμε, όταν αυτά είναι το αυτό πρόσωπο, όταν το υποκείμενο ενεργεί ή παθαίνει από και για τον εαυτόν του ή κάτι δικό του, π.χ.: *Κτυπιέμαι/ κτενίζομαι/ ντύνομαι... (από μόνος μου). Κτυπώ/ κουνώ.. το κεφάλι μου/ το πόδι μου.... Σκέφτομαι/ ονειρεύομαι.. τον εαυτόν μου διακοπές στην Κρήτη.*

Ετεροπροσωπία υποκειμένου με αντικείμενο ή ποιητικό αίτιο έχουμε, όταν αυτά είναι διαφορετικά πρόσωπα, όταν το υποκείμενο ενεργεί ή παθαίνει από και για άλλον, π.χ.: *Κτυπιέμαι/ κτενίζομαι/ ντύνομαι..... από το γιάννη/ εσένα. Κτυπώ το νίκο/ το κεφάλι σου/ το πόδι σου.... Σκέφτομαι/ ονειρεύομαι..... τον εαυτόν σου διακοπές στην Κρήτη.*

7. Ο ΛΟΓΟΣ ΠΡΑΞΗΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Λόγος πράξης ή κατάστασης λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση **"γιατί + όρος ρήμα πρότασης"** και φανερώνει την αιτία ή το λόγο (σκοπό) που λέγεται η πρότασης ή άλλως που το υποκείμενο:

- α) ενεργεί ή παθαίνει εκείνο που δηλώνεται από τον όρο ρήμα της πρότασης:

— Ο Γιάννης κτυπήθηκε από τον Αντώνη, για να σωπάσει. (γιατί κτυπήθηκε; = «για να σωπάσει» = ο λόγος πάθησης). = Ο Αντώνης κτύπησε το Γιάννη, για να σωπάσει. (γιατί; = «για να σωπάσει» = ο λόγος ενέργειας)

β) βρίσκεται στην κατάσταση που φανερώνει το συνδετικό ρήμα με το κατηγορούμενο:

— Δεν έγινα γιατρός, γιατί δεμ μου αρέσει. (γιατί; = «γιατί δεμ μου αρέσει» = ο λόγος αποφαιτικής κατάστασης) — Τι (= γιατί) γελάτε/ φωνάζετε.., κύριε;

Σημειώνεται ότι:

1. Ο λόγος δεν αναφέρεται, όταν δεν τον ξέρουμε ή όταν δεν θέλουμε να τον μαρτυρήσουμε, καθώς και όταν είναι κάτι το γενικό: Λύνω την άσκηση. (ενν. "για να ασκηθώ" = ο λόγος). Ο Γιάννης έκλεψε την μπάλα (ενν. "γιατί δε είχε δική του/ για να παίξει"...)
2. Ο λόγος μπορεί να ειπωθεί και με παρεμβολή: Οι Στωικοί, αντιδρώντες στον αισθησιακό υλισμό, δίδαξαν τη διανοητική ευδαιμονία ή ηδονή. = Οι Στωικοί δίδαξαν τη διανοητική ευδαιμονία ή ηδονή, επειδή αντιδρούσαν= για να αντιδράσουν στον αισθησιακό υλισμό.
3. Ο λόγος λέγεται και σκοπός ή αιτία.

Σ κ ο π ό ς πράξης ή κατάστασης λέγεται το γεγονός, η πράξη ή η κατάσταση που στοχεύει (επιδιώκει, σκοπεύει, αποβλέπει) να επιφέρει με τη συζητούμενή του ενέργεια το υποκείμενο στις προτάσεις με ενεργητικό όρο ρήμα ή το ποιητικό αίτιο στις προτάσεις με παθητικό όρο ρήμα. Απαντά στην ερώτηση **"για ποιον λόγο ή σκοπό"**, π.χ.:

— Ο Κώστας (υποκ.) λύνει την άσκηση (αντικ.), για να ασκηθεί. («για να ασκηθεί» = η ενέργεια - το αποτέλεσμα που επιδιώκει ο Κώστας)

— Δε σου μίλησα, για να δω αν θα μου μιλήσεις εσύ. = το γεγονός, η ενέργεια.. που επιδιώκω να γίνει.

— Η Μαρία κτυπήθηκε από τον Μηνά, (για να μην μαρτυρήσει. = ο σκοπός)

— Έγινα γιατρός, για να γιατρεύω και όχι για να τα οικονομήσω.

Ο σκοπός δηλώνεται:

1) Με ρήμα χρόνου ενεστώτα ή μέλλοντα που εισάγεται με το σύνδεσμο "ίνα = ώστε να = για να". Τότε στη γραφή διαχωρίζεται με κόμμα, π.χ.:

— Ο Μάκης κτύπησε το Νίκο, για να/ ώστε να συμμορφωθεί.

= Ο Νίκος κτυπήθηκε από Μάκη, για να συμμορφωθεί.

— Δουλεύω/ προσπαθώ..... για να σε κάνω άνθρωπο.

— Πάω εκεί (για) να διαβάσουμε και (για) να παίξουμε...

— Ήμουν σκοπός, για να φυλάω τα πυρομαχικά.

2) Με εμπρόθετο προσδιορισμό (προθετικό σύνολο), δηλ.:

α) με την πρόθεση "για + ουσιαστικό = για να": Φροντίζω/ φρόντισε.. για τα εισιτήρια. = Φροντίζω/ φρόντισε..... για (να βγουν) τα εισιτήρια. Πάω κυνήγι/ κολύμπι.. = για κυνήγι/ κολύμπι.. = για να κυνηγήσω/ κολυπήσω.. Πήγα/ ήλθα.. για (να δω) τον Αντώνη. Το έκανε για (να κάνει την) χάρη μου = για χατίρι μου. Ήρθε έτοιμος για καυγά = για να κάνει καυγά. Έπεσε/ θυσιάστηκε.. για τη νίκη = για να νικήσουμε. Έπεσε/ θυσιάστηκε.. για την πατρίδα = για να ελευθερωθεί.. Ξόδεψε πολλά για χάρη της υγείας του = για να γίνει καλά η υγεία. Μαζεύω χρήματα για (να τα δώσει εις) την εκκλησία.

β) με την πρόθεση "με + τη λέξη σκοπό/ στόχο" ή με μετοχή σκοπού: Με φώναξε/ κάλεσε.. σκοπεύοντας να μου πει τον πόνο του. = Με φώναξε/ κάλεσε.. με σκοπό να μου πει τον πόνο του. Πήγε στην ξενιτιά στοχεύοντας να πλουτίσει. = Πήγε στην ξενιτιά, για να πλουτίσει = με σκοπό/ στόχο να πλουτίσει..

Οι προτάσεις σκοπού μετατρέπονται σε αιτίες με το "και γι' αυτό", αν πούμε το σκοπό ως συζητούμενο γεγονός:

— Με φώναξε/ κάλεσε..... σκοπεύοντας/ για να μου πει τον πόνο του.

= Σκόπευε να μου πει τον πόνο του και γι αυτό με φώναξε/ κάλεσε....

Πήγε στην ξενιτιά στοχεύοντας/ για να πλουτίσει.
 = Στοχευε να πλουτίσει και γι αυτό πήγε στην ξενιτιά . = επειδή σκόπευε/ στόχευε να μου πει/ για να μου πει τον πόνο του/ για να πλουτίσει.

Ο σκοπός μπορεί να δηλωθεί και :

α) ως σύγκριση (β' όρος): *Καλύτερα να φύγω παρά/ από ότι να μείνω εδώ μόνο.* (για να μην/ γιατί δεν θέλω να μείνω μόνος)

β) ως προϋπόθεση, υποθετική αιτία: *Διάβαζε, αν θες να προκόψεις (για να προκόψεις) Πρόσεχε, αν δεν θες να χάσεις (για να μην χάσεις)*

γ) αποτέλεσμα (όταν εισάγεται με το σύνδεσμο "ώστε = για να"): *Μιλά σιγά, ώστε να μην ακούγεται. = Μιλά σιγά, για να μην ακούγεται. Πήγα, ώστε να μην έχει μετά να λέει.*

δ) ως πιθανολογία (όταν εισάγεται με το σύνδεσμο "μήπως"): *Είμαι εδώ, μήπως κερδίσω κάτι. Πήγα εκεί, μήπως το δω.*

Α ι τ ι α πράξης ή κατάστασης ή αναγκαστικό αίτιο λέγεται αυτό που αναγκάζει ή ανάγκασε το υποκείμενο (στις προτάσεις με ενεργητικό όρο ρήμα) ή το ποιητικό αίτιο (στις προτάσεις με παθητικό όρο ρήμα) να κάνει ή να έκανε την πράξη ή κατάσταση που γίνεται λόγος. Απαντά στο ερώτημα «γιατί, για ποιο λόγο, για ποια αιτία το κάνεις ή έκανες...», π.χ.:

Τον κτύπησα, επειδή τα μαρτύρησε/ με νευρίασε.. = ενέργεια πριν από τη δική μου = η αιτία = κάτι που δεν επιδιώχθηκε, ήταν από αντίδραση ή εκδίκηση.

ενώ: Τον κτύπησα, για να τα μαρτυρήσει/ να νευριάσει = ενέργεια που κάνω και περιμένω μετά να γίνει κάτι = ο σκοπός = αυτό που επιδιώκω να γίνει

Έσκαβα δυο μέρες για τρεις λάκκους. = Έσκαβα δυο μέρες, για να κάνω τρεις λάκκους. = σκοπός

ενώ: Έσκαψα τρεις λάκκους, γιατί έσκαβα δυο μέρες. = Αφού έσκαψα τρεις λάκκους, άρα έσκαβα δυο μέρες = αιτιολογικό συμπέρασμα.

Ομοίως: Ο Κώστας λύνει τώρα την άσκηση, γιατί (= για το λόγο ότι) δεν την έλυσε χθες. Δε σου μίλησα χθες, γιατί με είχες θυμώσει. Σου μίλησα, γιατί μου πέρασε ο θυμός. Δεν πήγα/δεν θα πάω, γιατί δεμ με κάλεσε.

Η αιτία δηλώνεται:

- 1) Με αιτιολογική πράξη ή κατάσταση, δηλ. με ρήμα χρόνου παρελθόντα που εισάγεται με το σύνδεσμο:
 - "επειδή = γιατί = διότι", αν δηλώνεται ως απλή δικαιολογία: *Πήγα εκεί, γιατί/ επειδή ήταν ανάγκη. Είναι καλά, επειδή/ γιατί είναι κρητικά. Κουράστηκε πάρα πολύ, επειδή δούλεψε όλη μέρα.*
 - "αφού", αν δηλώνεται ως κάτι δεδομένο ή αναπόφευκτο: *Πήγα εκεί, αφού (γιατί) δεν πήγες εσύ. Είμαι εδώ, αφού (γιατί) το θέλησες.*
 - **ειδεμή = αλλιώς/ άλλως θα**", αν δηλώνεται ως απειλή ή προειδοποίηση: *Πήγαινε αλλιώς (γιατί) θα μετανιώσεις/ τιμωρηθείς.. = Πήγαινε για να μην μετανιώσεις/ τιμωρηθείς.... Έφυγα/ πήγα.. αλλιώς/ γιατί θα με σκότωνε. = Έφυγα/ πήγα.. για να μην με σκοτώσει.*
- 2) Με εμπρόθετο προσδιορισμό (= την πρόθεση "από" + ουσιαστικό: συμπόνια, λάθος, απροσεξία...). Αναλύεται σε αιτιολογική πράξη: *Τον ακολουθώ από ανάγκη = γιατί έχω ανάγκη. Έτρεμε από φόβο = γιατί φοβόταν. Κτυπήθηκε από λάθος μου = γιατί έκανα λάθος. Δικαιούνται σύνταξη από το νόμο = γιατί το λέει ο Νόμος.*
- 3) Με τα αιτιολογικά επιρρήματα: λόγω, εξαιτίας, ένεκα... : *Πήγα λόγω ανωτέρας βίας. Ήλθα εδώ λόγω του ότι ήθελα να το δω. Πήγα εξαιτίας του Βασίλη. Έφυγε εξαιτίας σου.*

- 4) Με αιτιολογική μετοχή: *Είμαι/ ήρθα/ φεύγω..... αγανακτισμένος/ αναγκασμένος/ προσκεκλημένος.. = γιατί αγανάκτησα/ αναγκάστηκα..*). Με φώναζε/ κάλεσε..... θέλοντας να μου πει τον πόνο του. = γιατί ήθελε να μου πει τον πόνο του. Με φώναζε/ κάλεσε..... μη βλέποντας ψυχή/ μη έχοντας να κάνει αλλιώς. = γιατί δεν έβλεπε.., γιατί δεν είχε να..

— *Είμαι στρατιώτης, για να υπερασπίσω την πατρίδα μου.*

= *Είμαι στρατιώτης για υπεράσπιση της πατρίδας μου.*

= *Είμαι στρατιώτης υπερασπίζοντας την πατρίδα μου.*

= *Είμαι στρατιώτης με σκοπό/ επειδή θέλω να υπερασπίσω...*

— *Πάω ως ανταποκριτής = για να κάνω ανταπόκριση. (το ως = σύνδεσμος)*

— *Έκανε πολλά ως δήμαρχος. (το "ως" = όταν ήταν = χρονικό)*

— *Τρέχει ως το λαγό. (το "ως" = όπως/ σαν = τροπικό = παρομοίωση)*

Γενική της αιτίας ή σκοπού:

— *Τον τσάκισε η πίκρα του χωρισμού (γιατί χώρισαν).*

— *Είναι ένοχος φόνου (γιατί έκανε φόνου)*

— *Πεθαίνω της πείνας (γιατί πεινώ)*

— *Δεν του μίλησα από σεβασμό/ λόγω σεβασμού (γιατί το σεβάστηκα)*

8. Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΑΞΗΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Χρόνος πράξης ή κατάστασης λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά την ερώτηση **"πότε + όρος ρήμα πρότασης"**, που θα κάναμε, αν δε το βάζαμε, και φανερώνει το χρόνο (ημερομηνία ή κάτι σχετικό) που το υποκείμενο:

α) ενεργεί ή παθαίνει εκείνο που δηλώνεται από τον όρο ρήμα της πρότασης: _Ο Γιάννης έλυσε το νίκο χθες. (Πότε έλυσε; = χθες = ο χρόνος ενέργειας). _Ο Νίκος λύθηκε από το Γιάννη χθες. (Πότε λύθηκε; = χθες = ο χρόνος πάθησης) _Εγώ δεν θα πάω εκδρομή αύριο. (Πότε δεν θα πάω; = αύριο = ο χρόνος ενέργειας)

β) βρίσκεται στην κατάσταση που δηλώνει το συνδετικό ρήμα με το κατηγορούμενο: _Είμαι καλά από την Τετάρτη έως σήμερα. (Πότε; = από την τετάρτη έως σήμερα = ο χρόνος κατηγορούμενου)

Σημειώνεται ότι:

1) Άλλο ο χρόνος ενέργειας λη κατάστασης και άλλο ο χρόνος (ηλικία κ.α.) του υποκειμένου ή αντικειμένου: Ο Γιάννης είναι δέκα χρόνια εκεί. Ο Γιάννης είναι δέκα χρονών.

2) Ο όρος ρήμα της πρότασης σαν λέξη παίρνει μορφή ανάλογα με το χρόνο (παρόν, παρελθόν, μέλλον) της ενέργειας ή της πάθησης του υποκειμένου της πρότασης - ο λόγος που πολλές φορές ο συντακτικός όρος χρόνου παραλείπεται: *Γράφω/ γράφεται (τώρα) το γράμμα. Έγραφα/ γράφτηκε (χθες) το γράμμα.*

3) Ο χρόνος που ενεργεί το υποκείμενο (στις προτάσεις με όρο ρήμα ενεργητικής φωνής) ή το ποιητικό αίτιο (στις προτάσεις με όρο ρήμα παθητικής φωνής) μπορεί να ειπωθεί:

α) Με αναδιπλωμένο ουσιαστικό ή επίρρημα: *Λύθηκα από το Γιάννη (ποιητικό αίτιο) πρωί πρωί. = Ο Γιάννης (υποκ.) έλυσε εμένα πρωί πρωί. Πάμε νωρίς νωρίς/ πότε πότε/ βράδυ βράδυ.*

β) Με έναρθρο όνομα χρόνου, όταν είναι ορισμένος, και με άναρθρο, όταν είναι γενικός ή αόριστος: *Πήγε την Τετάρτη = κάτι ορισμένο & Πήγε Τετάρτη = κάτι γενικό ή αόριστο*

γ) Με επίθετο χρόνου ως κατηγορούμενο: *Είναι πρωινός/ απογευματινός..... Τα φορέματα είναι ανοιξιάτικα/ καλοκαιρινά...*

δ) Με χρονικό επίρρημα: *Η Άννα έλυσε την άσκηση χθες (= η Τρίτη, αν σήμερα δευτέρα). Κτύπησε πέρυσι (= το 1993, αν σήμερα 1994).*

ε) Με το χρόνο μιας άλλης πράξης ή κατάστασης ενός των προσώπων του λόγου. **Στην περίπτωση αυτή κάνουμε χρήση των:**

Είτε των χρονικών συνδέσμων: **όταν, καθώς, όποτε, άμα, μόλις, αφότου, ώσπου να, ωσότου να, πριν να όσο που να, από τότε που, μέχρι που...** _Πήγα εκεί όταν (= τότε που) ήμουν

νέος. *Έλα σπίτι μου όταν/ μόλις.. γυρίσεις από το εξωτερικό* *Τρέχαμε στα καταφύγια, όταν ακούγαμε τις σειρήνες.*

Είτε των μετοχών (φράση χρονική): *Τον είδα ανεβαίνοντας/ κατεβαίνοντας τη σκάλα.* = *Τον είδα όταν ανέβαινα/ κατέβαινα τη σκάλα.* *Έσπασε δυο δάκτυλα παίζοντας/ όταν έπαιζε ποδόσφαιρο.* *Είπε [μιλώντας (= όταν μιλούσε)] τα εξής...* *Πήγα [ξημερώνοντας (= όταν ξημέρωνε) Τρίτη].* *Το είπε πίνοντας (όταν/ τότε που έπινε) κρασί.* *Πήγαινε σπίτι του [όποτε/ όταν θέλεις].*

Χρόνος στάσης, αρχής, λήξης, διάρκειας

Τα ρήματα (δια)κίνησης, μεταβίβασης..... έχουν χρόνο: **αφετηρίας (αρχής), στάσης, προορισμού και διάστημα (διάρκειας).** Ο χρόνος αυτός δηλώνεται εμπρόθετα ή με επιρρηματικό προσδιορισμό.

<i>από τότε</i>	= <i>χρόνος αφετηρίας - αρχής</i>
<i>έως/ίσαμε/μέχρι τότε</i>	= <i>χρόνος τέρμα (λήξη)</i>
<i>(από) - έως/μέχρι τότε</i>	= <i>χρόνος διάστημα (διάρκεια)</i>
<i>για τότε</i>	= <i>προορισμός</i>
<i>προς τότε</i>	= <i>κατεύθυνση</i>
<i>(εις) > σε</i>	= <i>χρόνος στάσης (διαμονή ή αναμονή)</i>
<i>μετά από τότε</i>	= <i>το επόμενο σημείο</i>
<i>πριν από τότε</i>	= <i>το προηγούμενο σημείο</i>
<i>μέσα/ εντός</i>	= <i>η στάση</i>
<i>πάνω-κάτω/ κοντά, πλησίον..</i>	= <i>η προσέγγιση</i>
<i>Πήγαινε από σήμερα στην Κρήτη</i>	= <i>αφετηρία χρόνου</i>
<i>Πήγαινε μέχρι αύριο στην Κρήτη.</i>	= <i>λήξη</i>
<i>Πήγαινε από σήμερα μέχρι αύριο.</i>	= <i>διάρκεια</i>
<i>Συνέβαινε/ γινόταν.. από το 1940.</i>	= <i>η αφετηρία</i>
<i>Συνέβαινε/ γινόταν.. μέχρι το 1945.</i>	= <i>το τέρμα</i>
<i>Συνέβαινε/ γινόταν.. από το 1940 μέχρι το 1945.</i>	= <i>το διάστημα</i>
<i>Είμαι/ προορίζεται.. για την Τετάρτη.</i>	= <i>ο προορισμός</i>
<i>(Περσ. βλέπε στους εμπρόθετους προσδιορισμούς.)</i>	

9. Ο ΤΟΠΟΣ ΠΡΑΞΗΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Τόπος πράξης ή κατάστασης **λέγεται** το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση **"που + όρος ρήμα πρότασης"** και φανερώνει τον τόπο (μέρος, χώρο, σημείο κ.τ.λ.) όπου το υποκείμενο:

α) ενεργεί ή παθαίνει εκείνο που δηλώνεται από τον όρο ρήμα της πρότασης:

Ο Μηνάς κτύπησε το Νίκο στην Πελοπόννησο. = *Ο Νίκος κτυπήθηκε από τον Μηνά στην Πελοπόννησο.* (Πού; = «στην Πελοπόννησο» = ο τόπος ενέργειας/ πάθησης)

β) βρίσκεται στην κατάσταση που δηλώνει το συνδετικό ρήμα με το κατηγορούμενο:

(Είμαι/ βρίσκομαι.. έξω από το γραφείο μου. (που είμαι; = «έξω από το γραφείο μου» = ο τόπος κατάστασης.

Τόπος ενέργειας ή κατάστασης: *Ο Γιάννης κτύπησε τον Αντώνη στην Αθήνα.* = *Ο Αντώνης κτυπήθηκε από το Γιάννη στην Αθήνα.* *Πήγα/ είμαι/ βρίσκομαι/ εργάζομαι... στην Κρήτη.*

Σημείο επαφής ή πάθησης: *Με κτύπησε/ κτυπήθηκα στην πλάτη/ στο πόδι...* *Το κτύπησε στην κορυφή/ στο πλάι/ στο φτερό..*

Τόπος σκοπού ή προορισμού: *Έλα σε μένα.* *Πήγαινε στο Γιάννη.*

Ο όρος τόπου:

1. Παραλείπεται, αν εννοείται από τα συμφραζόμενα ή όταν δεν τον ξέρουμε ή όταν δεν θέλουμε να τον μαρτυρήσουμε: *Πήγες στην Κρήτη; Ναι, πήγα χθες (ενν. στην Κρήτη).*

2. Λέγεται όπως και οι άλλοι επιρρηματικοί όροι, δηλ.:

α) Με αναδιπλωμένο ή συσχετισμένο επίρρημα ή ουσιαστικό: *Πήγαινε γιαλό γιαλό/ τοίχο τοίχο/ μπροστά μπροστά/ πίσω πίσω..*

β) Με έναρθρο όνομα τόπου, όταν είναι ορισμένος ή άναρθρο, όταν είναι αόριστος ή γενικός: *Είμαι/ βρίσκομαι.. σε πολυκατοικία/ σε αίθουσα διδασκαλίας. Είμαι/ βρίσκομαι.. στην πολυκατοικία/ στην αίθουσα διδασκαλίας*

γ) Με τον τόπο μιας άλλης γνωστής πράξης ή κατάστασης ενός των προσώπων του λόγου, τότε λέγεται με το "όπου + ρήμα": *Πήγαινε όπου σε είδα χθες/ όπου θέλεις/ όπου είπες/ όπου πήγε και ο Μανώλης. Δεν θα πάω εκεί που σε είδα χθες..*

δ) Με τοπικό επίθετο ως κατηγορούμενο: *Είμαι/ είσαι.. βόρειος/ νότιος.. = Είμαι από το βορρά/ νότο.. Ο Γιώργος είναι [από την Κρήτη] = κρητικός.*

ε) Με τοπικό επίρρημα, όταν δεν είναι γνωστός ή δεν το θυμούμαστε και τον προσδιορίζουμε σύμφωνα με αυτόν που είμαστε τώρα: *Είμαι νοτίως της Αθήνας (= η Κρήτη). Είμαι έξω από (την αίθουσα) = Είμαι απέξω. Η Άννα πήγε επάνω. = ο α' όροφος, αν εδώ ισόγειο. Έλα εδώ (= το γραφείο μου, αν απ' εκεί τηλεφωνώ).*

στ) Με εμπρόθετο προσδιορισμό (βλέπε πιο κάτω).

Το συντακτικό σύνολο του όρου τόπου συντάσσεται σε πτώση αιτιατική, αν είναι κλιτή λέξη: *Έλα/ πήγαινε/ δουλέω/ είμαι.. στην Αθήνα. Είμαι /κατοικώ/ βρίσκομαι στην οδό Αριστείδου 14 Αθήνα.*

Ωστόσο μπορεί να ειπωθεί και σε:

Ο ν ο μ α σ τ ι κ ή: Αθήνα, 15 Μαρτίου 1995. Κύριο Ν. Καρά οδός Πινδάρου 15 Αθήνα.

Γ ε ν ι κ ή: Είμαι νότια/ βόρεια.. από την Αθήνα > της Αθήνας. Ήρθε/ πήγε/ έλα.. εις (το σπίτι) του Γιάννη > στου Γιάννη.

Τόπος κίνησης, μεταβίβασης, μεταφοράς, μετάβασης..

Τα ρήματα κίνησης, μεταβίβασης..... έχουν τόπο: αφετηρίας (αρχή), διέλευσης, στάσης, διάστημα, προορισμό (λήξη), που δηλώνεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό

από που = **τόπος αφετηρίας (αποχώρησης - αναχώρησης)**

έως/ίσαμε/μέχρι που = **τόπος τέρμα (λήξη)**

(από) - έως/μέχρι που = **τόπος διάστημα**

για που = **προορισμός**

προς που = **κατεύθυνση**

(εις) > σε που = **τόπος στάσης (διαμονή ή αναμονή)**

β) με επιρρηματικό προσδιορισμό

μετά από που = **το επόμενο σημείο**

πριν από που = **το προηγούμενο σημείο**

μέσα/εντός που = **η στάση**

πάνω/κάτω/πέρα.. από που = **στάση ή διέλευση**

μέσω ή δια μέσου = **η διέλευση**

κοντά, πλησίον, έναντι.. = **η προσέγγιση**

Είμαι/πάω/τρέχω.. στην Αθήνα. = η στάση
 = Είμαι μέσα στην Αθήνα = εντός της Αθήνα.
 Είμαι/πάω/έρχομαι.. από την Αθήνα. = η αφετηρία
 Πάω/τρέχω.. μέχρι την Αθήνα. = το τέρμα
 Πάω/τρέχω.. από Αθήνα μέχρι Σουφλί. = το διάστημα
 Πάω/τρέχω.. για/προς την Αθήνα. = ο προορισμός
 Πάω/τρέχω.. μέσω Αθήνας. = η διέλευση
 Είμαι πριν/μετά/έξω/κάτω... από τη λαμία/ το τραπέζι...

Πάω/ φεύγω..... για την Αθήνα. = ο τόπος προορισμού
 Το δίδω/ χαρίζω.... για σένα/την Μαρία. = το πρόσωπο προορισμού
 Το δίδω/ χαρίζω.. για να με.... = ο σκοπός (η επιδίωξη) ενέργειας
 Πάω/ φεύγω..... για να δω την Αθήνα. = ο σκοπός

Βρίσκεται/ είναι... σε απόγνωση/ δύσκολη θέση.
 (που είναι; = σε απόγνωση.. = μεταφορικός τόπος)
 Ανήκει σε μένα/στο νίκο/στην Αθήνα..
 (που/σε ποιον,α,ό; = σε μένα,..... = τόπος εξάρτησης)
 Πήγαινε/ μίλησε/ δώσε/ έλα..... σε μένα/ στο νίκο..
 (που/σε ποιον,α,ό; = σε μένα,..... = τόπος αποστολής)

10. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΑΞΗΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Τρόπος πράξης ή κατάστασης λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση "**πώς + όρος ρήμα πρότασης**" και φανερώνει το όργανο ή μέσο (συνεργάτες, σύνεργα, εφόδια, προφύλαξη κ.τ.λ.) που το υποκείμενο της πρότασης:

α) ενεργεί ή παθαίνει από κείνο που δηλώνεται από τον όρο ρήμα της πρότασης = ο τρόπος ενέργειας ή πάθησης, π.χ.:

Ο Γιάννης κτύπησε τον Αντώνη με το μαχαίρι. (Πώς/ με τι τρόπο; = «με το μαχαίρι» = ο τρόπος ενέργειας)

Ο Αντώνης κτυπήθηκε από το γιάννη με το μαχαίρι. (Πώς/ με τι τρόπο; = «με το μαχαίρι» = ο τρόπος πάθησης)

β) βρίσκεται στην κατάσταση που δηλώνεται από τον όρο ρήμα και το κατηγορούμενο του:

Είμαι γιατρός πτυχιούχος/ με πτυχίο. (Πώς είμαι; = «με πτυχίο» = ο τρόπος

Σημειώνεται ότι:

1) Ο τρόπος δεν αναφέρεται, όταν δεν τον ξέρουμε ή όταν δεν θέλουμε να τον μαρτυρήσουμε, καθώς και όταν εννοείται: Πήγα χθες (ενν. "με αυτοκίνητο"). Κόψε το. (ενν. "με το μαχαίρι")

2) Ο τρόπος που ενεργεί το υποκείμενο (στις προτάσεις με ενεργητικό όρο ρήμα) ή το ποιητικό αίτιο (στις προτάσεις με παθητικό όρο ρήμα) μπορεί να είναι:

Το εκτελεστικό όργανο (ο ρ γ α ν ι κ ό α ι τ ι ο): Ο Γιάννης κτύπησε τον Αντώνη με το μαχαίρι. = Ο Αντώνης κτυπήθηκε από το γιάννη με το μαχαίρι. (με το μαχαίρι = το όργανο ενέργειας ή πάθησης). Το έλυσα με τα χέρια/ το μυαλό/ το μαχαίρι,... Κάνε μια γραμμή με την κιμωλία. Λύνει την άσκηση [με το μυαλό της]. Κτύπησε [με πυροβόλο όπλο]. Τον παρηγόρησα [με λόγια].

Το μεταφορικό μέσο: Έφυγε/ φυγαδεύτηκε σήμερα [με το τρένο]. Πάει [με τα πόδια/ με αυτοκίνητο/ με...].

Το μετρικό όργανο: μονάδες θερμομέτρου, βάρους, όγκου,...: Πουλάω/ πουλήθηκε/ αγοράζω..... με τον τόνο/ το λίτρο/ το κομμάτι. Πηγαίναμε/ τρέχαμε..... με εκατό/ διακόσα... χιλιόμετρα την ώρα.

Το κέρδος ή ζημία: Πουλάω/ πουλήθηκε.... [με/ χωρίς έκπτωση]. Δανείζω/ δανείζομαι[με 10% τόκο].

Η παρέα, ο συνεργάτης, η συνοδεία-δύναμη: Πάει στην μάχη με 10.000 στρατιώτες/ χωρίς στρατό. Έφυγε/ πάει.. με το νίκο.

Το ψυχικό αίτιο (ψυχική κατάσταση): Κτύπησε/ πολεμά..... με μίσος/ *μανία/ αγανάκτηση...*

Η νομιμότητα (νομική κάλυψη): Πουλάω/ πουλήθηκε νόμιμα/ με το νόμιμο κέρδος.

Η παρομοίωση: Φέρθηκε [σαν αγράμματος].

Το τέχνασμα: Δουλεύει [με σύστημα = συστηματικά. Λύνεται [με την απλή μέθοδο των τριών]. Πήγε [κρυφά]. Πήγε [κατευθείαν και στα φανερά].

Η διέλευση τοπική ή χρονική: Πήγα [μέσω Τρικάλων]. Έλα [γύρω γύρω]. Πήγαινε σιγά - σιγά.

Το πως μιλούμε: Είπε να πάμε έξω με έμφαση. Είπε, και μάλιστα με έμφαση, να πάμε έξω. "Φύγε γρήγορα", διέταξε με δυνατή φωνή ο Λοχίας.

3) Ο τρόπος λέγεται - δηλώνεται:

α) **Με εμπρόθετο προσδιορισμό. Ειδικότερα:**

Με την πρόθεση "με + ουσιαστικό" = ορισμένος τρόπος & **Με την πρόθεση "δίχως/ χωρίς"** = στερητικός ή αναλογικός τρόπος: *Πάει/ έφυγε/ φυγαδεύτηκε.... με αυτοκίνητο. Πάει/ έφυγε χωρίς αυτοκίνητο (άρα με τα πόδια, αφού αυτός είναι ο άλλος τρόπος)*

β) Με τον τρόπο μιας άλλης γνωστής πράξης ή κατάστασης ενός των προσώπων του λόγου, που τότε λέγεται με το "όπως + ρήμα": *Γίνονται/ Θα γίνουν [όπως τα θέλεις]. Θα θερίσεις [όπως έσπειρες].*

γ) Με τροπικό επίθετο, μετοχή ή επίρρημα: Απάντησε/ έφυγε.. οργισμένος/ λυπημένος.. = με οργή/ λύπη.. Πήγε ζαλισμένος/ κουρασμένος.. = με ζάλη/ κούραση... Ήλθε γελώντας/ κλαίγοντας/ τραγουδώντας.. = με γέλια /κλάματα.... Ο πόνος είναι διαρκής/ συνεχής.. = με διάρκεια/ συνέχεια... Κερδίζει το ψωμί της [δουλεύοντας = με τη δουλειά του]. Πάει [αεροπορικώς = με το αεροπλάνο]. Πάμε [επανειλημμένως = με επανάληψη]. Περπατά [καμαρωτά = με καμάρι].

δ) Με αναδιπλωμένο επίρρημα ή επιρρηματικές εκφράσεις: *Λύνεται [έτσι και αλλιώς]. Σταλαματιά σταλαματιά γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Σιγά σιγά μπαίνει στο νόημα. Γρήγορα γρήγορα έφυγε.*

ε) Με πτωτικούς προσδιορισμούς:

Γενική τρόπου: Δεν έφαγε της προκοπής. Κοιμάται του καλού καιρού.

Ονομαστική τρόπου:

• **Με το "σαν + ουσιαστικό" = παρομοίωση**

Πάει σαν κάβουρας (= παρομοίωση τρόπου).

ενώ: Είναι ψηλός σαν δέντρο (= παρομοίωση ποσού,)

Έλαμπε σαν ήλιος. Τρέχει σαν ζαρκάδι.

• **Με το "ως + ουσιαστικό" = ιδιότητα:**

Πάει ως αντιπρόεδρος του Συλλόγου μας (με την ιδιότητα του ...)

Φέρθηκε σπαθί = (ως το) σπαθί.

• **Με το "όπως + ρήμα παρὰ δεῖγμα.**

Ο Γιάννης θα πάει σπίτι του όπως πήγε και χθές.

Πήγαινε όπως πήγε και ο Μανώλης.

Λύσε την όπως και με την προηγούμενη.

• **Με το "ως + επίρρημα" = υπόδειγμα.**

Η άσκηση λύνεται, ως εξής:

Η άσκηση λύνεται, ως ακολούθως: Θα πας πίσω, όπως ήλθες.

11. Η ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΠΡΑΞΗΣ Ή ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ποσότητα πράξης ή κατάστασης λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση **"πόσο + όρος ρήμα πρότασης"** και φανερώνει την ποσότητα που το υποκείμενο:

α) ενεργεί ή παθαίνει από εκείνο που δηλώνεται από τον όρο ρήμα της πρότασης:

_Κτύπησα το Νίκο επανειλημμένως. (Πόσο κτύπησα; = «επανειλημμένως»... = ποσότητα ενέργειας)

_Ο Γιάννης κτυπήθηκε από τον Μανώλη δυο φορές... (Πόσο κτυπήθηκε; = «δυο φορές».. = ποσότητα πάθησης)

β) βρίσκεται στην κατάσταση που δηλώνεται από το συνδετικό ρήμα και το κατηγορούμενο, π.χ.:

_Ο φονιάς βρισκόταν εδώ πολύ ώρα. (Πόσο βρισκόταν; = «πολύ ώρα» = ποσό κατάστασης)

_Ο φονιάς δεν έμεινε εδώ πολύ. (Πόσο δεν έμεινε; = «πολύ» = ποσότητα αποφαιτικής κατάστασης).

_Χάρηκα/ λυπήθηκα/ ευχαριστήθηκα... πάρα πολύ/ λίγο... = Είμαι χαρούμενος/ λυπημένος.... πάρα πολύ/ λίγο..

Η ποσότητα πράξης ή κατάστασης είναι κάτι διαφορετικό από την ποσότητα του υποκειμένου ή αντικειμένου, τόπου, χρόνου (απαντά στο ερώτημα με το επίθετο «πόσος,η,ο»):

_Δέκα μαθητές είδαν το φονιά (δέκα = η ποσότητα του υποκειμένου)

_Είδα/ κτύπησα.. δέκα μαθητές (δέκα = η ποσότητα του αντικειμένου)

_Πήγε σε δέκα πόλεις (δέκα = ποσότητας τόπου)

_Κτυπήθηκε/ κρατήθηκε.. από δέκα άτομα η ποσότητα ποιητικού αίτιου)

_Είναι δέκα πόντους ψηλό (δέκα πόντους = η ποσότητα κατηγορούμενου)

_Είναι δέκα πόντους/ φορές ψηλότερος από μένα. (δέκα = ποσότητα σύγκρισης)

_Πήγα επίσκεψη σε δέκα πόλεις (δέκα = η ποσότητα τόπων)

_Είναι δέκα λεπτά εδώ (δέκα λεπτά = η ποσότητα χρόνου)

• **ο μερισμός:** Δίδω/ δόθηκε/ μοιράστηκε... από ένα. Σχίστηκε/ διαιρέθηκε/ μοιράστηκε/ χωρίστηκε.. στα δυο/ στα δέκα. Δέκα δια δύο ίσον πέντε.

• **η επανάληψη της πράξης ή κατάστασης:** Έψαχνα/ δοκίμαζα/ έτρεχα.... καθημερινώς/ δυο μέρες.

• **η αξία (πόσο κάνει):** Το παλτό κοστίζει/ στοιχίζει/ τιμάται.. δέκα χιλιάδες δρχ.

• **το μέγεθος/ βάρος/ ύψος..:** Ο Γιάννης ζυγίζει/ είναι δέκα κιλά. Ο κήπος είναι χώρος πενήντα μέτρων μήκους. Η άμμος είναι 30 κυβικά. Το δοχείο χωρά 30 κυβικά άμμο.

• **το αποτέλεσμα που επιφέρει μια ενέργεια ή κατάσταση:** Πλησιάσαμε τόσο κοντά, ώστε ακούγαμε τα κοκόρια τους που λαλούσαν. Μιλά πολύ σιγά που δεν ακούγεται = Μιλά (τόσο) πολύ σιγά, (ώστε) δεν ακούγεται.

• **η προϋπόθεση:** Με χίλιες δραχμές πάω = Αν μου δώσεις χίλιες δραχμές, θα πάω.

• **η διάρκεια (ζωής, κίνησης, λειτουργίας, απουσίας..):** Πηγαίναμε/ εργαζόμαστε/ σκεφτόμαστε.. δυο μέρες. Πήγαμε εκεί σε δέκα ώρες/ μέρες/ λεπτά. Είναι 20 ετών/ δέκα χρονών παιδί. Πήγαινε/ λείπει/ γλεντούσε/ απουσιάζει... τρεις μέρες. Είμαι/ βρίσκομαι εδώ δυο μέρες. Ο Νίκος είναι γνωστός στην Αθήνα εδώ και είκοσι χρόνια. Γνωρίζω το νίκο/ οδηγώ την ομάδα.. δέκα χρόνια.

• **η ταχύτητα:** Τρέχει με 100 χιλιόμετρα την ώρα

• **το όργανο ή συνοδεία:** Πάει με δυο γιατρούς/ με 100 χιλιάδες στρατό, Πάνε με δυο αυτοκίνητα/ με δυο όπλα και τρία μαχαίρια

- **η διέλευση:** Πάνε μέσω πέντε πόλεων.
- **το κέρδος ή ζημία:** Πουλάνε με 10 % κέρδος/ δωρεάν/ με έκπτωση..

Σημειώνεται ότι:

- 1) Η ποσότητα δηλώνεται:
 - α) με αριθμό ή ποσοτικό επίθετο + ουσιαστικό: [Δέκα/ πολλοί.....μαθητές] πήραν άριστα. Πήγα σπίτι του δυο φορές. Έτρεχε στους αγώνες δυο μέρες. Είναι [δυο φορές βαρύτερος από μένα]. Ζυγίζει/ είναι [είκοσι κιλά].
 - β) με ποσοτικό επίρρημα: Είναι πολλά/ αρκετά/ κάμποσα/ λίγα.
 - γ) με το "τόσο .. όσο", όταν υποδείχνουμε: Πάρε (τόσα) όσα θέλεις. Φέρε (τόσα) όσα μπορείς...Φέρε (τόσο) όσο πήρες και χθες. Φέρε όσα έφερε και ο Μανώλης.
 - δ) με εμπρόθετο προσδιορισμό, όταν είναι υπολογισμός: Είναι/ πάρει/ φέρε..... (από ένα) μέχρι δέκα τόνους. Πάρε μου από ένα τόνο και πάνω = Πάρε μου πάνω από ένα τόνο.
 - ε) με το «που = ...(τόσος,η,ο/τέτοιος,α,ο)... ώστε...», όταν είναι αποτέλεσμα: Κάνει (τόσο) ωραία γλυκά, ώστε/που σε τρελαίνουν. Κάνει κάτι γλυκά, που σε τρελαίνουν! Είναι τόσοσ καλός που τον αγαπούν όλοι. Είναι τέτοιος άνθρωπος, που όλοι τον..
- 2) Όταν η ποσότητα στο υποκείμενο, αντικείμενο.. είναι τα ποσοτικά "ένας, μια, ένα" και το "όλος,η,ο" παραλείπονται: Ο (ένας) μαθητής, η τάξη..... τρέχει. Οι (όλοι) μαθητές, οι τάξεις.. τρέχουν. Θέλω τα χρήματα μου = Θέλω (όλα, που ίσως είναι 2, 100, 229, 1000, 5000000.. δρχ.) τα χρήματα μου.

12. Η ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ Ή ΑΝΑΦΟΡΑ

Παραπομπή λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που :

- α) μας λέει την πηγή ή τον πληροφοριοδότη μιας γνώμης, άποψης, θεωρίας, ρητού... Απαντά στο ερώτημα "**ποιος το είπε/ λέει/ γράφει**"...:

- _ Είναι "ανώφελο", όπως θα έλεγε και ο Γιάννης (= παραπομπή).
- _ Σύμφωνα με τα λεγόμενα του μάρτυρα (= παραπομπή), ο κύριος....
- _ Για μένα/ κατά τη γνώμη μου (παραπομπή), ο Γιάννης είναι..
- _ Ο ήλιος ήταν λίθος για (= σύμφωνα με) τον Αναξαγόρα.
- _ "Η ψυχή, πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα" (Μ. Αυρήλιος).
- = "Η ψυχή", λέει ο Μ. Αυρήλιος, "πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα".
- = Ο Μ. Αυρήλιος λέει: "Η ψυχή πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα".
- = Σύμφωνα με τον Μ. Αυρήλιο: "Η ψυχή, πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί

(Περισ. βλέπε Πλάγιος λόγος.)

- β) μας παραπέμπει σε προηγούμενες ή επόμενες προτάσεις για τους συντακτικούς όρους που λείπουν στην πρόταση, πρβλ π.χ.:

- _ Αυτά δεν ισχύουν, όπως είδαμε και πιο πριν,
- = Δεν ισχύουν, για το λόγο που είδαμε πιο πριν.
- _ Αυτά, σύμφωνα με αυτά που είδαμε πιο πριν, δεν ισχύουν.
- = Δεν ισχύουν, για το λόγο που είδαμε πιο πριν.
- _ Εγώ, όπως θα σου πω μετά/ σου είπαν/ βλέπεις.. δεν θέλω.
- = Εγώ δεν θέλω, για το λόγο που θα σου πω μετά/ σου είπαν..

- _ Κατόπιν των προηγούμενων/ ύστερα από τα πιο πάνω/ κατόπιν όλων αυτών... συνάγεται/ συμπεραίνεται ότι έκανα λάθος. = Συνάγεται/ συμπεραίνεται ότι έκανα λάθος, λόγω των προηγούμενων/ ύστερα από τα πιο πάνω...

Αναφορά λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που απαντά στην ερώτηση «για ποιόν,ά,ό + όρος ρήμα» και φανερώνει το θέμα ή το πρόσωπο λόγου για το οποίο μιλούμε ή αναφερόμαστε, π.χ.:

- _(Σήμερα εμείς) Μιλήσαμε για τον Μέγα Αλέξανδρο.
 _(Σήμερα εμείς) Μιλήσαμε, σχετικά τον Μέγα Αλέξανδρο.
 (Για ποιον μιλήσαμε? = τον «Μέγα Αλέξανδρο» = η αναφορά)
 _Τι φταίω που δεν κράτησε το λόγο του;= Που/ σε τι/ για ποιο/ ως προς τι (πράγμα) φταίω;
 _Για τον Μανώλη τι/ ποία γνώμη έχεις;

Η αναφορά δηλώνεται:

- α) **εμπρόθετα με την πρόθεση "για"**: Φροντίζω/ σκέφτομαι/ εργάζομαι..... για σένα.
 Είναι βέβαιος για τη νίκη = ότι θα νικήσουμε. Ειπώθηκαν πολλά εκεί για την μόλυνση του περιβάλλοντος. Μιλήσαμε χθες για την μόλυνση του περιβάλλοντος. Είπε για σένα ότι είσαι κλέφτης
 β) με το **"σχετικά/ αναφορικά με"**: Σχετικά/ αναφορικά με τα εισιτήρια, δεν είπε τίποτα
 γ) με επίρρημα ή εμπρόθετο του **"σε"**: Δεν είσαι ενημερωμένος συντακτικώς/ στο συντακτικό. Είναι άσος στο κολύμπι/ στα μαθηματικά... Υστερεί/ υπερτερεί..... στην φυσική/ χημεία... Είναι ξεφτέρι στα μαθηματικά και δεν έχει ιδέα από ποίηση.

Αναφορική επισήμανση

- _Φύγε γρήγορα! διέταξε με δυνατή φωνή ο Λοχίας.
 Αντί Ο Λοχίας διέταξε με δυνατή φωνή να φύγουμε
 _Εγώ, τονίζω για μια ακόμη φορά, δεν το έκανα.
 = Τονίζω για μια ακόμη φορά ότι εγώ δεν το έκανα.
 _Εγώ, σας επαναλαμβάνω, θα πήγαινα.
 = Εγώ σας επαναλαμβάνω ότι εγώ θα πήγαινα.
 _Ο Γιάννης, παρακαλώ επιτρέψτε μου να το πω, είναι κλέφτης.
 _Ο Γιάννης, θα το πω κι' αυτό και συγγνώμη, είναι ανόητος.
 _Γιάννη, συγγνώμη που σου το λέω, είσαι ανόητος.
 _Λεω, αν μου επιτρέπετε, να πάμε αύριο μαζί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΚΑΝΟΝΕΣ

1. Τι είναι συντακτικός κανόνας & σχήμα λόγου

Συντακτικοί κανόνες λέγονται οι νόμοι που μας λένε πως να φτιάχνουμε (συναρμολογούμε) μια πρόταση, καθώς και τις προτάσεις σε λόγο.

Σχήματα λόγου λέγονται οι ειδικές συντάξεις, οι παρεκκλίσεις και ιδιορρυθμίες στη σύνταξη του λόγου, για τους εξής λόγους:

α) Για συντόμευση ή επέκταση του λόγου (ομιλίας). *Τα ελλειπτικά και πλεονασμικά σχήματα λόγου.*

β) Για έμφαση (τονισμό) του νοήματος. *Τα ρητορικά και επιδοτικά σχήματα λόγου.*

γ) Για να βγει το μέτρο. *Τα ποιητικά σχήματα λόγου.*

δ) Για υπόδειξη ευγένειας ή σεβασμού στα αναφερόμενα πρόσωπα λόγου. *Τα ευγενικά, αγενή, επίσημα και ανεπίσημα σχήματα λόγου.*

(Περiss. για τα ποιητικά & ρητορικά σχήματα λόγου βλέπε "Μαθήματα Λογοτεχνίας", Α. Κρασανάκη.)

2. Οι συντακτικοί κανόνες

Α. ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

Στον πεζό λόγο η σειρά (δηλ. το ποιος θα μπει πρώτος, δεύτερος.....) των όρων είναι ελεύθερη, αρκεί να γίνει κατά όρο. Οι λέξεις κάθε όρου αποτελούν ενιαίο τμήμα (σύνολο) και όλο μαζί μπορεί κάλλιστα να εναλλάξει θέση (αντιμετατεθεί) με άλλο, πρβλ π.χ.:

— [Εγώ] + [γνωρίζω] + [το γιάννη] + [από το στρατό].
 = [Από το στρατό] + [γνωρίζω] + [το γιάννη] + [εγώ].....
 — [Ο Γ. Ιωάννου από τη λαμία] + [έφυγε] + [σήμερα].
 = [Έφυγε] + [Ο Γ. Ιωάννου από τη λαμία] [σήμερα..]
 = [Σήμερα] + [Ο Γ. Ιωάννου από τη λαμία] + [έφυγε].

Στον έμμετρο λόγο (στροφή) η σειρά των όρων καθορίζεται από το μέτρο, από το πως θα έρθουν σε ευρυθμία (αρμονία), άρα ευφώνια, οι τόνοι και οι φθόγγοι των λέξεων των όρων της πρότασης. Δηλ. στον έμμετρο λόγο, η σύνταξη (σειρά) των όρων γίνεται με τέτοια σειρά, ώστε να πέσουν:

α) στις τονιζόμενες θέσεις της ρυθμικής ενότητας της στροφής οι τονιζόμενες συλλαβές και στις άτονες θέσεις οι άτονες συλλαβές (π.χ. να πέσουν στις μονές θέσεις 1,3,5.. οι άτονες συλλαβές και στις διπλές 2,4,6 οι τονιζόμενες ή άλλους συνδυασμούς, ανάλογα με το μέτρο),

β) όμοιες συλλαβές ή φθόγγοι στο τέλος των στίχων (= το 1/2 των στροφών) ή των ημιστιχίων (= το 1/4 των στροφών ή το 1/2 των στίχων), η καλούμενη ομοιοκαταληξία.

Αν δε συμβεί αυτό αφαιρούμε ή αλλάζουμε λέξεις στα λεξικά σύνολα των όρων με άλλες ταυτόσημες, πρβλ π.χ.:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
*Σέ γνω-ρί-ζω'α-πό την κό-ψη, τού спа-θιού την τρό-μερή-
 σέ γνω-ρί-ζω α-πό την ό-ψη, πού με βιά με-τράς τη γή
 Δ. Σολωμός: Τόνος στις μονές θέσεις: 1, 3, 5..
 Όμοιες συλλαβές στις θέσεις: 7-8, 14-15*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
*Έ-χε γειά, καη-μέ-νε κό-σμε, έ-χε γειά γλυ-κιά ζω-ή
 και Συ, δύ-στυ-χη πα-τρί-δα, έ-χε γεια παν-το-τι-νή.
 Δημοτικό, Χορός Ζαλόγγου, τόνος στις μονές θέσεις: 1,3,5..*

(Περiss. βλέπε "Μαθήματα Λογοτεχνίας" Α. Κρασανάκη.)

Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΜΕ ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ

Παρεμβολή λέγεται το να πούμε κάποιον όρον (χρόνο, αντικείμενο κ.τ.λ.):

1. **Μεταξύ ρήματος και του υποκειμένου του**, π.χ.:

— *Ο Γ. Παρέκης, κατόπιν των ως άνω, είναι ο ένοχος.*

αντί: *Ο Γ. Παρέκης είναι ο ένοχος, κατόπιν των ως άνω.*

— *Ο Γιάννης, αν δεμ μου δώσει τα χρήματα, είναι κλέφτης.*

αντί: *Ο Γιάννης είναι κλέφτης, αν δεμ μου δώσει τα χρήματα.*

— *"Η ψυχή", λέει ο Μ. Αυρήλιος, "πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα".*

αντί: *Ο Μ. Αυρήλιος λέει: "Η ψυχή πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα".*

"Η ψυχή πρέπει να είναι έτοιμη ν' αποχωριστεί το σώμα". (Μ. Αυρήλιος)

— *Οι Στωικοί, αντιδρώντες στον αισθησιακό υλισμό, διδάξαν τη διανοητική ευδαιμονία ή ηδονή.* αντί: *Οι Στωικοί δίδαξαν τη διανοητική ευδαιμονία ή ηδονή, επειδή αντιδρούσαν/ αντιδρώντες στον αισθησιακό υλισμό.*

— *Εγώ, αν μου επιτρέπετε, λέω να πάμε αύριο μαζί.*

= *Εγώ λέω να πάμε αύριο μαζί, αν μου..*

Ομοίως: Αυτά, όπως είδαμε και πιο πριν, δεν ισχύουν. Εγώ, όπως καταλαβαίνεις ή όπως σου είπαν, δεν θα πήγαινα. Η Μ. Γιαννόπουλου, όπως βλέπετε, είναι ωραίο κορίτσι. Ο Γιάννης, θα το πω κι' αυτό και συγγνώμη, είναι ανόητος.

2. **Μεταξύ ρήματος και του ποιητικού του αιτίου ή του αντικειμένου του**, π.χ.:

Είπε, με έμφαση, να πάμε έξω. αντί: *Είπε να πάμε έξω με έμφαση.* Ομοίως: *Φέρε, κ. Νίκο, το σάκο αμέσως. Η Μαρία είδε, και μάλιστα γυμνό, τον Μανώλη. Κτυπήθηκε, ίσως με ξύλο, από το νίκο.*

3. **Μεταξύ της κλίσης και του υποκειμένου**, π.χ.: *Γιάννη, συγγνώμη που σου το λέω, ο αδελφός σου φέρθηκε ανόητα.* αντί: *Γιάννη, ο αδελφός σου φέρθηκε ανόητα και συγγνώμη που σου το λέω.*

4. **Μεταξύ συνδέσμου και συντακτικού συνόλου που εισάγει ή συνδέει**, π.χ.: *Πήγαινε εκεί και, αν το βρεις, τηλεφώνησέ μου,* αντί: *Πήγαινε εκεί και τηλεφώνησέ μου, αν το βρεις. Είναι αζιέπαινος, γιατί, παρά τις προκλήσεις της ζωής, κοπιάζει για να σπουδάσει.*

Β. ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΟΡΩΝ

α) Οι πτώσεις των πτωτικών

Οι μορφές (τύποι) που παίρνουν οι κλιτές λέξεις των όρων τόσο στον πεζό όσο και στον έμμετρο λόγο είναι ο αυτός. Τα πτωτικά μέρη λόγου (άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή αντωνυμία) στο λόγο παίρνουν τέσσερις διαφορετικές μορφές, που λέγονται πτώσεις, για υπόδειξη του τι είδους συντακτικός όρος ή προσδιορισμός (υποόρος) λαμβάνονται σε μια πρόταση. Οι πτώσεις ονομάζονται ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική, ενικού ή πληθυντικού αριθμού.

1) **Η ονομαστική** είναι η πτώση με την οποία ονομάζουμε - απ' όπου και ονομαστική - τα πρόσωπα του λόγου: *Ονομάζεται/ λέγεται: Ιωάννης, Μαρία, δοχείο...*

Με την πτώση αυτή λέγονται το υποκείμενο και το κατηγορούμενο της πρότασης. Συνεπώς είναι η πτώση που απαντά στο ερώτημα «**ποιός, ά, ό + όρος ρήμα**» & «**τι/ποιός είναι**»:

— *[Ο Γιάννης = υποκείμενο] είναι [καλός βουλευτής = κατηγορούμενο]*

— *Η άσκηση (= υποκείμενο) λύνεται από το Γιάννη. = Ο Γιάννης (= υποκείμενο) λύνει την άσκηση.*

2) **Η γενική** είναι η πτώση με την οποία υποδείχνουμε τον κάτοχο ή το κτήτορα ή το δημιουργό εκείνου που μιλούμε, σε όλους τους συντακτικούς όρους, και γενικώς αυτό στο οποίο ανήκει ή περιλαμβάνεται ή το σύνολο του οποίου είναι μέλος.... κάποιος ή κάτι. Συνεπώς απαντά στο ερώτημα "**τίνος = ποιανού είναι;**":

— *Η Σοφία (‘Αγγέλου Λιακοπούλου = ο πατέρας υποκειμένου)*

— *Κτύπησε την Σοφία (‘Αγγέλου Λιακοπούλου = ο πατέρας αντικειμένου)*

• **Γενική διαιρετική**, όταν υποδείχνει το σύνολο του οποίου είναι μέρος το συζητούμενο: *Πολλοί των στρατιωτών. Ο στρατιώτης του Α' Τάγματος*

• **Γενική κτητική**, όταν φανερώνει τον ιδιοκτήτη ή κάτοχο: *Το χωράφι του Μανώλη. Ο κήπος του Γιάννη. Το βιβλίο του Μανώλη*

• **Γενική προσδιοριστική**, όταν προσδιορίζει ή υποδείχνει :

• **συγγενή**: *Το παιδί του Μανώλη έφυγε. Η αδελφή της Μ. Σακελλάρη.*

• **προέλευση**: *Το νερό της πηγής Κρυονερίου.*

• **εξάρτηση**: *Οι σκλάβοι των Τούρκων. Η σκλάβά του Πασά των Ιωαννίνων. Ο μαθητής της Ε' τάξης. Οι φρουροί της πατρίδας μας.*

• **χρόνο ή τόπο**: *Η μάχη του Σαραντά (1940). Στην μάχη της Κρήτης. Στην ώρα του δειλινού*

• **ποσότητα ή αξία (τίμημα)**: *Η άδεια τριών ημερών έληξε. Κρέας (των) χιλίων δρχ. Άδεια των τριών ημερών.*

• **εξουσία**: *Ο κύριος της αίθουσας. Ο αρχηγός του στρατού.*

• **ενδιαφερόμενο**: *Είναι δικηγόρος του Μανώλη.*

• **δημιουργό (ζωγράφο, γλύπτη... έργου τέχνης)**: *Ο Ερμής του Πραξιτέλη.*

• ,.....

Ελλειπτικά:

* *Είναι του Γιάννη = Είναι [(γιος) του Γιάννη = κατηγορούμενο].*

* *Το ρολόι είναι [(ρολόι) του τοίχου].*

* *Φέρε του Γιάννη. = Φέρε (τη βαλίτσα) του Γιάννη.*

* *Δώσε τού τα. = Δώσε τα (λεφτά) του (Γιάννη).*

* *Του την έλυσα. = Έλυσα [(την άσκηση) του (Γιάννη)].*

* *Του τα είπα. = Είπα [τα (νέα) στον > του (Γιάννη)].*

3) **Η αιτιατική** είναι η μορφή που δίνουμε στις λέξεις των υπολοίπων όρων της πρότασης (= αντικειμένου, τόπου, ποσού, χρόνου, τρόπου, αιτίας). Συνεπώς απαντά στα ερωτήματα "**ποιόν, από ποιόν, πού, πόσο, πότε, πώς, γιατί**..

— *Έφυγε [την Τετάρτη = ο χρόνος] για [τη λάρισα = ο τόπος προορισμού].*

— *Κάλεσα [τον Μανώλη, το φαρμακοποιό = αντικείμενο].*

— *Η Μαρία έλυσε [την άσκηση = αντικείμενο].*

— *Ο Γιάννης έφυγε με [ταχεία αμαξοστοιχία].*

Σε αιτιατική λέγονται και όλοι οι εμπρόθετοι όροι & υποόροι: *Ο Γιώργος κτύπησε [τον μαθητή (από τη θεσσαλονίκη = τόπος του αντικ.)]. (αντί «το θεσσαλονικιό μαθητή»)*

4) **Η κλητική** είναι η μορφή που δίνουμε στο όνομα ή την αντωνυμία, καθώς και στα επίθετα και μετοχές εκείνου στον οποίον απευθύνεται η πρόταση ή ο λόγος μας.

— *Νίκη Κρασανάκη, φύγε αμέσως για την Κρήτη.*

— *Μαρία, το ποδήλατο χάλασε.*

β) Τα πρόσωπα του ρήματος

Πρόσωπα ρήματος λέγονται οι τύποι (μορφές) που παίρνουν οι λέξεις ρήματα στο λόγο, για να μας φανερώσουν τι πρόσωπο λόγου είναι το υποκείμενό τους, δηλ. αν είναι ο ομιλητής, ο ακροατής ή τρίτος, και τι ποσότητας (αν είναι ένα ή πολλά).

Μιλούμε σε α' πρόσωπο, όταν το υποκείμενο είναι ο ομιλητής

— *Λύν-ω το πρόβλημα, για να εξασκηθ-ώ.*

Μιλούμε σε β' πρόσωπο, όταν το υποκείμενο είναι ο ακροατής

— *Λύν-εις το πρόβλημα, για να εξασκηθ-είς.*

Μιλούμε σε γ' πρόσωπο, όταν το υποκείμενο είναι τρίτος.

— *Λύν-ει το πρόβλημα, για να εξασκηθ-εί.*

γ) Ο αριθμός των πτώσεων και προσώπων

Οι πτώσεις και τα πρόσωπα έχουν δυο αριθμούς, τον ενικό και τον πληθυντικό. **Χρησιμοποιούμε:**

α) **Ενικό**, όταν μιλούμε για ένα άτομο ή σύνολο ή μέρος τους:

Πτώσεις: *ο Νίκος, η τάξη, το σχολείο, το δέκατο κομμάτι, το ένα τρίτο*

Πήγε ο Νίκος, η τάξη, το ένα τρίτο των μαθητών.

Πρόσωπα: *λύνω, εις,ει, παίρνω, εις.. πάρε, δώσε...*

* *Πάρε το βιβλίο του Μανώλη. ("το βιβλίο" = ένα, "του Μανώλη" = ένας)*

β) **Πληθυντικό**, όταν μιλούμε για όλο το γένος ή για όλα τα άτομα, καθώς και πάνω από ένα άτομο ή σύνολο ή μέρη τους (τότε λέμε και πόσα ακριβώς):

Πτώσεις: *Οι τάξεις, τα σχολεία, τα τρίτα δέκατα, οι είκοσι μαθητές..*

Πάνε (όλες) οι τάξεις, τα δυο τρίτα των μαθητών.

Πρόσωπα: *λύν-ουμε,εται,ουν, παίρν-ουμε,εται,ουν...*

* *Πάρε τα δυο τρίτα του Μανώλη. (= τα 2 από τα 3 μέρη)*

* *Πήγε το 1/6 της τάξης (= ένα από τα έξι μέρη του συνόλου)*

Κανονικά την ποσότητα του προσώπου λόγου κάθε όρου την προσδιορίζει ποσοτικό (ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή...): *Οι δέκα μαθητές έφυγαν. Οι τρεις μαθητές έφυγαν.* Όμως, όταν αυτό είναι οι λέξεις "ένας, μία, ένα" ή το "όλος,η,ο" αποβάλλονται: *Ο (ένας) μαθητής έφυγε = ο μαθητής έφυγε & Οι (όλοι) μαθητές έφυγαν. = Οι μαθητές έφυγαν (= όλο το γένος, το όλο πλήθος). Οι δυο μαθητές έφυγαν. = συγκεκριμένος αριθμός. Θέλω τα βιβλία (= όλα). Θέλω τα λεφτά μου (= όλα που σε δάνεισα, τις 1000 δρ.). Οι Κουρείς των Αθηνών. (= όλοι και όχι πολλοί).*

δ) Ομοιόπτωτοι & ετερόπτωτοι όροι & προσδιορισμοί

Ομοιόπτωτοι συντακτικοί όροι λέγονται αυτοί που συντάσσονται σε ίδια πτώση, όπως π.χ. το υποκείμενο με το κατηγορούμενο (Λέγονται και οι δυο σε ονομαστική πτώση).

Ετερόπτωτοι συντακτικοί όροι λέγονται αυτοί που δε συντάσσονται σε ίδια πτώση, όπως π.χ. το υποκείμενο με το αντικείμενο (Το πρώτο λέγεται σε πτώση ονομαστική και το άλλο σε πτώση αιτιατική):

— *Μανώλη (κλήση), ο Γιάννης (υποκ.) είναι τρελός (κατηγ.)*

— *Νίκη (κλήση), η Μαρία (υποκ.) κτύπησε έναν άνθρωπο (αντικ.) τη δευτέρα (= χρόνος) μέσα στην αίθουσα (τόπος).*

Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί λέγονται αυτοί που συντάσσονται σε ίδια πτώση, όπως π.χ. το όνομα με την ιδιότητα, το επίθετο και την μετοχή κάθε όρου: [*Ο καλός μαθητής*]. *Θέλω [τον κτυπημένο στρατιώτη]. Είδα + [τον κτυπημένο μαθητή] και [την ωραία έκθεση του].*

Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί λέγονται αυτοί που συντάσσονται σε διαφορετική πτώση, όπως π.χ. ο κάτοχος ή ο ιδιοκτήτης, πατέρας κ.τ.λ. του προσώπου λόγου που γίνεται λόγος κάθε όρου (λέγεται κυρίως σε πτώση γενική) σε σχέση προς τους άλλους: [*Ο φίλος μου*] είναι . [*Το δάσκαλο της αδελφής μου*]. *Είναι [ο πίνακας του Γιάννη].*

Η παράθεση και η επεξήγηση είναι ομοιόπτωτος προσδιορισμός, δηλ. συμφωνεί σε πτώση με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει, πλην της γενικής κτητικής:

[Εγώ, ο Γιάννης Δημητρίου Κασαπάκης], δηλώνω....

[Ο σεσημασμένος κακοποιός, ο Νίκος Δημόπουλος],...

Η απάντηση ήλθε από τον Μιχάλη, τον μηχανικό.

Σημειώνεται ότι:

1. Επειδή τα επίθετα και τα επιρρήματα όλων των όρων μπορούν να ειπωθούν και με εμπρόθετο (προθετικό σύνολο) ουσιαστικό σε πτώση αιτιατική, και με πρόθεση ανάλογα με το αν έχουμε κυριολεξία ή μεταφορά, άρα το υποκείμενο και κατηγορούμενο μπορεί να ειπωθεί και σε αιτιατική.

Είναι πέτρινος = από/με πέτρα = κυριολεξία

Είναι πέτρινος = σαν/ως πέτρα = παρομοίωση.

ο Κρητικός Γιώργος = ο Γιώργος από την Κρήτη,

το μάλλινο παλτό = το παλτό από μαλλί

ατσάλινο μαχαίρι = μαχαίρι από ατσάλι,

δεκάχρονος μαθητής = μαθητής δέκα χρόνων

•περπατά καμαρωτός = περπατά με καμάρι, αεροπορικώς = με το αεροπλάνο.

αδίκως = με αδικία, δικαίως/δίκαια = με δίκιο....

2. Μια γενική ή αιτιατική μπορεί να είναι επιπροσδιοριστική μιας άλλης: Είναι μαθητής [της πρώτης τάξης του έκτου Δημοτικού Σχολείου Ηρακλείου Κρήτης]

ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ

Σε γενική αντί εμπρόθετη αιτιατική μπορεί να ειπωθεί:

α) Ο β' όρος σύγκρισης (η απάντηση στο ερώτημα "από ποιόν, ά, ό"), που τότε λέγεται γενική συγκριτική: Είναι καλύτερος/ μεγαλύτερος από το Γιάννη > του Γιάννη. Είναι καλύτερος του (Γιάννη) > Είναι καλύτερός του.

β) Η προέλευση ή καταγωγή (η απάντηση στο ερώτημα "από πού; = από ποιόν, ά,ό"): Τα λουλούδια είναι από τον κήπο μου > του κήπου μου. Ο μαθητής από την πέμπτη τάξη > της πέμπτης τάξης. Εκπρόσωπος από το Υπουργείο > του Υπουργείου. Δώρο από την πεθερά σου > της πεθεράς σου.

γ) Η αναφορά και το έμμεσο αντικείμενο (η απάντηση στο ερώτημα "πού = σε ποιόν, ά,ό)

Μιλεί στο Γιάννη > του Γιάννη = Του μιλεί.

Μοιάζει στο Γιάννη > του Γιάννη = Του μοιάζει.

Γράφει/ μίλησε στην μητέρα του > της μητέρα του.

Μίλησε στην (Μαρία) ευγενικά. = Της μίλησε ευγενικά.

Τα λέει στην πεθερά > της πεθεράς για να τ' ακούει η νύφη.

Η πεθερά χάρισε στη νύφη > της νύφης ένα δακτυλίδι.

Έδειξε στον (Γιάννη)/σ' αυτόν το δρόμο. = Του έδειξε το δρόμο.

Η προσωπική αναφορά λέγεται και με τα: "μου/σου, του/της/των" αντί: σε (ε)μένα/ (ε)σένα, εις τον/την/το/τους/τις/τα. , π.χ.:

_Διηγείται/ παραπονιέται/ ζητά/ ζήτησε... σε μένα κάτι. = Μου διηγείται/ παραπονιέται/ ζητά/ ζήτησε... κάτι. («σε μένα» = η αναφορά, η απάντηση στο "που = σε ποιόν;" γίνεται, «κάτι» = αντικείμενο, αυτό που γίνεται, η απάντηση στο ερώτημα "ποιόν,ά, ό, τι;).

_Διηγείται/ παραπονιέται/ ζητά... στο γιάννη κάτι. = Διηγείται/ παραπονιέται/ ζητά... του Γιάννη κάτι. Ομοίως:

_Τηλεφώνησε σε μένα. = Μου τηλεφώνησε.

_Μοιάζει σε μένα. = Μου μοιάζει.

_Μου γράφει/ στερεί... κάτι = Γράφει/ στερεί.. σε μένα κάτι.

_Του έχω, εις,ει εμπιστοσύνη = Έχω, εις.. εμπιστοσύνη του (Πέτρου) = στον Πέτρο.

_Της έχω, εις,ει εμπιστοσύνη = Έχω, εις.. εμπιστοσύνη της (Μαρίας) = στην Μαρία.

_Σου έχω, ει εμπιστοσύνη = Έχω, ει εμπιστοσύνη σε σένα

_Μου έχεις, ει εμπιστοσύνη = Έχεις/ έχει εμπιστοσύνη σε μένα

_Του φτάνουν. = (Τα χρήματα) φτάνουν στον (Γιάννη)

_Της φτάνουν. = (Τα χρήματα) φτάνουν στην Μαρία.

_Σου τη δίδω = Δίδω σε εσένα την (καρέκλα)

_Μου τη δίδεις = Δίδεις σε μένα την (καρέκλα).

_Του το δίδω. = Δίδω τον (φάκελο) στον (Γιάννη)

_Του το δίδεις. = Δίδεις τον (φάκελο) στον (Γιάννη)

_Δεν τη δίδω. = Δεν δίδω την (επιστολή).

_Δεν την του δίδω. = Δεν δίδω την (επιστολή) στον...

_Δεν την του δίδεις. = Δεν δίδεις την (επιστολή) στον..

_Δεν θα του το δώσω. = Δεν θα δώσω το (βιβλίο) στον...

_Ας του τη δώσει. = (Ο Γιάννης) ας δώσει την (επιστολή) στον (Κώστα).

_Να μην του το δώσω. = Να μην δώσω το (βιβλίο) στον (Γιάννη).

,.....

ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ

Το ποιητικό αίτιο μπορεί να ειπωθεί σε πτώση ονομαστική και χωρίς την πρόθεση «από», τρέποντας την αντωνυμία του σε αδύνατο τύπο (με/σε/τον,την,το) και προτάσσοντάς το στο ρήμα ή παραλείποντας το όνομα του αντικειμένου και προτάσσοντας το άρθρο του στο ρήμα. Έτσι είναι σαν να τρέπουμε την ενεργητική φωνή σε παθητική και το αντίθετο:

_Εγώ/εσύ.. διηγούμαι/είσαι.. από το γιάννη στο φίλο του.

= Ο Γιάννης διηγείται εμένα/εσένα/αυτόν.. στο φίλο του

= Ο Γιάννης με/σε/τον.. διηγείται στο φίλο του.

= Με/σε/τον..(αντικ.) διηγείται στο φίλο του (αναφ.).

ενώ: Μου διηγείται κάτι. = Διηγείται σε μένα (= η αναφορά) κάτι (= αντικείμενο).

_ (Ο Νίκος) με/σε/τον.. γράφει στον κατάλογο.

= Ο Νίκος γράφει εμένα/εσένα/αυτόν,ή,ό στον κατάλογο.

= Εγώ/εσύ.. γράφομαι στον κατάλογο από το νίκο.

ενώ: Μου γράφει/ φωνάζει.. κάτι = Σε μένα (= αναφορά) γράφει.. κάτι (= αντικ.)

_Με δέχεται/ σκέφτεται/ θυμάται.. = Δέχεται/σκέφτεται... εμένα.

_Τον/την/το δέχεται/ σκέφτεται/.. = Δέχεται... τον (τάδε) την (τάδε)..

- _Με μισεί/καλεί/αγαπά.. = Μισεί/καλεί/αγαπά... εμένα.
 _Με φέρνεις σε δύσκολη θέση = φέρνεις (ε)μέ(να) σε δύσκολη θέση.
 _Σε φτάνουν. = (Τα χρήματα) φτάνουν εσένα.
 _Δεμ με φτάνουν. = (Τα χρήματα) δε φτάνουν εμένα.
 _Θα σε φτάσουν. = (Τα εφόδια) θα φτάσουν εσένα.
 _.....

Γ. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ & ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Ενεργητικής φωνής σύνταξη λέγεται η πρόταση με όρο ρήμα ενεργητικής φωνής, άρα όταν δηλώνουμε το γεγονός ως ενέργεια του υποκειμένου, π.χ.:

_Η Σ. Λιακοπούλου (υποκ.) λ ύ ν ε ι την άσκηση (= αντικ.), για να ασκηθεί (η αιτία).

Παθητικής φωνής σύνταξη λέγεται αυτή με όρο ρήμα παθητικής φωνής, άρα όταν δηλώνουμε το γεγονός ως πάθηση του υποκειμένου, δηλ. ενέργεια κάποιου άλλου προσώπου, του ποιητικού αιτίου, π.χ.:

_Η άσκηση (υποκ.) λ ύ ν ε τ α ι από τη σ. Λιακοπούλου (ποιητικό αίτιο), για να ασκηθεί.

Τα ρήματα που έχουν και τις δυο φωνές φανερώνουν πράξη, δηλ. ενέργεια κάποιου και συνάμα πάθηση για κάποιον άλλο. Ο λόγος που η πράξη δηλώνεται (λέγεται είτε) με τύπο ενεργητικό του ρήματος (ενεργητική φωνή) είτε με τύπο παθητικό (παθητική φωνή), ι σ ο δ ύ ν α μ α, πρβλ:

_Ο Νίκος νίκησε τον Μανώλη. = Ο Μανώλης νικήθηκε από το Νίκο.

Χρησιμοποιούμε ενεργητική ή παθητική φωνή του όρου ρήματος της πρότασης ανάλογα με το τι πρόσωπο της πράξης θα βάλουμε σαν συζητούμενο πρόσωπο (= υποκείμενο πρότασης). Αν βάλουμε ως υποκείμενο αυτό που ενεργεί (εκτελεί, κάνει την πράξη), τότε χρησιμοποιούμε ενεργητική φωνή και αν βάλουμε αυτό που παθαίνει (δέχεται την ενέργεια), τότε χρησιμοποιούμε παθητική φωνή, πρβλ:

_Ο Γιάννης (= υποκείμενο = ο ενεργών) λύνει τον κόμπο (= αντικείμενο = ο παθών).
 = Ο κόμπος (= υποκείμενο = ο παθών) λύθηκε από το Γιάννη (ποιητικό αίτιο = ο ενεργών)

Μετατροπή ενεργ. σύνταξης σε παθητική & αντίστροφα

Η σύνταξη ενεργητικής φωνής μετατρέπεται σε παθητική, αν φέρουμε το ποιητικό αίτιο σε θέση και πτώση υποκειμένου και το υποκείμενο σε θέση και πτώση ποιητικού αιτίου και συνάμα τρέποντας το ρήμα από ενεργητικό χρόνο, αριθμό και πρόσωπο σε αντίστοιχο παθητικό. Κατά την μετατροπή της ενεργητικής φωνής σε παθητική χρησιμοποιούμε την πρόθεση "από", που μπαίνει πριν από το αντικείμενο:

_Ο Νίκος οργώνει το χωράφι = Το χωράφι οργώνεται από το Νίκο
 _ (Εγώ) ορίζω εσένα επιμελητή. = Εσύ ορίζεσαι από μένα επιμελητής.

Αντίθετα, η σύνταξη παθητικής φωνής μετατρέπεται σε ενεργητική, αν φέρουμε το ποιητικό αίτιο σε θέση και πτώση υποκειμένου και το υποκείμενο σε θέση και πτώση ποιητικού αιτίου και συνάμα τρέποντας το ρήμα από παθητικό χρόνο, αριθμό και πρόσωπο σε αντίστοιχο ενεργητικό.

_Τα πρόβατα φαγώθηκαν από το λύκο = Ο λύκος έφαγε τα πρόβατα.

Αυτοπάθεια (ταυτοπροσωπία αντικειμένου - υποκειμένου):

_Λύνεται (από μόνος του). = Λύνει τον εαυτόν του.
 _Κτενίζω τον εαυτόν μου. = (Από μόνος μου) κτενίζομαι.

Ἄρχει τον τόπο.	Εἶναι ἄρχοντας του τόπου.
Δουλεύομαι, εργάζομαι..	Εἶμαι δούλος, εργαζόμενος, η του.
Κατέχω δυο γλώσσες.	Εἶμαι κάτοχος δυο γλωσσών.
Δικηγორεῖ.	Εἶναι δικηγόρος.
Κλητεύει.	Εἶναι κλητήρας.
Φυγοδικῶ τρεις μέρες.	Εἶμαι φυγόδικος τρεις μέρες.
Εἶμαι φυγᾶς τρεις μέρες.	
Κατηγορεῖται για φόνο.	Εἶναι κατηγορούμενος, η,ο φόνου.
Απουσιάζει καθημερινῶς.	Εἶναι απ-όντας,ούσα,ον καθημερινῶς.
Ελέγχεται από μένα.	Εἶναι ελεγχόμενος, η,ο μου.
Κουράστηκα να περπατῶ.	Εἶμαι κουρασμένος από το περπάτημα.
Βοηθῶ/ βοηθῆμαι από...	Εἶμαι βοηθών/ βοηθός/ βοηθούμενος...
Βρέχομαι, βράχῃκα	Εἶμαι βρεγμένος, η,ο, βρεχόμενος
Διδάσκω τον,τη,τον..	Εἶμαι αὐτός που διδάσκει τον,την..
Διδάσκω μουσική τον,την..	Εἶμαι αὐτός που διδάσκει μουσική..
Ντύνω τον,την,το..	Εἶμαι εκείνος που ντύνει τον,την..

Ε. ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ & ΑΠΡΟΣΩΠΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Απρόσωπα ρήματα λέγονται αυτά που δε φανερώνουν ποιο από τα πρόσωπα του λόγου (= ομιλητής, ακροατής ή τρίτος) είναι το υποκείμενό τους για τα ενεργητικά ρήματα ή ποιο είναι το ποιητικό τους αίτιο για τα παθητικά. Τέτοια ρήματα είναι αυτά που λέγονται μόνο σε γ' πρόσωπο (άρα έχουν υποκείμενο τους απλώς την αντωνυμία "**αὐτός,ή,ό**") και φανερώνουν:

α) φυσικό γεγονός ή ενέργεια, όπως τα: **ξημερώνει, βραδιάζει, χειμωνιάζει, φέγγει, χιονίζει, χαράζει, λιάζει, φυσά, βροντά, λάμπει..** (ως υποκείμενό τους νοείται η φύση, ο Θεός)

Βρέχει/ χιονίζει/ φυσά/ βροντά/ ξημέρωσε /βράδιασε.. στην Αθήνα.

(Ποιος βρέχει/ χιονίζει...; = «αὐτός = υποκείμενο = ο Θεός/ η φύση»...;)

ενώ: Σήμερα η (μέρα) είναι Κυριακή. (Το πράγμα) είναι σίδηρο.

β) απρόσωπη έκφραση = (γενική) γνώμη ή είδηση, πεποίθηση..., όπως τα: **πρέπει, μέλει, συμφέρει,... πρόκειται, επίκειται, μέλλεται, ...**

Ο Μάκης (υποκ.) πρόκειται/ μέλλεται/ επίκειται.... να έλθει σήμερα.

(από ποιόν,ά,ό; = «από αυτούς = το κοινό» = ποιητικό αίτιο)

Πρέπει/ συμφέρει να πάω. = Εἶναι πρέπον/ συμφέρον (εγώ) να πάω

(ποιος πρέπει? = «όλοι και εγώ»)

Παρατήρηση: Όταν τα απρόσωπα ρήματα λέγονται ως ενέργεια ή πάθηση κάποιου, τότε γίνονται προσωπικά και αποκτούν όλα τα πρόσωπα της φωνής, πρβλ: *Φυσά/ βροντά.. όλη μέρα. ενώ: Φυσώ την φωτιά. Βρόντησα την πόρτα.*

Απρόσωπη σύνταξη λέγεται αυτή που δε φανερώνει κάποιο από τα πρόσωπα του λόγου και κυρίως αυτόν που ενεργεί την ενέργεια που γίνεται λόγος = το υποκείμενο (στις προτάσεις με ενεργητικό όρο ρήμα) ή το ποιητικό αίτιο (στις προτάσεις με παθητικό όρο ρήμα). Ειδικότερα η απρόσωπη σύνταξη σχηματίζεται:

1) Με απρόσωπο ρήμα: **βρέχει/ πρέπει....** (βλέπε πιο πριν): *Ξημέρωσε/ λιάζει/ βρέχει... στην Αθήνα.*

2) Με πρόταση που ο όρος ρήμα της να είναι παθητικής φωνής γ' προσώπου και χωρίς να ειπωθεί το ποιητικό αίτιο (= το πρόσωπο λόγου απ' όπου προέρχεται πάθηση του υποκειμένου στα παθητικά ρήματα).

_Ο Υπουργός λέγεται/ διαδόθηκε/ ειπώθηκε.. ότι είναι στην Κρήτη.

(από ποιόν, ά, ό; = από όλους/ το κοινό/ τον κόσμο)

_Ο άνθρωπος αυτός ανακηρύχθηκε/ θεωρήθηκε... εθνικός ευεργέτης

(από τι/ ποιους; = από όλους/ το λαό)

•Προσωπική παθητική έκφραση:

_Η είσοδος απαγορεύεται/ επιτρέπεται από μένα/ το νόμο...

_Ο Γ. Παπαδάκης παρακαλείται από το γ. Μόλα να προσέλθει...

_Από το νίκο βρέθηκε λύση/ άκρη/ διέξοδος...

_Οι μαθητές διαδίδουν ότι είσατε κλέφτες.

_Γίνεται από μένα λάθος.

_Εγώ λέω/ είπα/ άκουσα/ ακούω/ θα πω.. ότι θα πάμε.

•Απρόσωπη παθητική έκφραση:

_Η είσοδος επιτρέπεται/ απαγορεύεται.

_Ο Γ. Παπαδάκης παρακαλείται προσέλθει στο ταμείο.

_Βρέθηκε λύση/ άκρη/ διέξοδος...

_Διαδόθηκε/ διαδίδεται.. ότι είσατε κλέφτες.

_Ειπώθηκε/ ακούγεται/ ακούστηκε.. ότι θα πάμε.

_Γίνεται λάθος.

3) Με απρόσωπη έκφραση, δηλ.:

α) Με το γ' πρόσωπο του ρήματος «είμαι» και ένα άναρθρο ρηματικό ουσιαστικό σε πτώση ονομαστική, ουδέτερο ή θηλυκό, ως κατηγορούμενο, όπως: Είναι κρίμα/ ψέμα/ έγκλημα/ κακούργημα... να λες τέτοια πράγματα. Είναι γνωστό/ φυσικό/ λυπηρό/ βλαβερό/ σκληρό/ αδύνατο... Είναι ώρα > ωραίο/ ανάγκη > αναγκαίο..... να πάμε

Είναι άξιο/ συμφέρον /πρέπον/ ευχάριστο/ δυσάρεστο... = Αξίζει/ συμφέρει/ πρέπει/ ευχαριστεί....

Είναι κακό/ τίμιο/ άτιμο/ ανόητο/ δύσκολο/ ευχάριστο.. = Είναι κακία/ τιμή/ ατιμία/ ανοησία/ δυσκολία/ ευχαρίστηση..

= Κακίζει/ τιμά/ δυσκολεύει/ ευχαριστεί...

Είναι αληθές/ ψευδές/ βλακώδες/ αγενές/ σύνηθες/ σαφές... = Είναι αλήθεια/ ψευτιά/ βλακεία/ συνήθεια... = Αληθεύει/ συνηθίζεται ...

Είναι τρελό/ πονηρό/ γλυκό/ πικρό/.. = Είναι τρέλα/ πονηριά/ γλύκα/ πίκρα.. = Τρελαίνει/ πονηρεύει/ γλυκαίνει/ πικραίνει..

Είναι φανερό/ επικείμενο/ προκείμενο.. = Φαίνεται/ επίκειται/ πρόκειται..

•Προσωπική έκφραση:

_Ο Μηνάς είναι βέβαιος/ σίγουρος.. ότι θα πάνε.

_Εγώ νομίζω ότι είναι λάθος/ κρίμα/ ανόητο.. αν θα πάμε.

_Σε/μας/τον.. συμφέρει να πάμε.

_Εγώ/ εσύ.. συμφέρει/ πρέπει να το δούμε.

•Απρόσωπη έκφραση:

_Είναι βέβαιον/ σίγουρο.. ότι θα πάνε.

_Είναι λάθος/ κρίμα/ ανόητο.. αν θα πάμε.

_Είναι συμφέρον > συμφέρει να πάμε.

_Είναι συμφέρον/ πρέπον.. να το δούμε.

β) Με το γ' πρόσωπο του ρήματος «έχω» ή του «υπάρχω» και ένα άναρθρο ρηματικό ουσιαστικό, θηλυκό ή αρσενικό, σε πτώση ονομαστική ως κατηγορούμενο, όταν μιλούμε (όταν το υποκείμενο είναι) κοινός ενδοιασμός ή ενδεχόμενο:

•Προσωπικά:

- _Ο Γιάννης έχει συμφέρον που λέει αυτά.
- _Ο Γιάννης ισχυρίζεται ότι (δεν) θα πάμε.
- _Φοβούμαι ότι δεν θα το δούμε.
- _Ο φύλακας είπε ότι θα γίνει έκρηξη > κινδυνεύει να.
- _Εμείς σκεφτόμαστε/ προτείνουμε ... να (μην) πάμε.

•Απρόσωπα:

- _Υπάρχει συμφέρον που λέγονται αυτά.
- _Υπάρχει ισχυρισμός ότι (δεν) θα.....
- _Υπάρχει φόβος ότι δεν θα/ να μην το δούμε
- _Υπάρχει κίνδυνος να γίνει έκρηξη > κινδυνεύει να εκραγεί.
- _Υπάρχει σκέψη/ πρόταση.. να (μην) πάμε.

4) Με παράλειψη του αντικειμένου στα ρήματα βλάβης ή ωφέλειας:

Προσωπικά:

- _Το ποτό/ το κάπνισμα σε/με βλάπτει.
- _Η άσκηση/ το βάδισμα/ ο ήλιος/ η θάλασσα..... με/σε ωφελεί.

Απρόσωπα:

- _Το ποτό/ το κάπνισμα βλάπτει.
- _Η άσκηση/ το βάδισμα/ ο ήλιος/ η θάλασσα..... ωφελεί.

5) Με παράλειψη της γενικής προσδιοριστικής στις ειδικές προτάσεις, δηλ. του ονόματος του προσώπου που αναφέρουμε την πρόταση, γνώμη... = η απάντηση στο ερώτημα "ποιος το λέει, τίνος, ποιανού γνώμης/ λόγος..", π.χ.:

Προσωπικά (λέμε την πηγή πληροφορίας):

- _Ο ισχυρισμός του Γιάννη, σχετικά με το νίκο, είναι λάθος.
- _Η πληροφορία/ η γνώμη του Γιάννη, ότι υπάρχει εδώ νερό, είναι σωστή.
- _Η πρόταση του Γιάννη, σχετικά με την εταιρεία, είναι καλή.
- _Ο ορισμός που έδωσε ο Γιάννης, σχετικά με το τι είναι γραφή, είναι λάθος.
- _Η πρόταση που ειπώθηκε από το Γιάννη, σχετικά με την εταιρεία, είναι καλή.

Απρόσωπα (δεν λέμε τον πληροφοριοδότη):

- _Ο ισχυρισμός, σχετικά με το νίκο, είναι λάθος.
- _Η πληροφορία/ η γνώμη, ότι υπάρχει εδώ νερό, είναι σωστή.
- _Η πρόταση, σχετικά με την εταιρεία, είναι καλή.
- _Ο ορισμός, σχετικά με το τι είναι γραφή, είναι λάθος.
- _Η πρόταση που ειπώθηκε, σχετικά με την εταιρεία, είναι καλή.

ΣΤ. ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Αναφορική σύνταξη λέγεται αυτή με την οποία δεν ονομάζουμε τα πρόσωπα του λόγου ή αυτά για τα οποία μιλούμε, αλλά τα προσδιορίζουμε με την ενέργεια που κάνουν ή το χρόνο, τόπο, ποσό, ποιότητα, ιδιότητα... που βρίσκονται ή έχουν ή επιθυμούν...:

Πήγαμε εκεί που ξέρεις/ εκεί που σου είχα πει.. (ενν. η Κρήτη).

Είναι ό,τι δήλωσε (ενν. μηχανικός). Είναι εκείνος που σου είχα πει (ενν. ο γιατρός..).

ενώ: Πηγαίναμε όπου/ όπως/ όταν/ όποτε.. θέλαμε. = γενικά

Αναφορικοί όροι λέγονται αυτοί που δηλώνονται αναφορικά. Όλοι οι όροι της πρότασης, όταν το πρόσωπο του λόγου ή αυτό για το οποίο μιλούμε δεν ονομάζεται ή δεν λέγεται με μια προσωπική ή δεικτική αντωνυμία, αλλά υπονοείται - καθορίζεται από την ενέργεια που κάνει ή την ή κατάσταση ή τον τόπο που βρίσκεται ή την ιδιότητα ή ποιότητα που έχει... Αυτοί που δηλώνονται με αναφορική αντωνυμία ή αναφορικό επίρρημα + ρήμα, π.χ.:

- _ Γιάννη, πήγαινε όπου/ όπως/ όσο/ όποιον... θέλεις.
- _ Ο Κώστας πήγε όπου/ όπως/ όσο/ όποιον... του είπες.
- _ Είσαι ό,τι δηλώσεις/ είπες.. ό,τι δεν πρέπει.
- _ Αυτός που θα/ όποιος (θα) πληρώσει θα πάει.
- _ Όσοι/ όποιοι/ αυτοί που.. θέλετε ελάτε.
- _ Πήγαινε όση/ όποια ώρα μπορείς.
- Πέταξε τις πάστες οι οποίες/ που έχουν ξινίσει. = (επιθετικά) Πέταξε τις ξινισμένες πάστες
- Οι μαθητές οι οποίοι/ που αρίστευσαν είναι οι εξής..... = (επιθετικά) Οι αριστεύσαντες μαθητές είναι οι εξής...

Επεξήγηση αναφορική:

- _ Οι μαθητές, (αυτοί) για τους οποίους/ που σου έλεγα, έφυγαν.
- _ Πάρε το κλειδί, (αυτό) με το οποίο/ που ανοίγουμε την εξώπορτα.
- _ Το μαγαζί, (αυτό) απ' όπου/ που ψωνίζω, έκλεισε.
- _ Η λέσχη, (αυτή) στην οποία/ που συχνάζω, λειτουργεί σήμερα.

Παρομοίωση αναφορική:

- _ Όποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται.
- _ Όσο τρως χοντραίνεις.
- _ Όπως ήσουν ήμουν και όπως είμαι θά 'ρθεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

1. Τι είναι προσδιορισμός

Όλοι οι όροι της πρότασης συνήθως αποτελούνται από υποόρους (τους λεγόμενους **προσδιορισμούς**), δηλ. από λέξεις ή συντακτικά σύνολα λέξεων που μας δίδουν διάφορες πληροφορίες γι' αυτό που μιλούμε, όπως την ποιότητα ή ιδιότητα του, την προέλευση ή την καταγωγή του, το χρόνο ή την ηλικία του....., ώστε να γίνει ακριβέστερη η νόηση, π.χ.:

- _ Ο αδελφός μου ο Μανώλης (πέθανε).
- _ Ο Διευθυντής της επιχείρησης (είναι εδώ).
- _ Το παιδί με το ποδήλατο (είναι δικό μου).

Οι υποόροι κάθε όρου απαντούν σε επιμέρους ερωτήματα, όπως: «πώς λέγεται αυτό που μιλούμε, ποιανού είναι, από που είναι ή κατάγεται, τι ηλικία έχει.»..., π.χ.: /

- _ Η δεκάχρονη Κύπρια μαθήτρια Μαρία Γ. Σολέα (κτύπησε).
- _ Τα μικρά παιδιά (παίζουν).

2. Επιθετική & παραθετική σύνταξη των προσδιορισμών

Επιθετικοί προσδιορισμοί λέγονται οι λέξεις ή οι φράσεις (σύνολα λέξεων) που μπαίνουν πριν από αυτό (όνωμα, ουσιαστικό ή αντωνυμία) που προσδιορίζουν, π.χ.: *το γλυκό (νερό), η ξινισμένοι (πάστα), το καλό (κρασί)*

Παραθετικοί προσδιορισμοί λέγονται οι λέξεις ή οι φράσεις που μπαίνουν μετά από αυτό (όνωμα, ουσιαστικό.....) που προσδιορίζουν, π.χ.: *(το νερό) που είναι γλυκό (αντί: το γλυκό νερό)*. (Η πάστα) που ξίνισε/ που έχει ξινίσει (αντί: η ξινισμένοι πάστα)

Η επιθετική σύνταξη γίνεται με την εξής σειρά: *άρθρο + επίθετο ή μετοχή + ιδιότητα + όνομα + επώνυμο (γενική προσδιοριστική/ κτητική ..) + παράθεση ή επεξήγηση*, π.χ.:

Ο βασιλεύς των Μακεδόνων Αλέξανδρος. Το Αττικό όρος Πάρνηθα.

Ο συννεφιασμένος ουρανός της Αθήνας.

Ο Ταγματάρχης Κ. Κοκκινάκης, ο διοικητής της Ε' μονάδας.

Η παραθετική σύνταξη γίνεται κάπως αντίθετα, δηλ. με την εξής σειρά: *άρθρο + όνομα - επώνυμο + άρθρο + επίθετο ή μετοχή + ιδιότητα.....*, π.χ.:

Ο Αλέξανδρος ο βασιλεύς των Μακεδόνων.

αντί: Ο βασιλεύς των Μακεδόνων Αλέξανδρος.

Η Πάρνηθα το Αττικό όρος.

αντί: Το Αττικό όρος Πάρνηθα.

Ο Κ. Κοκκινάκης, ο ταγματάρχης.

αντί: Ο ταγματάρχης Κ. Κοκκινάκης.

_ Τα νομίσματα που έχω στη συλλογή μου είναι κίβδηλα.

αντί: Τα νομίσματα της συλλογής μου είναι κίβδηλα.

Τροπή επιθετικής σύνταξης σε παραθετική

Η επιθετική σύνταξη μετατρέπεται σε παραθετική, αν τρέψουμε τα επίθετα και τις μετοχές:

α) σε εμπρόθετο προσδιορισμό, π.χ.:

_ Ο μικρασιάτης πρόσφυγας Γ. Γεωργίου πέθανε.

= Ο πρόσφυγας από την Μ. Ασία Γ. Γεωργίου πέθανε.

_ Είναι έμπειρη/ τίμια/ ξενόγλωσση.. δακτυλογράφος.

= Είναι δακτυλογράφος με εμπειρία/ τιμή/ με γνώση ξένων γλωσσών.

_ Είναι άτιμος/ αδύναμος/ άπορος/ άκακος.. άνθρωπος.

= Είναι άνθρωπος χωρίς τιμή/ δύναμη/ πόρους/ κακία..

_ Αθηναίος/ κρητικός.. δικηγόρος = Δικηγόρος από την Αθήνα/ Κρήτη..

_ Πικραμένη/ λυπημένη/ τιμημένη.. γυναίκα = Γυναίκα με πίκρα/ λύπη/ τιμή..

_ Τουρκοπατημένος/ χαροκαμένος.. τόπος.

= Τόπος πατημένος από τους Τούρκους/ καμένος από το χάρο..

β) σε γενική κτητική, π.χ.:

_ Τα θαλασσινά/ βουνίσια/ πεδινά.. πουλιά

= Τα πουλιά της Θάλασσας/ του βουνού/ της πεδιάδας..

_ Καταστροφικός/ φονικός.. αίτιος = Αίτιος καταστροφής/ φόνου..

γ) σε αναφορική πράξη ή κατάσταση, π.χ.:

_ Ο κρατούμενος/ τιμούμενος/ υπολογιζόμενος.. άνθρωπος

= Ο άνθρωπος που κρατείται/ τιμάται/ υπολογίζεται..

3. Είδη προσδιορισμών

1. Η γενική προσδιοριστική

Γενική προσδιοριστική λέγεται η λέξη ή η φράση (πολλές λέξεις) σε γενική πτώση που προσδιορίζουν ένα πρόσωπο λόγου

- _ Η ταβέρνα του μπάρμπα Γιάννη. = ο ιδιοκτήτης
- _ Ο Γιάννης Γεωργίου Κρασανάκη. = ονοματεπώνυμο
- _ Ο Καπετάν Μιχάλης του Ν. Καζαντζάκη = ο δημιουργός
- _ Τον άξιο της τύχης του. = η αναφορά
- _ Τα παράθυρα του γραφείου = Τα παράθυρα στο γραφείο
- _ Ο υπεύθυνος του φωτισμού. = Ο υπεύθυνος στο φωτισμό).
- _ Ο φονικός ένοχος = ο ένοχος του φόνου.
- _ Την μυρωδιά του κουνελιού = την μυρωδιά από κουνέλι.

(Περισ. βλέπε «πτώση γενική»)

2. Η ΠΑΡΑΘΕΣΗ & ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

1. Παραθετικός προσδιορισμός ή απλώς παράθεση λέγεται ο προσδιορισμός που λέγεται μετά από αυτό που προσδιορίζει, π.χ.: (ο Γιάννης), **ο συμμαθητής μου**

Η σύνταξη που γίνεται παραθέτοντας - απ' όπου και παράθεση - πρώτα το όνομα ή την αντωνυμία κάποιου και μετά την ιδιότητά ή το γνώρισμα του (ασχολία, επάγγελμα, φήμη κ.τ.λ.), για να διευκρινιστεί έτσι για ποιον ακριβώς μιλούμε, π.χ.:

- _ Ο Ν. Γεωργιάδης, ο καθηγητής, σε θέλει.
- αντί επιθετικά:** Ο καθηγητής Ν. Γεωργιάδης σε θέλει.
- _ Φώναζε τον κ. Νίκο Νικολάου, το νέο μηχανικό,
- αντί επιθετικά:** Φώναζε το νέο μηχανικό Νίκο Νικολάου.
- _ Ο Ν. Γεωργίου, ο φίλος/ χωριανός/ καθηγητής.. μου, ήρθε.
- _ Είδε την Άννα, την μεγαλύτερη αδελφή μου.
- _ Ο Γ. Πάριος, ο ξακουστός λαϊκός τραγουδιστής, τραγουδάει εδώ.
- _ Η κυρία Κ. Μπαλάνη, η καθηγήτρια του Ε' Γυμνασίου, λέει ότι..

Η παράθεση ερμηνεύεται με το **"που είμαι, είσαι, είναι...."**, π.χ.:

- _ Ο Ν. Γεωργιάδης, (που είναι) καθηγητής, σε θέλει.
- Δικαιολογική παράθεση** (ερμηνεύεται με το "που είναι >"γιατί"):
 - _ Ο Γιάννης, έξυπνος μαθητής, κατάφερε να λύσει την άσκηση.
 - = Ο Γιάννης, (που είναι) έξυπνος μαθητής, κατάφερε να ..
 - = Ο Γιάννης κατάφερε να λύσει την άσκηση, γιατί είναι έξυπνος.

Αντιθετική παράθεση (ερμηνεύεται με το "που είναι > αν και = ενώ"):

- _ Ο Γιάννης, έξυπνος μαθητής, δεν κατάφερε να λύσει την άσκηση.
- = Ο Γιάννης, (αν και είναι) έξυπνος μαθητής, δεν κατάφερε..
- _ Ο Γιάννης, έξυπνος και δραστήριος, δεν κατάφερε να αποδράσει.
- = Ο Γιάννης δεν κατάφερε να αποδράσει, (αν και είναι) έξυπνος και δραστήριος.
- _ Στον Όλυμπο, το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας, δε χιόνισε.
- = Στον Όλυμπο δε χιόνισε, ενώ είναι το ψηλότερο βουνό..
- = Στο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας Όλυμπο δε χιόνισε.
- _ Ο Γιάννης, κάτοχος δυο διπλωμάτων, δεν πέτυχε στο διαγωνισμό.
- _ Ο Γιάννης, αν και κάτοχος δυο διπλωμάτων, δεν πέτυχε...

Αναφορική παράθεση (ερμηνεύεται με το "που είναι > βρίσκεται"):

*Η γενιά του Καρυωτάκη, σε αντίθεση με τη γενιά του Παλαμά,
που παρακολουθεί τους αγώνες του έθνους και αγωνίζεται για την
αναγέννησή του, δεν κεντρίζεται....*

Κ τ η τ ι κ ή παράθεση (ερμηνεύεται με το "που είναι κάτοχος/ έχει"
Ο Γιάννης, κάτοχος δυο διπλωμάτων, πέτυχε στο διαγωνισμό.

2. Επεξηγηματικός προσδιορισμός ή απλώς επεξήγηση λέγεται ο προσδιορισμός που ακολουθεί μετά από ένα όρο και το διευκρινίζει, π.χ.: (Πήγα το φίλο σου), **το γιάννη Γρηγοράκη.**

Η σύνταξη που γίνεται, όταν λέμε πρώτα την ιδιότητα ή το γνώρισμα κάποιου και μετά το όνομα ή την αντωνυμία του (δηλ. το αντίθετο της παράθεσης), για να διευκρινιστεί έτσι για ποιόν ακριβώς μιλούμε, π.χ.:

Ο καθηγητής, ο Ν. Γεωργιάδης, σε θέλει.

αντί επιθετικά: *Ο καθηγητής Ν. Γεωργιάδης σε θέλει.*

Η καθηγήτρια του Ε' Γυμνασίου, η κυρία Κ. Μπαλάνη, λέει...

Ο γιατρός σου, ο Σ. Φωτίου, μας μίλησε για σένα.

Ο φίλος/ χωριανός/ μαθητής.. μου, ο Ν. Γεωργίου, σ' αγαπά.

Είδε την μεγαλύτερη/ μικρότερη.. αδελφή μου, την Άννα.

Φώναζε το νέο μηχανικό, τον κ. Νίκο Νικολάου.

Η επεξήγηση ερμηνεύεται με το «**δηλαδή**», π.χ.:

Ο καθηγητής, (δηλαδή) ο Ν. Γεωργιάδης, σε θέλει.

Σημειώνεται ότι:

1) Η επεξήγηση δεν προσδιορίζει ή δεν προσθέτει κάποιο στοιχείο, γνώρισμα, ποιότητα ή ιδιότητα.... για το πρόσωπο λόγου που γίνεται λόγος ή γι' αυτό που μιλούμε, αλλά απλώς το λέει με άλλα λόγια για αποφυγή παρανόησης, π.χ.: *Αύριο, τη δευτέρα 1 - 1 - '95, θα πάμε εκδρομή. Εγώ, ο Μάκης αράς, δηλώνω...*

Επεξήγηση παίρνουν οι αντωνυμίες, τα επιρρήματα, οι δευτερεύουσες πράξεις ή καταστάσεις και τα ουσιαστικά πλην των ονομάτων, επειδή δεν δηλώνουν κάτι το συγκεκριμένο, όπως τα ονόματα, πρβλ:

Πήγα εγώ, ο Γ. Δημητρίου.

Να πάει ο γιατρός, ο Ι. Σπυριδάκης.

Πήγα σπίτι του όταν γύρισα, τη δευτέρα 2/5/1990.

Λύσε την άσκηση με τον πρώτο τρόπο, αυτόν που μάθαμε χθες.

Πήγε εκεί που μου είπες, στην Κρήτη.

Πήγε αλλιώς, με το αυτοκίνητο. Πάρε πολλά, δέκα χιλιάδες οκάδες.

Πήγα στην Καβάλα προχθές, 5-12-1991.

Κώστας : Θα πας στην Κρήτη;

Μανώλης: Ναι, θα πάω. ("θα πάω" = η επεξήγηση, το γιατί είπαμε το "ναι".)

Ομοίως: *Όχι, δεν θέλω. Καλά, θα σου τηλεφωνήσω. Βέβαια, ήταν ο Γιώργος. Φυσικά, ήταν αυτός.*

2) Η παράθεση και η επεξήγηση:

α) Είναι σχήμα λόγου, που σκοπό έχει να δώσει ρυθμό και έμφαση, να τονίσει το νόημα, αφού αυτό θα μπορούσε να λεχθεί και απλά (δηλ. επιθετικά, άρθρο + επίθετο ή μετοχή + ιδιότητα + όνομα), π.χ.:

Ο Γεωργιάδης, ο καθηγητής, λείπει. = Ο καθηγητής Γεωργιάδης λείπει.

Σημαίνει κι η Αγία Σοφία, το μέγα μοναστήρι.

= Σημαίνει και το μέγα μοναστήρι Αγία Σοφία.

Συνάντησα τον Μελά, το φαρμακοποιό. = Συνάντησα το φαρμακοποιό Μελά.

Η Ε. Χατζάκη, η μόνιμη υπάλληλος του ΥΠΠΟ, μετατέθηκε.

= Η μόνιμη υπάλληλος του ΥΠΠΟ Ε. Χατζάκη, μετατέθηκε.

Ο Ν. Γεωργίου, ο φίλος/ χωριανός/ καθηγητής/ μαθητής.. μου.

= Ο φίλος/ χωριανός/ καθηγητής/ μαθητής.. μου Ν. Γεωργίου.

β) Είναι ομοιοπτωτος προσδιορισμός (εκφέρονται σε ίδια πτώση, ανάλογα με το είδος όρου) και μπορεί να εναλλαχθούν, δηλ. η παράθεση να γίνει επεξήγηση και το αντίθετο, αφού είναι προσδιορισμοί για το αυτό πρόσωπο λόγου:

_Η πόλη μας είναι [η Αθήνα, η πρωτεύουσα της Ελλάδας].

= Η πόλη μας είναι [η πρωτεύουσα της Ελλάδας, η Αθήνα].

_Πήγα [στην Αθήνα, την πρωτεύουσα της Ελλάδας].

= Πήγα [στην πρωτεύουσα της Ελλάδας, την Αθήνα].

_[Ο Γεωργιάδης, ο καθηγητής], θέλει να σε δει.

= [Ο καθηγητής, ο Γεωργιάδης], θέλει να σε δει.

_Ο Π. Καράς, ο μόνιμος υπάλληλος του ΥΠΠΟ, πήρε μετάθεση.

= Ο μόνιμος υπάλληλος του ΥΠΠΟ, ο Π. Καράς, πήρε μετάθεση.

γ) Είναι ουσιαστικός προσδιορισμός (μετά επιθέτου ή μετοχής.. ή όχι), δηλ. ουσιαστικό που προσδιορίζει άλλο ουσιαστικό:

_Το Πήλιο (το) όρος= το όρος Πήλιο, η Πάρνηθα το όρος = Το όρος (η) Πάρνηθα.

_Ο Όλυμπος το όρος. = Το όρος (ο Όλυμπος

_Ο Όλυμπος, το ωραίο και πολύ ψηλό όρος της Θεσσαλίας.

= Το ωραίο και πολύ ψηλό όρος της Θεσσαλίας Όλυμπος

_Ο Αλέξανδρος, ο βασιλεύς των Μακεδόνων, ζει.

αντί: Ο βασιλεύς των Μακεδόνων Αλέξανδρος ζει.

_Ο Δαρείος ο Βασιλεύς (των Περσών). = Ο βασιλεύς Δαρείος.

(ο οποίος/που είναι βασιλιάς)

δ) Μπορεί να αναλυθεί και σε απλή κατηγορηματική πρόταση:

_Ο Γιάννης, ένα εξάχρονο αγόρι, περνά τις διακοπές του στην Κρήτη.

= Ο Γιάννης (είναι) ένα εξάχρονο αγόρι (και) περνά...

_Ένα όμορφο κορίτσι, η Σοφία, ήλθε ξαφνικά στη ζωή μου.

= Ένα όμορφο κορίτσι (είναι) η Σοφία (και) ήλθε ξαφνικά..

_Η Αφροδίτη, η Θεά της ομορφιάς, γεννήθηκε στην Κύπρο.

= Η Αφροδίτη (είναι) η Θεά της ομορφιάς (και) γεννήθηκε...

3) Παράθεση ή επεξήγηση γίνεται στις αντωνυμίες, όταν αρχίζουμε το γραπτό λόγο, για να διευκρινιστεί για ποιον ακριβώς μιλούμε, π.χ.:

_Εγώ, (δηλ. = που είμαι) ο Μ. Καράς, δηλώνω ότι.. = παράθεση

_Δώσε κάτι και σε μένα, (δηλ.) στον οδηγό σου. = επεξήγηση

_Εγώ, ο φίλος σου, σου λέω να πας.. = παράθεση

_Εκείνη, (που είναι) μια γυναίκα, τα 'βαλε με τους δυνατούς. = παράθεση

4) Παράθεση ή επεξήγηση παίρνουν πολλές φορές τα επιρρήματα, καθώς και κάθε άλλη λέξη που δεν διευκρινίζει επακριβώς το σημαινόμενο της, π.χ.:

_Πήγαινε επάνω, στον πρώτο όροφο. Ήλθε προχθές, τη δεύτερα.

_Ο καθηγητής, ο φίλος σου, σε θέλει. = Ο καθηγητής (που είναι/ δηλ. ο) φίλος σου, σε θέλει.

αντί: Ο φίλος και καθηγητής σου σε θέλει.

_Ο φίλος σου, ο καθηγητής, σε θέλει. = Ο φίλος σου (που είναι) καθηγητής, σε θέλει.

αντί: Ο καθηγητής και φίλος σε θέλει.

5) Η παράθεση μπορεί να γίνει σε όλους τους όρους της πρότασης και είναι σχήμα λόγου, ένας άλλος τρόπος έκφρασης, που έχει σκοπό να δώσει έμφαση, να τονίσει αυτό που λέμε, και συνάμα να το πει πιο άνετα, αφού με τη σύνταξη αυτή τα μεγάλα επιθετικά συντακτικά σύνολα γίνονται δυο, πρβλ π.χ.:

_Συνάντησα τον Μ. Μελά, το φαρμακοποιό. = Συνάντησα το φαρμακοποιό Μ. Μελά.

_Ο Αλέξανδρος, ο βασιλεύς, ζει. = Ο βασιλεύς Αλέξανδρος ζει.

6) Δε βάζουμε κόμμα, όταν έχουμε ανάπτυξη του άρθρου προ του επιθέτου, π.χ.:

_Μίλησα εκεί για το ρήγα (τον) Βελεστινλή.

_Φώναξε τον Αδάμη (τον) Κασαπάκη.

ενώ:

_Η Πάρνηθα, το όρος, κάηκε. = Το όρος, η Πάρνηθα, κάηκε.

_Ο Όλυμπος, το όρος, κάηκε. = Το όρος, ο Όλυμπος, κάηκε.

αντί: Το όρος Πάρνηθα κάηκε. Το όρος Όλυμπος κάηκε.

7) Η παράθεση μπορεί ν' αλλάξει με την επεξήγηση, π.χ.:

ΕΠΙΘΕΤΙΚΑ: [Φτάσαμε στην πρωτεύουσα της Ελλάδας Αθήνα].

= [Φτάσαμε στην πρωτεύουσα της Ελλάδας], [την Αθήνα]. = επεξήγηση

= [Φτάσαμε στην Αθήνα], [(την) πρωτεύουσα της Ελλάδας]. = παράθεση

8) Η παράθεση χωρίζεται με κόμματα, επειδή στην ουσία είναι μια άλλη πρόταση (αναφορική) μέσα σ' αυτήν που γίνεται λόγος (κύρια πρόταση). Λέγονται μαζί, για να γίνει συντομία λόγου, αφού έτσι δεν επαναλαμβάνουμε το υποκείμενό της παραθετικής πρότασης, μια και ήδη έχει ειπωθεί. Απλώς αντί αυτού μπαίνει η αντωνυμία "ο η το οποίος,α,ο" = σε άκλιτο τύπο "που", που παραπέμπει στον όρο αναφοράς (= το υποκείμενο ή το αντικείμενο, τον τόπο, χρόνο..... της κύριας πρότασης). Κάτι όμως που πολλές φορές εννοείται και παραλείπεται, πρβλ: *Η οδός Δάφνης, (που είναι) μονόδρομος τώρα, βρίσκεται..* = Η οδός Δάφνης είναι μονόδρομος τώρα και (η οδός Δάφνης) βρίσκεται κοντά στο σχολείο. Η οδός Δάφνης = υποκείμενο = όρος αναφοράς. Η οδός Δάφνης βρίσκεται κοντά στο σχολείο = κύρια πρόταση. (Είναι) μονόδρομος τώρα = παραθετική πρόταση. Ομοίως:

Νέα τροπή, (που είναι) ευτυχής αυτή την φορά, πήρε η εξέλιξη της υπόθεσης.

= *Η εξέλιξη της υπόθεσης πήρε νέα τροπή και ευτυχής αυτή την..*

Ο Γιάννης, (που είναι) ένα εξάχρονο αγόρι, περνά τις διακοπές του στην..

= *Ο Γιάννης (είναι) ένα εξάχρονο αγόρι (και) περνά...*

Ο Μηνάς, κάτοχος δυο διπλωμάτων, δεν πέτυχε στο διαγωνισμό.

Ο Γιάννης, έξυπνος και δραστήριος, κατάφερε να αποδράσει.

Ο Γ. Πάριος, ο φημισμένος τραγουδιστής, μου είπε ότι...

= *Ο φημισμένος τραγουδιστής Γ. Πάριος μου είπε ότι... = γνωστή πληροφορία*

ενώ: *Ο Γ. Πάριος, ένας Έλληνας τραγουδιστής, μου είπε ότι..*

= *Ο Γ. Πάριος είναι ένας Έλληνας τραγουδιστής και μου.. = πρόσθετη πληροφορία*

3. Η ΠΡΟΞΑΓΓΕΛΤΙΚΗ ΠΑΡΑΘΕΣΗ

Προξαγγελτική παράθεση λέγεται το σύνολο λέξεων που αξιολογεί τα όσα λέμε. Μπαίνει συνήθως αρχικά της πρότασης και χωρίζεται με κόμμα, π.χ.:

Και το δυστύχημα είναι, που δεν το καταγράψαμε.

Και το σπουδαιότερο, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή.

Περίεργο πράγμα, ακόμη δε φάνηκε το πλοίο.

Τι σύμπτωση! Την ίδια ώρα έφτανα κι εγώ στο νησί.

Θαύμα θαυμάτων! Γυμνάζεται και ο Πέτρος.

Και παρακαλώ προσέξτε αυτό που θα πω τώρα, ο Γιάννης είναι...

Και το δυστύχημα είναι, που δεν το καταγράψαμε.

4. Η ΠΡΟΣΘΕΤΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

Ο πατέρας, που τηλεφώνησε από το χωριό, είπε να μην πας.

Εγώ, που σε ξέρω τόσο πολύ, σου λέω να μην πας.

Διαβάζει αρχαίους συγγραφείς στο πρωτότυπο, (κάτι/ γεγονός..) που το βρίσκω πάρα πολύ θετικό για μικρό παιδί.

Πήρε τις λιγότερες ψήφους, (περίπτωση/ γεγονός/ πράγμα...) που κανείς δεν το περίμενε

5. Ο ΠΡΟΣΘΕΤΙΚΟΣ & ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Αναφορικός προσδιορισμός λέγεται αυτός που προσδιορίζει αναφορικά (καθορίζει επακριβώς με ποιότητα ή ιδιότητα) αυτό για το ποιο μιλούμε, π.χ.:

παραθετικά: *Η νόσος (εκείνη) που είναι ανίατος έχει άλλα χαρακτηριστικά.*

επιθετικά: *Η ανίατος νόσος έχει άλλα χαρακτηριστικά*

προϋποθετικά: *Όποια νόσος είναι ανίατος έχει άλλα χαρακτηριστικά.*

Προσθετικός αναφορικός προσδιορισμός ή αναφορική προσθετική πρόταση λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που ακολουθεί μετά από ένα ουσιαστικό, χωρίζεται με κόμμα και εισάγεται με την αντωνυμία "ο η το οποίος,α,ο > που" και μας δίδει μια πρόσθετη πληροφορία διευκρίνησης για κείνο το οποίο μιλούμε, π.χ.:

παραθετικά: Ο στρατιώτης που είναι έμπειρος, να πάει.

επιθετικά: Ο έμπειρος στρατιώτης να πάει.

Περιοριστικός αναφορικός προσδιορισμός ή αναφορική περιοριστική πρόταση λέγεται το συντακτικό σύνολο της πρότασης που ακολουθεί μετά από ένα ουσιαστικό, εισάγεται με την αντωνυμία "ο η το οποίος,α,ο > που" και προσδιορίζει αναφορικά (με ποιότητα ή ιδιότητα) αυτό για το οποίο μιλούμε, π.χ.: Ο στρατιώτης που είδαμε έξω είναι από την Κρήτη.

Σημείωση:

1) Ο περιοριστικός προσδιορισμός στενεύει την έννοια του προσώπου λόγου του όρου που προσδιορίζει, π.χ.: Οι ξινισμένες πάστες (επιθετικά) = οι πάστες που έχουν ξινίσει (παραθετικά). Ομοίως:

— *Κάθε προϊόν, το οποίο έχουμε επιλέξει, είναι εφάμιλλο..* = Κάθε επιλεγμένο μας προϊόν είναι εφάμιλλο...

— *Να περάσουν μέσα όσοι είναι μαθητές κατάγονται από Κρήτη και είναι δεκαοκτώ ετών (παραθετικά).* = Να περάσουν μέσα οι δεκαοκτάρηδες Κρητικοί μαθητές.

— *Οι αγρότες της περιοχής, που τα πορτοκάλια τους καταστράφηκαν από τον παγετό, θα αποζημιωθούν.*

— *Να περάσουν όσοι είναι μαθητές, το όνομά τους αρχίζει από Κ και έχουν βαθμό πάνω από το δέκα.*

— *Οι αγρότες της περιοχής που τα πορτοκάλια τους καταστράφηκαν από τον παγετό θα αποζημιωθούν.*

εξαίρεση: Να πάνε όλοι εκτός από τον Μανώλη. Είναι τίμιος, πλην όμως φτωχός

συμπλήρωση: Να πάνε όλοι, καθώς και ο Μανώλης. Πήγαμε και στη λαμία. = Πήγαμε (στην... στην...) και στη λαμία.

2) Ο προσθετικός προσδιορισμός απλώς προσθέτει στον όρο αναφοράς μια πρόσθετη πληροφορία, ένα στοιχείο, που θα μπορούσε να παραληφθεί χωρίς ν' αλλάξει το νόημα. Αντίθετα, ο περιοριστικός είναι απαραίτητο συμπλήρωμα (αναγκαίος προσδιορισμός) στον όρο αναφοράς (εκείνου που προσδιορίζει), για να καταλάβουμε για τι μιλούμε.

— *Η νόσος που είναι ανίατος έχει άλλα χαρακτηριστικά.* = Η νόσος (εκείνη) που είναι ανίατος έχει άλλα χαρακτηριστικά. = Η ανίατος νόσος έχει άλλα χαρακτηριστικά.

— *Οι φωτογραφίες που είναι έγχρωμες είναι του Γιάννη* = Οι φωτογραφίες (εκείνες) που είναι έγχρωμες είναι του.. = Οι έγχρωμες φωτογραφίες είναι του..

(*εδώ έχουμε περιοριστικό αναφορικό προσδιορισμό*)

ενώ:

— *Η νόσος, που είναι ανίατος, εξαπλώθηκε παντού*

= Η νόσος είναι ανίατος και (η νόσος αυτή) εξαπλώθηκε παντού.

— *Οι φωτογραφίες, που είναι έγχρωμες, είναι του Γιάννη.*

= Οι φωτογραφίες είναι (όλες) έγχρωμες (και) είναι του Γιάννη.

(*εδώ έχουμε πρόσθετη πληροφορία*)

3) Ο περιοριστικός προσδιορισμός μπορεί να αντικατασταθεί με επίθετο ή μετοχή, π.χ.: Ο μαθητής ο οποίος/ που γυμνάζεται έξω είναι κρητικός. = Ο γυμναζόμενος μαθητής = ο όποιος μαθητής γυμνάζεται.. Η πολυκατοικία η οποία/ που έπεσε ήταν δική μου. **αντί:** Η πεσμένη πολυκατοικία = η όποια πολυκατοικία έπεσε..

4) Στο κόμμα του προσθετικού προσδιορισμού (της προσθετικής αναφορικής πρότασης) κάνουμε μικρή παύση προφοράς, για να δείξουμε ότι δεν είναι περιοριστικός προσδιορισμός (αναφορική προσδιοριστική πρόταση), επειδή εισάγονται και οι δυο με το «που». Ειδικότερα:

Η λέξη "που" δεν παίρνει κόμμα, όταν εισάγει:

α) **πλάγια ερωτηματική πρόταση** (= ερωτηματική πρόταση που επαναλαμβάνουμε ή μεταφέρουμε σε άλλον), π.χ.: *Κώστας πριν: Πού θα πάμε αύριο; Γιάννης μετά: Ο Κώστας ρώτησε που θα πάμε αύριο.*

β) **αναφορικό (περιοριστικό) προσδιορισμό** = όταν ερμηνεύεται με το "εκείνος/ αυτός,ή,ό > που...." = όταν εισάγει απαραίτητο συμπλήρωμα, για να προσδιοριστεί εκείνο για το οποίο μιλούμε, π.χ.: *Οι Έλληνες που είδαμε πριν είναι από την Αθήνα.* = *Οι Έλληνες (εκείνοι) που είδαμε πριν είναι από την Αθήνα.* = *Οποίους Έλληνες είδαμε πριν είναι από την Αθήνα.*

Η λέξη "που" παίρνει κόμμα, όταν εισάγει:

α) **πρόσθετη πληροφορία**, π.χ.: *Οι Έλληνες, που έχουν μεγάλη παράδοση στον πολιτισμό, είναι οι πρώτοι που ανακάλυψαν τη δημοκρατία.* = *Οι Έλληνες έχουν μεγάλη παράδοση στον πολιτισμό και είναι οι πρώτοι που ανακάλυψαν τη δημοκρατία.*

β) **αντίθεση ή αιτιολογία ή αποτέλεσμα στα λεγόμενα**, δηλ. όταν το «που» χρησιμοποιείται ως σύνδεσμος:

* **αιτιολογικός**: *επειδή, γιατί, = για το ότι*

__ *Ευτυχώς, που δεμ με κάλεσε.* = *Ευτυχώς, για το ότι/ επειδή δεμ με κάλεσε.*

__ *Απελπίστηκε, που δεν πέρασε στις εξετάσεις.*

= *Απελπίστηκε, για το ότι/ επειδή δεν πέρασε στις εξετάσεις.*

__ *Μίλησε για την πατρίδα του, που/ για το ότι μας ήταν άγνωστη.*

* **αποτελεσματικό**: *ώστε, για να*

__ *Θέλω μια δακτυλογράφο, που (ώστε να/για) να γράψει αυτό το κείμενο*

__ *Υπάρχει (τέτοιος) πατέρας, ώστε (που) να μην θέλει το καλό του παιδιού του.*

__ *Κάνει κάτι σουβλάκια, που να/ ώστε να τρως και να..*

* **αντιθετικό**: *και να/ας/αν*

__ *Δεν τη θέλω, που να (= και αν/ας) μου τη χαρίσουν.*

__ *Θα πάω, που να (= και αν/ας) χαλάσει ο Κόσμος.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΠΛΗΡΕΙΣ & ΕΛΛΙΠΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Τι είναι ακέραιες (ή πλήρεις) & ελλιπείς προτάσεις

Πλήρη πρόταση λέγεται αυτή που περιέχει όλα τα είδη των όρων, ώστε να δίδει απάντηση σε όλα τα ερωτήματα (στα: ποιος;, ποιόν;, πού;, πότε;..)

Ελλιπής πρόταση λέγεται η μη ακέραια, αυτή που δεν περιέχει όλα τα είδη των όρων, άρα ν' αφήνει αναπάντητα ερωτήματα.

Ωστόσο, επειδή πολλές φορές δε χρειάζεται να απαντήσουμε σε όλα τα ερωτήματα, επειδή είναι γνωστά ή εννοούνται από τα συμφραζόμενα, γι' αυτό και πλήρη πρόταση είναι αυτή που δίδει απάντηση σε ότι ερώτημα έχει ζητηθεί ή σ' ότι απαιτείται και ελλιπής πρόταση αυτή που δεν δίδει, πρβλ:

__ *ερώτηση: Πού πήγες, Γιάννη, προχθές και γιατί;*

__ *απάντηση:*

α) Πήγα στην Κρήτη, για να δω ένα φίλο μου. = πλήρη απαντητική πρόταση, αφού δίδει απάντηση και στα δυο ερωτήματα που τέθηκαν, δηλ. στα πού; και γιατί;

β) Πήγα στην Κρήτη. = ελλιπής απαντητική πρόταση, αφού δίνει απάντηση μόνο σ' ένα ερώτημα, στο "πού;"

ερώτηση : Ποιος κτύπησε και πότε την Μαρία;

απάντηση: Ο Κώστας κτύπησε την Μαρία. = ελλιπής, αφού απαντά μόνο στο ένα ερώτημα, στο «ποιος?»

Το πόσους όρους και υποόρους (προσδιορισμούς) θα έχει μια πρόταση εξαρτάται:

α) Από το τι ρωτούμε ή από το τι μας ρωτούν, για να αναφέρουμε.

β) Από το τι ξέρουμε, για να ρωτήσουμε ή να πούμε.

γ) Από το τι θέλουμε να μαρτυρήσουμε ή τι θυμούμαστε.

δ) από το τι εννοείται.

Η Μαρία (Γεωργίου) λύνει την άσκηση (τώρα).

Λύνει την άσκηση, για να ασκηθεί.

Μια πρόταση γίνεται ελλιπής:

1) Όταν δε χωνορίζουμε ή δεν θέλουμε να μαρτυρήσουμε κάποιο όρο της πρότασης, όπως το υποκείμενο ή το αντικείμενο ή την αιτία... της πράξης:

Ο ήλιος λάμπει. { Το πως, το γιατί, κ.τ.λ. = άγνωστα, δεν τα ξέρουμε. }

Ο Μανώλης πήρε τα χρήματα σου. Το γιατί δεν το γνωρίζω.

2) Όταν κάποιος όρος εννοείται από τα συμφραζόμενα (προηγούμενες προτάσεις) και παραλείπεται, για λόγους βραχυλογίας (βλέπε ελλειπτικές προτάσεις): *Τον πήγα. = (Εγώ) πήγα τον (σάκο) σήμερα (στην Μαρία).*

2. Παράγραφος & ολοκληρωμένη πρόταση

Μια πρόταση δεν θεωρείται ελλιπής, όταν κάποιος όρος της βρίσκεται στις προηγούμενες ή επόμενες προτάσεις. Πολλές φορές μιλούμε με δυο ή περισσότερες προτάσεις αντί με μια, ώστε ο λόγος να γίνει πιο άνετος συντακτικώς και πιο κατανοητός ή εμφαντικώς νοητικά.

Ερώτηση: Ποιος κτύπησε τη Γιάννα και γιατί;

Απάντηση: Ο Αντώνης κτύπησε χθες τη Γιάννα. Νομίζω ότι αυτό το έκανε για να τη συμμορφώσει.

Το σύνολο των προτάσεων αυτών λέγεται **π α ρ ά γ ρ α φ ο ς** ή **ολοκληρωμένη πρόταση**.

Την Μαρία την κτύπησε ο Κώστας. Την κτύπησε χθες, γιατί τον έβρισε. Αυτό έγινε στην αυλή του σχολείου. Μάλιστα την κτύπησε με το χάρακα τρεις ή πέντε φορές. Νομίζω ότι τώρα το έχει μετανιώσει και δεν θα το ξανακάνει. ...

{ Η παράγραφος αυτή, όπως βλέπουμε, δίδει απάντηση σε όλα τα ερωτήματα: **ποιος, πού, γιατί, πώς, πότε, πόσο;** }

3. Φανέρωση των όρων στις ελλειπείς προτάσεις

Οι συντακτικοί όροι και υποόροι (προσδιορισμοί) που λείπουν σε μια πρόταση φανερώνονται κάνοντας ερώτηση με ανάλογη ερωτηματική αντωνυμία ή επίρρημα,

δηλ. τα: **τι; ποιός,ά,ό; τίνος;; πόσος,η,ο; πότε; που; πώς; γιατί;** , πρβλ π.χ. την πρόταση:

— *Ο Παναγιώτης Σταυρόπουλος θα πάει το θ. Νίκου στο Νοσοκομείο με αυτοκίνητο, γιατί είναι άρρωστος.*

Ποιος θα πάει	= ο Π. Σταυρόπουλος	= υποκείμενο
ποιος Παναγιώτης;	= ο Σταυρόπουλος	= προσδιορισμός υποκειμένου
ποιόν θα πάει;	= το θ. Νίκου)	= αντικείμενο
πού;	= (στο Νοσοκομείο)	= ο τόπος
πώς;	= (με αυτοκίνητο)	= ο τρόπος
πότε;	= τώρα	= ο χρόνος
γιατί;	= γιατί είναι άρρωστος	= η αιτία

4. Μονολεκτικές και επαυξημένες προτάσεις

Μονολεκτική πρόταση λέγεται αυτή που είναι μια μόνο λέξη, όπως π.χ. οι εξής: *Ναι. Αύριο. Πήγα. Σήμερα.* Κανονικά μονολεκτικές προτάσεις είναι μόνο τα επιβεβαιωτικά επιρρήματα: *ναι, όχι, βεβαίως, μάλιστα.* Οι άλλες μονολεκτικές προτάσεις είναι ελλειπτικές, εννοουμένων των λοιπών λέξεων από τις προηγούμενες προτάσεις, όπως π.χ. οι: *Πήγα.* = *(Εγώ) πήγα (στο σχολείο σήμερα).*

— *ερώτηση: Ποιος θα πάει στην Κρήτη, Νίκο;*

— *απάντηση: Ο Γιάννης.* = *Ο Γιάννης (θα πάει σήμερα στην Κρήτη).*

— *ερώτηση: Πότε θα πάει στην Κρήτη, Νίκο, ο Γιάννης;*

— *απάντηση: Σήμερα (ενν.: θα πάει ο Γιάννης στην Κρήτη).*

Επαυξημένη πρόταση λέγεται αυτή που λέγεται με περισσότερους όρους ή υποόρους, για πιο ακριβή περιγραφή ή για χάρη του μέτρου στην ποίηση:

— *[Ο Κρητικός καθηγητής Γ. Κοκοσάλης] [λείπει] [σήμερα].*

αντί: *[Ο καθηγητής] [λείπει].*

5. Τα σχήματα λόγου του πλεονασμού & της έλλειψης

Πλεονασμός λέγεται, όταν ένας ή περισσότεροι συντακτικοί όροι της πρότασης λέγονται με περισσότερους απ' ότι απαιτείται υποόρους (λέξεις) για λόγους εμφαντικούς (τονισμό νοήματος) και μετρικούς (χάρη του μέτρου στην ποίηση). Άλλωστε και από κακή χρήση της γλώσσας, π.χ.:

πεζός λόγος:

— *Σώπαινε και μην μιλάς. (αντί απλώς: "σιώπα/ μην μιλάς").*

— *Συζούν (μαζί) δέκα χρόνια.*

— *Μιλούν (πολύ) ελάχιστα.*

— *Στον ΟΗΕ μετέχουν 162 (διαφορετικά) Κράτη.*

— *Θα επισκεφτούν 6 (διαφορετικούς) νομούς.*

ποίηση: *Εκεί ψιλά, (εκεί ψιλά-, εκεί ψιλά-) στον Υμηττό,*

(υπάρχει κα-, υπάρχει κά-) υπάρχει κάποιο μυστικό (Μ. Χατζιδάκις)

Έλλειψη λέγεται η βραχυλογία, όταν παραλείπονται ένας ή περισσότεροι συντακτικοί όροι ή υποόροι της πρότασης, επειδή εννοούνται από τους άλλους ή τα συμφραζόμενα (προηγούμενες προτάσεις), για να επιτευχθεί σύντμηση του όλου λόγου ή χάρη του μέτρου στην ποίηση.

— *Καιρός να το διαλύσουμε. (ενν. "είναι εμείς").*

- *Ο Γιάννης* (ενν. "θα πάει αύριο").
 — *Την αγαπώ.* = (Εγώ) αγαπώ την (Μαρία).

Μετατροπή ακεραίων προτάσεων σε ελλειπτικές

Ελλειπτική πρόταση λέγεται αυτή που λέγεται με έλλειψη, δηλ. όχι με λιγότερους όρους, άρα ελλιπή νόηση, αλλά με λιγότερες λέξεις (προσδιορισμούς) στους όρους της και με πλήρη νόηση. Η πιο συνηθισμένη έλλειψη είναι η παράλειψη του υποκειμένου, επειδή εννοείται από την κατάληξη του όρου ρήματος ή όταν έχει ειπωθεί σε προηγούμενη πρόταση:

- *Οργώνει το χωράφι* (ενν. αυτός = ο Γ. Ιωάννου)
 — *Που είναι* (ο Κώστας);
 — *Πήγε να φέρει χρήματα.* = (Ο Κώστας) πήγε να φέρει χρήματα.

Το υποκείμενο μπαίνει μόνο όταν κάνουμε έμφαση ή αντιδιαστολή, οπότε εκεί εμφανίζεται ως πλεονασμός: *Ε γ ώ μιλώ και 'σ υ κοιτάς αλλού.* (αντί: *Μιλώ και κοιτάς αλλού.* *Ε σ ύ να πάς.* αντί: *Να πας.*)

- *Τι φταίω εγώ,* αν είχε καθυστέρηση το τραίνο; = έμφαση
 — *Όταν εσείς πηγαίνατε,* εμείς ερχόμαστε. = αντιδιαστολή
 (Περис. βλέπε πιο κάτω στα ελλειπτικά σήματα λόγου.)

Έλλειψη μπορεί γίνεται σε κάθε όρο, πρβλ: *Είναι επιμελής (μαθητής). Τους είδα.* = (Εγώ) είδα τους (μαθητές), *Φώναξε τον* = (Εσύ), *φώναξε τον (Γιώργο).* *Την έφτιαξε* = *Έφτιαξε την (χαλασμένη βρύση).* *Κάλεσε τον (Γιάννη).* = *Κάλεσε τον. Να φέρει τον (χάρακα).* = *Να το φέρει. Έσπασε τον (πίνακα) μου.* = *Μου τον έσπασε. : Φέρε το παιδί του (Γιώργη) > το παιδί του*

Οι ακεραίες προτάσεις μετατρέπονται σε ελλειπτικές:

1) Με παράλειψη του ονόματος του υποκειμένου ή του αντικειμένου, υπονοούμενο από το άρθρο και τη γενική κτητική: *Ο Νικολάου να πάει έξω.* = *Ο (Δημήτρης) Νικολάου να πάει έξω.* *Φώναξε το νικολάου.* = *Φώναξε (το δημήτρη) Νικολάου.*

2) Με παράλειψη του αντικειμένου, πλην του άρθρου του, για να το υπονοεί, που μπαίνει:

α) Πριν από τον όρο ρήμα, αν είναι αυτός είναι σε οριστική.

- *Το φώναξα.* = *Φώναξα (το δημήτρη Νικολάου).*
 — *Το πάω έξω.* = (Εγώ) πάω το (παιδί) έξω.
 — *Την πάω έξω.* = (Εγώ) πάω την (βαλίτσα) έξω.
 — *Τους/τις/τα φτάνουν* = (Τα λεφτά) φτάνουν τους, μαθητές, τις μαθήτριες, τα..

β) Μετά τον όρο ρήμα, αν αυτός είναι σε προστακτική.

- *Πήγαινε το έξω.* = (Εσύ) πήγαινε το (παιδί) έξω.
 — *Πήγαινε τον/την/το/τους/τις/τα.* = *Πήγαινε τον (σάκο)/την (βαλίτσα)/το (παιδί)....*
 — *Φέρε το/τους/τον.* = (Εσύ) φέρε το (παιδί)/τους (μαθητές)/τον...
 — (Εσύ, Γιάννη) *φώναξε την.* (Μαρία) > *Φώναξε την.*
 — *Την φωνάζεις;* = *Φωνάζεις την (Μαρία);*

γ) Μεταξύ εγκλιτικού μορίου και όρου ρήματος:

- *Να το/την/τον πάει έξω.* = *Να πάει έξω το (παιδί)/την (καρέκλα)/τον (σπόγγο).*
 — *Θα/να/ας τον πάω.* = (Εγώ) θα/να/ας πάω τον (σπόγγο).
 — *Δεν θα τον/την/το πάει.* = (Αυτός) δεν θα πάει τον (σπόγγο)/την (καρέκλα)/τον..
 — *Να μην τον πάει.* = (Αυτός,ή,ό) να μην πάει τον (σπόγγο).
 — *Δεν την φτάνουν.* = (Τα χρήματα) δε φτάνουν την (Μαρία).
 — *Να/θα/ας το φτιάξω.* = (Εγώ) να/θα/ας φτιάξω το (τηλέφωνο)

- _ Να μην την φτιάξω. = (Εγώ) να μην φτιάξω την (γραμμή)
 _ Δεν θα το φτιάξω. = (Εγώ) δεν θα φτιάξω τον (πίνακα)

3) Με παράλειψη του αντικειμένου, πλην της γενικής κτητικής του (των αδυνάτων τύπων των αντωνυμιών) και του άρθρου του, για να το υπονοούν, που ενσωματώνονται στο συντακτικό σύνολο του όρου ρήματος με αντίθετη σειρά (δηλ. μπαίνει πρώτα η αντωνυμία και μετά το άρθρο) και:

- α) Πριν από το όρο ρήμα, αν αυτός είναι σε οριστική.
 _ Την φέρνω,ει. = Φέρνω,ει την (βαλίτσα/ σάκα..).
 _ Μου την φέρνει,εις; = Φέρνει,εις την (βαλίτσα/ σάκα..) σε μένα;
 _ Σου την φέρνω,ει. = Φέρνω,ει την (βαλίτσα/ σάκα..) σε σένα;
 _ Του την φέρνω,εις; = Φέρνω,εις την (βαλίτσα/ σάκα..) σε αυτόν;
 β) Μετά το ρήμα, αν είναι σε προστακτική.
 _ Φέρε μου την. = Φέρε την (βαλίτσα/ σάκα..) σε μένα.
 _ Πάρε του την. = Πάρε την (βαλίτσα/ σάκα..) από τον/του (Γιάννη).
 γ) Μεταξύ του εγκλιτικού μορίου και ρήματος, αν είναι έγκλιση.
 _ Να/θα/ας μου την φέρει,εις = Να/θα/ας φέρει την (..) σε μένα.
 _ Να/θα/ας σου την φέρει,εις = Να/θα/ας φέρει την (..) σε σένα.
 _ Να/θα/ας του την φέρω,ει = Να/θα/ας φέρει την (..) σε αυτόν.
 _ Δεν θα/να μην/ας μην την φέρω,εις,ει. ,.....

Παρατήρηση: Πολλοί θεωρούν τα ως άνω ελλειπτικά σχήματα λόγου αγενείς εκφράσεις, επειδή παίρνουν μεταφορικά πολλά νοήματα, και μάλιστα πολλές φορές με άσχημο νόημα: *Μου τη δίνεις.* = *με νευριάζεις, με προσφέρεις, με..* *Σου την φέρνω.* = *σε γελώ, στην μεταφέρω,*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°

ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Τι είναι σύνθετες προτάσεις

Οι προτάσεις του λόγου είναι άλλες απλές και άλλες σύνθετες.

Σύνθετες προτάσεις λέγονται αυτές που αποτελούνται από δυο ή περισσότερες απλές.

Οι απλές προτάσεις των συνθέτων μπορεί να είναι του αυτού ή και διαφορετικού είδους. Το τι είδους είναι η δεύτερη απλή πρόταση σε σχέση με την πρώτη κανονίζει η λέξη σύνδεσμος που παρεμβάλλεται μεταξύ των απλών προτάσεων, πρβλ π.χ.:

- _ Ο Γιώργος είναι βουλευτής **και** (ο Γιώργος είναι) γιατρός.
 _ Ο Γιώργος είναι βουλευτής, **γιατί/ επειδή** (ο Γιώργος είναι) γιατρός.
 _ Ο Γιώργος είναι βουλευτής **αν και/ παρότι** (ο Γιώργος είναι) γιατρός.
 _ Ο Γιώργος είναι βουλευτής, **αλλά** (ο Γιώργος) δεν είναι γιατρός.
 ,.....

Κατόπιν αυτών οι σύνθετες προτάσεις:

α) φανερώνουν δυο ή περισσότερα γεγονότα (πράξεις ή καταστάσεις) που σχετίζονται μεταξύ τους, του αυτού προσώπου λόγου ή διαφορετικών, π.χ.:

- _ Ο Γιώργος πήγε στη λαμία και (ο Γιώργος πήγε) στην Αθήνα.

— *Ο Γιώργος πήγε στη λαμία και συ ακόμη κοιμάσαι.*

β) Περιέχουν σύνδεσμο (συμπλεκτικό ή διαζευκτικό ή αντιθετικό κ.τ.λ.) καθώς και άνω τελεία ή κόμμα στο ασύνδετο σχήμα λόγου (βλέπε πιο κάτω).

γ) Αναλύονται σε απλές: *Η ελιά και η δάφνη είναι δέντρα.* = *Η ελιά (είναι δέντρο). + Η δάφνη είναι δέντρο.*

δ) Περιέχουν δυο ή περισσότερους όμοιους συντακτικούς όρους (δυο ή περισσότερα υποκείμενα ή αντικείμενα ή όρους ρήματα, ποιητικά αίτια..), άρα αυτές με σύνθετο κάποιον όρο, άρα αυτές που δίδουν περισσότερες από μια απαντήσεις στα ερωτήματα: τι; ποιος; ποιόν; που; πότε; γιατί....., πρβλ π.χ.:

— *Η άσκηση λύθηκε από μένα και την Άννα.* (με σύνθετο ποιητικό αίτιο = 2 πρόσωπα)

— *Εγώ πήγα εκδρομή στην Κρήτη και στη ρόδο* (με σύνθετο τόπο)

— *Εγώ και ο Γιάννης πήγαμε εκδρομή στην Κρήτη και στη ρόδο* (με σύνθετο υποκείμενο και σύνθετο τόπο)

— *Εγώ, ο Γιάννης και ο Πέτρος διαβάσαμε και παίξαμε μαζί.* (με σύνθετο υποκείμενο και σύνθετο όρο ρήμα)

— *Αγόρασα ένα βιβλίο και ένα μολύβι.* (με σύνθετο αντικείμενο)

— *Κτυπούσε με όπλο, με ξύλο και με πέτρες.* (με σύνθετο τρόπο)

— *Ο Γιάννης (τώρα) λύνει ασκήσεις και η Μαρία (τώρα) διαβάζει.*

(Στις πιο πάνω προτάσεις απάντησή στις ερωτήσεις ποιος, που, πότε, πώς... περιέχει “και”.)

Οι σύνθετες προτάσεις γίνονται για συντομία του λόγου και για χάρη του ρυθμού στην ποίηση.

Όταν στο λόγο ακολουθούν δυο ή περισσότερες απλές προτάσεις που αναφέρουν γεγονότα που έχουν το αυτό υποκείμενο ή τον αυτόν τόπο, χρόνο,.... τις ενώνουμε σε μια, που λέγεται σύνθετη, αφαιρώντας τους όμοιους όρους, πλην ενός, αφ' ενός για σύντμηση του όλου λόγου και αφ' ετέρου για να αποφύγουμε την μονότονη επανάληψη τους, πρβλ:

— *Ο Γιώργος κτύπησε την Μαρία.* = **α' απλή πρόταση**

+ *(Ο Γιώργος κτύπησε) την Άννα.* = **β' απλή πρόταση**

= *Ο Γιώργος κτύπησε την Μαρία και την Άννα.* = **σύνθετη πρόταση**

— *Ο Γιώργος είναι δικηγόρος.* = **α' απλή πρόταση**

+ *(Ο Γιώργος είναι) βουλευτής.* = **β' απλή πρόταση**

+ *(Ο Γιώργος είναι) καθηγητής.* = **γ' απλή πρόταση**

= *Ο Γιώργος είναι δικηγόρος και βουλευτής και καθηγητής.* = **σύνθετη πρόταση**

Σημειώνεται ότι:

1) Όταν ο όρος ρήμα των απλών προτάσεων είναι με το αυτό ρήμα, η σύνθετη πρόταση λέγεται με ένα μόνο όρο ρήμα, π.χ.:

Αγόρασα μήλα + (αγόρασα) πορτοκάλια + (αγόρασα) αχλάδια. = *Αγόρασα μήλα και πορτοκάλια και αχλάδια.*

ενώ: *Αγόρασα μήλα + πούλησα πορτοκάλια.* = *Αγόρασα μήλα και πούλησα πορτοκάλια.*

Ο Γιώργος τρέχει και (ο Γιώργος) φωνάζει. (= 2 ενέργειες του αυτού υποκ.),

ενώ: *Ο Γιώργος τρέχει και ο Μηνάς φωνάζει.* (= 2 ενέργειες 2 διαφορετικών υποκ.)

— *Η Άννα έφυγε, για να διαβάσει και να δει τηλεόραση.*

ενώ: Η Άννα έφυγε, για να διαβάσει και η Μαρία (έφυγε), για να δει τηλεόραση. (= ενέργειες 2 διαφορετικών προσώπων με το λόγο τους,.....)

2) Όταν το υποκείμενο των απλών προτάσεων είναι δυο ή περισσότερα διαφορετικά πρόσωπα λόγου, στη σύνθετη πρόταση ο όρος ρήμα και το κατηγορούμενο λέγεται σε πληθυντικό αριθμό, π.χ.:

_Ο σκύλος (είναι ζώο) και ο γάτος είναι ζώο. = Ο σκύλος και ο γάτος είναι ζώα.

_Ο Μ. Κρασανός (πάει εκδρομή) + Η Μ. Γιαννόπουλου πάει εκδρομή. = Ο Μ. Κρασανός και η Μ. Γιαννόπουλου πάνε εκδρομή.

3) Η πρόταση που περιέχει δυο ή περισσότερα συνεχόμενα όμοια μέρη λόγου: επίθετα, μετοχές, ουσιαστικά.. σε ίδια πτώση ή πρόσωπο είναι συνήθως σύνθετη:

_Είναι καλός (και είναι), τίμιος άνθρωπος.

_Κρητικοί (και), Μανιάτες και Κεφαλλονίτες είναι εδώ.

_Τρέχω (και), γελώ και, παίζω.

Δεν έχουμε σύνθετη πρόταση, όταν:

α) έχουμε συνεχόμενα ουσιαστικά που το πρώτο είναι ιδιότητα και το άλλο ή τα άλλα το ονοματεπώνυμο:

_Ο στρατιώτης Ιωάννης Μακράκης. Η μαθήτρια Μαρία Αντωνόπουλου

β) έχουμε συνεχόμενα επίθετα περιοριστικά:

_Η πρώτη αρχαϊκή Αττική αγγειογραφία,

_Ο πρώτος καλός άνθρωπος, οι νέοι αλλοδαποί σπουδαστές.

γ) όταν έχουμε ένα μόνο επεξηγηματικό, χρονικό, ειδικό και αιτιολογικό σύνδεσμο (αν έχουμε δυο ή περισσότερους από αυτούς, η πρόταση είναι σύνθετη):

_Πάω εκεί, δηλαδή στην Αθήνα = **επεξήγηση**

_Πήγα εκεί, όταν ήμουν μικρός = **ο χρόνος ενέργειας, απλή πρόταση**

ενώ: Πήγα εκεί, όταν ήμουν μικρός και όταν ήμουν στρατιώτης. = **σύνθετη πρόταση**

_Δηλώνω ότι είμαι αθώος. = **απλή πρόταση.**

ενώ: Δηλώνω ότι είμαι αθώος και ότι την ώρα του φόνου... = **σύνθετη πρόταση.**

2. Σχήματα λόγου συνθέτων προτάσεων

Α. ΤΟ ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ

Σχήμα ασύνδετο λέγεται η σύνθετη πρόταση που προκύπτει από την ένωση δυο ή περισσότερων απλών με την αποβολή όχι μόνο των κοινών (ίδιων) συντακτικών όρων, αλλά και των συνδέσμων που συνδέουν τις απλές, πλην του αρχικού ή του τελευταίου συνδέσμου, για να υπονοεί αυτούς που αποβλήθηκαν, πρβλ π.χ.:

Σύνθετη πρόταση: *Η Μαρία αγόρασε μήλα. (Η Μαρία αγόρασε) πορτοκάλια. (Η Μαρία αγόρασε) αχλάδια.* = *Η Μαρία αγόρασε μήλα και πορτοκάλια και αχλάδια.*

Σχήμα ασύνδετο: *Η Μαρία αγόρασε μήλα, πορτοκάλια, αχλάδια.*

Σύνθετη στροφή:

Ακούω κούφια τα τουφέκια (και) ακούω σμίξιμο σπαθιών (και),

ακούω ξύλα (και) ακούω πελέκια (και) ακούω τρίξιμο δοντιών.

Σχήμα ασύνδετο:

Ακούω κούφια τα τουφέκια, ακούω σμίξιμο σπαθιών,

ακούω ξύλα, ακούω πελέκια, ακούω τρίξιμο δοντιών (Σολωμός)

Ασύνδετοι όμοιοι όροι λέγονται οι όμοιοι όροι (δυο ή περισσότερα: υποκείμενα, όροι ρήματα, αντικείμενα, τόποι,...) μιας σύνθετης πρότασης που δε συνδέονται μεταξύ τους με σύνδεσμο, π.χ.:

α) με λέξεις όμοιου μέρους λόγου (δυο ή περισσότερα ρήματα, επίθετα, ουσιαστικά... κατάλοιπα απλών προτάσεων, που δεν συνδέονται μεταξύ τους με σύνδεσμο), π.χ.:

— Ο Γιώργος είναι δικηγόρος, καθηγητής, βουλευτής.

— Ο Γιώργος τρέχει, παίζει, γελά.

ασύνδετοι όμοιοι όροι: δικηγόρος, καθηγητής, βουλευτής - τρέχει, παίζει, γελά

β) με λέξεις διαφορετικού μέρους λόγου, π.χ.:

— Ο Γιώργος είναι άντρας, ωραίος και λεφτάς.

— Πήγαινε αύριο, την Τετάρτη και στις δέκα του μήνα.

ασύνδετοι όμοιοι όροι: άντρας, ωραίος και λεφτάς - αύριο, την Τετάρτη

Ασύνδετο σχήμα λόγου, ρητορική & γραμματική

Στη γραφή εκεί όπου υπάρχει σύνδεσμος συμπλεκτικός και διαζευκτικός "και, ή, είτε", και αποβάλλεται μπαίνει κόμμα, ώστε να ξεχωρίζουν οι απλές προτάσεις που ενώθηκαν σε σύνθετη και κατά την ανάγνωση-προφορά εκεί, στο κόμμα αυτό, γίνεται ό,τι και στους συνδέσμους που αναπλήρωσε. Δηλ. σταμάτημα προφοράς, για να δοθεί χρόνος κατανόησής τους στον ακροατή και επ' ευκαιρία αναπνοή-χαλάρωση.

— Καλώς (ή) κακώς έφυγε. = Καλώς, κακώς έφυγε.

— Χθες (ή) προχθές έφυγε. = Χθες, προχθές έφυγε.

— Θέλεις πρωί (ή) βράδυ ή απόγευμα. = Πρωί, βράδυ ή απόγευμα.

— Θέλεις τσάι (ή) γάλα ή καφέ; = Τσάι, γάλα ή καφέ;

— Είναι καλός (και) σωστός (και) τίμιος άνθρωπος; = Είναι καλός, σωστός, τίμιος άνθρωπος;

— Η Άννα έλεγε (και) φώναζε (και) έβριζε. = Η Άννα έλεγε, φώναζε, έβριζε.

— Ο Μιχάλης είναι γιατρός (και) δικηγόρος και βουλευτής = Ο Μιχάλης είναι γιατρός, δικηγόρος και βουλευτής

— Φώναξε τον Αντώνη (και) την Μαρία και το χρίστο. = Φώναξε τον Αντώνη, την Μαρία και το Χρήστο.

— Να διαβάσεις (και) να γράψεις και.. = Να διαβάσεις, να γράψεις και..

— Αν θέλεις να τα πάμε καλά (και) να μη . = Αν θέλεις να τα πάμε καλά, να μη ...

— Πάω για να διαβάσω (και για) να παίξω (και για) να .. = Πάω για να διαβάσω, να παίξω, να...

— Εκατό μείον τρία (και) μείον τέσσερα (και) μείον πέντε .. = Εκατό μείον τρία, τέσσερα, πέντε...

— Πήγα μία (και) δύο (και) τρις (και) τέσσερις και.. = Πήγα μία, δύο, τρις, τέσσερις..

— Αν ο Γιάννης (και αν) ο Μανώλης και (αν) ο Αντώνης έπαιζαν καλά, (τότε) θα είχαμε κερδίσει. = Αν ο Γιάννης, ο Μανώλης και ο Αντώνης έπαιζαν καλά, θα είχαμε κερδίσει.

Στη γραφή στη θέση των λοιπών συνδέσμων (αντιθετικών, αιτιολογικών, συμπερασματικών...) που αποβάλλονται μπαίνει άνω τελεία για υπόδειξη-διάκριση, πρβλ:

Ασύνδετη αντίθεση:

— Δε μιλά" χαζεύει. = Δε μιλά, (αλλά/ παρά μόνο) χαζεύει.

— Η Μαρία δε χρησιμοποιείται μόνο ως εργάτης" (αλλά) χρησιμοποιείται και ως δακτυλογράφος.

_Οι γενναίοι δε χάνουν εύκολα το θάρρος τους" (αλλά /παρά μόνο) μένουν ακλόνητοι στις θέσεις τους και αγωνίζονται.

_Και αν μιλά ελληνικά, δεν είναι Έλληνας" είναι Άγγλος.

= Και αν μιλά ελληνικά, δεν είναι Έλληνας, (αλλά) Άγγλος.

_Μιλά ελληνικά, αλλά δεν είναι Έλληνας" είναι Άγγλος.

= Μιλά ελληνικά, αλλά δεν είναι Έλληνας, (αλλά) είναι Άγγλος.

_Αν και δε μιλά ελληνικά, δεν είναι Άγγλος" είναι Έλληνας.

= Αν και δε μιλά ελληνικά, είναι Έλληνας και όχι Άγγλος.

Α σύνδεση αιτιολογία:

_Δεμ μπορώ να σε συνοδεύσω στον περίπατό σου" (γιατί) είμαι κουρασμένος και θέλω να ξαπλώσω νωρίς.

_Στο σταθμό ψόφησαν πολλά άλογα" (επειδή) δεν υπήρχε χορτάρι για τη διατροφή τους.

_Πάρ' το" θα το μετανιώσεις = Πάρ' το (αλλιώς, ειδικά) θα το μετανιώσεις.

Α σύνδεση συμπεράσμα (υποθετικό ή αιτιολογικό):

_Το νερό είναι λίγο " (άρα) ας το προσέξουμε.

_Πάρ' το" δεν θα το μετανιώσεις. = Πάρ' το (γιατί/ αλλιώς, ειδικά = και δεν) θα το μετανιώσεις.

Σημειώνεται ότι:

1) Στα μαθηματικά "**κόμμα = και**": $1,20 = 1$ και 20 (= έχω μια μονάδα και είκοσι δεκάδες.) $10, 5 = 10$ και 5 πέντε δέκατα.

2) Στις ελλειψεις προτάσεις η σημείωση του κόμματος παίζει σπουδαιότατο νοηματικό ρόλο. Παρέβαλε π.χ. ότι: *άλλο το: Άγαλμα, χρυσό δόρυ κρατεί.* (= Το άγαλμα κρατεί χρυσό δόρυ.) & *άλλο: Άγαλμα χρυσό, δόρυ κρατεί.* (= Το χρυσό άγαλμα κρατεί δόρυ.)

άλλο τα: Κλέφτες χωριανοί. Καλά θα πάμε.

& άλλο τα: Κλέφτες, χωριανοί. Καλά, θα πάμε

(Περис. βλέπε "**Ελληνική Γραμματική**" Α. Κρασανάκη.)

Β. ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ

(Επιδοτική ή εμφαντική σύνδεση)

Πολυσύνδετο ή εμφαντικό σχήμα λόγου λέγεται αυτό που η σύνδεση δυο ή περισσότερων απλών προτάσεων σε μια σύνθετη γίνεται όχι μόνο με ένα σύνδεσμο συμπλεκτικό ή διαζευκτικό (= "και, ή, είτε"), αλλά με τόσους, όσες οι απλές. άλλοτε και με την πρόσθεση των συνδετικών επιρρημάτων «καθώς, επίσης, επομένως»., ώστε να προσδώσουμε επιπρόσθετη έμφαση στη σχέση τους. Ειδικότερα το σχήμα λόγου αυτό σχηματίζεται:

1) **Με την προσθήκη του συνδέσμου "και" και στην αρχική απλή**, που μπαίνει:

α) πριν από το ρήμα της α' απλής:

_Γιάννη, (και) κράτα το και πρόσεχέ το. αντί: Γιάννη, κράτα το και πρόσεχέ το.

_Ο Κώστας και πήγε και ήρθε γρήγορα.:

_Κώστα, (και) τον είδα (και) του μίλησα και τον άκουσα. (

_Και) ο Γιάννης και ο Βασίλης δεν ήρθαν.

_ (Και) Να μην μιλάς και να μην χαζεύεις.

_ (Και) δεν τον είδα και δεν του μίλησα.

β) πριν από το αντικείμενο της α' απλής:

_Ο Γιάννης, θέλει (και) μήλα και πορτοκάλια και αχλάδια.

γ) πριν από το κατηγορούμενο:

_Ο Γιάννης δεν είναι και βουλευτής και δικηγόρος. = Ο Γιάννης δεν είναι (ούτε) βουλευτής (ούτε) δικηγόρος.

δ) μετά από το συμπερασματικό σύνδεσμο: Πήγα, άρα (και) τον είδα και τον άκουσα. Δεν πήγα, άρα (και) τον είδα και δεν τον άκουσα. = Δεν πήγα, άρα ούτε τον είδα, ούτε τον άκουσα.

ε) πριν ή μετά από τους αιτιολογικούς, χρονικούς συνδέσμους:

Πάω (και) γιατί μου αρέσει και (γιατί) απαιτείται.

= Πάω γιατί (και) μου αρέσει και (γιατί) απαιτείται.

_Πήγα (και) για να το δω και (για) να τον ακούσω.

= Πήγα ώστε (και) να το δω και να τον ακούσω.

_Θα πάω (και) όταν το θελήσω και όταν μπορέσω.

_Είπε (και) ότι με είδε και (ότι) με άκουσε.

2) Με την προσθήκη των διαζευκτικών συνδέσμων "ή, είτε" και στην αρχική απλή πρόταση, που μπαίνουν ως και ο σύνδεσμος «και»:

Η με θέλεις ή δεμ με θέλεις; αντί: Με θέλεις ή δεμ με θέλεις;

'(Η) εγώ ή ο Γιάννης Θα πάει = Είτε εγώ είτε ο Γιάννης θα πάει. αντί: Εγώ ή ο Γιάννης θα πάει.

Είτε λες είτε δεν λες εγώ τ' ακούω βερεσέ. αντί: Λες ή δεν λες εγώ..

Είτε θέλεις είτε δεν θέλεις θα έρθω. αντί: Θέλεις ή δεν θέλεις θα έρθω.

Πήγα, άρα ή τον είδα ή τον άκουσα.

Γιάννη, πάω ή γιατί μου αρέσει ή γιατί απαιτείται.

Πήγα ή για να το δω ή για να τον ακούσω.

_Ο Γιάννης ή δεν είναι βουλευτής ή δεν είναι δικηγόρος.

= Ο Γιάννης ή ούτε είναι βουλευτής ή ούτε είναι δικηγόρος.

3) Με την προσθήκη του "ούτε/ μήτε και.... ούτε/ μήτε και", αντί του "δεν ... και δεν".

_Ο Γιάννης μήτε και πήγε μήτε και ήρθε.

αντί: Ο Γιάννης δεν πήγε και δεν ήρθε.

_Ούτε και ο Γιάννης ούτε και ο Βασίλης ήρθε.

αντί: Ο Γιάννης και ο Βασίλης δεν ήρθαν.

_Δεν θέλω ούτε να το βλέπω, ούτε να τον ακούω.

αντί: Δεν θέλω να το βλέπω και να τον ακούω.

_Δεν πήγα (ούτε) με τραίνο, (αλλά ούτε) και με αυτοκίνητο.

_Ο Γιώργος (και) δεν πήγε και δεν ήρθε. = Ο Γιώργος ούτε πήγε ούτε ήρθε.

4) Με προσθήκη του αντιθετικού συνδέσμου "όμως = αλλά":

α) πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο "αν":

_Ερχομαι, (αλλά) αν μου δώσεις περισσότερα.

_Το θέλω, (αλλά) αν μου κάνεις μείωση στην τιμή.

β) πριν από συμπλεκτικό σύνδεσμο "και":

_Η ελιά είναι δική μου, αλλά (είναι) και η μηλιά. αντί: Η ελιά και η μηλιά είναι δικές μου.

_Θέλω μήλα (αλλά) και πορτοκάλια.

_Εγώ είδα χθες τον Αντώνη, αλλά και το νίκο.

_Εγώ δεν είδα τον Αντώνη και είδα το νίκο. = Εγώ δεν είδα τον Αντώνη, αλλά (είδα) το νίκο. = Δεν είδα τον Αντώνη, αλλά ούτε και το νίκο.

* **Δυο μη αναμενόμενες ενέργειες κάποιου:**

Πήγα ταξίδι στην Κρήτη, (αλλά) και στη ρόδο.

αντί: Πήγα ταξίδι στην Κρήτη και στη ρόδο.

* **Δυο μη αναμενόμενα προτερήματα ή ελαττώματα.... κάποιου:**

Ο Κώστας είναι κοντός, αλλά (και) δυνατός.

αντί: Ο Κώστας είναι κοντός και δυνατός.

Η ελιά είναι δική μου, αλλά όχι και το χωράφι.

αντί: Η ελιά είναι δική μου και δεν είναι το χωράφι.

5) **Με την προσθήκη του "όχι μόνο..",** αρχικά της πρώτης απλής πρότασης και συνάμα του **"μα ούτε (και).."** ή του **"αλλά και.., αλλά ούτε και.."** αντί του **"και"** στην ακολουθούμενη απλή πρόταση.

Όχι μόνο η ελιά είναι δική μου, **αλλά (είναι) και** η μηλιά.

αντί: Η ελιά και η μηλιά είναι δικές μου.

Όχι μόνο πήγε, **αλλά και** ήρθε γρήγορα.

αντί: Πήγε και ήρθε γρήγορα.

Όχι μόνο δεν ήρθε, **μα/ αλλά ούτε** και έγραψε.

αντί: Δεν ήρθε και δεν έγραψε.

Όχι μόνο να μην πας, **αλλά και να μην** ξανάρθεις.

αντί: Να μην πας και να μην ξανάρθεις.

Όχι μόνο για μένα, **αλλά ούτε και για** κείνο.

αντί: Ούτε για μένα ούτε και για κείνο

6) **Με την προσθήκη των επιρρημάτων: κυρίως, επίσης, καθώς, ιδίως, πιθανόν**

Πήγαμε στο ζωολογικό Κήπο, καθώς και στο Μουσείο.

αντί: Πήγαμε στο ζωολογικό Κήπο και στο Μουσείο.

Θα πάω στην Κρήτη και κυρίως στο Λασιθί. Να πάνε όλοι, επίσης και ο Γιάννης.

Στη γραφή πριν από τα επιρρήματα: **καθώς, συνάμα, επίσης, επομένως...**, καθώς και πριν από τους συνδέσμους: **άρα, αφού, αν,** (πλην τους συμπλεκτικούς συνδέσμους: **και, ή, είτε, μήτε, ουδέ, μηδέ**) μπαίνει το κόμμα και κατά την ανάγνωση κάνουμε εκεί ότι και στους συμπλεκτικούς συνδέσμους. Δηλ. κενό προφοράς, αναπνοή και δυνάμωμα ή χαμήλωμα φωνής, ανάλογα με το τι απαιτείται. Αν ο σύνδεσμος **"και"** λεχθεί μετά το επίρρημα, δεμ μπαίνει κόμμα: **Να πάνε όλοι και συνεπώς ο Γιάννης. ενώ: Να πάνε όλοι, συνεπώς και ο Γιάννης.**

3. Είδη συνθέτων προτάσεων

Α. ΟΙ ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπλεκτικές προτάσεις λέγονται οι σύνθετες που φανερώνουν γεγονότα (πράξεις ή καταστάσεις) που ισχύουν όλα. Οι σύνθετες προτάσεις που οι απλές τους είναι όλες καταφατικές ή θετικού περιεχόμενου ή όλες αποφατικές ή αρνητικού περιεχόμενου και συνδέονται μεταξύ τους με τους καλούμενους συμπλεκτικούς συνδέσμους: **και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ**, όπως π.χ. οι εξής:

με καταφατική + καταφατική + .. απλή:

Ο Γιάννης λύνει την άσκηση και η Μαρία διαβάζει.

Ο Γιάννης λύνει την άσκηση τώρα και θα διαβάσει αύριο.

Ο Γιώργος είναι καλός δικηγόρος και (είναι καλός) βουλευτής.

με αποφατική + αποφατική + ... απλή:

Ο Γιάννης δεν λύνει την άσκηση και η Μαρία δεν διαβάζει.

- _ Ο Γιώργος δεν είναι δικηγόρος και (δεν είναι) βουλευτής.
 με θετικό + θετικό το περιεχόμενο των απλών
- _ Δεν πέθανε (= ζει) και θα ζει πάντα
- _ Το φίλεψαν και του έδωσαν φαΐ να φαΐ.
- _ Ο σκύλος και ο γάτος είναι ήμερα (καλά, ήσυχα..) ζώα
με αρνητικό + αρνητικό περιεχόμενο των απλών
- _ Πέθανε (= δε σει) και δεν τον είδαμε.
- _ Τον έδειραν και δεν του έδωσαν φαΐ να φαΐ.
- _ Ο Γιάννης δεν λύνει την άσκηση και η Μαρία δεν διαβάζει.
- _ Η αλεπού και ο λύκος δεν είναι ήμερα (είναι άγρια) ζώα;
 Αν οι απλές προτάσεις που συνθέτονται είναι όλες καταφατικές (όταν δεν έχουν «δεν/ μην») συνδέονται μεταξύ τους με το σύνδεσμο "και", π.χ.:
- Εγώ είδα τον Μηνά και (είδα) τον Αντώνη.
 Εγώ είδα το νίκο και άκουσα τον Αντώνη
 Η αλεπού και ο λύκος είναι ζώα.
 Ο Νίκος με κτύπησε με πέτρες και (με κτύπησε) με ξύλα.
 Τον κτύπησε, γιατί έβρισε και (γιατί) μάλωσε τον Αντώνη.
 Τον κτύπησα στην αυλή και στο γήπεδο.
 Να πάει σήμερα στην Αθήνα και (να πάει) αύριο στη λαμία.
 Αν οι απλές προτάσεις που συνθέτονται είναι όλες αποφαιτικές (όταν περιέχουν μόριο «δεν/ μην») συνδέονται μεταξύ τους με το «και δεν» = «και να μην» ή εμφαντικά με το «..ούτε/ μήτε/ ουδέ....ούτε/ μήτε/ ουδέ...»:
- _ Ούτε/ μήτε πήγα ούτε/ μήτε μίλησα. = Δεν πήγα και δεμ μίλησα.
 _ Να μην πάει σήμερα και (να μην πάει) αύριο. = Ούτε σήμερα ούτε αύριο (να πάει).
 _ Εγώ δεν είδα το νίκο και δεν άκουσα τον Αντώνη.
 = Μήτε είδα το νίκο μήτε άκουσα τον Αντώνη.
 _ Ο Νίκος δεμ με κτύπησε με πέτρες και (δεμ με κτύπησε) με ξύλα.
 = Ο Νίκος δεμ με κτύπησε ούτε με πέτρες ούτε με ξύλα.
 _ Εγώ δεν είδα τον Μηνά και (δεν είδα) τον Αντώνη.
 = Ούτε είδα τον Μηνά ούτε είδα τον Αντώνη.
 _ Εγώ (δεν είδα τον Αντώνη) και ο Γιάννης δεν είδε τον Αντώνη = Εγώ και ο Γιάννης δεν είδαμε τον Αντώνη. = Ούτε εγώ ούτε ο Γιάννης είδαμε τον Αντώνη.

Σχήμα ασύνδετο (= με αφαίρεση των συνδέσμων):

- _ Ο Γιώργος δεν είναι δικηγόρος, (και δεν είναι) βουλευτής, (και δεν είναι) καθηγητής. = Ο Γιώργος δεν είναι δικηγόρος, βουλευτής, καθηγητής.

Σημειώνεται ότι:

- α) Ο **σύνδεσμος «και»** λέγεται **μεταβατικός**, όταν **μπαίνει σε μια πρόταση** (συνήθως αρχικά, όχι όμως πάντα), για να υπονοηθεί ότι αυτή είναι συνέχεια άλλων προτάσεων, π.χ.:
- _ Και τώρα σας παρουσιάζω το διεθνούς φήμης... = (Μετά/ έπειτα.. από όλα τα προηγούμενα) Τώρα σας παρουσιάζω..
- _ Να φέρεις και τον Αντώνη. = Να φέρεις (το νίκο, το Μηνά.. = ό,τι είπαμε πιο πριν) και τον Αντώνη.
- _ Πήγαμε και στο σπίτι του Νίκου. = Πήγαμε (στο σπίτι της Μαρίας,... ό,τι αναφέραμε πιο πριν) και εις του Νίκο.
- _ Χρειάζεται και χρήματα.
- _ Είναι και αδύνατος.
- β) Όταν ο χρόνος, ο τόπος, ο τρόπος.... των γεγονότων των απλών προτάσεων που αναφέρονται σε μια σύνθετη πρόταση δεν είναι ίδιος σε όλα τα γεγονότα, τότε αυτά συνδέονται δηλώνονται με το «και μετά/ κατόπιν..» , π.χ.

- _Ήπιε και μετά/ κατόπιν έστριψε το μουστάκι του.
 _Έβγαλε μια φωνή και (κατόπιν) λιποθύμησε.
 _Πήγα χθες στην Αθήνα με αυτοκίνητο και προχθές στη λάρισα.
 ενώ:
 _Κτύπαγαν με μαχαίρια και με όπλα. Έπινε και έστριβε το μουστάκι του. Δεν έπινε και δεν έστριβε το μουστάκι του. (= γεγονότα που γίνονται ταυτόχρονα, "και = συγχρόνως)
 γ) Στις ελλειπτικές προτάσεις ο σύνδεσμος "και" πολλές φορές υποδείχνει:
 * **Σχέση αποτελέσματος** = γεγονότα που το ένα είναι αποτέλεσμα ή συμπέρασμα του άλλου, "και = γι' αυτόν το λόγο": Είναι καπετάνιος και(γι' αυτόν το λόγο) κάνει ότι θέλει. αντί: Επειδή/ αφού είναι καπετάνιος, άρα κάνει ότι θέλει.
 _Ήπιε πολύ και (και γι' αυτό) μέθυσε. αντί: Μέθυσε, επειδή ήπιε πολύ.
 * **Σχέση συμφωνίας** = γεγονότα ή ενέργειες που το ένα είναι ο όρος (προϋπόθεση, αξία, συμφωνία...), για να γίνει το άλλο, "και = "με ποιο όρο/ αμοιβή...): *Βοήθησέ με και θα σε ανταμείψω.* αντί: *Αν με βοηθήσεις, θα σε ανταμείψω.*
 * **Σχέση αντίθεσης** = γεγονότα ή ενέργειες που αντιτίθεται μεταξύ τους, "και = "αν και/αλλά":
 _Κάνει τον έξυπνο και δεν ξέρει που πάνε τα τέσσερα.
 αντί: Κάνει τον έξυπνο, αλλά δεν ξέρει που πάνε τα τέσσερα.
 _Πήγε και πήρε μόνο πέντε. αντί: Αν και πήγε, πήρε μόνο πέντε.
 δ) Αντί του "και" μπαίνει η πρόθεση "με", όταν θέλουμε να δείξουμε ταυτόχρονη αλληλενέργεια ή αλληλοπάθεια.
 _Εγώ και ο Γιάννης είδαμε τον Αντώνη. = Εγώ με το Γιάννη είδαμε τον Αντώνη.
 _Ο Γιάννης και ο Δημήτρης κτυπιούνται. = Ο Γιάννης με το Δημήτρη (άλληλα) κτυπιούνται. = Ο Γιάννης (αλληλο)κτυπιέται με το Δημήτρη.
 ε) Στα μαθηματικά η σύνδεση προτάσεων - εννοιών γίνεται με τους συνδέσμους: *συν/ και, πλην = μείον, επί, δια, ίσον.*
 _Πέντε (πρόβατα) συν δυο πρόβατα ίσον επτά πρόβατα.
 _Πέντε (πρόβατα) πλην δυο πρόβατα ίσον τρία πρόβατα.
 _Δέκα πρόβατα επί δυο φορές ίσον είκοσι πρόβατα.
 _Δέκα πρόβατα δια δυο ίσον πέντε πρόβατα.

Β. ΟΙ ΔΙΑΖΕΥΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Διαζευκτικές προτάσεις λέγονται οι σύνθετες που φανερώνουν γεγονότα που ισχύει μόνο το ένα, άγνωστο όμως ποιο, ή ισχύουν όλα εναλλακτικά (= τότε το ένα και τότε το άλλο). Οι σύνθετες που αποτελούνται από απλές που συνδέονται μεταξύ τους με τους διαζευκτικούς συνδέσμους «η, είτε», π.χ.:

- _Ο Γιάννης είναι δικηγόρος ή (ο Γιάννης είναι) βουλευτής. = Ο Γιάννης είναι ένα από τις δυο ιδιότητες = ισχύει μόνο το ένα γεγονός, όμως άγνωστο ποιο.
 _Ο Γιάννης ενεργεί είτε ως δικηγόρος είτε ως βουλευτής. = Ο Γιάννης, ενεργεί τότε ως δικηγόρος και τότε ως βουλευτής = ισχύει τότε το ένα γεγονός και τότε το άλλο.
 _Είτε οι συνταξιούχοι είτε οι εργαζόμενοι δικαιούνται μερίδιο από το ταμείο αλληλοβοήθειας μας = ισχύει τότε το ένα και τότε το άλλο, άρα και τα δυο γεγονότα εκ περιτροπής
 _Ο Μίμης όλη μέρα έγραφε ή διάβαζε; (= τότε έγραφε και τότε διάβαζε)
 _Είτε μ' αγαπάς είτε δε μ' αγαπάς, δε σε θέλω. = αν μ' αγαπάς και αν δε μ' αγαπάς, δε σε θέλω = αν ισχύει το ένα και αν ισχύει το άλλο = αδιάφορο το αν ισχύει το ένα ή το άλλο.....

Σχήμα ασύνδετο (= με αφαίρεση συνδέσμου):

- _Θέλεις τσάι ή (θέλεις) γάλα ή (θέλεις) καφέ. = Θέλεις τσάι, γάλα ή καφέ.

Οι διαζευκτικές προτάσεις γίνονται, όταν δεν είμαστε σίγουροι για κάποιο γεγονός ή συντακτικό όρο της πρότασης (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο, ποιητικό αίτιο, τόπο, χρόνο...) και τον προσδιορίζουμε διαζευκτικά, πρβλ π.χ.:

- _ Ο Γιάννης ή ο Κώστας είναι αθλητής = Ο ένας από τους δυο είναι αθλητής = με διαζευκτικό υποκείμενο
- _ Τον κτύπησε με ξύλο ή με πέτρα. (= με διαζευκτικό όργανο ενέργειας, τρόπο)
- _ Ο Γιάννης είναι δικηγόρος ή (ο Γιάννης είναι) βουλευτής. (με διαζευκτικό κατηγορούμενο)
- _ Θέλω τον Μανώλη, για να διαβάσουμε ή (Θέλω τον Μανώλη για) να παίξουμε. (με διαζευκτικό σκοπό)
- _ Πάει στην Κρήτη ή στη λαμία. (με διαζευκτικό τόπο)

Γ. ΟΙ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αντιθετικές προτάσεις λέγονται οι σύνθετες που φανερώνουν γεγονότα που ισχύουν όλα, όπως οι συμπλεκτικές, όμως βρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους, δηλ. αν το ένα λέγεται με θετικό τύπο ή είναι με θετικό περιεχόμενο κ.τ.λ. το άλλο λέγεται ή είναι με αρνητικό. Οι σύνθετες προτάσεις που οι απλές τους συνδέονται μεταξύ τους με τους αντιθετικούς συνδέσμους: **αλλά, όμως, μα**, αντί του συνδέσμου "**και, και δεν**", πρβλ π.χ.:

- _ Είναι ωραίος (= το θετικό), όμως κουτσός (= το αρνητικό).
αντί: Είναι ωραίος και (είναι) κουτσός.
- _ Δεν είναι ευτυχισμένος (= το αρνητικό), αν και είναι πλούσιος (= το θετικό)
αντί: Δεν είναι ευτυχισμένος και είναι πλούσιος.

Ομοίως:

με καταφατική + αποφατική απλή:

- _ Εγώ είδα το νίκο και δεν είδα τον Αντώνη.
= Εγώ είδα το νίκο, αλλά δεν είδα τον Αντώνη.
- _ Εγώ είδα το νίκο, αλλά όχι τον Αντώνη.
- _ Εγώ είδα το νίκο και δεν άκουσα τον Αντώνη.
= Εγώ είδα τον Μηνά, αλλά δεν άκουσα τον Αντώνη.
- _ Δες το νίκο και μην δεις τον Αντώνη.
= Δες το νίκο, αλλά μην δεις/ όχι τον Αντώνη.
- _ Η αλεπού είναι άγριο ζώο και /ενώ ο σκύλος ήμερο.

με αποφατική + καταφατική απλή:

- _ Εγώ δεν είδα το νίκο και είδα τον Αντώνη.
= Εγώ δεν είδα το νίκο, αλλά (είδα) τον Αντώνη.
- _ Εγώ δεν είδα το νίκο και άκουσα τον Αντώνη.
= Εγώ δεν είδα τον Μηνά, αλλά άκουσα τον Αντώνη.
- _ Μην δεις το νίκο και δες τον Αντώνη.
= Μην δεις το νίκο, αλλά δες τον Αντώνη.
- _ Η αλεπού δεν είναι ήμερο ζώο και /ενώ ο σκύλος είναι ήμερο.

με καταφατικές απλές, όμως θετικού + αρνητικού περιεχομένου:

- _ Είναι ωραίος = το θετικό, αλλά κουτσός/ βλάκας/ φαλακρός... = το αρνητικό.
- _ Ο Γιώργος είναι πλούσιος = θετικό, όμως ζει φτωχικά = το αρνητικό
- _ Χάσαμε (αρνητικό) χθες, αλλά κερδίσαμε τις εντυπώσεις (θετικό)
- _ Φεύγω στην Αμερική, όμως θα ξαναγυρίσω σύντομα.

Δεν είναι κακό μα και καλό δεν είναι.

Με αποφαιτικές απλές, όμως θετικού + αρνητικού περιεχομένου:

Ο Γιώργος δεν είναι φτωχός = θετικό, όμως ζει φτωχικά = το αρνητικό
 Δεν κερδίσαμε (αρνητικό) χθες, αλλά κερδίσαμε τις εντυώσεις (θετικό)

Σημειώνεται ότι:

α) Μια αντιθετική πρόταση αποτελείται από δυο συντακτικά μέρη, τη θέση και την αντίθεση, που χωρίζονται στη γραφή με κόμμα.

Θέση λέγεται το γεγονός που γίνονται λόγος (συζήτηση) ή που θεωρείται ως δεδομένο.

Αντίθεση λέγεται το άλλο γεγονός, αυτό που εισάγεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους:

Είναι έξυπνος (= **η θέση**), αλλά δεν διαβάζει (= **η αντίθεση**)

β) Μια αντίθεση μπορεί να ειπωθεί και με ξεχωρή πρόταση, π.χ.:

Ο Δικηγόρος ήταν πολύ απασχολημένος, όταν πήγαμε. Ωστόσο σε κάποια στιγμή μας δέχθηκε. αντί: Ο δικηγόρος ήταν πολύ απασχολημένος, όταν πήγαμε, όμως σε κάποια στιγμή μας δέχθηκε.

Μάζευα χρήματα, για να σπουδάσω τα παιδιά μου (= το θετικό), αλλά δεν απόκτησα (= το αρνητικό). Όμως θεωρώ παιδιά μου όλα τα παιδιά της Ελλάδας (το θετικό).

Είδη αντιθετικού λόγου

Οι αντιθετικές προτάσεις λέγονται, όταν κάνουμε απολογισμό των θετικών και των αρνητικών στοιχείων, προτερημάτων.... κάποιου, όπως:

1) Το προσόν ή προτέρημα ή πλεονέκτημα..(η θετική κατάσταση) και το ελάττωμα ή μειονέκτημα (η αρνητική κατάσταση):

Είναι ωραίος/ δεν είναι άσχημος = το προσόν, το θετικό, αλλά κουτσός/ βλάκας/ φαλακρός... = το μειονέκτημα, το αρνητικό.

Ομοίως: Είναι Έλληνας, αλλά δε μιλά Ελληνικά. Είναι καινούργιο αυτοκίνητο, αλλά με παλιά μηχανή/ λάστιχα... Είναι καλό, αλλά δε μου κάνει, γιατί είναι παλιό. Ο γιος μου δεν είναι βλάκας/ είναι έξυπνος, αλλά δε διαβάζει. Δε μιλά Ελληνικά, αλλά είναι Έλληνας.

Αντίθετα, το αρνητικό ή το ελάττωμα ή μειονέκτημα.. και το θετικό της, το προσόν, το προτέρημα, πλεονέκτημα..:

Είναι ανάπηρος/ δεν είναι αρτιμελής = το ελάττωμα, το αρνητικό, αλλά ωραίος/ έξυπνος /καλός... = το πλεονέκτημα, το θετικό

Είναι Έλληνας, αλλά μιλά αγγλικά και δε τον καταλαβαίνω. = το αρνητικό
 ενώ: Είναι Έλληνας, αλλά μιλά αγγλικά, άρα μας κάνει = το θετικό, προσόν.

Ο Γιάννης είναι κοντός (αρνητικό), αλλά δυνατός (θετικό)

Ήταν λίγοι (αρνητικό), αλλά (ήταν) γενναίοι (θετικό)

Ο Γιάννης δε είναι ψηλός (το αρνητικό), αλλά δυνατός (το θετικό).

Δεν είναι καλός (το αρνητικό), αλλά προσπαθεί (το θετικό).

Είναι παλιό αυτοκίνητο, αλλά με καινούργια μηχανή/ λάστιχα...

Είναι άρρωστος, αλλά θα γίνει καλά.

2) Η θετική ή η σωστή ή η αποδοτική, η καλή... ενέργεια και το αρνητικό ή άσχημο, κακό... αποτέλεσμα της (η ενέργεια και το μη αναμενόμενο αποτέλεσμα):

Παίξαμε καλά/δεν παίξαμε άσχημα, = η καλή ενέργεια, αλλά χάσαμε/ δε κερδίσαμε = το αρνητικό αποτέλεσμα

Δεν παίζαμε καλά/ παίζαμε άσχημα, = η κακή ενέργεια, αλλά κερδίσαμε/ δε χάσαμε = το θετικό αποτέλεσμα

Ομοίως: Μιλά σιγά, αλλά ακούγεται. Έπεσε από ψηλά, αλλά σώθηκε. Απέδρασε, αλλά συνελήφθηκε αμέσως. Δεν είναι πλούσιος (είναι φτωχός), μα/ αλλά ζει πλούσια. Φοβούμαι, αλλά θα πάω. Δε φοβούμαι, αλλά δεν πάω. Άργησες, αλλά δεν πειράζει. Δεν είναι αργά, αλλά δεν πάω. Δεν παρακολουθεί, (αλλά) χαζεύει.

3) Η άδικη, άστοχη.. ενέργεια και η μεταμέλεια ή η διόρθωσής της.

Τον κτύπησα/ τον έβρισα.. = η κακή ή άδικη ενέργεια, αλλά το μετανόιωσα, δεν το ξανακάνω.. = η μεταμέλεια

Ομοίως: Ήμουν καλός μαζί σου, όμως δεν θα το ξανακάνω. Δεν το κτύπησα τώρα, αλλά θα το κάνω μετά. Τον κτύπησα, αλλά το μετανόιωσα. = Το μετανόιωσα, επειδή/ που τον κτύπησα. Πάνε, όμως θα το μετανιώσουν. = Θα το μετανιώσουν, που/ επειδή πάνε.

4) Η θυσία ή η προσπάθεια που κάνουμε ή δεν κάνουμε:

Είναι αργά/ μεσάνυκτα, αλλά θα πάω.

Δεν είναι αργά, αλλά δεν πάω.

Είναι δυνατότερος, αλλά θα το νικήσω/ αλλά δεν το φοβούμαι.

Ήταν απασχολημένος, αλλά μας δέχτηκε.

5) Η πραγματική και η πλασματική κατάσταση που υφίσταται:

Δεν είναι έξυπνος, αλλά βλάκας.

Ο ένας είναι Έλληνας, αλλά ο άλλος όχι. = Ο ένας είναι Έλληνας και ο άλλος όχι.

6) Η διαταγή ή προσταγή και το τι να προσέξουμε (η θετική συμβουλή):

Πήγαινε/ φύγε.., όμως πρόσεξε να μην κτυπήσεις.

7) Η ενέργεια και η αδυναμία ή το εμπόδιο της:

Θέλω τόσο πολύ να το κάνω, μα/ όμως δεμ μπορώ.

= Αν και θέλω τόσο πολύ να το κάνω, δεμ μπορώ.

Θέλω τόσο πολύ να το κάνω, μα/ όμως δεμ μ' αφήνει ο Κώστας.

8) Η εξαίρεση στην άρνηση.

Δεν κάνω συζήτηση μαζί σου, (αλλά/ παρά) μόνο θα σου πω κάτι.

Δεν διαβάζει, (παρά/ αλλά) μόνο φλυαρεί.

Δε σητώ τίποτε (παρά/ αλλά) μόνο να με αφήσεις ήσυχο.

ασύνδετα:

Δεν θέλω να με πενθήσετε" (παρά/ αλλά θέλω) μόνο να με τραγουδήσετε.

Δ. ΑΝΤΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

(ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ & ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ)

Αντι(προ)υποθετικές προτάσεις λέγονται οι σύνθετες που φανερώνουν γεγονότα που το ένα δεν αιτιολογεί το άλλο. Οι σύνθετες προτάσεις που περιέχουν τους συνδέσμους: **αν και, μολονότι, παρότι (παρά το ότι), μόνο που, εντούτοις, μόλο που,.....** αντί του συνδέσμου "**και αν (δεν)**", π.χ.:

προϋποθετικά:

Αν και είναι δέκα μέρες νηστικός (η αρνητική προϋπόθεση), (ωστόσο) ζει, δεν πέθανε (η θετική και μη αιτιολογήσιμη απόδοση).

αντιθετικά: Είναι δέκα μέρες νηστικός, αλλά (και) ζει.

Αντιπροϋπόθεση λέγεται η προϋπόθεση, δηλ. ο όρος, η συμφωνία, η αξία.. που αντιτίθεται, δηλ. για την οποία δεν πρέπει να υφίσταται μια πράξη ή κατάσταση και όμως υφίσταται ή αυτή για την οποία πρέπει να υφίσταται και δεν υφίσταται. Το τμήμα της πρότασης που εισάγεται με τους συνδέσμους: **αν και = ενώ = μολονότι = μόλο που, παρά το ότι > παρότι.... και αν/να, που να, (και) ας**

—Κερδίσαμε/ δε χάσαμε (το θετικό αποτέλεσμα) ενώ δεν παίζαμε καλά (= η αρνητική προϋπόθεση, το γεγονός που δεν δικαιολογεί να υφίσταται το συζητούμενο, κερδίζουμε, αν παίζουμε καλά).

αντί: Κερδίσαμε/ δε χάσαμε και δεν παίζαμε καλά.

—Χάσαμε/ δεν κερδίσαμε (το αρνητικό γεγονός), αν και παίζαμε καλά = η θετική προϋπόθεση, το γεγονός που δεν δικαιολογεί να υφίσταται το συζητούμενο αρνητικό, χάνουμε, αν δεν παίζουμε καλά).

αντί: Χάσαμε/ δεν κερδίσαμε και παίζαμε καλά.

—Είμαι ευτυχισμένος (= η θετική κατάσταση), αν και είμαι φτωχός (= η αρνητική προϋπόθεση).

—Δεν είμαι ευτυχισμένος (= η αρνητική κατάσταση), μολονότι είμαι πλούσιος (= η θετική προϋπόθεση που δεν δικαιολογεί να συμβαίνει το συζητούμενο γεγονός).

Ομοίως: Με έκλεβε, αν και τον έβλεπα. Πάω, ενώ δεμ μου έδωσαν αυτά που ζητούσα. Δεν την πήρα, αν και μου έταξαν τον ουρανό με τ' άστρα. Πάει σαν εκπρόσωπος, παρότι δεν έχει τέτοια εξουσιοδότηση. Τη σκότωσα, ενώ την αγαπούσε. Θα πάω, αν και δεν πρέπει. Δεν πάω, αν και πρέπει. Είναι εχθρός μου, αν και (είναι) συγγενής μου. Είμαι καλός μαζί σου μολονότι δεν έπρεπε μ' αυτά που έκανες. Έμεινε στο τέλος μόνος, αν και είχε επτά παιδιά. Θα πάω, μόλο που/ ενώ δεν το ήθελα. Δεν πήγε, και που/ μολονότι το χιλιοπαρεκάλεσαν. Διέταξε έφοδο, αν και /παρότι δεν είχε για τούτο εντολή. Δεν διέταξε έφοδο, αν και/ παρότι είχε για τούτο εντολή. Δικάστηκε, αν και ήταν αθώος/ δεν έκανε αυτός το φόνο. Είναι Έλληνας, αν και δεμ μιλά ελληνικά. Δεν είναι Έλληνας, αν και μιλά ελληνικά. Είναι πλούσιος, αν και ζει φτωχικά. Είναι γέρος, αν και φαίνεται νέος. Αν και δεν είναι πλούσιος, ζει πολύ ευτυχισμένος.

Η παραχώρηση & η εναντίωση

Παραχώρηση έχουμε, όταν ένα γεγονός (μια πράξη ή κατάσταση) υφίσταται ή εκτελείται..., ενώ είναι με αρνητική (μη συμφέρουσα κ.τ.λ.) προϋπόθεση (αξία, τιμή, κατάσταση κ.τ.λ.). Όταν ενεργούμε κάτι ενώ είναι με αρνητική ή κακή, μη συμφέρουσα κ.τ.λ. προϋπόθεση, π.χ.:

—Αν και ήταν απασχολημένος (= η κακή, η αρνητική προϋπόθεση), (ωστόσο) μας δέχτηκε (= η παραχώρηση = η θετική, η καλή απόδοση, το καλό αποτέλεσμα.)

—Πήγα σπίτι του (= η παραχώρηση), αν και είχαμε μαλώσει (η αρνητική προϋπόθεση).

—Το πουλώ και αν μου δώσεις κάτι λιγότερα από ότι αξίζει. = μερική παραχώρηση

—Θα πάω (αν με πληρώσεις) και αν δεμ με πληρώσεις.

= Θα πάω και να μην με πληρώσεις.

= Θα πάω πληρώσεις δεν πληρώσεις

=Θα πάω με πληρωμή και χωρίς πληρωμή = πλήρη παραχώρηση

Θα περνούσα και αν δεμ μου το έλεγες

= θα περνούσα και να μην μου το έλεγες.

—Δεμ με έβρισε, αν και του είπα άσχημα λόγια, γιατί με σέβεται.

= Δεμ με έβρισε, και ας του είπα άσχημα λόγια, γιατί με σέβεται.

—Και να είναι απασχολημένος θα μας δεχθεί, να το δεις. (σε υποθετικό γεγονός)

& *Αν και είναι απασχολημένος να μας δεχθεί σε λίγο. (σε πραγματικό γεγονός)*

Το παράξενο (η τύχη, ο θεός...):

—Κερδίσαμε/ δε χάσαμε (το θετικό), ενώ δεν παίξαμε καλά (αρνητικό).

—Κερδίσαμε/ δε χάσαμε (το θετικό), και ας μην (και αν δεν) παίξαμε καλά (αρνητικό).

Εναντίωση έχουμε, όταν ένα γεγονός (μια πράξη ή κατάσταση) δεν υφίσταται ή δεν εκτελείται ... ή γίνεται χειρότερο..., ενώ είναι με θετική (καλή, συμφέρουσα κ.τ.λ.) προϋπόθεση (αξία, τιμή, κατάσταση...). 'Όταν δεν ενεργούμε ή δεν παθαίνουμε κάτι ενώ είναι με θετική προϋπόθεση, όπως π.χ.:

—Αν και δεν ήταν απασχολημένος (= η καλή προϋπόθεση, το θετικό), (ωστόσο) δεμ μας δέχτηκε (= η εναντίωση, η κακή απόδοση, το αρνητικό).

—Αν και δεν ήταν νέος/ ήταν γέρος (= κακή προϋπόθεση, το αρνητικό), (ωστόσο) πήγε εκεί σε πέντε λεπτά (= η καλή απόδοση, η εναντίωση, το θετικό)

—Έμεινα στο τέλος μόνη, αν και είχε παιδιά.

Το παράξενο (η ατυχία, η αδικία...):

—Δεν κερδίσαμε/ χάσαμε (= το αρνητικό), αν και παίξαμε καλά (= το θετικό).

—Πέθανε (= αρνητικό), αν και η εγχείριση πέτυχε (= θετικό).

Σημειώνεται ότι:

1. **Η εναντίωση και η παραχώρηση λέγεται με τους εξής συνδέσμους:**

α) *αν και, ενώ, μολοντί, παρότι, μόλο που...., όταν έχουμε βέβαιο γεγονός:*

—Με κτύπησε, αν και δεν του έκανα τίποτα.

β) *«και αν = και ας = που να», όταν έχουμε ενδεχόμενο γεγονός:*

—Σ' αγαπώ, αν και δεμ μ' αγαπάς (**βέβαιο γεγονός**)

& Σ' αγαπώ, και αν δεμ μ' αγαπάς (**ενδεχόμενο γεγονός**)

= Σ' αγαπώ (αν μ' αγαπάς) και (σ' αγαπώ) αν δεμ μ' αγαπάς

= Σ' αγαπώ μ' αγαπάς δεμ μ' αγαπάς

= Σ' αγαπώ έτσι κι αλλιώς (**με οποιοδήποτε όρο**)

Ομοίως: Δεν πάω και αν με πληρώσεις. & Δεν πάω, (αν δεμ με πληρώσεις) και αν με πληρώσεις. & Δεν πάω που να με πληρώσεις. & Δεν πάω πληρώσεις δεν πληρώσεις = εναντίωση έτσι κι' αλλιώς.

γ) **"(ακόμη/ μακάρι) και αν/να = που να" στην έμφαση του ενδεχόμενου:**

—Δεν πάω, ακόμη και αν (που να) μου δώσεις τον ουρανό με τ' άστρα.

ενώ: Δεν πάω, αν και μου 'δωσαν τον ουρανό με τ' άστρα = βέβαιο γεγονός

Ομοίως: Θα πάω, και αν το πει (να μην πάω) ο Θεός. Δεν πάω, και αν το πει (να πάω) ο Θεός.

Δεν το θέλω, μακάρι και να μου το χαρίσουν. Θα σ' εκδικηθώ που να = και αν χαλάσει ο κόσμος. = Θα σ' εκδικηθώ χαλάσει δε χαλάσει ο κόσμος.

2. **Η παραχώρηση και η εναντίωση μπορεί:**

α) να ειπωθεί και με εναντιωματική ή παραχωρητική μετοχή, καθώς και με επίθετο ή εμπρόθετο προσδιορισμό, π.χ.:

—Ο Γιάννης, αν και είχε πυρετό, πήγε σχολείο. = Πήγε σχολείο εμπύρετος = με πυρετό.

—Δεν έπαθε τίποτα πέφτοντας = αν και έπεσε από 6ο όροφο.

—Πήγα σχολείο, αν και είχα = έχοντας πυρετό = με πυρετό = εμπύρετος.

—Πήγα σπίτι του, αν και δεν υπήρχε λόγος = χωρίς λόγο.

—Πήγα χωρίς να καλεστώ = ακάλεστος = αν και δεν καλέστηκα.

—Κερδίσαμε παίζοντας = αν και παίξαμε χειρότερα

—Αδίκως διαμαρτυρόταν (αν και δεν είχε δίκιο διαμαρτυρόταν).

—Αδίκως δεν διαμαρτυρόταν (αν και είχε δίκιο, δεν...).

β) να αναφέρεται σε οποιοδήποτε συντακτικό όρο της πρότασης, πρβλ π.χ.:

—Πάω σπίτι του, αν και έχω πυρετό = στον τρόπο

- _ Πάω σπίτι του, αν και δεν θα είναι εκεί = στον τόπο
 _ Πάω σπίτι του δέκα τόνους, αν και συμφωνήσαμε είκοσι = στο ποσό
 _ Πάω το γιάννη, αν και ήθελα τον Μανώλη = στο αντικείμενο
 _ Ο Γιώργος είναι Υπουργός, αν και δεν είναι βουλευτής = στο κατηγορούμενο
 = Ο Γιώργος είναι εξωκοινοβουλευτικός Υπουργός.
 γ) να έχει άρνηση άλλοτε με το «δεν» και άλλοτε με το «μην» ("αν και δεν" = και να/ας μην):
 _ Ο Γιώργος είναι Υπουργός, και αν δεν= και ας μην είναι βουλευτής.
 _ Πήγα σχολείο, αν και δεν = και ας μην είχα πυρετό.
 δ) να ειπωθεί και με παρεμβολή μεταξύ υποκειμένου και ρήματος ή μεταξύ άλλου όρου..., π.χ.:
 _ Ο Γιάννης, αν και έξυπνος και δραστήριος, δεν κατάφερε να αποδράσει.
 = Ο Γιάννης δεν κατάφερε να αποδράσει, αν και (είναι) έξυπνος και δραστήριος.
 _ Στον Όλυμπο, αν και είναι το ψηλότερο βουνό, δε χιόνισε ακόμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°

ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ

ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1. ΟΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπερασματικές προτάσεις λέγονται αυτές που περιέχουν κάποιο συμπέρασμα, αυτές που φανερώνουν γεγονότα που το ένα είναι συμπέρασμά του άλλου, του συζητούμενου, όπως π.χ. οι εξής:

- _ Πήγε στην Αθήνα χθες, άρα αυτός μας πρόδωσε στο νίκο.
 _ Είναι βράδυ, άρα πρέπει να φύγουμε.

Συμπέρασμα λέγεται το γεγονός που τεκμαίρεται από κάποιο άλλο, αυτό που γίνεται λόγος.

Το συμπέρασμα:

- α) μπορεί να είναι πιθανό ή βέβαιο, αληθές ή ψευδές..
 β) εισάγεται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους και επιρρήματα: **τότε, άρα (λοιπόν) = επομένως = συνεπώς, άραγες μήπως**
 _ (Αφού) Πήγες σπίτι του χθες, (= το αιτιολογικό γεγονός, το δεδομένο),
 άρα εσύ με πρόδωσες. (= το οριστικό συμπέρασμα)

άρα μήπως εσύ με πρόδωσες. (= το ενδοιαστικό συμπέρασμα)
 άρα ίσως εσύ με πρόδωσες. (= το πιθανολογικό συμπέρασμα)

Σημειώνεται ότι:

- α) Το συμπέρασμα μπορεί να ειπωθεί και ως ξέχωρη πρόταση, π.χ.:
 _Ο Νίκος συνάντησε χθες τον Κώστα. Συνεπώς αυτός θα του είπε για μας.
 αντί: (Αφού) Ο Νίκος συνάντησε χθες τον Κώστα, άρα αυτός του είπε για μας.
 _Όπως φαίνεται ήρθαν όλοι. Λοιπόν τι περιμένουμε;
 αντί: (Όπως φαίνεται) ήρθαν όλοι, άρα λοιπόν τι περιμένουμε;
 _Δεν έβρισκε τρόπο να φύγει. Αποφάσισε, λοιπόν, να κάνει κάτι παράτολμο.
 = Αφού δεν έβρισκε τρόπο να φύγει, (άρα) αποφάσισε να κάνει κάτι παράτολμο.
 β) Οι συμπερασματικές προτάσεις τρέπονται σε αιτιολογικές, αν το συμπερασματικό γεγονός γίνει συζητούμενο (κύρια πρόταση), π.χ.:
 _ (Αφού) μ' έβρισε, άρα τον κτύπησα (= το συμπέρασμα). = Τον κτύπησα, αφού/ γιατί μ' έβρισε.
 _ (Αφού) Περνάς καλά εδώ, άρα σου αρέσει. = Σου αρέσει, γιατί περνάς καλά εδώ.
 _ (Αφού) Τα βρήκα, άρα τα πήρα. = Τα πήρα, επειδή τα βρήκα.
 _ Πήγες στην Αθήνα χθες, άρα είδες το νίκο. = Είδες το νίκο, επειδή/ αφού πήγες στην Αθήνα χθες.
 _ Αφού τον είδες, επομένως πήγες σπίτι του. = Πήγες σπίτι του, γιατί τον είδες.

Είδη συμπερασματικού λόγου

1. **Ο συλλογισμός του κανόνα** (= όταν όλα τα γεγονότα έχουν την αυτή αναφορά):

α) Η αρχή του συσχετισμού:

(Αφού) Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος. = α' αξίωμα
 (και αφού) Ο άνθρωπος είναι θνητός. = β' αξίωμα
 άρα ο Σωκράτης είναι θνητός. = συμπέρασμα

β) Αρχή του αποκλεισμού ("εις άτοπον απαγωγή"):

(Αφού/ επειδή) Το δοχείο δεν είναι από μέταλλο,
 (και αφού/ επειδή) το δοχείο δεν είναι από ξύλο,
 άρα το δοχείο είναι από πηλό.

2. **Ο σοφισμός** (= η δολοπλοκία, όταν τα γεγονότα δεν έχουν την αυτή αναφορά, οπότε βγάζουμε λάθος συμπέρασμα:

(Αφού) Ο χωροφύλακας είναι όργανο.

(και αφού) Το μπουζούκι είναι όργανο.

Άρα ο χωροφύλακας είναι μπουζούκι.

(Εδώ έχουμε αναληθή συλλογισμό, γιατί ο χωροφύλακας είναι μεν όργανο, όμως άλλου είδους άλλο το ένα όργανο και άλλο το άλλο)

_ (Αφού) Ο Περικλής κυβερνά την Αθήνα.

(και αφού) Η Ασπασία κυβερνά τον Περικλή.

Έρα η Αθήνα κυβερνάται από την Ασπασία.

(Εδώ έχουμε αναληθή συλλογισμό, γιατί άλλο η μια κυβέρνηση και άλλο η άλλη:

Ο Περικλής κυβερνά την Αθήνα (πολιτικώς) και η Ασπασία κυβερνά τον Περικλή (οικογενειακώς)

3. Υποθετικός & συμπερασματικός συλλογισμός:

Υποθετικά, εισάγεται με το «αν... (τότε)...»:

_ (Αν) είναι μέρα (= η υπόθεση), (τότε) έχει φως (= η απόδοση, αποτέλεσμα)

Συμπερασματικά, εισάγεται με το «... (αφού/επειδή) ... , άρα ...»:

_ (Αφού) έχει φως (= το δεδομένο), (άρα) είναι μέρα. = το συμπέρασμα (αποτέλεσμα)

Υποθετικά:

- _(Αν) μιλά ελληνικά, (τότε) είναι Έλληνας.
 _(Αν) δεμ μιλά ελληνικά, (τότε) δεν είναι Έλληνας" είναι άγγλος.

Συμπερασματικά:

- _(Επειδή) μιλά ελληνικά, (τότε/ άρα) είναι Έλληνας.
 _(Επειδή) δεμ μιλά ελληνικά, (τότε/ άρα) δεν είναι Έλληνας" είναι Άγγλος.
 (Περισ. βλέπε υποθετικές προτάσεις.)

2. ΟΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αποτελεσματικές προτάσεις λέγονται αυτές που φανερώνουν μια συζητούμενη πράξη (ενέργεια) ή κατάσταση και τη συνέπειά (= αποτέλεσμα) της σ' αυτόν που την ενεργεί (= το υποκείμενο στα ενεργητικά ρήματα ή το ποιητικό αίτιο στα παθητικά) ή σ' αυτόν που την υφίσταται (= το αντικείμενο) στα μεταβατικά ρήματα. Οι προτάσεις με γεγονότα που το ένα είναι αποτέλεσμα του άλλου. Το συντακτικό κομμάτι της πρότασης που φανερώνει τη συνέπεια λέγεται *α π ο τ έ λ ε σ μ α*, απαντά στην ερώτηση "με τι συνέπεια/ αποτέλεσμα" και εισάγεται ή λέγεται:

- α) με τους συνδέσμους: "τόσο... ώστε/ που",
 _Κανείς δεν είναι τόσο δυνατός, ώστε/ που να κάνει τα πάντα (= προσδιορισμός του "τόσο").
 _Είναι τέτοιος (καλός) άνθρωπος, ώστε/ που τον αγαπούν όλοι (= προσδιορισμός του "τέτοιος").
 _Να βάλεις (πολύ) καλό δικηγόρο, (τέτοιο) ώστε να μην δικαστείς.
 β) με εμπρόθετο προσδιορισμό, με το «με συνέπεια να../ ως αποτέλεσμα να»...
 _Πήγε τόσο νωρίς με συνέπεια να μην βρει κανένα. = Πήγε (τόσο) νωρίς, ώστε δε βρήκε κανένα.
 _Ο Γιώργος έπαιξε (τόσο) καλά και είχε ως αποτέλεσμα/ με συνέπεια να κερδίσουμε.

Ομοίως: *Νύσταζε (τόσο πολύ) που/ ώστε κοιμήθηκε όρθιος. Μιλά πολύ σιγά, ώστε δεν ακούγεται. Ο ταμίας πήγε στην Αθήνα, ώστε/ και μείναμε απλήρωτοι. = Ο ταμίας πήγε στην Αθήνα, με συνέπεια/ αποτέλεσμα να μείνουμε απλήρωτοι. = Ο ταμίας πήγε στην Αθήνα. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μείνουμε απλήρωτοι.*

Σημειώνεται ότι:

α) Πολλές φορές το συζητούμενο γεγονός (= αυτό που φανερώνει το κύριο ρήμα της πρότασης) και το αποτέλεσμα του (= αυτό που φανερώνει το δευτερεύον ρήμα) λέγονται ξέχωρα, π.χ.: *Ο Γιώργος έπαιξε καλά. Συνέπεια αυτού ήταν να κερδίσουμε.* αντί: *Ο Γιώργος έπαιξε (τόσο) καλά με συνέπεια να κερδίσουμε.*

β) Το επίρρημα «τόσο» πολλές φορές παραλείπεται: *Δεν είναι (τόσο) ανόητος, ώστε να τα πει όλα.* = *Δεν είναι ανόητος και/ για να τα πει όλα.*

γ) Ο σύνδεσμος «ώστε» = «που» = «και γι' αυτό», πρβλ: *Με γέλασε τόσες φορές, που/ ώστε δεν τον πιστεύω πια.* = *Με γέλασε τόσες φορές και (γι αυτό) δεν τον πιστεύω πια.*

ε) Οι αποτελεσματικές προτάσεις τρέπονται σε αιτιολογικές, αν πούμε το αποτέλεσμα ως συζητούμενη ενέργεια ή κατάσταση: *Με γέλασε τόσες φορές, που/ ώστε δεν τον πιστεύω πια.* = *Δεν τον πιστεύω πια, επειδή με γέλασε τόσες φορές. Είναι τέτοιος άνθρωπος, που/ ώστε τον αγαπούν όλοι.* = *Τον αγαπούν όλοι, επειδή είναι τέτοιος άνθρωπος.*

3. ΟΙ (ΠΡΟ)ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Υποθετικές προτάσεις λέγονται αυτές που φανερώνουν γεγονότα (πράξεις ή καταστάσεις) που το ένα είναι (προ)υπόθεση, δηλ. συμφωνία, όρος, αξία, τίμημα... , για να γίνει ή να υφίσταται το άλλο, το συζητούμενο γεγονός, π.χ.:

- _Θα σου το πουλήσω (= το συζητούμενο γεγονός), αν μου δώσεις 100 δρχ. (= το υποθετικό γεγονός, η προϋπόθεση)
- _Υπάρχει μετέπειτα ζωή, αν υπάρχει Θεός. (= η υπόθεση ή προϋπόθεση, για να αληθεύει ή να υφίσταται το άλλο γεγονός)

Μια υποθετική πρόταση αποτελείται από συντακτικά μέρη, την (προ)υπόθεση και την απόδοση, που χωρίζονται στη γραφή με κόμμα και εισάγονται - ενώνονται με τους συνδέσμους «αν ...», (τότε)».

(Προ)υπόθεση λέγεται το κομμάτι της πρότασης που εισάγεται με το σύνδεσμο "(ε)αν = εφόσον" και απαντά στο ερώτημα "πότε = με ποιο όρο" = ο όρος, η συμφωνία, η αμοιβή... που απαιτείται για να γίνει ή να υφίσταται η ενέργεια ή η κατάσταση που γίνεται λόγος (= ο όρος ρήμα της πρότασης) = η απόδοση.

Απόδοση λέγεται το άλλο κομμάτι της πρότασης. Αυτό που εισάγεται με το σύνδεσμο "τότε", όμως πολλές φορές παραλείπεται, και φανερώνει την απόδοση της προϋπόθεσης.

- _Αν θα πάτε στην Κρήτη (= η προϋπόθεση, το πότε), τότε θα περάσετε ωραία (= απόδοση, το τότε).
- _Δεν το δίδω (= η απόδοση), αν/ εφόσον μου δώσεις μόνο 100 δρχ. το κιλό (= η προϋπόθεση, ο όρος).

Σημειώνεται ότι:

1) Η προϋπόθεση και η απόδοση μπορεί:

1. Να ειπωθούν αποφατικά (με μόριο «δεν», ή «μην») ή καταφατικά (χωρίς μόριο «δεν, μην») ή να εναλλάξουν και να γίνουν από αρνητικά γεγονότα σε θετικά και το αντίθετο, πρβλ π.χ.:

- _Είναι καλό, αν είναι Ελληνικό = Δεν είναι καλό, αν δεν είναι Ελληνικό. = 2 αρνήσεις = 1 κατάφαση.
- _Θέλω καλό κρασί/ που να είναι καλό. = Δεν θέλω κρασί, αν δεν/ που να μην είναι καλό.
- _Αν δε φάτε/ μείνετε νηστικοί, θα πεθάνετε/ δεν θα ζήσετε. = Αν φάτε, δεν θα πεθάνετε/ θα ζήσετε.
- _Αν δε χειρουργηθείς, δεν θα γίνεις καλά. = Αν χειρουργηθείς, θα γίνεις καλά.
- 2. Να εναλλάξουν θέση μέσα στην πρόταση:
Αισθάνεσαι δυνατός, αν έχεις φίλους. = Αν έχεις φίλους, αισθάνεσαι δυνατός.
- 3. Να έχουν το αυτό υποκείμενο ή διάφορο:
Θα περάσετε ωραία (εσείς), αν θα πάτε (εσείς) στην Κρήτη = ταυτοπροσωπία
Αν ψεύδομαι (εγώ), τιμωρήστε με (εσείς) = ετεροπροσωπία
- 4. Να ειπωθούν με παρεμβολή:
_Έλα και, αν δε σου αρέσει, φεύγεις. = Έλα και φεύγεις, αν δε σου αρέσει.
_Πάω και, αν το βρω, θα σου τηλεφωνήσω. = Πάω και θα σου τηλεφωνήσω, αν το βρω.
_Οι υπόλοιποι έχουν στραμμένα τα βλέμματα τους επάνω μας και, αν βέβαια σας δουν φοβισμένους, θα δειλιάσουν. = Οι υπόλοιποι έχουν στραμμένα τα βλέμματα τους επάνω μας και θα δειλιάσουν βέβαια, αν σας δουν φοβισμένους.

2) Η προϋπόθεση εισάγεται - δηλώνεται:

1. Με το σύνδεσμο "(ε)άν = εφόσον", αν είναι απλή (= με μια μόνο προϋπόθεση), καθώς και σύνθετη, όμως με όλες τις απλές όμοιες (δηλ. όλες να είναι θετικές ή όλες αρνητικές ή όλες διαζευκτικές), πρβλ:

- _Θα πάρω διαμέρισμα, αν κερδίσω το λαχείο
- _Θα πάω εκδρομή, αν πάμε στην Κρήτη και στη ρόδο.
- _Θα πάω εκδρομή, αν πάμε στην Κρήτη ή (αν πάμε) στη ρόδο. .

— Το πουλώ, αν /εφόσον μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό.

2. Με τους συνδέσμους «και αν», αν είναι σύνθετη και η μια απλή είναι θετική και η άλλη αρνητική ή το αντίθετο, πρβλ π.χ.:

με θετική + αρνητική: Σ' αγαπώ, (αν μ' αγαπάς) και αν δεμ μ' αγαπάς. Θα πάω, (αν θες) και αν δεν θες

με αρνητική + θετική: Δε σ' αγαπώ, (αν δεμ μ' αγαπάς) και αν μ' αγαπάς. Δεν πάω (αν δεν θες) και αν θες.

3. Με το "και αν = και εφόσον", αν είναι ενδεχόμενη:

— (Και) αν τυχόν το δεις, πες του να μου τηλεφωνήσει.

— (Και) αν το δεις, μην του μιλήσεις, να δούμε τι θα κάνει.

— (Και) αν το δεις, μίλησέ του, να δούμε τι θα σου πει.

4. Με εμπρόθετο προσδιορισμό, π.χ.:

— Δεν πάω σχολείο, αν έχω πυρετό. = Δεν πάω σχολείο με πυρετό.

— Θα πάω σχολείο, αν δεν έχω πυρετό. = Θα πάω σχολείο χωρίς πυρετό/ απύρετος.

— Θα σου το πουλήσω, αν μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό.

= Θα σου το πουλήσω με 100 δρχ. το κιλό.

5. Με την φράση "σε περίπτωση που/ στην οποία...", π.χ.:

— Σε περίπτωση που κάποιος ασφαλισμένος δεν έχει να πληρώσει τα φάρμακα, τα πληρώνει το ταμείο του. (αντί: Αν κάποιος ασφαλισμένος...)

— Σε κάθε περίπτωση, ο πελάτης έχει δικίο.

5. Με το "και (γι' αυτό)" στην υπόσχεση ή προσταγή, π.χ.: Βοήθα/ πήγαινέ... με και θα σου δώσω ό,τι θέλεις. = Αν με βοηθήσεις/ πας..., θα σου δώσω ό,τι θέλεις.

6. Με το χρονικό σύνδεσμο "άμα = σαν = όταν" σε παροιμίες και υποδείξεις.

— Σαν (όταν/αν) χάσει ο άνθρωπος την τιμή του, τι τη θέλει την ζωή του.

— Άμα (όταν, αν) βιάζεσαι, κάνεις λάθη.

7. Με την αναφορική αντωνυμία "όποιος,α,ο, ό,τι", όταν μιλούμε αναφορικά ή γενικά (στις παροιμίες, υποδείξεις.):

— Όποιος (αν κάποιος) βιάζεται, κάνει λάθη.

— Όποιος (αν κάποιος) φύγει, θα τον τιμωρήσω.

— Σαν χάσει ο άνθρωπος την τιμή του = όποιος χάσει..., τι τη θέλει τη ζωή του.

— Άμα (αν/όταν/όποιος) βιάζεσαι, κάνεις λάθη.

— Ό,τι και αν/ να του πεις, θα πάει.

— Ο,οτιδήποτε και αν του πεις, αυτός το ρυθμό του.

8. Με υποθετική μετοχή, π.χ.:

— Θα σου το πουλήσω δίνοντάς μου 100 δρχ. το κιλό.

= Θα σου το πουλήσω, αν μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό.

— Πάω, αν με πληρώσεις/ με πληρωμή/ πληρώνοντας με.

9. Με την φράση "με τον όρο να...", π.χ.:

— Το πουλώ με τον όρο να μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό.

αντί: Το πουλώ, αν μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό.

— Οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη, με τους εξής όρους:

α) να έχουν 30 έτη υπηρεσίας.

β) να έχουν πληρώσει τις ασφαλιστικές τους εισφορές.

αντί: Οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη, αν έχουν 30 έτη υπηρεσίας, αν....

10. Με το σύνδεσμο «είτε» αντί των «αν ... και αν δεν» ή με την προσθήκη του συνδέσμου "αλλά" πριν από τον "αν", αν θέλουμε να δώσουμε έμφαση, πρβλ π.χ.:

— Θα πάω, (αλλά) αν μου δώσεις 100 δρχ.

— Αν θα πάτε στη νάουσα, (αλλά) και αν σας μείνει καιρός, δείτε τους καταρράκτες.

11. Με το σύνδεσμο «είτε» ή τους «(αν...)... και αν δεν...» = έτσι κι αλλιώς:

— Αν το θέλεις και αν δεν το θέλεις, θα γίνει. = Είτε το θέλεις είτε δεν το θέλεις, θα γίνει. = Θα γίνει έτσι κι αλλιώς»

— Σ' αγαπώ, (αν μ' αγαπάς) και αν δεμ μ' αγαπάς. = σ' αγαπώ έτσι κι αλλιώς.

— Και αν το πει ο Θεός (να πάω), δεν πάω. = Δεν πάω έτσι κι αλλιώς.

— Και αν το πει ο Θεός (να μην πάω), θα πάω. = Θα πάω έτσι κι αλλιώς.

Α σ ύ ν δ ε τ α (χωρίς το "αν και αν"):

— Θέλετε, δέντρα, ανθίσετε. Δεν θέλετε, μαραθείτε. = (Αν) θέλετε, δέντρα, ανθίσετε (και αν) δεν θέλετε, μαραθείτε.

— Περνάς δεν περνάς, τα παπούτσια σου χαλάς. = (Αν) περνάς (και αν) δεν περνάς, τα παπούτσια σου χαλάς.

— Την αγαπώ με αγαπά δεμ μ' αγαπά. = Την αγαπώ (αν) με αγαπά (και αν) δεμ μ' αγαπά.

Ε λ λ ε ι π τ ι κ ά:

— Έχεις λεφτά; = Αν έχεις λεφτά, τότε στο δίνω.

— Έχεις άδεια; = Αν έχεις άδεια, τότε περνάς.

— (Αν) το ήξερα; = Αν το ήξερα, τότε θα πήγαινα.

Παρατήρηση:

1. Με τον υποθετικό σύνδεσμο "αν" εισάγεται και η πλάγια ερωτηματική πρόταση (= αυτή που ειπώθηκε πριν, από μας ή άλλον, και λέμε τώρα, αυτούσια ή παραποιημένα):

πριν: Θα πάμε σχολείο σήμερα;

μετά: Είπε/ρώτησε αν θα πάμε σχολείο σήμερα.

(Περис. βλέπε "πλάγιες προτάσεις".)

2. Με το "αν και = ενώ/ μολονότι....." εισάγεται η αντί προϋπόθεση: *Με έκλεβε, αν και τον έβλεπα. Πήγα σχολείο, αν και είχα πυρετό.* (Περис. βλέπε πιο κάτω.)

3. Η προϋπόθεση μπορεί να είναι:

α) σε κάθε συντακτικό όρο της πρότασης: χρόνο, τόπο, τρόπο, ποσό, κατηγορούμενο..., π.χ.:

— Πάω εκδρομή, αν πάμε στην Κρήτη. = προϋπόθεση τόπου

— Πάω εκδρομή, αν πάμε αύριο. = προϋπόθεση χρόνου

— Πάω εκδρομή, αν πάμε με αμάξι. = προϋπόθεση τρόπου

— Πάω εκδρομή, αν πάμε λίγοι. = προϋπόθεση ποσού

— Είναι καλό, αν είναι ελληνικό = προϋπόθεση κατηγορούμενο

,.....

— Εάν ο ασφαλισμένος, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, δαπάνησε χρήματα για την περίθαλψή του ή έκανε χρήση του φορέα περίθαλψης χωρίς να τηρήσει τη διαδικασία του κανονισμού, το ταμείο μπορεί να του καταβάλλει την ως άνω δαπάνη.

β) του παρόντος, του παρελθόντος ή του μέλλοντος (η απόδοση είναι πάντα μέλλοντος).

— Αν αγοράζω γη εδώ, είναι γιατί θέλω να κτίσω ένα σπίτι.

— Αν θα αγοράσω γη εδώ, είναι γιατί αύριο θα ακριβύνει.

— Αν αγόραζα/ είχα αγοράσει γη, σήμερα θα ήμουν εκατομμυριούχος. .

γ) κάτι που λαμβάνεται ως πιθανό ή ως πραγματικό, αντίθετο του πραγματικού, προσδοκώμενο ή ως σκέψη:

— Αν το πει ο θεός, τότε θα πάω. = εκτός πραγματικού

— Αν το νόμισμα είναι αρχαίο, αξίζει. = εντός πραγματικού

— Αν κερδίσω το λαχείο, θα σου πάρω δώρο = πιθανή & προσδοκώμενο

— Αν κάνουμε πόλεμο, θα χάσουμε, όμως θα μετρήσουμε τις δυνάμεις μας = το θετικό της υπόθεσης

— Αν κάνουμε πόλεμο, δεν θα χάσουμε, όμως η νίκη θα είναι νίκη κηδεία = το αρνητικό της υπόθεσης

Πότε χρησιμοποιούμε τις υποθετικές προτάσεις

Οι υποθετικές προτάσεις χρησιμοποιούνται:

1) Όταν θέλουμε να μιλήσουμε δυνητικά, με προϋπόθεση, άρα ευγενικά, και όχι προστακτικά (= με διαταγή ή εντολή, άρα με επίδειξη δυναμισμού, άρα μη ευγενικά), π.χ.:

— Αν περάσεις από το σπίτι του, δώσε του αυτόν το φάκελο.

αντί: Πέρασε από το σπίτι του και δώσε του αυτόν το φάκελο.

— Αν κοιμάστε χώρια, δεν θα μαλώνετε. αντί: Να κοιμάστε χώρια, για να μην μαλώνετε.

Κοιμηθείτε χώρια, για να μην μαλώνετε.

— Αμα βιάζεσαι, κάνεις λάθη. αντί: Να μην βιάζεσαι, να μην κάνεις λάθη.

— Αν μ' αγαπάς, θα σ' αγαπώ. αντί Αγάπα με να σ' αγαπώ.

— *Αν είστε φίλοι, μείνετε να φάμε. αντί: Κάτσετε να φάμε, φίλοι.*
 — *Αν θέλεις, μου δίνεις ένα ποτήρι νερό; αντί: Δώσε μου ένα ποτήρι νερό.*
 2) Όταν κάνουμε συλλογισμούς, προϋπολογισμούς και υπολογισμούς, άρα στον υποθετικό λόγο, π.χ.:

σ υ λ λ ο γ ι σ μ ό ς: *Αν είναι μέρα, τότε έχει φως. = υπόθεση. Αφού δεν έχει φως, άρα δεν είναι μέρα" είναι νύκτα. = απόδοση*

υ π ο λ ο γ ι σ μ ό ς: *Αν πουλήσω το αγρόκτημα, αν μου δώσουν αυτά που μου χρωστούν, αν..., αγοράζω διαμέρισμα πεντάρι*

3) Όταν κάνουμε συμφωνίες (τρόπο εκτέλεσης):

— *Θα σε πάρω μαζί μου, αν είσαι φρόνιμος. αντί: Να είσαι φρόνιμος, για να σε πάρω μαζί μου.*

— *Αν μου δώσεις 1000 δρχ. θα το πάω. αντί: Δώσε μου 1000 δρχ, για να το πάω*

— *Στο δίνω, αν μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό. αντί: Να μου δώσεις 100 δρχ. το κιλό, για να στο δώσω.*

— *Το πουλώ 300 δρχ. = Το πουλώ, αν μου δώσεις 300 δρχ.*

— *Θα πάω εκδρομή, αν πάμε στην Κρήτη/ αν πάμε με πλοίο.*

4) Όταν επισημαίνουμε υποθετικο-συμπερασματικά αντί αιτιολογικο- συμπερασματικά, π.χ.:

— *Αν έλθετε σπίτι μου, Θα περάσετε ωραία.*

αντί: Ελάτε σε μένα, ώστε/ για να/ επειδή θα περάσετε ωραία.

— *(Αν) Τον είδες εσύ, τον είδα και εγώ = υποθετικά, με όρο*

= Αφού τον είδες εσύ, άρα τον είδα και εγώ. = συμπερασματικά

= Όσο τον είδες εσύ, άλλο τόσο τον είδα και εγώ. = ποσοτικά

— *Αν ήσουν εκεί εχθές, είσαι εσύ ο κλέφτης.*

αντί: (επειδή) Ήσουν εκεί εχθές, άρα είσαι εσύ ο κλέφτης.

— *Αν εσύ είσαι Έλληνας, τότε εγώ είμαι Ιταλός.*

= Όσο είσαι εσύ Έλληνας, άλλο τόσο είμαι και εγώ Ιταλός

= Αφού είσαι εσύ Έλληνας, άρα είμαι εγώ Ιταλός.

— *Αν το κάνεις και φύγεις, θα χάσεις πολλά.*

= Μην το κάνεις και φύγεις, (γιατί) θα χάσεις πολλά.

— *(Θα) ήμουν αφηρημένος, αν σου το είπα.*

= (επειδή) Ήμουν αφηρημένος, σου το είπα.

= Ήμουν αφηρημένος που σου το είπα.

— *Αν είμαι γιατρός, το χρωστώ στους γονείς μου.*

= Επειδή/ που είμαι γιατρός, το χρωστώ στους γονείς μου.

— *Αν τρώει ψωμί, αιτία είμαι εγώ.*

αντί: Τρώει ψωμί και αιτία είμαι εγώ. Για να τρώει ψωμί, αιτία είμαι εγώ.

5) Όταν κάνουμε προειδοποίηση αντί ευθεία απειλή:

— *Αν πας, θα σε τιμωρήσω. αντί: Να μην πας, για να μην σε τιμωρήσω.*

— *Αν σε πιάσω, θα σε δείρω. αντί: Όταν σε πιάσω, θα σε δείρω.*

— *Αν σε πιάσω να κλέβεις, θα σε απολύσω.*

αντί: Μην κλέβεις, για να μην σε απολύσω.

— *Αν είχες διαβάσει, τώρα θα ήσουν ήσυχος.*

Είδη υποθετικού λόγου

1. Πρώτο είδος. Το υποτιθέμενο, η προϋπόθεση λαμβάνεται ως πραγματικό γεγονός:

— *Αν υπάρχει Θεός, υπάρχει και μετέπειτα ζωή.*

- _Αν δεν υπάρχει Θεός, δεν υπάρχει και μετέπειτα ζωή.
- _Αν υπάρχουν βωμοί, υπάρχουν και θεοί.
- _Αν δεν υπάρχουν βωμοί, δεν υπάρχουν και θεοί.
- _Αν ψεύδομαι, τιμωρήστε με.
- _Αν ψεύδεται, δεν θα λάμψει η αλήθεια.
- _Αν δεν ψεύδεται, θα λάμψει η αλήθεια.

2. Δεύτερο είδος. Το υποτιθέμενο λαμβάνεται ως αντίθετο του πραγματικού:

- _Αν είχε ο Γιάννης χρήματα, θα αγόραζε αυτοκίνητο.
- _Αν είχε δύναμη, θα νικούσε.
- _Αν δεν είχε δύναμη, θα νικούσε;
- _Αν δεν είχε δύναμη, δεν θα νικούσε.
- _Αν δεν είχαμε φως, θα είμαστε όμοιοι με τους τυφλούς.

3. Τρίτο είδος. Το υποτιθέμενο λαμβάνεται ως ενδεχόμενο ή σκέψη:

- _Αν δεν πάμε, ίσως φύγει και θα το χάσουμε.
- _Αν δεν πάμε, θα το σκοτώσει.

4. Τέταρτο είδος. Το υποτιθέμενο λαμβάνεται ως προσδοκώμενο:

- _Αν με ψηφίσετε, θα έχει η επαρχία σας βουλευτή.
- _Αν (είναι να) έλθει ο θάνατος, καλώς.
- _Αν σε πιάσω να κλέβεις, θα σε τιμωρήσω. = απειλή
- _Αν θέλεις-αν μπορείς, δώσε μου ένα ποτήρι νερό

4. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (ΕΥΘΥΣ & ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ)

α. Τι είναι ειδικές προτάσεις

Ειδικές προτάσεις λέγονται αυτές με υποκείμενο ή αντικείμενο που εισάγεται ή περιέχει τον ειδικό σύνδεσμο "ότι = πως":

- _ [Η πληροφορία ότι ο Μηνάς είναι αθώος = υποκείμενο] διαψεύσθηκε.
- _ Εγώ (= υποκείμενο) νομίζω/ θαρρώ/ πιστεύω ότι [έχεις δίκιο = αντικείμενο]
- _ Ο Γιάννης (= υποκ.) ειδοποίησε/ λέει/ ομολόγησε/ έγραψε.... ότι ο πρωθυπουργός είναι άρρωστος (= αντικ.).

Ειδικό υποκείμενο παίρνουν:

α) οι απρόσωπες προτάσεις, τα ρήματα που λέγονται απρόσωπα, π.χ.:

- _Λέγεται/ φαίνεται/ ακούγεται..... ότι θα έλθει αύριο ο Μηνάς.
- _Ειπώθηκε/ ομολογήθηκε/ δηλώθηκε... ότι ο Μηνάς πέθανε.
- _Έχει ακουστεί/ ειπωθεί.. ότι ο Μηνάς είναι αθώος.

β) το απρόσωπο κατηγορήμα, οι προτάσεις του τύπου:

- _Είναι βέβαιο/ ολοφάνερο/ λυπηρό.. ότι ο Μηνάς είναι αθώος.
- _Είναι αλήθεια/ ψευτιά/ βλακεία/ αδικία.. ότι ο Μηνάς είναι αθώος.
- _Είναι αληθές/ ψέμα/ άδικο... ότι ο Μηνάς είναι αθώος.

Ειδικό αντικείμενο παίρνουν :

α) τα αισθητικά, λεκτικά, δοξαστικά, γνωστικά κ.α. ρήματα:

- _Λέγω/ ομολογώ/ δηλώνω/ ισχυρίζομαι.. ότι ο Μηνάς είναι αθώος. = Ο Μηνάς είναι αθώος.
- _ (Γνωρίζω/ ξέρω/ μαθαίνω/ πληροφορούμαι... ότι έφυγε)ο Μηνάς. = Ο Μηνάς έφυγε.

- _(Βλέπω/ ακούω /αισθάνομαι ... ότι) θα πάμε αύριο.
- _(Σκέφτομαι/ συλλογίζομαι /φοβούμαι.. ότι) θα φύγει.
- _(Γράφει/ Του είπα/ του έγραψα.. ότι είναι καιρός να γυρίσει.
- _(Είπε (ότι) είναι άδικο να πάμε τώρα.

β) το περιφραστικό προσωπικό κατηγορήμα, οι προτάσεις του τύπου:

- _(Είμαι βέβαιος/ σίγουρος/ πληροφορημένος.. ότι) θα έρθει. αντί: Θα έρθει.
- _(Δεν είμαι βέβαιος/ σίγουρος.. ότι) θα έρθει. αντί: Πιθανόν να έρθει.
- _(Είμαι βέβαιος/ σίγουρος... ότι) ο Μηνάς είναι αθώος.
- _(Είναι βεβαιωμένος/ πληροφορημένος... ότι εσύ το έκανες.
- _(Έχω την πίστη /ελπίδα/ βεβαιότητα.. ότι θα έλθει.
- * Το λάθος του είναι ότι φάνηκε εύπιστος.

Σημειώνεται ότι:

1) Ο ειδικός σύνδεσμος "ότι = πως" είναι αντί της δεικτικής αντωνυμίας "αυτός,ή,ό" (ομολογώ ότι = ομολογώ αυτό) - ο λόγος που αυτό που εισάγει, το ειδικό αντικείμενο ή υποκείμενο, λέγεται και ως επεξήγηση της αντωνυμίας "αυτός,ή,ό".

- _(Η ελπίδα/ προσδοκία.. αυτή, ότι είναι άρρωστος ο πρωθυπουργός, διαψεύστηκε.
- _(Ο ισχυρισμός αυτός, ότι πήγα στο σπίτι του, βγήκε αληθινός.
- _(Είναι αληθές/ ψέμα/ βέβαιον... αυτό = ότι ο πρωθυπουργός είναι άρρωστος.
- = Αληθεύει/ ψεύδεται.. αυτό = ότι ο πρωθυπουργός είναι άρρωστος.
- _(Η είδηση/ γνώμη/ πληροφορία.. αυτή, ότι θα έλθει σήμερα ο πρωθυπουργός, επιβεβαιώθηκε.
- 2) Η λέξη "ότι", ορθογραφικά "ό,τι" είναι και αναφορική αντωνυμία που σημαίνει "κάθε τι, εκείνο/αυτό που..": Σκέφτομαι ό,τι είπαμε (ό,τι = κάθε τι, αυτό που), ενώ: Σκέφτομαι ότι μου χρωστάς πολλά χρήματα.
- = Σκέφτομαι (πως = αυτό): "Μου χρωστάς πολλά χρήματα".

β. Οι αισθητικές προτάσεις

Αισθητικές προτάσεις λέγονται αυτές με τις οποίες ο ομιλητής λέει το τι βλέπει, ακούει, αντιλαμβάνεται... με τις πέντε αισθήσεις του, όπως π.χ. οι: *Βλέπω τον κήπο. Ακούω τα πουλιά να κελαηδούν. Μυρίζομαι τα τριαντάφυλλα. Η πέτρα που έπιασα είναι λεία. Το φαγητό είναι ξινισμένο.*

Οι αισθητικές προτάσεις σχηματίζονται με τα αισθητικά ρήματα: *ακούω, βλέπω, γεύομαι...* που πολλές φορές εννοούνται και παραλείπονται, π.χ.: *(Αυτό που βλέπω/ πιάνω...) είναι σίδερο, πέτρα, παιδί, άνθρωπος.. = Είναι σίδερο, πέτρα, παιδί,.....*

Λέγονται και με ειδικό αντικείμενο:

- _(Βλέπω /ακούω/ μυρίζομαι.. ότι αυτό είναι ψέμα/ ποτό/ φαγητό..
- _(Ο δρόμος είναι άδειος. = Ο δρόμος (βλέπω ότι/ να) είναι άδειος.
- _(Ο Γιώργος τρέχει, διδάσκει... = Ο Γιώργος (βλέπω ότι/ να) τρέχει.
- _(Το φαγητό είναι ξινισμένο. = Το φαγητό (γεύομαι να) είναι ξινισμένο.
- _(Ο Γιώργος λέει άσχημα λόγια. = Ο Γιώργος (άκουσα να) λέει άσχημα λόγια.

γ. Οι επαναληπτικές προτάσεις

Επαναληπτικές προτάσεις λέγονται αυτές που ειπώθηκαν (ή γράφτηκαν) πριν από μας ή άλλον και επαναλαμβάνουμε (ή διαβάζουμε) τώρα, αυτούσια ή στο νόημά τους, π.χ.:

- _(Ο μακαρίτης προστάτης του Γιάννης Κόντος έδωσε εδώ και τριάντα χρόνια έναν επιγραμματικό χαρακτηρισμό του Θεόφιλου: "Αυτός παιδί μου είναι τρελός στο μυαλό και σοφός στα χέρια".

- "Θα έχουμε τεράστια μείωση του εξωτερικού χρέους, αν μπορέσουμε να μειώσουμε τις εισαγωγές αυτοκινήτων", τόνισε ο νέος Υπουργός Οικονομικών, στη συνάντησή του με τους...
- Ο Γιάννης μου έγραψε: "Μανώλη, έλα εδώ και"...

Η πρόταση ή προτάσεις που επαναλαμβάνονται ή διαβάζονται, αυτούσια ή παραποιημένα:

1) λέγονται πριν ή μετά από ένα ρήμα **λ ε κ τ ι κ ό** (τα: λέγω - είπα, θα πω, ξαναλέγω, επαναλαμβάνω, ρωτώ, τονίζω, δηλώνω, αναφέρω, γράφω, ακούω....) ή τις στερεότυπες εκφράσεις: Σύμφωνα με το νόμο/ Σύμφωνα με τον καθηγητή.../ Όπως δήλωσε ο καθηγητής τάδε..

α) **Σχήμα πρόταξης** (λέμε πρώτα αυτό που διαβάζουμε ή επαναλαμβάνουμε):

— << Θα έχουμε αύξηση εξαγωγών. Θα έχουμε μείωση πληθωρισμού και δημοσίων επενδύσεων, αν...>>, σύμφωνα με τον καθηγητή οικονομίας κ. Νικολάου.

— "Θα πάμε αύριο εκδρομή" τους είπε/θα πει ο Καθηγητής.

β) **Σχήμα υπόταξης** (λέμε κατόπιν το λόγο που διαβάζουμε ή επαναλαμβάνουμε):

— Σύμφωνα με τον καθηγητή οικονομίας κ. Νικολάου: << Θα έχουμε αύξηση εξαγωγών. Θα έχουμε μείωση πληθωρισμού και δημοσίων επενδύσεων, αν... >>.

— Τους είπε/θα πει ο Καθηγητής μας: "Θα πάμε αύριο εκδρομή".

γ) **Σχήμα παρεμβολής** (λέμε διακεκομμένα):

— <<Θα έχουμε αύξηση εξαγωγών>>, σύμφωνα με τον καθηγητή οικονομίας κ. Νικολάου, <<θα έχουμε μείωση πληθωρισμού και δημοσίων επενδύσεων, αν....>>

— "Θα πάμε", τους είπε/θα πει ο καθηγητής, "αύριο εκδρομή".

δ) **σχήμα α π α ρ ι θ μ ι κ ό** (λέμε με αρίθμηση):

— Σύμφωνα με τον καθηγητή οικονομίας κ. Νικολάου:

<< α) Θα έχουμε αύξηση εξαγωγών.

β) Θα έχουμε μείωση πληθωρισμού,

γ) Θα έχουμε μείωση δημοσίων επενδύσεων,

αν>>

2) αποτελούν υποκείμενο του λεκτικού ρήματος του αφηγητή, αν αυτό είναι παθητικής φωνής ή αντικείμενο, αν είναι ενεργητικής.

— (Εγώ) του είπα/ θα του πω: "Είμαι πολύ θυμωμένος" = αντικείμενο

= Του είπα ότι είμαι πολύ θυμωμένος. = αντικείμενο

— Ειπώθηκε/ θα ειπωθεί ότι είμαι θυμωμένος. = υποκείμενο

— Στο τάφο του γράφει: "Χαίρε ω χαίρε λευτεριά" = αντικείμενο

— Στο τάφο του γράφηκε: "Χαίρε ω χαίρε λευτεριά" = υποκείμενο

Το πρόσωπο και ο αριθμός του λεκτικού ρήματος του ομιλητή είναι αντίστοιχα με εκείνου που του επαναλαμβάνουμε τα λόγια.

• **Μιλούμε σε α' πρόσωπο για δικό μας λόγο:** Είπα/ θα πω "να φύγουμε". Λέω ότι θα πάμε εκδρομή.

• **Μιλούμε σε β' πρόσωπο για λόγια ακροατή:** Είπες/ θα πεις "να φύγουμε". Λες ότι θα πάμε εκδρομή.

• **Μιλούμε σε γ' πρόσωπο για τα λόγια τρίτου:** Είπε/ θα πει "να φύγουμε". Είπαν "να φύγουμε".

Ο χρόνος (η μορφή) που θα πάρει το λεκτικό ρήμα είναι αντίστοιχος με αυτόν που ειπώθηκαν τα λόγια (παρόν, παρελθόν, μέλλον).

• **Μιλούμε σε ενεστώτα, αν τα λόγια ειπώθηκαν μόλις τώρα:** *Λέει ο Υπουργός: "Να κάνουμε οικονομία..."*.

• **Μιλούμε σε μέλλοντα, αν τα λόγια θα ειπωθούν στο μέλλον (όταν κάνουμε προεξαγγελία):** *Θα πει αύριο ο Υπουργός: "Να κάνουμε οικονομία..."*

• **Μιλούμε σε παρακείμενο ή αόριστο, αν τα λόγια ειπώθηκε στο παρελθόν:** *Είχε πει ο Υπουργός: "Να κάνουμε οικονομία..."*

Η επαναληπτική πρόταση:

α) Αν είναι ψευδής ή παραπειστική, εισάγεται με τα επιρρήματα "δήθεν, τάχα" και το "ότι". : *Είπε δήθεν ότι θα πάμε. Είπε τάχα ότι με ξέρει.*

β) Αν είναι παραποιημένη, εισάγεται με το σύνδεσμο "ότι = πως":

καθηγητής πριν: *"Εγώ δεν ήρθα εδώ να παίζω, αλλά να κάνω μάθημα."*

μαθητής μετά: *Ο καθηγητής είπε ότι δεν ήρθε εδώ να παίζει, αλλά να κάνει μάθημα.*

Ο σύνδεσμος "ότι = πως" παραλείπεται:

α) αν έχουμε επανάληψη ευθείας ερωτηματικής πρότασης:

Κώστας πριν: *Πόσο/που/πότε.. θα πάμε; Νομίζεις ότι είναι σωστό αυτό που λες;*

Κώστας ή Γιάννης μετά: *Είπα/ρώτησα,εξ.. πόσο/που/πότε/πως θα πάμε.*

Ρώτησε αν νομίζω ότι είναι σωστό αυτό που λέω;

Αν έχουμε ερωτηματική υποτακτική πρόταση, μπορεί να λεχθεί και με το "αν".

Γιώργος πριν: *Να φύγουμε; Θα φύγουμε;*

Αντώνης μετά: *Ο Γιώργος ρωτά αν θα φύγουμε.*

β) αν έχουμε επανάληψη θαυμαστικής πρότασης:

Γιώργος πριν: *Ωραίος καιρός!*

Γιώργος ή Κώστας μετά: *Είπ-α,εξ,ε (ότι) ωραίος καιρός.*

γ) αν έχουμε επανάληψη προστακτικής πρότασης, που τότε αυτή μπορεί να λεχθεί και με υποτακτική, δηλ. με το μόριο "να" + οριστική:

Γιώργος πριν: *Φύγετε όλοι.*

Κώστας μετά: *Ο Γιώργος είπε (να) φύγετε όλοι.*

δ) αν έχουμε επανάληψη βουλευτικής πρότασης (πρόταση του "να"):

Γιώργος πριν: *Να ζήσετε.*

Κώστας μετά: *Γράφει/ ευχήθηκε: "Να ζήσετε".*

ε) αν έχουμε επανάληψη υποθετικής πρότασης, τότε βάζουμε "να":

Γιώργος πριν: *Αν πας στην Κρήτη, πες στο Γιάννη χαιρετίσματα.*

Κώστας μετά: *Είπε αν πας στην Κρήτη να πεις στο Γιάννη χαιρετίσματα.*

Απρόσωπες επαναληπτικές προτάσεις

Οι προσωπικές προτάσεις που επαναλαμβάνονται ή μεταφέρονται σε κάποιον μετατρέπονται σε απρόσωπες αφαιρώντας το πρόσωπο του ομιλητή της πρότασης που διαβάζουμε ή επαναλαμβάνουμε (που θα λεγόταν ως ποιητικό αίτιο στην επαναληπτική) και λέγοντας το λεκτικό ρήμα σε γ' παθητικό πρόσωπο, π.χ.:

Κώστας πριν: *Γιώργο, κάθισε ήσυχα, γιατί θα σε τιμωρήσω.*

Γιάννης μετά: *Ειπώθηκε: «Γιώργο, κάθισε ήσυχα, γιατί θα σε τιμωρήσω».*

Ομοίως:

Στο τάφο του γράφτηκε από μένα: *"Χαίρε ω χαίρε λευτεριά"*

(= προσωπικός λόγος, αφού λέμε το ποιητικό αίτιο)

Στο τάφο του γράφτηκε: *"Χαίρε ω χαίρε λευτεριά"*

(= απρόσωπος λόγος, αφού δεν λέμε το ποιητικό αίτιο)

γ) Ευθύς & πλάγιος λόγος

Α. ΕΥΘΕΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ευθύς λόγος λέγεται η πρόταση ή οι προτάσεις, δικές μας ή άλλου, που λέγονται από τον ομιλητή με λέξεις και λεκτικό τρόπο άμεσο, δηλ. :

1. **Με προσωπική αναφορά αντί απρόσωπα**, π.χ.:

_ (Λέω ότι) είναι δυο φορές παντρεμένος.

αντί: Ακούστηκε/ ειπώθηκε/ λένε... ότι είναι δυο φορές παντρεμένος.

2. **Με λέξεις άμεσης ή κυριολεκτικής σημασίας και όχι μεταφορικά ή με υπονοούμενα και παραπειστικά**, π.χ.:

_ Πες του ευθέως: "Είσαι βλάκας/ γάιδαρος"...

αντί **στερητικά**: Δεν είναι έξυπνος/ σωστός/ καλός..

_ Είναι καλός άνθρωπος. αντί: Είναι αρνί.

_ Πας προς Καλαμάτα (άρα και στην Κόρινθο); αντί **παραπειστικά**: Πας στην Κόρινθο;

_ Δε σου μίλησα, γιατί δεμ μου αρέσεις. αντί: Δε σου μίλησα, γιατί δε σε είδα.

_ Σε είδα χθες το βράδυ να πηδά...ς. (αντί: Σε είδα σε χορευτικό κέντρο να χορεύεις.)

_ Έχεις πάει στο σπίτι του Γιάννη?

αντί: Πέρασες χθες από τη νέα Σμύρνη (άρα πήγες και στο σπίτι του Γιάννη)

3. **Με το ίδιο ακριβώς λεξιλόγιο που ειπώθηκαν ή γράφτηκαν**, π.χ.:

_ Γιάννης πριν: Κώστα είσαι ανάγωγος.

_ Μανώλης μετά: Ο Γιάννης είπε: "Κώστα είσαι ανάγωγος".

_ Το κουδούνι/ η πινακίδα γράφει: "Μ. Προβιδάκη, δημ. υπάλ-λος"

_ Ευχήθηκε/ είπε: "Να ζήσετε!".

_ Σύμφωνα με τον καθηγητή μας: "Ο καφές βλάπτει σοβαρά τα νεύρα μας".

= Ο καθηγητής μας είπε επί λέξη «Ο καφές βλάπτει σοβαρά τα νεύρα μας.

4. **Με τρόπο δυναμικό** (= με εντολή ή προσταγή, άρα με αγένεια πολλές φορές), αντί με τρόπο δυνητικό (= εφόσον υπάρχει δυνατότητα ή θέληση, με επιθυμία ή προϋπόθεση, ..., άρα ευγενικά), π.χ.:

_ Πήγαινε έξω, σε διατάζω.

αντί: Θα ήθελα να μείνω μόνος. Αν θέλεις μ' αφήνεις μόνο μου.

_ Είσαι ένοχος. αντί: Αν ήσουν εκεί χθες, πιθανόν να είσαι ένοχος.

_ Φέρε/ δώσε μου.. μου ένα ποτήρι νερό.

αντί: Σε παρακαλώ, (Αν θέλεις μου) φέρνεις ένα ποτήρι νερό;

_ Έλα και συ εκεί. αντί: Δεν έρχεσαι και εσύ εκεί;

5. **Με τρόπο βέβαια (γνώμη βέβαια) αντί αβέβαιο (ως γνώμη) ή αυτό** που πρέπει να ειπωθεί από φόβο, ντροπή ή άλλη αιτία (όταν λέγεται χωρίς περιστροφές και προσχήματα), π.χ.:

_ Ο Γιάννης είναι ο κλέφτης. Αντί: Ο Γιάννης νομίζω ότι είναι ο Κλέφτης

_ Η άσκηση είναι λάθος. αντί: Πιστεύω/ υποθέτω, για ερευνήσέ το,.... ότι η άσκηση είναι λάθος.

_ Η αδελφή σου πέθανε. αντί: Ξέρεις, Κώστα, η αδελφή σου τράκαρε και

Β. ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πλάγιος λόγος λέγεται ο μη ευθύς λόγος, η πρόταση ή οι προτάσεις, δικές μας ή άλλου, που λέγονται από τον ομιλητή με τρόπο άμεσο, αντί έμμεσο, π.χ.:

1. Με απρόσωπη έκφραση, αντί προσωπική:

_Ακούστηκε/ ειπώθηκε\ λένε... ότι είναι χωρισμένος.

αντί: Ο Γιάννης μου είπε ότι είναι χωρισμένος.

2. Με διαφορετικό λεξιλόγιο ή περιεχόμενο, αυτό που πρέπει να ειπωθεί από φόβο, ντροπή ή άλλη αιτία, π.χ.:

_Πιστεύω κ. καθηγητά ότι η άσκηση είναι λάθος. αντί: Η άσκηση είναι λάθος.

_Είμαι σε δύσκολη θέση και αν μπορείς με δανείζεις... αντί: Δάνεισέ με.

3. Με υπονοούμενα ή με λέξεις έμμεσης ή μεταφορικής σημασίας, π.χ.:

_Είναι (σαν το) λουλούδι. αντί: Είναι ωραία.

_Πάει σαν τον κάβουρα. Είναι (σαν) αρνί.

_αντί: Πάει πολύ αργά. Είναι καλός άνθρωπος.

4. Παραπαιστικά:

_Θα ήθελα σπιτίσιο φαγητό. αντί ευθεία: Βάλε μου να φάω από το φαγητό που φτιάχνεις.

5. Με διαφορετικό λεξιλόγιο, όταν διαβάζονται ή επαναλαμβάνονται προτάσεις, όμως στο νόημά τους, π.χ.:

Γιάννης πριν: Μανώλη, το τραίνο θα φύγει ακριβώς, αν δεν κάνω λάθος, στις οκτώ.

Κώστας μετά:

α) σε ευθύ λόγο (με ίδια λόγια): Ο Γιάννης είπε (αυτολεξεί): "Μανώλη, το τρένο θα φύγει ακριβώς, αν δεν κάνω λάθος, στις οκτώ".

α) σε πλάγιο λόγο (με λιγότερα και άλλα λόγια): Ο Γιάννης είπε ότι το τρένο φεύγει στις οκτώ.

6. Με τρόπο δυναμικό αντί δυναμικό, π.χ.:

_Αν διαβάζεις, θα περάσεις στο Πανεπιστήμιο. αντί: Αν δεν διαβάσεις, θα σε δείρω.

_Αν θέλεις, δίνεις αυτό στο γιόργο; αντί: Δώσε αυτό στο γιόργο.

_Θα ήθελα να μείνω μόνος. Αν θέλεις μ' αφήνεις μόνο μου. αντί: Βγες έξω.

_Δε σας το είχα πει; αντί: Σας το είχα πει.

_Δεν έρχεσαι και εσύ εκεί; αντί: Έλα και συ εκεί.

7. Με τρόπο αβέβαιο ή γνώμη αβέβαια αντί σίγουρα, π.χ.:

_Είσαι εσύ ο κλέφτης. Αντί: Νομίζω ότι εσύ είσαι ο κλέφτης.

5. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Τι είναι συγκριτικές προτάσεις

Συγκριτικές προτάσεις λέγονται αυτές με τις οποίες συγκρίνουμε τις πράξεις (ενέργειες) ή τις καταστάσεις (ποιότητες ή ιδιότητες) δυο ή περισσοτέρων προσώπων του λόγου ή του αυτού προσώπου σε άλλη χρονική στιγμή. Αυτές που μας λένε πώς είναι ή το πώς εκτελεί μια πράξη κάποιος σε σχέση προς κάποιον άλλον ή προς τον εαυτόν του σε άλλο χρόνο.

_Ο Νίκος είναι καλύτερος μαθητής από το Γιάννη > του Γιάννη
(εδώ συγκρίνουμε δυο πρόσωπα στην αυτήν ποιότητα-ιδιότητα)

_Ο Γιώργος είναι καλύτερος μαθητής (τώρα) από (ότι) χθες

(εδώ συγκρίνουμε το αυτό πρόσωπο ποιοτικώς σε διάφορο χρόνο)

_Ο Γιώργος τρέχει γρηγορότερα από ότι χθες.

(εδώ συγκρίνουμε το αυτό πρόσωπο σε πράξη διάφορου χρόνου)

_Ο Γιώργος τρέχει γρηγορότερα από το Γιάννη.

(εδώ συγκρίνουμε ένα πρόσωπο σε πράξη με άλλο)

Σύγκριση υπεροχής λέγεται, όταν το συγκρινόμενο ουσιαστικό έχει σε μεγαλύτερο βαθμό κάτι από κάποιο άλλο.

_Ο Γιάννης και η Μαρία είναι καλύτεροι μαθητές από μας.

_Είναι οι καλύτεροι μαθητές της τάξης.

_Ο Αντώνης τρέχει γρηγορότερα από μένα.

Σύγκριση ισότητας λέγεται, όταν το συγκρινόμενο ουσιαστικό έχει ίδια σύγκριση με άλλο ή με άλλη του περίοδο: _Εγώ είμαι το ίδιο καλός όσο και πέρυσι.

_Η Μαρία είναι τόσο ωραία όσο και χθες. _Τρέχει τόσο γρήγορα όσο και η Μαρία.

_Το πρόβλημα αυτό είναι το ίδιο σε δυσκολία (όσο και..).

Σύγκριση μείωσης λέγεται, όταν το συγκρινόμενο ουσιαστικό έχει μικρότερο βαθμό σύγκρισης από άλλο ή άλλη του περίοδο: _Δεν είναι τόσο ωραίος όσο και χθες. _Δεν τρέχει τόσο γρήγορα όσο και η Μαρία.

Σύγκριση παράλληλης αύξησης ή μείωσης: _Ο ση αξία έχει μια παρουσία μου αλλά η τόση έχει και μια απουσία μου. _'Οσο σε θέλω άλλο τόσο σε μισώ. _'Οσο περισσότερο εργάζομαι τόσο πιο πολλά βγάζω. _'Οσο λιγότερο σε βλέπω τόσο λιγότερο νευριάζω.

Σύγκριση αντίθεσης: _Ο Μανώλης είναι κακός και ο Γιάννης καλός, κύριοι. _Ο Μανώλης πάει αργά και ο Γιάννης γρήγορα. _Ο Μανώλης προσπαθεί καλώς και ο Γιάννης κακώς, κύριοι.

Σύγκριση παράδοξης αντίθεσης: _Αν πάω βάσανά μου και αν δε πάω μοιρολόγια μου.

2. Οι όροι της σύγκρισης

Οι συγκριτικές προτάσεις αποτελούνται από δυο ευρεία συντακτικά τμήματα (απλές προτάσεις), που λέγονται όροι σύγκρισης και τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με το "απ' ότι ο,η,το > από τον/την/το" ή το σύνδεσμο παρά", π.χ.:

_ [Ο Γιώργος είναι καλύτερος μαθητής = α' όρος

από ότι (είναι) ο Νίκος = β' όρος

_ [Ο Γιώργος τρέχει γρηγορότερα = α' όρος

από ότι (τρέχει) ο Νίκος > από το νίκο = β' όρος

_ Είναι καλύτερα να μείνω = α' όρος

παρά να = από ότι να φύγω. = β' όρος

Πολλές φορές ο β' όρος εννοείται και παραλείπεται:

_ [Ο Γιώργος είναι καλύτερος (ενν. απ' ότι είναι ο Νίκος).

_ [Ο Γιώργος τρέχει γρηγορότερα (ενν. απ' ότι είναι ο Νίκος).

_ Σκέφτηκε χειρότερα (από ότι σκέφτηκε ο Νίκος).

_ Σήμερα είμαι καλύτερα (απ' ότι ήμουν χθες).

α) Τα πρόσωπα σύγκρισης

Πρόσωπα σύγκρισης λέγονται τα πρόσωπα λόγου (τα ουσιαστικά) που λαμβάνουν μέρος (αντιπαραβάλλονται) σε μια σύγκριση.

Πρώτο πρόσωπο σύγκρισης λέγεται το συζητούμενο, αυτό για το οποίο γίνεται λόγος, το υποκείμενο.

Δεύτερο πρόσωπο σύγκρισης λέγεται αυτό με το οποίο αντιπαραβάλλουμε το πρώτο πρόσωπο, το αντικείμενο.

- Ο Νίκος (**α' πρόσ.**) είναι νεότερος (μαθητής) από τον Γιάννη (= **β' πρόσ.**).
- Ο Νίκος (α' πρόσ.) τρέχει γρηγορότερα από το Γιάννη (β' πρόσωπο).
- Ο Κώστας (α' πρόσ.) είναι καλύτερος (μαθητής) από σένα (β' πρόσ.).
- Πάς (εσύ, α' πρόσ.) καλώς και εγώ (β' πρόσ.) καλύτερα.

Τα πρόσωπα της σύγκρισης δηλώνονται κανονικά με το όνομα τους ή με αντωνυμία. Ωστόσο όταν εννοούνται από το ρήμα ή από τις προηγούμενες προτάσεις παραλείπονται.

- Είμαι καλύτερος (από σένα). (εγώ = α' πρόσωπο, από σένα = β' πρόσωπο).
- Είμαι ο καλύτερος. = Είμαι καλύτερος από όλους και σε όλα. (εγώ = α' πρόσωπο, από όλους = β' πρόσωπο).
- Απέχει 300 χιλιόμετρα. = Η Λάρισα (= α' πρόσωπο = υποκ.) απέχει (από την Αθήνα = β' πρόσωπο = αντικ.) 300 χιλιόμετρα.

Ταυτοπροσωπία & ετεροπροσωπία σύγκρισης

Ταυτοπροσωπία σύγκρισης λέγεται, όταν γίνεται σύγκριση της του αυτού προσώπου, σε διάφορο χρόνο, άρα όταν α' και β' πρόσωπο σύγκρισης είναι το αυτό. Στην περίπτωση αυτή, το όνομα του β' προσώπου σύγκρισης παραλείπεται, αφού είναι το αυτό με το α' και η συγκρινόμενη ποιότητα λέγεται ως κατηγορούμενο σε πτώση ονομαστική με το "απ' (ότι) = παρά".

- Προτιμώ σκοτωμένος (εγώ = α' όρος-πράξη ή κατάσταση) από (ότι) αιχμάλωτος (εγώ = β' όρος-πράξη ή κατάσταση).
- Θέλω (εγώ) φύλακας απ' ότι/παρά (να είμαι, εγώ) εργάτης.
- Γράφω (εγώ = α' πρόσωπο λόγου) καλύτερα απ' ότι έγραφα (εγώ = α' πρόσωπο λόγου) χθες.

Ετεροπροσωπία λέγεται όταν συγκρίνουμε τις πράξεις ή τις ποιότητες-ιδιότητες (καταστάσεις) δυο διαφορετικών προσώπων, άρα όταν το α' και το β' πρόσωπο σύγκρισης δεν είναι το αυτό, αλλά διάφορα. Στην περίπτωση αυτή αναφέρονται και τα δυο πρόσωπα και το α' πρόσωπο εκφέρεται σε πτώση ονομαστική (ως υποκείμενο) και το β' πρόσωπο σε:

- α) Πτώση αιτιατική ως αντικείμενο με το "από τον,την,το τους/τις/τα" = "παρά":.
 - Η Μαρία είναι γρηγορότερη από τη Γιάννα
 - Τρέχω γρηγορότερα από σένα.
 - Εγώ σκέφτομαι περισσότερο από σένα.
- β) Σε πτώση γενική, χωρίς το "από ότι/ από τον/την/το"
 - Η Μαρία είναι γρηγορότερη από την > της Γιάννας
 - Διαφέρω από το Γιάννη > του Γιάννη/απ' ότι ο Γιάννης.
 - Η Νίκη είναι τρία χρόνια μεγαλύτερη από την > της Αλεξάνδρας

Όταν το β' πρόσωπο είναι προσωπική αντωνυμία εκφέρεται σε γενική.

- Η Νίκη είναι τρία χρόνια μεγαλύτερη μου (= από μένα).
- Τρέχω γρηγορότερά σου (= από σένα).

β) Οι πράξεις ή καταστάσεις σύγκρισης

Πράξεις ή οι καταστάσεις σύγκρισης λέγονται τα γεγονότα που αντιπαραβάλλονται σε μια σύγκριση:

Καλύτερα να φύγεις (= η συζητούμενη, κύρια πράξη) *από το/παρά να μείνεις μόνος* (= η αντιπαραβαλλόμενη).

Προτιμώ να κάθομαι (= α' πράξη, η παραβάλλουσα) *από το/παρά να στέκομαι* (= η β' πράξη, η αντιπαραβαλλόμενη)

γ) Οι υποόροι της σύγκρισης

Οι προτάσεις σύγκρισης σχηματίζονται (συντάσσονται):

1) Όταν μιλούμε για ποιότητες ή ιδιότητες με το ρήμα "είμαι" ή τα ταυτόσημα - συνώνυμά του, το συγκριτικό βαθμό των επιθέτων και το "από ότι ο,η,το = από τον,την,το...", καθώς και τα ονόματα (ή τις αντωνυμίες...) των συγκρινόμενων προσώπων, πρβλ π.χ.:

Ο Νίκος είναι καλύτερος μαθητής από ότι είναι ο Γιάννης > από το Γιάννη.

Η Νίκη είναι ψηλότερη από μένα > ψηλότερή μου.

2) Όταν μιλούμε για πράξεις ή καταστάσεις με τα ανάλογα συζητούμενα ρήματα, τον συγκριτικό βαθμό των επιρρημάτων και το "από ότι, παρά να = από το να".

* *Ο Γιάννης τρέχει γρηγορότερα από (ότι έτρεχε) χθες.*

(εδώ συγκρίνουμε το αυτό πρόσωπο σε διάφορο χρόνο)

* *Ο Γιώργος φέρθηκε τιμότερα από το Νίκο = από ότι ο Νίκος.*

(εδώ συγκρίνουμε την αυτήν πράξη σε δυο διαφορετικά πρόσωπα)

* *Ο Γιώργος φέρθηκε τιμότερα από (ότι) χθες.*

(εδώ συγκρίνουμε την πράξη του αυτού προσώπου σε διαφορετικό χρόνο)

* *Ο Γιώργος τρέχει γρηγορότερα από το Νίκο.*

(εδώ συγκρίνουμε δυο πρόσωπα πάνω στην ίδια πράξη)

* *(Είναι) καλύτερα να μείνεις παρά να φύγεις = απ' ότι να μείνεις.*

(εδώ συγκρίνουμε δυο πράξεις για το ίδιο πρόσωπο.)

* *Προτιμότερα (είναι) να μείνει ο Γιώργος παρά να φύγει η Μαρία.*

(εδώ συγκρίνουμε πράξεις δυο διαφορετικών προσώπων)

Σημειώνεται ότι:

α) Τα πρόσωπα και οι χρόνοι των ρημάτων σύγκρισης είναι ανάλογα με τα των προσώπων του λόγου και των χρόνων (παρόν, παρελθόν, μέλλον) που αναφέρονται.

Καλύτερα (είναι) να σε φθονούν παρά να σε λυπούνται/ απ' ότι να σε λυπούνται.

Καλύτερα (είναι) φτωχός και γερός παρά πλούσιος και άρρωστος.

Ο Γιάννης τρέχει καλύτερα απ' ότι έτρεχε ο Γιάννης χθες.

Εγώ τρέχω καλύτερα απ' ότι τρέχει ο Κώστας.

Καλύτερα να γίνω γιατρός παρά/ απ' ότι δικηγόρος.

β) Όταν αντιπαραβάλλονται (συγκρίνονται) δυο πρόσωπα στην αυτήν πράξη ή κατάσταση ή το αυτό πρόσωπο σε διάφορο χρόνο, το ένα ρήμα παραλείπεται, αφού εννοείται:

* *Ο Κώστας τρέχει γρηγορότερα από (ότι τρέχει) ο Γιάννης > από το Γιάννη.*

* *Ο Κώστας τρέχει γρηγορότερα από (ότι έτρεχε) χθες.*

* *Ο Γιάννης είναι καλύτερος μαθητής από (ότι ήταν) χθες.*

* *Εγώ να πάω παρά (να πάει) ο Γιάννης.*

* *Το σίδερο αντέχει περισσότερο της πέτρας.*

= *Το σίδερο αντέχει περισσότερο από ότι (αντέχει) η πέτρα.*

δ) Σύγκριση περιφραστική

Με τα αριθμητικά: *μια, δυο, τρεις, εκατό... φορές* και τα αριθμητικά επιρρήματα: *πιο* (= περισσότερο), *πολύ, λίγο, πάρα πολύ, λίγο, απλώς, διπλά, τριπλά,..* αυξάνουμε ή μειώνουμε ανάλογα την ποσότητα μιας σύγκρισης.

___ *Είναι π ά ρ α πολύ καλός/ κακός/ σοφός/ τίμιος...*

___ *Είναι ο πιο καλός = ο καλύτερος, ο άριστος.*

___ *Είναι πιο καλός = καλύτερος από πριν.*

___ *Τρέχει πιο γρήγορα από χθες/ από τον Μανώλη.*

___ *Τρέχει δυο/ τρεις/ ... φορές πιο γρήγορα από χθες/ τον Μανώλη.*

___ *Είναι διπλά ωραίος. Είμαι εκατό φορές πιο ωραίος από σένα.*

___ *Είναι πάρα πολύ ωραίος. Είμαι λίγο ωραίος.*

___ *Είναι πολύ πιο ωραίος. Είμαι πιο ωραιότερος.*

___ *Σήμερα είναι πιο χαρούμενος από χθες.*

___ *Ο Γιάννης είναι πιο πολύ κτυπημένος από τον Αντώνη.*

• **Σύγκριση ισότητας**, με το: *όχι .. από*

___ *Ο Γιάννης είναι όχι σοφότερος από το Νίκο*

___ *Ο Γιάννης τρέχει όχι γρηγορότερα από το Νίκο*

• **Σύγκριση μείωσης**, με το: *λίγο... από*

___ *Ο Γιάννης είναι λίγο σοφότερος από το Νίκο*

___ *Ο Γιάννης τρέχει λίγο γρηγορότερα από το Νίκο*

• **Σύγκριση αύξησης**, με το: *αρκετά ... από*

___ *Ο Γιάννης είναι αρκετά/πολύ σοφότερος από το Νίκο*

___ *Ο Γιάννης τρέχει αρκετά/πολύ γρηγορότερα από το Νίκο*

ε) Έναρθρη & άναρθρη σύγκριση

Η έναρθρη (με άρθρο) σύγκριση σημαίνει υπεροχή του συγκρινόμενου υποκειμένου σε όλους και σε όλα, στα πάντα και πάντων. Η άναρθρη (με χωρίς άρθρο) σύγκριση σημαίνει ατομική ή μερική.

___ *Ο Γιάννης είναι καλός = ατομικά και κάπου.*

___ *Ο Γιάννης είναι ο καλός/ο καλύτερος μαθητής = σε όλα και όλων, γενικά*

___ *Ο Γιάννης είναι καλύτερος = ατομικά (από προηγούμενα).*

___ *Ο Γιάννης είναι καλύτερος από το Πέτρο = μερική σύγκριση, μεταξύ δυο μόνο*

___ *Ο Γιάννης είναι άριστος = ατομικά και κάπου*

___ *Ο Γιάννης είναι ο άριστος = ατομικά και γενικά, όλα - όλων*

___ *Είμαι «ό πρώτος/ ό γιατρός» = ο καλύτερος, ο μέγας, σε όλους και όλα.*

6. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ενδοιαστικές προτάσεις λέγονται αυτές που φανερώνουν ενδοιασμό, δηλ. φόβο ή ανησυχία για κάτι. Ο ενδοιασμός εισάγεται με το "*μήπως = να μην = ότι θα*" και αποτελεί αντικείμενο ρήματος ή απρόσωπης έκφρασης, π.χ.:

___ *Φοβούμαι μήπως με περάσουν για τρελό. = ότι θα = να μην με περάσουν για τρελό. = ο ενδοιασμός/.*

ενώ: Πήγα το γιάννη σπίτι μου, [μήπως βρει εκεί αυτό που ψάχνει = ο πιθανολογικός σκοπός, η επιδίωξη με πιθανότητα].

Φοβούμαι την αρρώστια του = με φοβίζει η αρρώστια του. = ανησυχώ για την αρρώστια του = μήπως αρρωστήσει = \ ο ενδοιασμός

Ενδέχεται (ότι θα >) να κατηγορηθώ για φόνο = Υπάρχει φόβος/ ενδεχόμενο να κατηγορηθώ για φόνο. = Είναι ενδεχόμενο να με κατηγορήσουν για φόνο.

Προσέχω μήπως μου πέσει το ποτήρι. = Προσέχω να μην μου πέσει το ποτήρι.

Γιάννη, μήπως φοβάσαι (τις εξετάσεις);

Η ανησυχία του είναι μήπως δεν του δώσουν άδεια. = Ανησυχεί μήπως δεν ...

Ο Νίκος φοβάται μήπως του κόψουν την πίστωση.

Ανησυχώ μήπως μας ανακαλύψουν.

Τρέμαμε μήπως ματαιωθεί το ταξίδι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9° ΤΑ ΜΕΡΗ ΛΟΓΟΥ

Α. ΤΑ ΠΤΩΤΙΚΑ ΜΕΡΗ ΛΟΓΟΥ

1) ΤΟ ΑΡΘΡΟ

Άρθρα λέγονται οι λέξεις: **"ο η το"** που βάζουμε πριν από τα ουσιαστικά, για να δηλώσουμε τι τύπο (γένος, αριθμό και πτώση) έχουν, καθώς και αν είναι κάτι γνωστό μετάξύ ομιλητή και ακροατή.

Με το άρθρο "ο" = κάτι αρσενικό, με το "η" = θηλυκό, με το "το" = ουδέτερο: ο Αντώνης, η Μαρία, το παιδί

Χωρίς άρθρο = κάτι άγνωστο ή γενικό, άρα αόριστο και με άρθρο κάτι γνωστό, άρα ορισμένο:

Πήρα γράμμα/ θέλω δακτυλογράφο = **κάτι γενικό ή αόριστο**

ενώ: Πήρα το γράμμα/ θέλω τη δακτυλογράφο = **κάτι ορισμένο, γνωστό**

Επίσης:

α) με τα άρθρα ουσιαστικοποιούμε κάθε άλλο μέρος λόγου ή ολόκληρη πρόταση: το είναι, ο αποκάτω, το τράβα με και ας κλαίω, ο έλα να δεις, είμαι ο πάρ' τα όλα...

β) με άρθρο η σύγκριση γίνεται γενική, πάντων: Είναι καλύτερος μαθητής = κάτι προσωπικό Είναι ο καλύτερος μαθητής = κάτι γενικό

2) ΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Ουσιαστικά λέγονται οι κλιτές λέξεις με τις οποίες ονομάζουμε (καλούμε) τα πρόσωπα του λόγου, δηλ. τον ομιλητή, τον ακροατή και τα συζητούμενά τους, άρα αυτές που φανερώνουν θεό, άνθρωπο, ζώο, πράγμα, τόπο, χρόνο, ποσό, ιδιότητα, ποιότητα, ενέργεια... και γενικά ότι γίνεται ή μπορεί να γίνει λόγος, όπως π.χ. τα:

άνθρωποι: Μανώλης Δημητρίου, Μαρία Αναστασίου...

ζώα: γάτα, γαϊδούρι, αλεπού, αετός ...

πράγματα: γη, δοχείο, κουτί, γραφείο, νερό, θάλασσα, αέρας, οξυγόνο, υδρογόνο...

ιδιότητες: μαθητής, γιατρός, υπάλληλος,... άνθρωπος, παιδί, γυναίκα, μάνα...

ενέργειες: λύση, άσκηση, πράξη..

χρόνοι: Μάιος, Ιούνιος, Δευτέρα, Χίλια εκατό π.Χ.

τόποι: Κρήτη, Αθήνα, Λασίθι, Ιταλία, Πίνδος...

,

3) ΤΟ ΕΠΙΘΕΤΟ

Επίθετα λέγονται οι τριγενείς κλιτές λέξεις που παράγονται από ουσιαστικά και επιρρήματα και μ' αυτές χαρακτηρίζουμε, κυριολεκτικώς ή μεταφορικώς, τα πρόσωπα λόγου. Οι λέξεις που μας λέμε τι λογής (σε χρώμα, ύλη, μέγεθος, καταγωγή, χαρακτήρα..) είναι κάποιος ή κάτι, όπως π.χ. οι: πέτρα (ουσιαστικό) > πέτρινος, η, ο, χθες (επίρρημα) > χθесινός, ή, ό,.. πέτρινη καρδιά = μεταφορά & πέτρινο σπίτι = κυριολεξία,

χρώματος: άσπρος, μαύρος, κίτρινος...

ύλης: σταρένιος, κριθαρένιος, πέτρινος, γήινος..

μεγέθους: μικρός, μεγάλος, κοντός, μακρύς, ελαφρός..

γεύσης: πικρός, γλυκός, άγευστος, ξινός, κρασάτος.

,

Τα επίθετα δε στέκονται μόνα τους στο λόγο. Απλώς πολλές φορές εννοουμένου του ουσιαστικού παραλείπεται:

— Φέρε τον καλύτερο (ενν. μαθητή).

— Ο άριστος (ενν. μαθητής) πήρε δεκαοκτώ.

Ένα ουσιαστικό μπορεί να χαρακτηριστεί και με περισσότερα του ενός επίθετα, περιοριστικά ή προσθετικά.

• **προσθετικά:** η εύφορη και ωραία πεδιάδα, ο καλός και σωστός άνθρωπος.

• **ασύνδετα:** Είναι τίμιος, (και) σωστός άνθρωπος.

• **περιοριστικά:** η εύφορη θεσσαλική πεδιάδα, η πρώιμη αρχαϊκή αγγειογραφία, η γνωστή ναυτιλιακή εταιρεία, ο νέος ποινικός κώδικας

4) Η ΜΕΤΟΧΗ

Μετοχές λέγονται οι τριγενείς κλιτές λέξεις που παράγονται από ρήματα και μ' αυτές καλούμε ή χαρακτηρίζουμε, κυριολεκτικώς ή μεταφορικώς, τα πρόσωπα λόγου της πρότασης που διακατέχονται από μια ενέργεια ή πάθηση, αυτή που φανερώνει το ρήμα απ' όπου παράγονται, π.χ.: κρατώ - κρατούμαι > κρατούμενος, η, ο, κρατημένος, η, ο, κρατών, ούσα, όν ...

ο κρατούμενος στρατιώτης = **κυριολεξία**

& το κρατούμενο (νούμερο) = **μεταφορά**

Σημειώνεται ότι:

1) Οι μετοχές είναι λέξεις που έχουν γένος, αριθμό και πτώση, όπως τα πτωτικά μέρη λόγου, αλλά και υποκείμενο και χρόνο, όπως τα ρήματα - απ' όπου και λέγεται ότι μετοχές = οι λέξεις που μετέχουν, εννοείται στην φύση επιθέτου και ρήματος: κρατούμενος, η, ο, = στο παρόν, κρατημένος, η, ο, = στο παρελθόν

• **Μετοχή απόλυτη** (με διαφορετικό υποκείμενο):

— Ξεκινήσαμε (εμείς = υποκ.) βγαίνοντας ο ήλιος (υποκ. μετοχής)

• **Μετοχή συνημμένη** (με ίδιο υποκείμενο):

— Ρωτώντας (εσύ = υποκ.) πας στην πόλη (εσύ = υποκ. μετοχής)

2) Η μετοχή σε **-μένος, η, ο:**

1. Είναι παθητική και φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν: *κρατούμαι > κρατημένος, η, ο, σφραγισμένος φάκελος.*
 2. Έχει επιθετικό χαρακτήρα, έχει γένος, αριθμό και πτώση και εκτελεί όλες τις συντακτικές λειτουργίες του επιθέτου: *Φέρε το σφραγισμένο. Ο σφραγισμένος φάκελος χάθηκε.*
 3. Ως ρηματικός τύπος μπορεί να πάρει και προσδιορισμό: *Είπε λόγια βγαλμένα από την καρδιά = που έχουν βγει από...*
 4. Ως πτωτικός τύπος ουσιαστικοποιείται, πρβλ π.χ.: *τα πλεούμενα, τα βρισκόμενα, ο κατηγορούμενος, ο κρατούμενος...*
 5. Αναλύεται σε αναφορική πράξη χρόνου παρακείμενου: ο η το κρατούμενος, η, ο = αυτός, ή, ό που έχει κρατηθεί.
- 3) Η μετοχή **-ο(υ)μενος, η, ο:**
- α) Είναι παθητική χρόνου ενεστώτα (φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα): *κρατούμαι > κρατούμενος, λογιάζω > λογιζόμενος (χρόνος)*
 - β) Χρησιμοποιείται ως και η μετοχή -μένος, η, ο: *ο κρατούμενος στρατιώτης, η λογιζόμενη υπηρεσία*
- 4) Η μετοχή σε **-ων, ουσα, ον > -όντας (-όντας):**
1. Είναι ενεργητική και χρόνου ενεστώτα (φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα): *Ήρθε κλαίγοντας (= με κλάματα), απών = αυτός που απουσιάζει τώρα*
 2. Αναλύεται σε αναφορική πράξη ενεστώτα χρόνου: *ο η το κρατών, ούσα, όν = αυτός, ή, ό που κρατά*
 3. Δεν έχει επιθετικό χαρακτήρα, αλλά χρησιμοποιείται ως ουσιαστικό (με την κλιτή κατάληξη -ων, ουσα, ον) ή επιρρηματικό (με την άκλιτη κατάληξη -όντας/όντας, ως τρόπος, χρόνος, αιτία):
 - _ Ο ομιλών (= ουσιαστικό, υποκ.) είπε πολλά και διάφορα.*
 - _ Τον έδιωξα μη μπορώντας να τον ακούω (επειδή δε, ... = η αιτία)*
 - _ Το πουλώ δίνοντας μου εκατό δραχμές (αν μου δώσεις = υπόθεση).*
 - _ Το είδα πηγαίνοντας έξω (όταν πήγαινα = ο χρόνος)*
 - _ Τον αποχαιρέτησε κλαίγοντας (με κλάματα = ο τρόπος)*

5) Η ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που τις βάζουμε αντί του ονόματος (απ' όπου και αντωνυμίες) των ουσιαστικών στις προτάσεις για συντομία λόγου ή όταν δεν τα ξέρουμε, όπως π.χ. οι: **εγώ** = ο ομιλητής, **εσύ** = ο ακροατής, **αυτός, ή, ό** = τρίτος ή συζητούμενος, η, ο, **εκείνος, η, ο, ο άλλος, η, ο,**

Στον προφορικό λόγο ο ομιλητής χρησιμοποιεί τα ονόματα των προσώπων λόγου μόνο όταν αυτά πρωτοαναφέρονται. Κατόπιν προσδιορίζονται με αντωνυμία, δηλ. με τις λέξεις "εγώ, εσύ, αυτός, ή, ό..." για συντομία λόγου: *Ο Μανώλης Ιωάννου (= γ' πρόσωπο) έφυγε. Χθες αυτός είχε πει ότι..*

Αν αρχίσουμε με αντωνυμία στο γραπτό λόγο, τότε κάνουμε επεξήγηση, π.χ.: *Εγώ, ο Γιάννης Δημητρίου, αγόρασα το βιβλίο.*

6. ΤΟ ΡΗΜΑ & ΤΑ ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΜΟΡΙΑ

Ρηματικά ή εγκλιτικά μόρια λέγονται οι μονοσύλλαβες λέξεις: **«να, θα, ας, δεν, μην»** που βάζουμε πριν από τα ρήματα, για να σχηματίσουμε μαζί με τα βοηθητικά ρήματα «έχω» και «είμαι» τους καλούμενους περιφραστικούς τύπους του ρήματος.

Χωρίς μόριο το ρήμα φανερώνει καταφατικό και βέβαιο γεγονός, δηλ. τελούμενο τώρα ή τελειωμένο στο παρελθόν: *λύνω, έλυσα, έχω λύσει...*

Με το μόριο «δεν» το ρήμα φανερώνει αποφαστικό βέβαιο γεγονός: *δεν λύνω, δεν έλυσα, δεν λύνει, δεν έχω λύσει....*

Με το "θα" = μέλλον ή πιθανότητα: *θα λύνω/ λύσω/ λυθώ...*

Με το "να" = βούληση ή επιθυμία (εντολή, διαταγή...): **να λύνω/ λύσω/ λυθώ..**

Με το "ας" = προτροπή ή παραχώρηση: *ας πάει, ας το πάρει, ας έλθει*

Με το "ας μην" = αποτροπή ή εναντίωση: *να μην πας, ας μην έλθει*

(Περис. βλέπε "Η ελλ. γλώσσα", Α. Κρασανάκη)

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ & ΑΜΕΤΑΒΑΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Τα ρήματα από άποψης διάθεσης της ενέργειας τους διακρίνονται σε μεταβατικά και αμετάβατα.

Μεταβατικά ρήματα λέγεται αυτά που συντάσσονται με τη λέξη «κάτι/ κάποιον,α,ο» στην ενεργητική φωνή ή με τις λέξεις «από κάτι/ κάποιον,α,ο», όταν είναι στην παθητική και φανερώνουν ενέργεια:

α) του υποκειμένου που μεταβαίνει σε άλλον, στο αντικείμενο, όταν το ρήμα είναι μεταβατικό ενεργητικό: *Ο Γιάννης κτυπά, ποθεί, αδικεί, τρέφει... τον Αντώνη.*

β) του ποιητικού αιτίου που μεταβαίνει στο υποκείμενο, όταν το ρήμα είναι μεταβατικό παθητικό: *Ο Γιάννης κτυπιέται, ποθείται, αδικείται, ... από τον Αντώνη.*

Αρα μεταβατικά ρήματα είναι όσα φανερώνουν ότι άλλος εκτελεί και άλλος υφίσταται, όταν το ρήμα λέγεται με αντικείμενο ή ποιητικό αίτιο, αυτά που φανερώνουν το που πάει ή ενέργεια ή το από που προέρχεται η πάθηση του υποκειμένου.

α' συζυγία: *ντύνω, κόβω, λύνω, τρέφω, διδάσκω.. κάτι/κάποιον.*

ντύνομαι, κόβομαι, λύνομαι..... από κάτι/κάποιον.

β' συζυγία: *κτυπώ, αδικώ, αγαπώ, ποθώ, οδηγώ.. κάτι/κάποιον.*

κτυπιέμαι, αδικούμαι, κρατιέμαι από κάτι/κάποιον.

Αμετάβατα ρήματα λέγονται αυτά που φανερώνουν ενέργεια:

α) του υποκειμένου που δεμ μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο, στο αντικείμενο, αλλά παραμένει στο ίδιο, όταν το ρήμα είναι ενεργητική φωνή, όπως π.χ. τα:

α' συζυγία: *μένω, τρέχω, φεύγω, κλαιω, λιάζει, χιονίζει...*

β' συζυγία: *γελώ, διψώ, πεινώ, χαμογελώ, αναπολώ, σταματώ...*

Ο Γιάννης βαδίζει/ φεύγει αύριο.

Γέλασα/ έκλαψα με την ψυχή μου.

β) του ποιητικού αιτίου που δεμ μεταβαίνει στο υποκείμενο, αλλά παραμένει στο ίδιο, όταν το ρήμα είναι σε παθητική φωνή, όπως π.χ. τα: *Ονειρεύομαι, σκέφτομαι... το αύριο/ τον Αντώνη.*

'Αρα αμετάβατα ρήματα είναι αυτά που φανερώνουν ότι εκείνος που εκτελεί την ενέργεια εκείνος την υφίσταται ή αυτά δε συντάσσονται με αντικείμενο ή ποιητικό αίτιο.

Π α ρ α τ ή ρ η σ η:

1) Όταν τα ρήματα λέγονται αμετάβατα, έχουμε:

α) ταυτοπροσωπία αντικειμένου και υποκειμένου: *Τρέχω (τον εαυτό μου), να προλάβω. Κτύπησα (το χέρι/πόδι.. μου) άσχημα. ενώ: Τρέχω το αυτοκίνητο. Κτύπησα τον Αντώνη. Το τραίνο σταμάτησε. & Ο Γιώργος σταμάτησε το τραίνο.*

β) φυσική ενέργεια (απρόσωπο ρήμα): *Βροντά/ λιάζει/ χιονίζει/ φυσά... καθημερινώς. Ζω/ μεγαλώνω.... στην Κρήτη. Κονταίνω /μακραίνω/ ψηλώνω... κάθε μέρα.*

Όταν έχουμε προσωπική ενέργεια το ρήμα γίνεται μεταβατικό: *Κονταίνω/ μακραίνω/ ψηλώνω/ μεγαλώνω...* (τον εαυτόν μου). *Βροντώ την πόρτα. Φυσώ την φωτιά. Κονταίνω το σχοινί. Ομοίως:*

* Το πάτωμα τρίζει. & Ο Γιώργος τρίζει τα δόντια του

* Ο Γιώργος λύγισε. & Ο Γιώργος λύγισε το σίδερο.

* Πετώ στα σύννεφα. & Πετώ τον αετό μου.

2) Πολλά αμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά με μια πρόθεση: *τρέχω > διατρέχω, παίζω > εμπαίζω, γελώ > περιγελώ...*

— Διατρέχω κάτι, την Κρήτη.

— Εμπαίζω/ περιγελώ.. κάποιον το γιάννη.

— Εμπαίζομαι/ περιγελούμαι.. από το γιάννη.

ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ & ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Μονόπτωτα ρήματα λέγονται τα ρήματα που συντάσσονται με μια μόνο αιτιατική ως αντικείμενο, π.χ.:

— Ντύνω/ στολίζω/ κτυπώ/ αγαπώ/.... το γιάννη

— Με/ σε είδαν = Είδαν εμένα/ εσένα.

Δίπτωτα ρήματα λέγονται αυτά που συντάσσονται με δυο συνεχόμενες αιτιατικές ή αιτιατική και γενική, όπως π.χ. τα σημαίνοντα εκλογή (π.χ. ορίζω, διορίζω, εκλέγω,...) ή μεταβίβαση: δίνω, χαρίζω, ζητώ, διδάσκω, λέγω, γεμίζω :

— Διδάσκω/ μαθαίνω/ εξετάζω.. το γιάννη μαθηματικά.

— Σου δίδω/ χαρίζω/ φέρνω.. ένα δακτυλίδι.

— Κάνει κακό στον εαυτόν του > του εαυτού του.

Με δυο αιτιατικές:

— Με ρώτησε κάτι. = Ρώτησε εμένα κάτι.

— Με πότισε πολλά φάρμακα. = Πότισε εμένα πολλά φάρμακα.

— Ορίζουμε εσένα επιμελητή.

— Τον πήρα μυρωδιά = Πήραν μυρωδιά τον (Γιάννη).

— Την εμπιστεύομαι = Εμπιστεύομαι την (Μαρία).

Με γενική και αιτιατική:

— Χάρισα της Μαρίας ένα δακτυλίδι.

— Μού 'δωσε μια μεγάλη λύπη.

— Σου το φέρνω. = Φέρνω εσένα τον (Γιάννη)

— Θα σου τον περιποιηθώ. = Θα περιποιηθώ τον (φίλο/ σάκο..) σου.

Άμεσο & έμμεσο αντικείμενο

Στα δίπτωτα ρήματα η μια αιτιατική λέγεται **άμεσο αντικείμενο** και η άλλη **έμμεσο αντικείμενο**. Το άμεσο αντικείμενο απαντά στον ερώτημα «ποιον/από ποιόν,ά,ό», ανάλογα με την φωνή του ρήματος). Το έμμεσο αντικείμενο απαντά στο ερώτημα «που/σε τι/σε ποιόν,α, ο» = εκεί που αναφέρεται ή για λογαριασμό του οποίου γίνεται η ενέργεια.

— Εγώ διδάσκω μουσική τον Πέτρο.

(τι/ ποιο διδάσκω; = «μουσική» = άμεσο αντικείμενο

σε ποιόν διδάσκω; = «τον Πέτρο» = έμμεσο αντικείμενο)

Ο Πέτρος διδάσκεται μουσική από μένα.

(από ποιον; = «από μένα» = άμεσο αντικείμενο/ ποιητικό αίτιο

σε τι/ποιο; = «στην μουσική» = έμμεσο αντικείμενο)

Ο λόγος που:

1) Το άμεσο αντικείμενο τρέπεται σε κατηγορούμενο και το έμμεσο σε γενική κτητική (= εκεί που ανήκει ή αναφέρεται αυτό που γίνεται λόγος ή προσδιορίζεται), αν τρέψουμε την πρόταση από πράξης σε κατάσταση, π.χ.:

Διδάσκω μουσική το γιόργο. = *Είμαι μουσικοδιδάσκαλος/ δάσκαλος μουσικής του Γιώργου.*

Διδάσκω το γιόργο χορό. = *Είμαι χοροδιδάσκαλος/ δάσκαλος χορού του Γιώργου.*

2) Το έμμεσο αντικείμενο τρέπεται σε υποκείμενο και το υποκείμενο σε ποιητικό αίτιο, αν τρέψουμε την φωνή του ρήματος, από ενεργητική σε παθητική.

Διδάσκω το γιόργο μουσική. = Ο Γιώργος διδάσκεται από μένα (ποιητικό αίτιο) μουσική.

Αυτός ορίζει εσένα επιμελητή = Εσύ ορίζεις από αυτόν επιμελητή.

Β. ΤΑ ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΛΟΓΟΥ

1. Η ΠΡΟΘΕΣΗ

Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που μπαίνουν μπροστά (απ' όπου και προθέσεις = προ + θέτω) από άλλες λέξεις, άλλοτε σε σύνθεση και άλλοτε σε παράταξη.

Απολαμβάνω (= σύνθετη λέξη) τον καφέ μου.

& Πάω (από αύριο = εμπρόθετος όρος ή προθετικό σύνολο χρόνου)

Κύριες προθέσεις λέγονται αυτές που χρησιμοποιούνται και σε σύνθεση και σε παράταξη και είναι οι εξής:

α) μονοσύλλαβες: **εις (σε), εν, εκ, εξ, συν, πλην (μείον), προς, προ.**

β) δισύλλαβες: **ανά, κατά, μετά, παρά, αντί, περί, επί (εφ'), από, υπό, υπέρ, άνευ.**

Καταχρηστικές προθέσεις λέγονται αυτές που χρησιμοποιούνται μόνο σε παράταξη και είναι οι εξής: **με, μα, για, προς, μέχρι = έως = ίσαμε, δίχως = χωρίς = άνευ.**

Πάω μέχρι/ έως/ ίσαμε τη λάρισα. Πάω δίχως/ χωρίς αυτοκίνητο.

Πάω σε δυο μήνες. Πάω προς το στάδιο. Πάω μα τον Άγιο Σπυρίδωνα. (όρκος)

Πάω με τα πόδια. Πάω για δυο λόγους.

Απηρχαιωμένες: **εις, εν, εκ, εξ, προ, ανά, δια, κατά, παρά, αμφί, περί, υπέρ, άνευ,**

Όμως λέγονται σε σύνθεση: **εισ-άγω, αν(ά)-άγω, εν-άγω, δι(ά)-άγω, εξ-άγω, συν-άγω, μετ(ά)-άγω, απ(ό)-άγω, προ-άγω, παρ(ά)-άγω, υπ(ό)-άγω, προσ-άγω,...**
αν-άξιος, ά-τιμος, αμφί-(ρ)ροπος, εκ-κλησία, αντί-θετος, περί-βολος, πλη(ν/μ)μέλημα,...

Σημειώνεται ότι:

1) Οι κλιτές λέξεις που ακολουθούν μετά από μια πρόθεση έχουν πτώση ανάλογα με το τι όρος είναι:

Έγινε από Δήμαρχος κλητήρας = κατηγορούμενο, άρα ονομαστική.

Κάνει [για οδηγός = κατηγορούμενο, άρα ονομαστική].

Κτυπήθηκα [από τη νίκη = ποιητικό αίτιο, άρα αιτιατική].

Πίνω στην υγεία σου ("εις υγείαν" = αρχαία)

2) Μερικοί εμπρόθετοι όροι λέγονται σε γενική, όπως:

α) ο τόπος ή η αναφορά = αυτό που ανήκει ή αναφέρεται αυτό που μιλούμε:

Πάω εις (το σπίτι) του Γιάννη = Πάω στον Γιάννη (Κρητικά).

Είμαι βόρεια από την Αθήνα > βόρεια της Αθήνας.

β) η σύγκριση (β' όρος σύγκρισης)

Είναι καλύτερος από το Γιάννη > του Γιάννη.

γ) Οι προθέσεις: κατά, υπέρ, αντί

* *Είμαι/ ψηφίζω..... υπέρ/ κατά (ενν. τη γνώμη) του Γιάννη.*

Δημοτική: *Είμαι/ ψηφίζω υπέρ/ κατά της γνώμης του Γιάννη.*

* *Πάω/ είμαι..... αντί του Γιάννη.*

* *Ψηφίζω κατά του Γιάννη. = Καταψηφίζω την πρόταση του Γιάννη.*

= *Ψηφίζω κατά της πρότασης του Γιάννη.*

δ) οι αρχαιοπρεπείς - στερεότυπες φράσεις:

Προς Θεού μη με μαρτυρήσεις.

αντί: Μη με μαρτυρήσεις (προς χάρη στο θεό >) του Θεού.

Το έχω πάππου προς πάππου. αντί: Το έχω από (τον παππού του) παππού.

3) Τα επίθετα, τα επιρρήματα και οι μετοχές τρέπονται σε εμπρόθετο προσδιορισμό, άρα το υποκείμενο και κατηγορούμενο μπορεί να ειπωθεί και σε ονομαστική (απρόθετα) και αιτιατική (εμπρόθετα), πρβλ: **πέτρινη καλύβα = από/ με πέτρα, = κυριολεξία, πέτρινη καρδιά = σαν πέτρα = μεταφορά.**

Ομοίως: έμπειρος = με πείρα, άπειρος = άνευ/ χωρίς πείρας, τίμιος = με τιμή, Κρητικός = από (την) Κρήτη, δερμάτινος = από δέρμα,....

•αεροπορικώς = με αεροπλάνο, ετησίως = ανά/με έτος, βορείως = από/στο βορρά,....

•λυπημένος = με λύπη, αγανακτισμένος = με αγανάκτηση. Πήγε κλαίγοντας/ τραγουδώντας/ γελώντας.. = Πήγε με κλάματα/ τραγούδια/ γέλια

I. Οι εμπρόθετοι όροι: τόπου, χρόνου, ποσού

‘Αν ένας όρος τόπου, χρόνου και ποσού είναι πολλά τμήματα, προσδιορίζεται από την έκτασή του με τη βοήθεια των προθέσεων, π.χ.: *Πήγα στις πόλεις από εδώ μέχρι τη λάρισσα. Είναι (από ένα) μέχρι δεκαπέντε. Πήγαίνα μέχρι πέρυσι.*

Ειδικότερα, η αφετηρία, η στάση, η κατεύθυνση, ο προορισμός... μιας ενέργειας προσδιορίζεται με τη βοήθεια των προθέσεων και των επιρρημάτων:

(εις) στον,στην,στο = η στάση

για ποιόν,ά,ό/που/πότε/πόσο = ο προορισμός ή σκοπός

προς ποιόν,ά,ό/που/πότε/πόσο = η κατεύθυνση

από ποιόν,ά,ό/που/πότε/πόσο = η αφετηρία ή προέλευση

μέχρι ποιόν,ά,ό/που/πότε/πόσο = το τέρμα ή λήξη

(από..) μέχρι ποιόν,ά,ό/που/πότε/πόσο = το διάστημα (αρχή-λήξη)

πριν (από) = το προηγούμενο σημείο

μετά (από) = το επόμενο σημείο

κάτω/πάνω/έξω/μέσα... = το σημείο διέλευσης

Είναι πριν από τη λάρισσα. Είμαι μετά από τη λάρισσα.. Είμαι έξω από (την αίθουσα) = Είμαι απέξω. Είμαι κάτω από (το τραπέζι) > Είμαι από κάτω

1) Το σημείο αρχής (αφετηρία - προέλευση - αίτιον) Η απάντηση στο ερώτημα «από ποιόν,ά,ό/πότε/που/πόσο»:

Η αφετηρία εκκίνησης: Πήγαινε [από τη λάρισα]. Πάω από την [Δευτέρα, αύριο, σήμερα. Τα γεγονότα χρονολογούνται [από το 1987]. Αρχίζω [από το ένα]. Δίδω [από δυο].

Η προέλευση: Από ποιόν είναι; Είναι από μένα (= αφετηρία) για σένα (= προορισμός). Πήρα γράμμα [από την Μαρία = η αφετηρία]. Το δέμα ήρθε [από την Ινδία]. Είναι [από την Αγγλία (αντί: είναι εγγλέζικο)]. Είναι [από σίδηρο (αντί: είναι σιδερένιο)]. Ο Γιώργος είναι [από την Κρήτη. αντί: Ο Γιώργος είναι κρητικός].

Η αφετηρία (πρότυπο) σύγκρισης: Ο Γιώργος είναι καλύτερος (από πέρυσι = η αφετηρία). Ο Γιάννης είναι χειρότερος από το Γιάννη.

Η αφετηρία πάθησης (το ποιητικό & αναγκαστικό αίτιο): Λύθηκε [από το θοδωρή = ποιητ. αίτιο] Πάω από μίσος = γιατί μισώ. = λόγος (αιτία). Έλιωσε/ λιώθηκε από τον ήλιο. = γιατί εκτέθηκε στον ήλιο = το αίτιον. Κτυπήθηκε από λάθος μου = γιατί έκανα λάθος = το αίτιον

2) Το σημείο λήξης (τέρμα). Η απάντηση στο ερώτημα «μέχρι ποιόν,ά,ό/ που/ πότε/ πόσο»: Πάω μέχρι τη λάρισα. = Πάω (από εδώ = η αφετηρία) μέχρι τη λάρισα (= το τέρμα. Πάω μέχρι τον Μανώλη/ τη λαμιά. Είμαι στην Κρήτη μέχρι την Τετάρτη. Πάρε στάρι μέχρι δυο τόνους/ μέχρι πεντακόσιες δραχμές.. Λέγω μέχρι το πέμπτο κεφάλαιο. Πήγαινε μέχρι πέντε λεπτά.

3) Το διάστημα (αφετηρία - τέρμα). Η απάντηση στο ερώτημα «από ποιόν,ά,ό/ πού/ πότε/ πόσο».. μέχρι «ποιόν,ά,ό / που/ πότε/ πόσο»: Ο Γιάννης έγραφε α π ό χθες έ ω ς = μέχρι = ίσαμε σήμερα. Πάω από τη λάρισα μέχρι τη Θεσσαλονίκη.

Μαθηματικά: 1000 - 10000 = Από χίλια μέχρι δέκα χιλιάδες

Γεωγραφία: Αθήνα - Λάρισα = από Αθήνα μέχρι Λάρισα

4) Το σημείο στάσης ή αποτελέσματος. Η απάντηση στο ερώτημα «σε ποιόν,ά,ό τόπο, έτος, σημείο, ποσό βρίσκεται, είναι, γίνεται κάτι = το «ποιόν,ά,ό, πού, πότε, πόσο»»:

•εις + άρθρο (= στον, στην, στο) = **στάση ή σημείο συγκεκριμένο:** Κρατιέμαι στα κάγκελα/ στο δέντρο/ στο νυν και αεί... Είμαι στην Αθήνα/ στο κουρείο/ στο λεωφορείο/ στη Μαρία.. Πάμε/ Είμαστε.. στο 1940. στο 1912. Συνέβηκε στις επιχειρήσεις του 1940.

•εις > σε χωρίς άρθρο = **στάση ή σημείο γενικό ή αόριστο:** Κρατιέμαι σε κάγκελα /σε δέντρο... Πάω/ Πήγε.. σε δυο πόλεις. Είμαι σε πόλη/ σε κουρείο/ σε λεωφορείο/ σε Μαρία.. Είμαι/ Βρίσκομαι.. ανάμεσα σε δυο βουνά/ σε άδεια/ σε ταξίδι/ σε διακοπές.. Λείπει/ πάει σε άδεια = ο τόπος (η στάση)

ενώ: Λείπει/ πάει με άδεια = ο τρόπος & έμμεση αιτία

(γιατί έχει άδεια, γιατί του έχω δώσει άδεια)

* Πάω/ φεύγω/ ξεκινώ.. σε δυο μήνες/ μέρες/ χρόνια.. = μετά από δυο μήνες/ μέρες/.. = (μετα)αφετηρία εκκίνησης

* Που/ σε ποιόν μιλώ; Μιλώ σε/ για σένα. = εκεί που αποτεινόμαστε = προορισμός

Αποτέλεσμα (τι έγινε): Το μοίρασα σε φύλλα /σε δραχμές/ στον Μανώλη και στο Γιάννη.. Πήγαινε σε τρεις δόσεις. Σχίστηκε στα δυο. Το μοίρασα στα τρία.

5) Η κατεύθυνση & προορισμός, σκοπός. Η απάντηση στο ερώτημα «προς/για πού/πότε/πόσο.» κινείται, πάει.. κάτι::

Πάει για την Αθήνα = προορισμός συγκεκριμένος
 Πάει προς την Αθήνα = προορισμός γενικός = κατεύθυνση
 Πάω προς τα κάτω/ ανατολάς... = ο προσανατολισμός
 Πάω προς τα παλαιότερα/ το 1821... = ο χρονολογισμός

Είναι δώρο για το γιάννη. = προορισμός ενέργειας
 ενώ: Πάω για εκδίκηση = για να εκδικηθώ = σκοπός (αιτία)
 Είμαι σίγουρος για τη νίκη = ότι θα νικήσουμε.

6) Το επόμενο σημείο γνωστού. Η απάντηση στο ερώτημα «μετά από ποιόν/πού/πότε/πόσο» άτομο, τόπο, χρόνο και ποσό βρίσκεται, είναι κ.τ.λ. κάτι: *Πάω μετά (από) το γιάννη. Χτυπήθηκα μετά (από) τον Μανώλη. Πάω μετά (από) τη δευτέρα. Είμαι μετά (από) τη λάρισα. Σταμάτησε μετά το πενήντα.*

* *Θα φύγουμε μετά (ενν. την πράξη).*

* *Θα πάω μετά από δυο μήνες. = Θα πάω σε δυο μήνες.*

7) Το προηγούμενο σημείο γνωστού. Η απάντηση στο ερώτημα «πριν από ποιόν/πού/πότε/πόσο..» πρόσωπο, τόπο, χρόνο και ποσό βρίσκεται, είναι, έγινε... κάτι: *Είμαι προ της Λάρισας. = Είμαι πριν (από) τη λάρισα. Είμαι προ του Μανώλη. = Είμαι πριν (από) τον Μανώλη. Έγινε προ του 1821. = Είμαι πριν (από) το 1821. Έγινε πριν από το λάθος σου.*

8) Το σημείο διέλευσης. Η απάντηση στο ερώτημα «κάτω/πάνω... από ποιόν/πού/πότε/πόσο..πρόσωπο, τόπο, χρόνο και ποσό» περνά ή διέρχεται κάτι: *Πήγαμε/περάσαμε..... κάτω/πάνω/έξω/μέσα... από τη λαμιά.*

Η πρόθεση "από" αντιμετωπίζεται, όταν προ αυτής είναι προθετικό επίρρημα: *άνω, κάτω, μέσα, έξω...: εμπρός από > απομπρός, μέσα από > απομέσα, έξω από > απέξω,.. Είναι κάτω από (το γραφείο). Είναι αποκάτω. Περάσαμε από έξω (από την τράπεζα)> απέξω.*

9) Η διάθεση ή προτίμηση. Η απάντηση στο ερώτημα «κατά, υπέρ, αντί ποιανού»: *Είμαι κατά (= εναντίον, σε βάρος) του Μανώλη. Τα δίνω υπέρ (= σε ενίσχυση) του Μανώλη. Πάω αντί (= αντικατάσταση) του Μανώλη.*

II. Ο εμπρόθετος όρος τρόπου

Ο όρος τρόπου λέγεται πάντα εμπρόθετα με τις προθέσεις:

• **με** = ο συγκεκριμένος ή συνηθισμένος τρόπος = το όργανο ή μέσο, εφόδιο, συνεργάτης.. που κανονικά γίνεται η πράξη ή η κατάσταση.

• **χωρίς** = **άνευ** = **δίχως** = στερητικά ή αναλογικά = το αντίθετο του κανονικού τρόπου με το "με":

— *Με πήγε με αυτοκίνητο/ με 100 στρατιώτες. = συγκεκριμένα*

— *Με πήγε χωρίς αυτοκίνητο/ με δίχως στρατιώτες = στερητικά*

— *Πήγα με άλογο. & Πήγα δίχως άλογο. = με τα πόδια, αφού εκεί πας μόνο με πόδια ή άλογο.*

• *Πήγε χωρίς χρήματα = εμπρόθετα. ενώ: Πήγε δωρεάν = απρόθετα.*

Το εκτελεστικό όργανο ενέργειας: *Πάω με το τραίνο/ αυτοκίνητο/ ζώο/ με τα πόδια.. Λύνω την άσκηση με το μυαλό μου. Κτύπησε με το ξίφος/ ξύλο /μπαστούνι /μαχαίρι, ...*

Το ποσοτικό μετρικό όργανο ενέργειας: *Πάω με 300 χιλιόμετρα την ώρα. Πάει με το ζόρι/ με τα χίλια. [Με μιας] το έκανε.*

Ο συνεργάτης ή βοηθός: *Λύνω την άσκηση με την Μαρία. Πάει με το νίκο, τον Αντώνιο και το γιάννη. Πήγα δίχως το γιάννη (= άρα με τους λοιπούς ή κανένα). Είμαι/εργάζομαι/φροντίζω... με το γιάννη.*

Τα εφόδια ή εργαλεία: *Πάει με χίλια καράβια/ με 100 ναύτες/ με 100 όπλα...*

Το μέτρο & αμοιβή: *Πωλείται με το μέτρο/ στρέμμα... Πληρώνομαι με είδος/ αποδοχές/ μισθό..*

Η ψυχική κατάσταση: *Κτυπά με μανία/ ορμή/ δύναμη... Πάω με χαρά (μετά χαράς). Πάω με λύπη (μετά λύπης μου).*

Η άδεια: *Είναι/ Λείπειμε άδεια μου. Πήγε με εντολή*

III. Οι εμπρόθετοι υποόροι (προσδιορισμοί)

Εμπρόθετοι υποόροι ή προσδιορισμοί λέγονται τα προθετικά σύνολα που προσδιορίζουν τα ουσιαστικά των συντακτικών όρων (υποκειμένου, αντικειμένου, ποιητικού αιτίου....) της πρότασης, σε χρώμα, ποιότητα, ηλικία, ποσότητα, καταγωγή,..., π.χ.:

— *Φέρε μου το κίτρινο δοχείο. αντί: Φέρε μου το δοχείο με το κίτρινο χρώμα.*

— *Φέρε [το βιβλίο με το κίτρινο εξώφυλλο].*

— *Οι μαθητές από το νίκο μέχρι τον Κώστα να φύγουν.*

2. Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

α) Έννοια & είδη των συνδέσμων

Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις με τις οποίες συνδέουμε - απ' όπου και σύνδεσμοι:

1) Απλές προτάσεις σε μια σύνθετη, για να δείξουμε το είδος σχέσης τους. Με το σύνδεσμο π.χ. «και» δηλώνεται ότι η σύνδεση είναι συμπλεκτική, δηλ. ότι ισχύουν αθροιστικά όλες οι απλές προτάσεις μιας σύνθετης. Με το σύνδεσμο «ή» δηλώνεται ότι η σύνδεση είναι διαζευκτική, δηλ. ότι ισχύει μόνο η μια απλή πρόταση, όμως άγνωστο ποια, ή ισχύουν και οι δυο, όμως εναλλακτικά. Με το σύνδεσμο «αλλά» δηλώνεται ότι η σύνδεση είναι αντιθετική κ.τ.λ. Στη σύνθεση των απλών προτάσεων αφαιρούμε τους όμοιους όρους και τους συνδέσμους, πλην ενός, για να υπενθυμίζει τους άλλους, πρβλ π.χ.:

Τρέχω (όταν δεν έχω γραφείο). = η α' απλή πρόταση

+ *Παίζω, όταν δεν έχω γραφείο. = η β' απλή πρόταση*

= *Τρέχω και παίζω, όταν δεν έχω γραφείο. = σύνθετη*

(Περiss. βλέπε στις "Απλές & σύνθετες προτάσεις".)

2) Τα συντακτικά σύνολα (τους όρους) της πρότασης που λέγονται με πράξη ή κατάσταση (δηλ. αυτά που δηλώνονται με λέξη ρήμα) με τον όρο ρήμα (κύριο ρήμα της πρότασης), για να δείξουμε το είδος σχέσης τους. Δηλ. το τι είδους συντακτικό σύνολο (όρο) έχουμε. Με το σύνδεσμο π.χ. «γιατί» δηλώνουμε ότι το ακολουθούμενο συντακτικό σύνολο είναι το της αιτίας, με το σύνδεσμο «όταν» δηλώνεται ότι είναι το του χρόνου κ.τ.λ., πρβλ π.χ.:

— *Πήγε στην φυλακή, [γιατί έκλεψε. = ο λόγος, η αιτία]*

— *Πήγε εκεί, [όταν εσύ έλλειπες. = ο χρόνος]*

— *Πήγε στην φυλακή, [αν έκλεψε. = η (προ)υπόθεση]*

Σύμφωνα με τους στωικούς φιλόσοφους (Ζήνωνα, Χρύσιππο,...), οι σύνδεσμοι είναι οι λέξεις με τους οποίους κάνουμε τους διάφορους συλλογισμούς, όπως:

- α) Το συμπλεγμένο, εκφέρεται με το σύνδεσμο "και".
Έχει φως και είναι μέρα. Είναι μέρα και έχει φως.
- β) Το διαζευγμένο, εκφέρεται με το σύνδεσμο "ή".
Έχει φως ή είναι μέρα. Είναι μέρα ή έχει φως.
- γ) Το συνημμένο ή υποθετικό, εκφέρεται με το σύνδεσμο "αν".
Έχει φως, αν είναι μέρα. Είναι μέρα, αν έχει φως.
- δ) Το παρασυνημένο ή αναπόφευκτο, εκφέρεται με το σύνδεσμο "αφού".
Έχει φως, αφού είναι μέρα. Είναι μέρα, αφού έχει φως.
- ε) Το συμπερασματικό, εκφέρεται με το σύνδεσμο "άρα".
Έχει φως, άρα είναι μέρα.
- ,.....

Πίνακας συνδέσμων

1. Συνδετικοί (συνδέουν απλές προτάσεις σε σύνθετη):
 συμπλεκτικοί: **και (κι), μήτε, ούτε, μηδέ**
 διαζευκτικοί: **ή, είτε**
 αντιθετικοί-εμφαντικοί: **αλλά, μα, όμως,**
 αντί προϋπόθεσης: **αν και, παρόλο, παρότι, ενώ, ωστόσο, μολονότι, και αν**
2. Λόγου (απαντούν στο "γιατί"):
 αιτίας: **γιατί, επειδή, διότι, αφού, μια και, ως**
 σκοπού, επιδίωξης: **ώστε να, (για) να, μήπως (και)**
 απειλής ή προειδοποίησης: **ειδεμή, ειδάλλως, αλλιώς/ διαφορετικά θα**
3. Ποσού (απαντούν στο «πόσο;»)
 αποτελέσματος: **(τόσο) ... ώστε/που,**
 μεγέθους: **τόσο ...όσος,η,ο...**
 διάρκειας: **αφότου, ώσπου, ωσότου, όσο που, μέχρι ότου,**
4. Τρόπου (απαντούν στο "πώς;"): **(όπ)ως, ως εξής**
5. Χρόνου (απαντούν στο "πότε"): **όταν, μόλις, προτού, πριν να, καθώς/ ενώ/ άμα**
θα, ενόσω, όποτε, τότε που.
6. Τόπου (απαντούν στο "πού"): **όπου, (εκεί/ εδώ..) που**
7. Επεξήγησης: **δηλαδή**
8. Συμπεράσματος: **άρα (λοιπόν), τότε, επομένως = συνεπώς**
9. Ειδικοί: **ότι = πως**
10. Σύγκρισης: **παρά = από ότι να = αντί να**
11. (Προ)ϋπόθεσης: **(ε)αν = σαν = άμα, εφόσον**

β) Κύρια και δευτερεύουσα πράξη ή κατάσταση

Πολλές απλές προτάσεις δεν έχουν ένα μόνο ρήμα, αλλά δυο ή περισσότερα. Από αυτά το ένα μόνο είναι συντακτικός όρος ρήμα, αυτό που λέγεται και **συζητούμενη ή κύρια πράξη ή κατάσταση**. Το άλλο ή τα άλλα ρήματα είναι. άλλοι όροι της πρότασης (υποκείμενο, τόπος, χρόνος, αιτία...) που δηλώνονται με ρήμα (πράξη ή κατάσταση) αντί με άλλο μέρος λόγου (ουσιαστικό, επίρρημα...). Τα ρήματα αυτά λέγονται και **προσδιοριστικές ή δευτερεύουσες πράξεις ή καταστάσεις**, πρβλ π.χ.:

Απλές προτάσεις:

— *Κτύπησα (όρος ρήμα, η συζητούμενη πράξη) τον Μανώλη, γιατί δεν πρόσεξα (αντί από απροσεξία) = η αιτία ή αιτιολογική πράξη*

— *Πήγα (= ο όρος ρήμα) σπίτι του, όταν ήρθαμε από την εξοχή (= ο χρόνος/ η χρονική προσδιοριστική πράξη).*

Σύνθετες προτάσεις:

— *Κτύπησα τον Μανώλη, για να συμμορφωθεί και (κτύπησα..) να μην το ξανακάνει.*

— *Κτύπησα και έβρισα τον Μανώλη, για να συμμορφωθεί.*

— *Κτύπησα και έβρισα τον Μανώλη, για να συμμορφωθεί και να μην το ξανακάνει.*

Τα πρόσωπα του λόγου δεν προσδιορίζονται (λέγονται, νοούνται...) μόνο με το όνομα τους, αλλά και αναφέροντας μια πράξη ή κατάσταση που έκαναν ή κάνουν..., όπως π.χ.: ο Μανώλης = ο δάσκαλος = αυτός που διδάσκει

Επίσης ο χρόνος ενός γεγονότος μπορεί να υπονοηθεί αναφέροντας ένα άλλο γεγονός που έγινε τότε, π.χ.: πήγε μόλις γύρισε από το ταξίδι = τότε που είπαμε = τότε που συναντηθήκαμε εμείς = όταν ήταν στην Κρήτη..... (αντί: την πρώτη Ιουλίου ημέρα Δευτέρα)

Κάτι ανάλογο γίνεται και με τους άλλους όρους (τρόπο, ποσό, την αιτία....): *Πήγε εκεί που πήγαμε εμείς ταξίδι = εκεί όπου συναντήσαμε το γ. Ιωάννου..... Πήγε όσο πήγαμε και εμείς = πήγε όσο είπαν....*

Στην περίπτωση τώρα που κάποιος όρος της πρότασης λέγεται με γεγονός, άρα με ρήμα και συνάμα είναι επιρρηματικός (οι όροι τόπου, χρόνου, τρόπου, ποσού, λόγου), τότε το συντακτικό κομμάτι (όρος) αυτό της πρότασης εισάγεται με ένα από τους συνδέσμους: επειδή, γιατί, για να, όταν, μόλις, αν, αφού..... που μας λέει το τι είδους όρος λέγεται, πως σχετίζεται η κύρια πράξη ή κατάσταση (ο κανονικός όρος ρήμα) με τη δευτερεύουσα (το άλλο ρήμα της πρότασης), πρβλ π.χ.:

Κτυπώ τον Αντώνη = **η συζητούμενη ενέργεια, το 1ο ρήμα**

επειδή = **σύνδεσμος, αυτό που μας λέει τι είδους συντακτικός όρος είναι το ακόλουθο κομμάτι της πρότασης**

δεν διάβασε = **η προσδιοριστική ενέργεια, το 2ο ρήμα = η αιτία που έγινε η "κτυπώ".**

Ένα ρήμα πρότασης λέγεται πράξη ή κατάσταση λόγου (αιτίας ή σκοπού), όταν απαντά στο ερώτημα «γιατί = για ποιο λόγο ή αιτία» και εισάγεται με τους συνδέσμους αιτίας ή σκοπού: γιατί, επειδή, διότι, για να, ώστε να

— *Κτυπήθηκα = η συζητούμενη πράξη), επειδή δεν πρόσεχα (αντί: από απροσεξία = η αιτία)*

— *Πήγα σπίτι του, για να το δω (= ο σκοπός).*

Ένα ρήμα πρότασης λέγεται πράξη ή κατάσταση ποσού, όταν απαντά στο ερώτημα "πόσο" και εισάγεται με τους συνδέσμους: όσο, τόσο... όσο

— *Κτυπήθηκα (= η συζητούμενη πράξη), τόσο πολύ όσο και συ χθες = η προσδιοριστική ποσοτική πράξη = το ποσό]*

Ομοίως και για τους άλλους όρους (τόπου, χρόνου, ποσού)

3. ΤΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

α) Έννοια & σύνταξη επιρρημάτων

Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν τόπο, χρόνο, ποσό, λόγο (αιτία ή σκοπό) και τρόπο, όπως π.χ. οι λέξεις: επάνω, αλλιώς, έτσι, αύριο, διαρκώς, συνεχώς, ακουσίως, εκουσίως.. Τα επιρρήματα, όπως και τα κλιτά ονόματα τόπου, χρόνου,..... απαντούν στα ερωτήματα: που (για τα τόπου);, πότε (για τα χρόνου); πόσο (για τα ποσού); γιατί (για τα λόγου); πως (για τα τρόπου);, της συζητούμενης ρηματικής έννοιας - όμως δε σημαίνουν πάντα το αυτό, όπως οι κλιτές (τα ουσιαστικά τόπου, χρόνου...), αλλά ανάλογα με αυτό που βρισκόμαστε ή μιλούμε τώρα, πρβλ:

_Θα πάω αύριο;

πότε; = αύριο = επίρρημα χρονικό = ενν. η Τρίτη, αφού/αν σήμερα είναι Δευτέρα.

_Η Μαρία είναι επάνω.

πού; = επάνω = επίρρημα τοπικό = εννοείται ο β' όροφος, αφού/αν εδώ είναι ο α'.

_Γιάννη, πήγαινε αλλιώς.

πώς; = αλλιώς = επίρρημα τροπικό = ενν. με τα πόδια, αφού/αν ο άλλος τρόπος είναι με αυτοκίνητο.

Συνεπώς τα επιρρήματα μπορούν να σταθούν στο λόγο μόνο αν ο ακροατής έχει γνώση του σε τι χρόνο, τόπο... βρίσκεται ο ομιλητής του. ("χθες." δε σημαίνει τίποτε αν δε χωρίζουμε τι ημέρα είναι σήμερα)

Τα επιρρήματα λαμβάνονται στο λόγο:

α) αντί για τα ονόματα τόπου, χρόνου... για συντομία λόγου, πρβλ π.χ.:

_Πήγα πέρυσι. αντί: Πήγα τον παρελθόντα χρόνο/ το χίλια εννιακόσα ενενήντα..

_Πάω βορείως. αντί: Πάω για Λαμία, Λάρισα, Θεσσαλονίκη,.....

β) για αποφυγή ομολογίας, πρβλ π.χ.:

_Που πας; _Πάω έξω. αντί: Πάω στη χαρτοπαιχτική λέσχη.

γ) για να προσδιορίσουμε κάποιον επιρρηματικό όρο (τόπο, χρόνο, ποσό και τρόπο) που δεν τον γνωρίζουμε ή που δεν θυμούμαστε βάσει κάποιου γνωστού ή εκείνου που είμαστε, πρβλ π.χ.:

_Πήγα απέναντι από τη ρόδο (= η Τουρκία, στην Τουρκία).

_Είναι μεταξύ Ηρακλείου και Χανίων (= το Ρέθυμνο Κρήτης).

_Πήγα προχθές (= η Τρίτη, αν σήμερα Πέμπτη) στο σπίτι της.

_Πήγαινε ομοίως (= με την καμήλα).

Σημειώνεται ότι:

1) Τα τοπικά επιρρήματα: *πλαγίως, βορείως, νοτίως, δυτικώς... άνω, κάτω, εμπρός, έξω, μέσα, εδώ..* συντάσσονται κανονικά με γενική ή με εμπρόθετο ουσιαστικό σε αιτιατική: *Πάω βόρεια από την Αθήνα > της Αθήνας. Είμαι ανατολικά από τη Θεσσαλονίκη > της Θεσσαλονίκης. Περάσαμε μέσα από τη λάρισα.*

Όταν το ουσιαστικό εννοείται και παραλείπεται, η πρόθεση στο προθετικό σύνολο ενώνεται με το επίρρημα, πρβλ π.χ.: *Είναι κάτω από (το τραπέζι) = Είναι αποκάτω.*

Ομοίως: *εμπρός από > απομπρός, απάνω, επάνω, απέξω, αποπίσω, αποπέρα, απέναντι, αποπάνω, αποδώ...*

2) Τα επιρρήματα πολλές φορές παίρνουν επεξήγηση: *Θα πας στην Αθήνα; Ναι, θα πάω. = Ναι, δηλαδή θα πάω (= επεξήγηση του γιατί είπαμε το "ναι")*

3) Μερικά επιρρήματα λέγονται και ζευγαρωτά ή συνδυαστικά, π.χ.: *πάνω πάνω, πάνω κάτω, εδώ εκεί, πέρα πώδε, δειλά δειλά...*

4) Μερικά επιρρήματα προσδιορίζουν εμπρόθετους προσδιορισμούς («πάνω από το τραπέζι, κάτω από την καρέκλα»...) ή άλλα επιρρήματα («λίγο ύποπτα, πολύ ξαφνικά»...),

β) Επιρρηματικοί όροι

Επιρρηματικοί λέγονται οι όροι και οι υποόροι (προσδιορισμοί) της πρότασης που δηλώνονται με επίρρημα αντί με λέξη άλλου μέρους λόγου.

- * *Είναι [αλλιώς].* *αντί: Είναι [με το χέρι].* = ο τρόπος
- * *Πήγα [χθες].* *αντί: Πήγα [τη δευτέρα].* = ο χρόνος
- * *Είμαι [εδώ].* *αντί: Είμαι [στην Κρήτη].* = ο τόπος
- * *Πάω αναγκαστικώς* = επειδή με ανάγκασαν = ο λόγος
- * *Έφυγε αεροπορικώς* *αντί: με αεροπλάνο*

γ) Τα επίθετα & οι μετοχές ως προσδιορισμοί

Τα επίθετα και οι μετοχές λέγονται:

α) **επιθετικός προσδιορισμός**, όταν λαμβάνονται στο λόγο, για να προσδιορίσουν ένα ουσιαστικό κάποιου συντακτικού όρου της πρότασης, π.χ.:

Ο κατηγορούμενος *Γ. Χατζάκης* να προσέλθει στο δικαστήριο.

Ο *συννεφιασμένος ουρανός* μου αρέσει.

Φέρε τον κ ρ α τ ο ύ μ ε ν ο *Χαρ. Τσιράκη.* *Είμαι το τ ι μ ο ύ μ ε ν ο* πρόσωπο.

Ο *αγαπημένος* μου τραγουδιστής *είναι...* Το *φ λ έ γ ο ν* ζήτημα *λύθηκε.*

Οι *π α ρ ό ν τ ε ς* μαθητές να λύσουν την άσκηση.

Φώναζε ένα *επιμελή/ κοντό/ ξανθό/ κρητικό...* μαθητή.

Είναι *Αθηναίος/ νέος/ παλιός/ διοικητικός..* υπάλληλος.

Φύσηξε *νότιος/ βόρειος..* άνεμος.

β) **επιρρηματικός προσδιορισμός**, όταν λαμβάνονται στο λόγο, για να προσδιορίσουν τον όρο ρήμα της πρότασης σε τόπο, χρόνο, ποσότητα και αιτία ή σκοπό (όταν απαντούν στα ερωτήματα: πού, πότε, πώς, γιατί. Στην περίπτωση αυτή τόσο τα επίθετα όσο και οι μετοχές σε -ος,η,ο λέγονται στην ονομαστική αρσενικού, χωρίς άρθρο και με τόνο στην παραλήγουσα, αν τονίζονται στην προ παραλήγουσα, ή λέγονται ως έχουν στην ονομαστική πληθυντικού του ουδετέρου, πρβλ π.χ.: *ο,η,το ορθός,ή,ό > ορθώς, ορθά, ο,η,το επιμελής,ής,ές > επιμελώς, ο,η,το προηγούμενος,η,ο > προηγούμενως,*

Πάω βορείως ή βόρεια, δυτικώς ή δυτικά.. = τόπος

Πάω ανελλιπώς/ διαρκώς/ συνεχώς.. = ποσό

Πάω καθημερινώς/ ετησίως/ εβδομαδιαίως.. = χρόνος

Φέρθηκε σωστά/ τίμια, έξυπνα, άτιμα .. = τρόπος

Πήγα αναγκαστικώς/ά, ελευθέρως/α,.. = λόγος-τρόπος

Έφυγε π ρ ο η γ ο υ μ έ ν ω ς με το βασίλη.

Τα λέει ο μ ο λ ο γ ο υ μ έ ν ω ς ωραία.

•Οι ενεργητικές μετοχές αλλάζουν μορφή παίρνοντας την άκλιτη κατάληξη **-οντας** (αντί της κλιτής -ων,ουσα,ον).

α' συζυγία: *πίν-ω > ο,η,το πίν-ων,ουσα,ον > πίν-οντας, λέγων > λέγοντας, τρέχων > τρέχοντας, θέλων > θέλοντας*

β' συζυγία: *κτυπώ > ο,η,το κτυπ-ών,ούσα,όν > κτυπ-ώντας, αγαπών > αγαπώντας, αστοχών > αστοχώντας, απαντών > απαντώντας.*

Πήγε/ έφυγε.. γελώντας/ κλαίγοντας. = με λύπη/ οργή... γέλια/ κλάματα.. = ο τρόπος

- _ Τον είδα ταξιδεύοντας/ ξημερώνοντας.. = όταν ταξίδευα / ξημέρωνε,.... = ο χρόνος
 _ Πήγα θέλοντας/ επιθυμώντας.. να το δω. = γιατί ήθελα/ επιθυμούσα.. = ο λόγος
 _ Σας γνωρίζουμε, απαντώντας στο έγγραφο σας.. = για να απαντήσουμε = σκοπός
 (Περικ. βλέπε "Η Ελληνική Γλώσσα" Α. Κρασανάκη)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

ΨΕΥΔΗ – ΛΑΘΗ

ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Σύμφωνα με το σχολικό συντακτικό:

1. <<Το υποκείμενο και το κατηγορημα μαζί αποτελούν τους κύριους όρους της προτάσεως ή η πρόταση που αποτελείται μόνο από αυτούς τους όρους λέγεται απλή, π.χ.: Ο καθηγητής γράφει. Εκείνη ήταν καλύτερη. Κάτι λάθος γιατί:

α) Δεν υπάρχουν κύριοι και δευτερεύοντες όροι, αλλά απλώς από τη μια συγκεκριμένα συντακτικά τμήματα (= οι όροι, σύνολα: υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο ...) και από την άλλη οι λέξεις των μερών λόγου (= τα άρθρα, επίθετα, ουσιαστικά κ.τ.λ.) της γλώσσας με τις οποίες ονομάζουμε ή προσδιορίζουμε, χαρακτηρίζουμε κ.τ.λ., ανάλογα με την περιγραφή, αυτό για το οποίο γίνεται λόγος στον κάθε όρο, όπως θα δούμε πιο κάτω.

β) Η κάθε απλή πρόταση δεν αποτελείται μόνο από τους ως άνω όρους (= υποκείμενο και κατηγορημα), αλλά και από άλλους, τόσους όσες είναι οι διαφορετικές αντωνυμίες και διαφορετικά επιρρήματα, άρα οι λέξεις: **Ποιος,α,ο; τι; Ποιανού,ής; από/για... ποιόν,α,ά; Που; Πότε; Πώς; Πόσο; Γιατί;** αφού αυτά τα ερωτήματα κάνουμε, για να τους φανερώσουμε, αν δεν ειπωθούν ή αν δεν εννοούνται.

Απλώς στο λόγο, όσοι όροι (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο κ.τ.λ.) εννοούνται από τα συμφραζόμενα και τις προηγούμενες προτάσεις, παραλείπονται (δεν λέγονται).

_ Το πήγε = Πήγε (ο Κώστας Νικολάου = υποκ.) το νίκο (= αντικ.) με το αυτοκίνητο (= ο τρόπος, μέσο) στην Αθήνα (ο τόπος) σήμερα (= ο χρόνος), για να δει τον πατέρα του (η αιτία).

Τα συντακτικά σύνολα ή όροι της πρότασης ονομάζονται: το **υποκείμενο** (απαντά στο «ποιος,ά,ό»), ο **όρος ρήμα** (απαντά στο «τι έκανε ή ενήργησε ή έπαθε;»), το **ποιητικό αίτιο** (απαντά στο «από ποιον,α,ο») ή **αντικείμενο** (απαντά στο «ποιον,α,ο;»), το **κατηγορούμενο** (απαντά στο «τι είναι;»), ο **τόπος** (απαντά στο «πού;»), ο **χρόνος** (απαντά στο «πότε;»), ο **τρόπος** (απαντά στο «πώς;») και η **αιτία** (απαντά στο «γιατί;»).

_ Πήγε (ο Κώστας Νικολάου = υποκ.) το νίκο (= αντικ.) με το αυτοκίνητο (= ο τρόπος, μέσο) στην Αθήνα (ο τόπος) σήμερα (= ο χρόνος), για να δει τον πατέρα του (η αιτία).

_ Πήγε το νίκο στην Αθήνα.

*Ερώτηση: Ποιος/ ποιόν/ πού /πότε/ πώς/ γιατί..... πήγε;
= Πήγε (ο Κώστας Νικολάου) το νίκο (με το αυτοκίνητο) στην Αθήνα (σήμερα), για να δει τον πατέρα του.*

Σημειώνεται επίσης ότι:

1) Οι σύνθετες προτάσεις έχουν τους ως άνω όρους τόσες φορές, όσες και οι απλές προτάσεις που αποτελούνται. Απλώς από τους ίδιους όρους λέγεται μόνο ο ένας και οι άλλοι παραλείπονται, για να μην επαναλαμβάνονται, όπως π.χ.:

_Ο Γιάννης είναι γιατρός + (ο Γιάννης είναι) δικηγόρος +....

2) Οι συντακτικοί όροι τόπου, χρόνου, τρόπου κ.τ.λ. είναι:

α) συντακτικά σύνολα όπως και αυτό του υποκείμενου, δηλαδή ενιαία και ανεξάρτητα και μπορούν να εναλλάξουν θέση είτε με το υποκείμενο είτε μεταξύ τους μέσα στη πρόταση, πρβλ π.χ.:

_ [Ο Κρητικός μαθητής] [έφυγε] [σήμερα] (με το τραίνο).

= Έφυγε + σήμερα + ο Κρητικός μαθητής + με το τραίνο + σήμερα

β) κάτι το διαφορετικό από τους προσδιορισμούς (τις λέξεις των συντακτικών συνόλων) που φανερώνουν τον τόπο (καταγωγή) ή χρόνο (ηλικία) και τόπο (καταγωγή) του προσώπου λόγου που γίνεται λόγος και ως από αυτό δεν αποτελούν ενιαία ανεξάρτητα σύνολα, άρα δε μπορούν να μετακινηθούν από τον όρο που προσδιορίζουν, π.χ.:

_Ο Κρητικός (=ο μαθητής από την Κρήτη) μαθητής...

_Τον εικοσάχρονο μαθητή....

3) Απλή πρόταση είναι αυτή που δεν έχει κανένα από όλους τους όρους της σύνθετο, άρα η απλή πρόταση εκφράζει ένα μόνο γεγονός ή μια μόνο πράξη κ.τ.λ. που έγινε μόνο με ένα μέσο, σε ένα μόνο τόπο και χρόνο και από ένα μόνο πρόσωπο λόγου.

4) Με τον όρο «κατηγορήμα» το σχολικό βιβλίο εννοεί όλο το κομμάτι της πρότασης πλην του υποκειμένου, π.χ.: Ο Γιώργος = υποκείμενο + είναι καλός μαθητής σήμερα = κατηγορούμενο. Άρα αυτό δεν είναι μια σε βάθος ανάλυση, αλλά κάτι το πρόχειρο, κάτι που δεν δίνει την όλη ανατομία της πρότασης.

2. «Πρόταση λέγεται η οργανωμένη ομάδα λέξεων που εκφράζει ένα μόνο νόημα, με σύντομη διατύπωση». Κάτι μερικώς λάθος, γιατί αυτό ισχύει μόνο για τις απλές προτάσεις. Οι σύνθετες προτάσεις εκφράζουν δυο ή περισσότερα νοήματα, τόσα όσα οι απλές προτάσεις που αποτελούνται, π.χ.:

_Εγώ τρέχω και παίζω, όταν δεν έχω εργασία.

= Εγώ τρέχω (όταν δεν έχω εργασία) = πρώτη απλή πρόταση ή πρώτο νόημα και (+) (Εγώ παίζω) όταν δεν έχω εργασία = δεύτερη απλή πρόταση ή δεύτερο νόημα.

Ομοίως: Είμαι μαθητής Γ' Γυμνασίου, κατάγομαι από την Κρήτη και θέλω ένα βιβλίο κρητικής ιστορίας.

= (Εγώ) είμαι μαθητής Γ' Γυμνασίου + (Εγώ) κατάγομαι από την Κρήτη + (Εγώ) θέλω ένα βιβλίο ιστορίας. = τρεις απλές προτάσεις ή τρία νοήματα

3. <<Δευτερεύοντες όροι ή προσδιορισμοί λέγονται οι λέξεις που αναπτύσσουν, καθορίζουν κ.τ.λ. περισσότερο την έννοια των κύριων όρων. Επαυξημένη πρόταση λέγεται αυτή που έχει και άλλες λέξεις (δευτερεύοντες όρους.)>>. Κάτι λάθος, γιατί «επαυξημένη πρόταση» και «κύριοι και δευτερεύοντες όροι» δεν υπάρχουν. Απλώς υπάρχουν από τη μια οι κανονικές προτάσεις, δηλαδή αυτές που περιέχουν όλους τους όρους τους ή αυτούς που απαιτεί είτε η περιγραφή είτε αυτό που ξέρουμε είτε το ερώτημα) και από την άλλη οι ελλειπτικές προτάσεις, δηλαδή οι προτάσεις που κάποιος ή κάποιοι από τους όρους τους παραλείπονται ή λέγονται

με λιγότερες λέξεις, επειδή όλα αυτά που λείπουν εννοούνται από τα συμφραζόμενα ή τις προηγούμενες προτάσεις.

Είναι καλός

= (Ο μαθητής Γιάννης Γ. Σπανάκης από την Κρήτη) είναι καλός (μαθητής) σήμερα....

4. <<Μια πρόταση είναι σύνθετη, όταν έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα, π.χ.: Αέρας, γη, νερό, φωτιά θα ξαναγίνω>>. Κάτι λάθος, γιατί αφ' ενός μια σύνθετη πρόταση μπορεί να περιέχει και ένα μόνο υποκείμενο ή ένα μόνο κατηγορούμενο και αφ' ετέρου σύνθετες προτάσεις είναι αυτές που κάποιος από όλους τους όρους της (υποκείμενο, ρήμα, τόπος, χρόνος..) είναι σύνθετος, δηλαδή διπλός ή τριπλός κ.τ.λ., πρβλ π.χ.:

Ο Μηνάς είναι γιατρός και (ο Μηνάς είναι) δικηγόρος = σύνθετη πρόταση με ένα υποκείμενο, όμως διπλό κατηγορούμενο

Ο Μηνάς μιλά και (ο Μηνάς) σκέφτεται (= με δυο ρήματα ή πράξεις).

Κτύπησα το γιώργο, για να συμμορφωθεί και (κτύπησα το γιώργο) να μην το ξανακάνει (= με 2 αιτίες).

Ο Γιώργος και ο Γιάννης πήγαν χθες και προχθές στη λάρισα και Λαμία = (με δυο υποκείμενα, με δυο χρόνους, με δυο τόπους).

Ο Γιώργος έφτασε εκεί με άλογο, με τρένο και με πλοίο (=με τρεις τρόπους ή μέσα).

5. <<Μια πρόταση που μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο, λέγεται κύρια ή ανεξάρτητη πρόταση, π.χ. η πρόταση: "Ήρθαμε χθες το βράδυ". Μια πρόταση, που δεμ μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο, αλλά χρησιμεύει, για να προσδιορίζει μια άλλη πρόταση, λέγεται δευτερεύουσα ή εξαρτημένη, π.χ.: "Γιατί ήταν άρρωστος". "Όταν ζούσε ο πατέρας">>. Κάτι λάθος, γιατί δεν υπάρχουν κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις ή προτάσεις που στέκονται στο λόγο και προτάσεις που δε στέκονται στο λόγο. Απλώς, σύμφωνα με το σχολικό Συντακτικό κάθε σύνολο λέξεων που περιέχει ρήμα είναι και μια πρόταση και από αυτά όσα στέκονται μόνα τους στο λόγο τα λέει κύριες ή ανεξάρτητες προτάσεις και όσα δε στέκονται τα λέει δευτερεύουσες ή εξαρτημένες προτάσεις! Για τον ίδιο λόγο λέει ότι κάθε πρόταση έχει τόσες προτάσεις, κύριες ή εξαρτημένες, όσες και οι λέξεις ρήματα της. Κάτι, όμως, που είναι λάθος ή που δεν δίδει τη σωστή ανατομία της πρότασης, γιατί:

α) Πολλές λέξεις ρήματα δεν λέγονται στις προτάσεις, γιατί εννοούνται από τα συμφραζόμενα ή τις προηγούμενες και επόμενες προτάσεις, πρβλ π.χ.:

Δεν πήγα χθες, αλλά (πήγα) σήμερα.

Είναι δικηγόρος και (είναι) βουλευτής....

β) Άλλο "λέξη ρήμα" και άλλο "όρος ρήμα. Η λέξη ρήμα είναι γραμματικός όρος και εκφράζει απλώς ένα γεγονός ή μια πράξη ή κατάσταση κάποιου προσώπου λόγου. Αντίθετα ο συντακτικός όρος ρήμα είναι το συντακτικό σύνολο με λέξη ρήμα που εκφράζει το συζητούμενο γεγονός, αυτό που είναι αιτία και λέμε την πρόταση. Ο λόγος που εκείνου του ρήματος είναι απαραίτητο να πούμε τον τόπο ή την αιτία κ.τ.λ.

Πιο απλά, μια απλή πρόταση μπορεί να έχει πολλές λέξεις ρήματα, όμως μόνο ένα (για τις απλές) από αυτά είναι όρος ρήμα, πρβλ π.χ.:

Ο Μηνάς γράφει το γράμμα, για να απαντήσει στο νίκο.

(εδώ έχουμε 2 λέξεις ρήματα, τα: "γράφει, απαντήσει", που συνδέονται με το σύνδεσμο "για να", άρα έχουμε 1 όρο ρήμα, το "γράφει" και το "απαντήσει" = ο επιδιωκόμενος σκοπός)

Ομοίως η σύνθετη πρόταση μπορεί να έχει πολλές λέξεις ρήματα, όμως έχει τόσους όρους ρήματα όσες και οι απλές που την αποτελούν, πρβλ π.χ.:

Ο Μηνάς τρέχει και παίζει. = Ο Μηνάς τρέχει. + (Ο Μηνάς) παίζει.

(εδώ έχουμε 2 λέξεις ρήματα και 2 όρους ρήματα, αφού συνδέονται με το συμπλεκτικό σύνδεσμο "και")

Μια σύνθετη πρόταση έχει ένα μόνο όρο ρήμα, αν όλες οι απλές που την αποτελούν έχουν τον ίδιο όρο ρήμα, πρβλ π.χ.:

_Ο Μηνάς έλυσε την άσκηση και (ο Μηνάς έγραψε) λίγη θεωρεία.

Όταν δεν ξέρουμε ή δεν θυμούμαστε το όνομα ενός ανθρώπου ή ζώου ή τόπου ή χρόνου κ.τ.λ., μπορούμε να το πούμε- δηλώσουμε - προσδιορίσουμε με αντωνυμία ή με μια πράξη που έκανε ή θα κάνει ή έγινε εκεί ή θα γίνει εκεί κ.τ.λ., άρα με συντακτικό σύνολο που περιέχει ρήμα, π.χ.:

_Κτύπησα αυτόν τον άλλο/ αυτόν που ήρθε πρώτος / που είδαμε χθες...

(αντί: Κτύπησα το γ. Αθανασίου.)

_Πήγα χθες/ όταν έλειπες...

αντί: Πήγα την Παρασκευή.

_Πήγαινε τους αλλού/ εκεί που είχαμε πάει χθες/ εκεί που σκοτώθηκε ο άλλος....

αντί: Πήγαινε τους στον κήπο.

_Πήγαμε, όταν ζούσε ο πατέρας.

Αντί: Πήγαμε το 1938.

6. «Οι όροι της πρότασης σχετικά με την ποσότητα και σειρά των όρων της πρότασης, ακολουθούν κανονικά τα εξής πρότυπα:

α. Y - P,

β. Y - P - K,

γ. Y - P - A,

δ. Y - P - A - A,

ε. Y - P - A - K

(Y = υποκείμενο, P = ρήμα, A = αντικείμενο, K = κατηγορούμενο)».

Κάτι λάθος, γιατί:

α) Στην ελληνική γλώσσα οι συντακτικοί όροι της πρότασης λέγονται ελεύθερα (όπως τύχει ή ανάλογα με τη σπουδαιότητά του) ο ένας μετά τον άλλο, αρκεί να μην χαλάσουν ως όροι,. Δηλαδή ο κάθε όρος μπορεί να ειπωθεί πρώτος ή τρίτος κ.τ.λ. ή να εναλλάξει θέσει μέσα στην πρόταση.

_Η Μαρία + φεύγει + σήμερα + επειγόντως + για την Αμερική.

= Για την Αμερική + επειγόντως + φεύγει + η Μαρία + σήμερα.

= Φεύγει + η Μαρία + επειγόντως.....

β) Αυτά που λέει το σχολικό συντακτικό ισχύουν σε άλλες γλώσσες (π.χ. στην αγγλική, γαλλική ..., απ' όπου αντέγραψαν οι σημερινοί σχολικοί σύμβουλοι το ελληνικό σχολικό συντακτικό) και όχι στην ελληνική. Και αυτό, επειδή εκεί τα μέρη λόγου δε σχηματίζονται με καταλήξεις, όπως συμβαίνει στην ελληνική, αλλά κυρίως με σύνταξη κατά παράταξη (περιφραστικά), όπως π.χ.:

Λέξη αντωνυμία ή όνομα + λέξη = ρήμα: i love = ρήμα = αγαπ-ώ, you love = αγαπ-άς, Mary love = η Μαρία αγαπά...

Λέξη the + άλλη λέξη = ονομαστική ουσιαστικού: the love = αγάπ-η,

Η λέξη of + άλλη λέξη = γενική ουσιαστικού: of love = αγάπ-ης....

Έτσι εκεί, π.χ. στην αγγλική, η σύνταξη γίνεται απαραίτητα με τον τύπο Y + P + A...

Στην ελληνική, επειδή οι λέξεις κλίνονται και κάθε όρος έχει ανάλογη πτώση που συντάσσεται (υποκείμενο σε ονομαστική, αντικείμενο σε αιτιατική..) και συνάμα το ρήμα με την κατάληξή του φανερώνει το τι πρόσωπο λόγου είναι το υποκείμενό του, άρα και μιλούμε με λιγότερες

λέξεις και να ανακατέψουμε τους όρους πάλι τους διακρίνουμε, άρα βγαίνει καθαρά το νόημα, πρβλ π.χ.:

_ Την αγαπά = Ο Νίκος + αγαπά + την (Μαρία) + σήμερα.

= Την Μαρία + (ο Νίκος) + αγαπά + σήμερα = Αγαπά την Μαρία ο Νίκος.

Σημείωση:

1) Τα σχολικά βιβλία, σχετικά με τη σύνταξη της αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας, εκτός των ως άνω αναληθειών έχουν και άλλες.

2) Αν παρατηρήσουμε τα σχολικά βιβλία, σχετικά με τη σύνταξη της αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας, θα δούμε ότι κατά βάση δεν αναφέρουν την τεχνική, τον μηχανισμό, τα συντακτικά σύνολα και τους κανόνες σύνταξης, της ελληνικής γλώσσας, αλλά απλώς από τη μια κάποιους από τους όρους της πρότασης και από την άλλη όρους της γραμματικής, παράβαλε π.χ. ότι εκεί γίνεται λόγος για γενικές κτητικές, ή τόπου χρόνου ... για αιτιατικές αναφοράς, τόπου ή χρόνου..... Κάτι που αφενός είναι λάθος, άλλο γραφή και άλλο γλώσσα και αφετέρου καθιστούν το μάθημα πάρα πολύ δύσκολο ή ακατανόητο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Το παρόν συντακτικό είναι μια πρότυπη μελέτη για τη σύνταξη της σύγχρονης (δημοτικής) ελληνικής γλώσσας και κάτι το εντελώς διάφορο από το απαράδεκτο, το εκτός λαού και γλώσσας σχολικό, που κοντεύει να μας τρελάνει με τις ανοησίες και τα λάθη του. Είναι μια έρευνα συνέχειας των εξής συγγραμμάτων:

1. Γενική Γλωσσολογία, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 2. Εισαγωγή στην Ετυμολογία & Φιλοσοφία, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 3. Το ελληνικό Σύστημα γραφής, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 4. Παγκόσμια Γραφή, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 5. Επιστημονική Γλωσσολογία, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 6. Μαθήματα Λογοτεχνίας, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 7. Η Ελληνική Γλώσσα, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
 8. Ψεύδη – αίσχη για την Ελλ. Γλώσσα & Γραφή, Α. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ
- (Τα πάντα γύρω από τη γλώσσα & τη γραφή.)

Μεγάλη βοήθεια έδωσαν και τα εξής συγγράμματα:

1. Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Α. ΜΟΥΜΖΑΚΗ
2. Συντακτικό Νεοελληνικής Γλώσσας Α. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ
3. Γραμματική & Συντακτικό Νεοελληνικής Γ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
4. Μέγα Λεξικό Γραμματικής Ν. ΣΗΦΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	σελίδα 2
1.Τι είναι γλώσσα, λόγος & συντακτικό.	
2.Τα είδη του λόγου: πεζός, έμμετρος, ωδικός	
3.Τα πρόσωπα του λόγου: ο ομιλητής, ο ακροατής & ο συζητούμενος (= α', β', γ' πρόσωπα λόγου)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑ Η ΣΤΡΟΦΗ	σελίδα 6
1.Τι είναι πρόταση & στροφή.	
2.Τα συντακτικά σύλλα (τμήματα, όροι) και τα είδη των προτάσεων.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ – ΣΤΡΟΦΗΣ	σελίδα 17
1.Τι είναι όρος ή συντακτικό σύνολο.	
2.Οι όροι: Υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ	σελίδα 35
1.Τι είναι συντακτικός κανόνας & σχήμα λόγου	
2. Συντακτικοί κανόνες και είδη σύνταξης	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΟΙ ΥΠΟΟΡΟΙ (ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ)	σελίδα 47
1.Τι είναι υποόρος ή προσδιορισμός.	
2.Επιθετικοί & παραθετικοί προσδιορισμοί.	
3.Προσθετικοί & περιοριστικοί προσδιορισμοί.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΠΛΗΡΕΙΣ & ΕΛΛΕΙΠΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελίδα 55
1.Παράγραφος & ολοκληρωμένη πρόταση.	
2.Ακέραιες & ελλιπείς προτάσεις.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο : ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελίδα 59
1.Τι είναι σύνθετες προτάσεις.	
2.Σχήμα ασύνδετο & πολυσύνδετο.	
3.Συμπλεκτικές, διαζευκτικές, αντιθετικές σύνθετες προτάσεις.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο : ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	σελίδα 73
1.Ευθύς & πλάγιος λόγος	
2.Ειδικές, επαναληπτικές, υποθετικές, συμπερασματικές.. προτάσεις.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο : ΤΑ ΜΕΡΗ ΛΟΓΟΥ & Η ΣΥΝΤΑΞΗ	σελίδα 91
1.Τα κλιτά μέρη λόγου & η σύνταξή τους.	
2.Τα άκλιτα μέρη λόγου και η σύνταξή τους.	
3.Οι εμπρόθετοι όροι & υποόροι.	
4.Οι κύριες & δευτερεύουσες πράξεις & καταστάσεις.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο : ΨΕΥΔΗ - ΛΑΘΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ ...	σελίδα 105